

შალვა ამონაშვილი

აღზრდის სიმფონია

შალვა ამონაშვილის საგამომცემლო სახლი
თბილისი-მოსკოვი

წიგნი იბეჭდება სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსის ილია II-ის
ლოცვა-ჯურთხევით

რედაქტორი

პროფესორი ვახტანგ სართანია

ავტორი გულნრფელ მადლობას მოახსენებს

პროფესორ ლამარა იანვარაშვილს წიგნის

მომზადებაში აქტიური თანადგომისათვის

გამომცემლობა - ბაკმი

© შალვა ამონაშვილი – აღზრდის სიმფონია

© შალვა ამონაშვილის საგამომცემლო სახლი თბილისი-მოსკოვი

ISBN 978-9941-426-59-9

საქართველო, თბილისი 2015 წელი

რედაქტორისაგან

ჩემდა სასიხარულოდ მქონდა ბედნიერება დავსწრებოდი იმ უაღრესად საინტერესო შეხვედრას, როდესაც საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქმა, უნმინდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ ლოცვა-კურთხევა მისცა ცნობილ მეცნიერს შალვა ამონაშვილს გამოეყენებინა თავისი ცოდნა და გამოცდილება და მეცნიერის დიმიტრი უზნაძის განწყობის თეორიის გამოყენებით დაენერა წიგნი ოჯახური აღზრდის შესახებ.

პატრიარქი საუბრობდა მისთვის ჩვეული დიდი სიტბოთი და სიბრძნით, მომავალ თაობებზე ზრუნვით. „მე ვფიქრობ, თქვენსავით, ვერავინ შეძლებს ამ საკითხის გადაწყვეტას“, – ბრძანა პატრიარქმა.

ბატონი შალვა ჩაფიქრდა, ოდნავ დააყოვნა პასუხის გაცემა, შემდეგ კი მტკიცედ განაცხადა – ვეცდები.

თითქმის ორი წელი მუშაობდა პატრიარქის დავალების შესასრულებლად. ხშირად ვეხმიანებოდით ხოლმე ერთმანეთს როგორც მეგობრები, ჩემის მხრივ მორიდებით „ვაჩქარებდი“.

პროფესორი შალვა ამონაშვილი მთელი სულითა და გულით, დიდი პასუხისმგებლობით მოეკიდა პატრიარქის დავალებას, და შექმნა უაღრესად საინტერესო ნაშრომი, საკითხავად ყველა დაინტერესებული პირისათვის მისაღები. განწყობათა დისპოზიციების შექმნა ნაშრომში გახსნილია ცოცხალი მაგალითების საფუძველზე. ავტორი ერთგულად მისდევს ჰუმანური პედაგოგიკის პრინციპებს, დ. უზნაძის ფსიქოლოგიურ, ფილოსოფიურ და პედაგოგიურ მიმართულებას, რის შედეგადაც ვლენბულობით აღზრდის ახლებურ გაგებას.

წიგნის ხელნაწერი უკვე ყველასათვის ცნობილ შალვა ამონაშვილის ადგილმამულში – ბუშეტში ნავიკითხე. ვერ მოვწყდი, გამიტაცა. ბიბლიური, ქრისტიანული სიბრძნე და სიყვარული, პატრიოტიზმი, დამოკიდებულება ქვეყნის ისტორიისადმი, პატივისცემა სხვა ქვეყნებისადმი, წინაპრებისადმი, ოჯახისადმი, მეგობრებისა და მეზობლებისადმი ერთმანეთში შერწყმულია ძალზე გასაგები ენით და მაღალმხატვრული

ლიტერატურული ხერხების გამოყენებით. ჩვენს თვალწინ იხატება ბავშვის აღზრდის რომანტიკული სურათი, უფრო სწორად, ცხოვრება. ეს ცხოვრება იწყება ჩანასახში, გრძელდება დაბადების შემდგომ პერიოდებში და ვხედავთ, რომ აღზრდას არა აქვს დასასრული. მასალა ისეთი ფორმით არის გადმოცემული, რომ იკითხება და შეითვისება მსუბუქად. ისმინება როგორც კარგი მუსიკა. დიდი იაკობ გოგებაშვილის დედა-ენას კიდევ ერთი, ჩემი გაგებით საინტერესო, ნააზრევი და საჭირო წიგნი დაემატა. ნაშრომი ფასეულია არა მარტო ქართული შემეცნებისათვის, არამედ საერთაშორისო პედაგოგიური კულტურისათვის.

სამწუხაროდ, მიწევს იმის აღნიშვნა, რომ ქართველი მეცნიერის, აკადემიკოს შალვა ამონაშვილის შრომებს უფრო კარგად იცნობენ საზღვარგარეთ, ვიდრე საქართველოში. მეტიც, მას ბევრი მიმდევარი ჰყავს, სხვადასხვა ქვეყნებში. უკვე ძალუმად ფუნქციონირებს ბატონ შალვა ამონაშვილის მიერ დაფუძნებული მიმართულების ცენტრები „ჰუმანური პედაგოგიის“ სახით აზერბაიჯანში, ბულგარეთში, ესტონეთში, ლიტვაში, ლატვიაში, რუსეთში, ფინეთში, საქართველოში, უკრაინაში.

შალვა ამონაშვილმა დააფუძნა ჰუმანური პედაგოგიის საერთაშორისო ცენტრი, რომელსაც ათასობით მიმდევარი ჰყავს. 2012 წელს საკოორდინაციო საბჭომ ბუშეტში მიიღო ჰუმანური პედაგოგიის მანიფესტი; იგი უკვე თარგმნილია 22 ენაზე, მათ შორის ინგლისურ, ესპანურ, ჩინურ, იაპონურ ენებზე. გამოცემულია პედაგოგიის ანთოლოგიის 56 ტომი, მათ შორის დიმიტრი უზნაძე და იაკობ გოგებაშვილი. რუსეთის განათლების აკადემიის საგამომცემლო საბჭოს გადაწყვეტილებით გამომცემლობა „ამრიტა-რუსი“ ბეჭდავს შ. ამონაშვილის თხზულებათა 20 ტომეულს (გამოცემულია 9 ტომი).

დიმიტრი უზნაძის განწყობის თეორიამ შესანიშნავი ასახვა ჰპოვა შალვა ამონაშვილის შემოქმედებაში. სიამაყის გრძნობა გვიპყრობს, როცა ქართველებს გვყავს ასეთი მასშტაბის მეცნიერები. ვფიქრობთ, წიგნი „აღზრდის სიმფონია“ პედაგოგიის და აღზრდის პრობლემებზე მომუშავე სპეციალისტებისათვის, მასწავლებლებისა და მშობლებისათვის სამაგიდე წიგნი გახდება.

*ვახტანგ სართანია
პროფესორი*

გავშვის აღზრდის მეცნიერება და ხელოვნება

თქვენს წინ არსებული წიგნი მარად აქტუალურ პრობლემას ეხება, გავშვის აღზრდას. ბატონი შალვა პროფესიით, გატაცებითაც, ყოველდღიურ ცხოვრებაში ამ თემათა დაინტერესებული, ამით ცხოვრობს და აზროვნებს, როგორ აღზარდოს ნიჭიერი, თავისუფალი, სიკეთეს მონყურებული, სიცოცხლით სავსე ბავშვი, რომ ბავშვმა მთელი ძალით, არსით გამოავლინოს საკუთარი ღვთიური ბუნება, რა-რა და, ბატონმა შალვამ კარგად იცის, რომ სიყვარულის გარეშე ბავშვთან ურთიერთობაში არაფერი სასიკეთო არ გამოვა. გზაზე ერთი კაცი მიდიოდათი... იწყებს ბრძნული იგავების მოყოლას, ესაა ლიტერატურული, პედაგოგიური ხერხი, რომ ჩვენს რეალობაში, აქ და ამჟამად, გაცოცხლდნენ ანტიკური ეპოქიდან მოყოლებული კაცობრიობის ისტორიის ბრძენი პედაგოგები, საკუთარი გენიალური მიგნებებით, შემოქმედებით, რომელიც დატოვეს, როგორც კვალი აღზრდის ხელოვნებასა და მეცნიერებაზე. წიგნის ფურცლებიდან, როგორც პერსონაჟები, გვესაუბრებიან მარკუს ფაბიუს კვინტილიანე, ვასილი სუხომლინსკი, იან ამოს კომენსკი, იანუშ კორჩაკი და სხვანი. წიგნის სიბრძნე არა მარტო რაციონალური აზრებია, არამედ კაცობრიობის ისტორიაში დაღუპილი გამოცდილება, რომელიც რაციონალურზე მაღლა დგას ზემოქმედების ძალით. ამ სივრცეში დიდი პედაგოგების გვერდით დგანან ბატონი შალვას დედა, ომში დაღუპული მამა, ბებია, ბაბუა. მათი სიყვარული, ურთიერთობა სიბრძნედ ქცეულა და კვალი არა მარტო ამ წიგნის ავტორზეა აღბეჭდილი, არამედ მისი მეშვეობით მოსწავლეებზეც გადადის.

წიგნში გადმოცემული ისტორიები აღწერენ, თუ რა ოსტატურად აღიზრდება ბავშვში რაციონალობით, სიკეთითა და სიბრძნით გაჟღენთილი განწყობები. განწყობის ფსიქოლოგიის ენით რომ ვთქვათ, როგორ იქმნება აღსაზრდელში დისპოზიციური განწყობები, რომლებიც პიროვნების ხერხემლად იქცევა. ცხოვრებისეულ ცდუნებებთან პირისპირ აღმოჩენისას პიროვნული დისპოზიციური განწყობები, ანუ ფორმირებული ფუნდამენტი, რთულ ცხოვრებაშიც კი ღირსეულ ქცევებად გამოვლინდება.

მეტად ორიგინალურია წიგნის ფაბულა და დასათაურება. სიყვარულით დატოვებული კვალი მუსიკად ჟღერს და ამიტომ წიგნის თავებმა მის ფონზე ნუმერაცი-

ის მაგივრად ასეთი სათაურები მიიღეს: კანტატა, რეჩეტატივი, სიმფონია, აკორდი, კაპრიჩიო. ეს გადანყვეტილება, ერთის მხრივ ესთეტიურია, ხოლო, მეორეს მხრივ, მეტა-ფორული. სიბრძნედ ჟღერს ისიც, რომ აღსაზრდელზე არა ნაკლებ სიკეთეს და სიამოვნებას იღებს ამ პროცესისაგან თავად აღმზრდელი. ისინი ურთიერთს სჭირდებიან, ერთმანეთს აძლიერებენ და პიროვნულად ზრდიან. თითოეული თავისი მიმართულებით ვითარდება, ეს კი პოლიფონიური მუსიკის ჟღერადობას ჰგავს. ვეთანხმები ბატონ შალვას, აღზრდა მართლაც ძალიან ჰგავს მუსიკის შექმნას. შექმნილი მუსიკა ზეცაში ადის და ადამიანიც ავტორის აზრით დროებითაა ამ სამყაროში; ის უკეთესი უნდა გახდეს და ამას ემსახურება აქ არსებობა. ეს აზრი გასდევს მთელ ნაწარმოებს. აღზრდას ფსიქოთერაპიული მნიშვნელობა აქვს. მას მოაქვს გაგება, არსის წვდომა, განათება, კათარსისი, ხელახლა გაცოცხლება, ახალი ფორმისა და შინაარსის მიღება, ახალი ძალებისა და რესურსების მიგნება, მათი ცხოვრებაში გამოყენება, ინტეგრაცია და ხელახალი გამთლიანება, დაკარგული თვითობის აღდგენა.

მეოცე საუკუნეში გაჩნდა ისეთი ფსიქოთერაპიული მიმართულებები, როგორებიცაა: რაციონალური თერაპია, ფსიქოანალიზი, პიროვნებაზე ორიენტირებული თერაპია, გეშტალტთერაპია. თითოეულს თავისი მსოფლხედვა და გამოყენების ტექნიკა აქვს. განწყობის თეორიაზე დაყრდნობით ჯერ არ არსებობს შესაბამისი თერაპია, თქვენი მონა მორჩილი და ჩემი თანამოაზრენი ახლა ამ მიმართულებით ვმუშაობთ, მაგრამ ის ოდესმე თუ შეიქმნა, მასში ის არსი იდება, რომელიც შალვა ამონაშვილმა ამ ნიგნში ასე ღრმავაზროვნად და ჰარმონიულად გააჟღერა.

დიმიტრი ნადირაშვილი,

პროფესორი

ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

ქართული უნივერსიტეტის სოციალურ მეცნიერებათა

ფაკულტეტის დეკანი

განწყობის ფსიქოლოგია და აღზრდა

უპირველეს ყოვლისა, ჩემს ღრმა პატივისცემასა და თაყვანისცემას ვუცხადებ საქართველოს პატრიარქს, უნმიდესსა და უნეტარესს ილია II-ს, რომლის სასულიერო მოღვაწეობა ქართველი ერის აღორძინებას ასაზრდოებს. იგი შთაგონების წყროა ბევრისთვის. ეს მაღლი ჩემზედაც გადმოვიდა. 2011 წლის ივნისში მასთან შეხვედრისას პატრიარქმა მკითხა: „არ შეიძლება დიმიტრი უზნაძის განწყობის თეორია ბავშვების აღზრდაში გამოვიყენოთ, ბავშვებს შევუქმნათ განწყობები სამშობლოს სიყვარულისა, სიკეთის და პატიოსნებისა“. ეს კითხვა მან ორი წლის წინათაც დამიყენა, მაგრამ მაშინ მზად არ ვიყავი პასუხისთვის. ახლაც გამიჭირდა სრული პასუხის გაცემა, ამიტომ მოვახსენე: „თქვენო უნმიდესობავ, თუ ამ საქმეს მე დამაველებთ, შევეცდები გაეაქეთო“. პატრიარქმა მაშინვე მაკურთხა.

ასე მივიღე შთაგონების ნაპერწკალი.

დიმიტრი უზნაძის განწყობის თეორიას და, საერთოდ, მის ფსიქოლოგიურ იდეებს, აგრეთვე ადრეულ პედაგოგიურ პრაქტიკას დიდად ვაფასებ. მისი ღრმად ჩამოყალიბებული თვალსაზრისი ბავშვის განვითარების შესახებ და პედაგოგიური იდეები, რაც მან „სინათლის“ საზოგადოების სკოლის ანგარიშში აღწერა, ჩვენ გასული საუკუნის 60-იანი წლებიდანვე საფუძვლად დავუდეთ საქართველოში წამოწყებულ მასობრივ ექსპერიმენტს, რისი შედეგები შემდგომ მსოფლიოში გახმაურდა.

განწყობა ადამიანის, როგორც მთლიანის, ქცევათა ახსნის ცნებაა. მისი მეშვეობით შეგვიძლია გავიგოთ ადამიანის ქცევათა ბუნება; განწყობის მექანიზმის საფუძველზე შეგვიძლია შევცვალოთ ან სრულყოფოთ პირობები, რომლებიც ქცევათა შეცვლაზე იმოქმედებს.

როგორი ფსიქიკური აქტია განწყობა და რა პირობებში აღმოცენდება იგი?

განწყობის რთულ თეორიაში ექსპერიმენტულად გამოკვლეული და გაანალიზებულია განწყობათა ნაირსახეობა და მათი წარმოშობისა თუ ჩაქრობის, გარდაქმნისა თუ აღკვეთის თავისებურებანი. დ. უზნაძის მოწაფეებმა, რომლებმაც განწყობის ფსი-

ქოლოგიის სკოლის სახელი დაიმკვიდრეს, ეს კვლევები წარმატებით ჩაატარეს. ჩვენ აქ არ შეეუდგებით განწყობის ფსიქოლოგიის სრულყოფილ გადმოცემას, მხოლოდ განწყობის გამარტივებულ აღწერას მივმართავთ.

ადამიანში მოქმედებისათვის (ქცევისათვის) მზაობა ანუ განწყობა რომ აღმოცენდეს, საჭიროა ორი პირობის ურთიერთდამთხვევა: მოთხოვნილების აქტუალობა და საგანი, რომელიც ამ მოთხოვნილებას დააკმაყოფილებს. დ. უზნაძის მონაფეებმა მოგვიანებით დააყენეს მესამე პირობის აუცილებლობაც: საშუალება, ინსტრუმენტი მოქმედებისათვის.

განწყობისა და მის საფუძველზე განვითარებული ქცევის მექანიზმს დ. უზნაძე შემდეგნაირად აღწერს: გარე სინამდვილესთან, საგნებთან ადამიანს გარკვეული დამოკიდებულებები უჩნდება. ეს დამოკიდებულებანი სცვლიან მას, როგორც მთლიანს და მასში შესაფერის განწყობებს იწვევენ. გარკვეული მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად ადამიანი საგნობრივ სინამდვილეს მიმართავს. სინამდვილე მოქმედებს მასზე და შესატყვისი მოქმედებისაკენ განაწყობს. ამის შემდეგ ადამიანი იმ ძალებს აამოქმედებს, რომლებიც საგნის დასაუფლებლად (მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად) არის აუცილებელი. სრულდება მოქმედების ერთეული – ქცევა, საკუთრივ მოთხოვნილების დაკმაყოფილების პროცესი.

დ. უზნაძე აღნიშნავს, რომ განწყობის ცნება შესაძლებლობას იძლევა გავიგოთ, რატომაა ქცევა მიზანშეწონილი, აზრიანი, ე. ი. ერთსა და იმავე დროს სუბიექტსაც უწევს ანგარიშს და საკუთრივ სინამდვილესაც.

ფსიქოლოგები განასხვავებენ განწყობათა დონეებს, სახეებს, აღმოცენებისა და ჩაქრობის, გარდაქმნისა და სტაბილურობის თავისებურებებს. განწყობათა მოქმედების მთლიანი სისტემა პიროვნების დახასიათების უმნიშვნელოვანესი საფუძველია.

დ. უზნაძეს თეორიაში შემოაქცს ერთი მშვენიერი ცნება – გაფართოებული პიროვნება. ამ შემთხვევაში „ადამიანი არა მარტო თავისი პირადი მოთხოვნილებების განცდით არის შემოფარგლული, არამედ თავისი გაფართოებული პიროვნების მოთხოვნილების განცდითაც. ცოლი ან შვილი, მამა და დედა, ერთი სიტყვით, ოჯახი – ეს პირველადი ფორმაა ადამიანის პიროვნების გაფართოებისა. თავის მოვლა და თვით-მომსახურება გაფართოებული პიროვნებისათვის სხვისი მოვლისა და სხვისი მომსახურების სახეს ღებულობს“.

დ. უზნაძე საგანგებოდ არ აღწერს განწყობათა ფსიქოლოგიის თავისებურებას ბავშვებსა და დიდებში. როგორც ჩანს, საკუთრივ განწყობის მექანიზმი ერთიანია ნებისმიერ ასაკში. მხოლოდ ისაა, რომ ბავშვის ფსიქოლოგიის კურსში იგი განიხილავს განწყობათა რაობას (შინაარსსა და მოქმედებას) ქცევათა ფორმებთან, ასაკთან და ფუნქციონალურ ტენდენციასთან კავშირში.

ყველა სხვა მოთხოვნილებათა შორის დ. უზნაძე ცალკე გამოყოფს ცნობისმოყვარეობის, ცოდნის წყურვილის მოთხოვნილებას და მისი დაკმაყოფილების ორ გზას: ან ვკითხო ვინმეს, ვისაც ჩვენი ინტერესის დაკმაყოფილება შეუძლია, ან ჩვენ თვითონ ვცადოთ საკუთარი ძალისხმევით დავიკმაყოფილოთ ინტერესი, საკუთარი გონებით განცდილი ცოდნა მოვიპოვოთ. დ. უზნაძე ცოდნის წყურვილის მოთხოვნილებას ექსტროგენურ წყაროს უკავშირებს, რითაც მიუთითებს, რომ ცოდნის წყურვილი ადამიანის შინაგანი მოთხოვნილებაა და იგი თვითონ განსაზღვრავს საგანს. რაც შეეხება სწავლას, რომლის პროცესშიც ბავშვი ცოდნის შეძენის მოთხოვნილებას იკმაყოფილებს, იგი მკვეთრად განსხვავდება ქცევის ყველა სხვა ფორმისაგან. სწავლის მთავარი დანიშნულება ბავშვის შინაგან ძალთა მიზანმიმართული განვითარებაა. ეს კი აუცილებლობას ხდის უფროსის (მშობლის, მასწავლებლის, აღმზრდელის) ხელმძღვანელობას.

სწავლა სწავლების პროცესში იღებს მიმართულებას; სწავლებაში მოსწავლის შინაგან ძალებს საგანი გარედან წარედგინება. ის იმას კი არ სწავლობს, რაც მას ამჟამად უნდა, არამედ იმას, რასაც ხელმძღვანელი ჩათვლის საჭიროდ მისი მიზანმიმართული განვითარებისა და მომზადებისათვის. ამრიგად, სწავლებაში იჭრება იძულების ელემენტი, რომელიც ან პედაგოგიური გზებით უნდა გადაილახოს (ეს შესაძლებლობა დ. უზნაძემ „სინათლის“ საზოგადოების სკოლის მაგალითზე უჩვენა), ან პედაგოგიურად დაკანონდეს (ასეთი ვითარება შედეგად გვაძლევს ავტორიტარულ პედაგოგიურ მიმართულებას, რაც ამჟამად ტრადიციულად დამკვიდრებული სასკოლო და საგანმანათლებლო პრაქტიკის საფუძველია).

სწავლასა და სწავლებასთან დაკავშირებით დ. უზნაძე განიხილავს განწყობის თეორიის კიდევ ერთ ფუნდამენტურ ცნებას – ობიექტივაციას. ობიექტივაციის აქტს იგი ბავშვის მიერ ცოდნის შეძენის აუცილებელ საფეხურად მიიჩნევს. ობიექტივაციის აქტს ბავშვი გამოყავს განწყობათა ერთი რიგიდან, რომელმაც სინამდვილესთან ურთიერთობაში შეფერხება განიცადა, და ეხმარება, რომ შეფერხების ობიექტი სპეციალური

დაკვირვებისა და შესწავლის საგნად გაიხადოს. შესწავლის შედეგად განწყობათა რიგში სათანადო ცვლილებანი მოხდება: იგივე განწყობანი ან სრულყოფილი ხდება, ან იშლება, ან იქმნება ახალი სინამდვილის შესაბამისი ახალი განწყობანი. ეს უკვე მეორე, უფრო მაღალი დონის განწყობანია.

„რა მნიშვნელობა აქვს ობიექტივაციის აქტს?“ – კითხვას სვამს დ. უზნაძე და განმარტავს: „ძალიან დიდი. შეიძლება ითქვას, რომ ადამიანის წინსვლის, მისი ცხოველთა სამკვიდროდან გამოყოფის და სწრაფი კულტურის განვითარების ფაქტს საფუძვლად პირველ რიგში ობიექტივაციის უნარი უდევს... იგი მას მოქმედების არეს უფართოებს და ყოველი კერძო მომენტის ცალკე იმპულსისა და გამლიზიანებლის ზემოქმედების ტყვეობიდან ათავისუფლებს“. სწავლებაში ახსნის როლი სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ მოსწავლეს ფაქტის ობიექტივაციაში ეხმარება; სხვანაირად, „სადაც მოზარდისთვის რაიმე ფაქტი პრაქტიკულადაა მოცემული, ახსნის განზრახვა იქითაა მიმართული, რომ იგი მისი ცნობიერებისთვისაც გახადოს მოცემული“.

განწყობისა და ობიექტივაციის ცნებები ბავშვის ფსიქოლოგიური ბუნების გასააზრებლად საკმარისი არ იქნება, თუ დ. უზნაძის განვითარების თეორიას დავივიწყებთ. ამასთან, ჩვენდა სამაყოფ, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ გასული საუკუნის 30-იანი წლების მეორე ნახევარში დ. უზნაძემ ჩამოაყალიბა განვითარების თეორია, რომელიც ანალოგიურ თეორიათა რიგში აღმოჩნდა და განმავითარებელი სწავლების ექსპერიმენტისა და პრაქტიკის საფუძველი გახდა. მოვიტანთ ამ თეორიის რამდენიმე დებულებას:

- სწავლაში ძირითადი მნიშვნელობა იმ პროდუქტს კი არა აქვს, რომელსაც იგი კონკრეტული ჩვევების ან კონკრეტულ ცოდნათა სახით გვაძლევს, არამედ იმ ძალების განვითარებას, რომელნიც სწავლის პროცესში ღებულობენ მონაწილეობას;
- სწავლა სწორედ გარედან მიწოდებული მასალის ნიადაგზე შინაგან ძალთა მიზანმიმართულ ამოქმედებაში მდგომარეობს; მოსწავლეს კულტურული მასალა (იქნება ეს თანამედროვე მათემატიკა, გრამატიკა თუ სხვა რამ) გარედან უნდა მიეცეს იმ მოზარდული ადამიანის ხელით, რომელსაც ეს მასალა კარგად აქვს გააზრებული.
- სწავლის მოთხოვნილებას ცოდნის წყურვილი უდევს საფუძვლად; იმისათვის, რომ მან თავი იჩინოს, საჭიროა, რომ ახალი ცოდნის შინაარსში ცნობილის ელემენტებიც შედიოდეს; აგრეთვე საჭიროა, რომ მოსწავლეს მისი წვდომის, გაგების შესაძლებლობა ჰქონდეს.

- სწავლა გარკვეული სასწავლო მასალის გვერდით მასწავლებელსაც გულისხმობს. მასწავლებელი ასწავლის მოსწავლეს, უხსნის, იგი სასწავლო მასალას მოსწავლის ძალთა შესატყვისად გარდაქმნის და ისე აწოდებს მას. მასწავლებელი, რომელსაც არა აქვს ავტორიტეტი, მასწავლებლად ვერ ჩაითვლება.
- განვითარება შინაგან ძალთა და მათთვის შესატყვისი გარეგანი მასალის შეხვედრის ნიადაგზე წარმოებს, მაგრამ ეს მასალა, ერთის მხრივ მოსწავლის ძალთა განვითარების აქტუალური დონისთვის უნდა იყოს შესაფერისი; მეორეს მხრივ, საკმარისად უნდა იყოს მისგან დაშორებული. ამ პირობის დარღვევის შემთხვევაში განვითარება, ესე იგი, ძალთა წინსვლა და თვისებრივი ამაღლება არ მოხდება. ამიტომ არის ბავშვის განვითარებაში მასწავლებლის აქტიური მონაწილეობა აუცილებელი: თავისი შუამავლობით მოსწავლის ძალებსა და სასწავლო მასალას შორის მას მოსწავლის შემეცნებითი ძალები უფრო მაღალ საფეხურზე აჰყავს.

აქ შევწყვეტ განწყობის ფსიქოლოგიის შეზღუდულ გადმოცემას და ჩემს წინაშე წამოჭრილ ამოცანას დავუბრუნდები. როგორ შეიძლება განწყობის ფსიქოლოგიის პრინციპული იდეების საფუძველზე გავიაზროთ პედაგოგიური პროცესები, მათი მეშვეობით აღზრდისა და სწავლების ახალი მიმართულება შევიმუშაოთ?

საქმე იმაშია, რომ განწყობის თეორიის მკვლევარებმა შექმნეს და ჩამოაყალიბეს შესანიშნავი, უნიკალური, როგორც ამბობენ, კლასიკური ექსპერიმენტები, მაგრამ მიღებული შედეგებით უფრო ცდილობდნენ აეხსნათ ადამიანის ქცევის მოვლენები, ვიდრე ზემოქმედება მოეხდინათ ახალი სინამდვილის შექმნაზე ან სოციალურ ცხოვრებაში, ან სამკურნალო პრაქტიკაში, ან განათლებასა და აღზრდაში. რთული განზოგადებანი რომ მოვახდინოთ, გამოცდილება, რაც ამ სფეროებში დაგროვდა, ძალიან მცირეა. მე უფრო პედაგოგიკას მივმართავ, აქ უფრო მეტი გვეთქმის, რადგან თავად დ. უზნაძემ მოგვცა მაგალითი.

დავინწყებ იმით, თუ როგორ შეაფასა ერთმა გამოჩენილმა რუსმა ფსიქოლოგმა დ. უზნაძის განწყობის თეორია. მან თქვა: აქ საიდუმლოებასთან გვაქვს საქმე, განწყობის თეორიის ამოსავალი პოსტულატია იდეა – „დასაწყისში იყო სიტყვა“, მაშინ, როცა რუსული (საბჭოური) მოქმედების ფსიქოლოგიის ამოსავალი პოსტულატი ნათელია – „დასაწყისში იყო საქმე“.

მე ვფიქრობ, ასეთი შეფასების მიმანიშნებელი გამოთქმები დ. უზნაძის წიგნებში საკმაოდ უნდა იყოს გაბნეული. ყოველ შემთხვევაში ჩემში სრულიად არ იწვევს რაიმე სხვა აზრს დ. უზნაძის სიტყვები: „ბავშვში იმთავითვე ჩათესილია მისი მომავალი პიროვნების თესლი“. სიტყვა „იმთავითვე“ ვინმესთვის შეიძლება გამოცანა იყოს, ან ბევრს არაფერს ნიშნავდეს. ჩემთვის კი მხოლოდ ერთს ნიშნავს: „დასაწყისში იყო სიტყვა“. მოკლედ, ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ დ. უზნაძის განწყობის თეორიას და ძირითად ცნებათა სისტემას უხილავად გასდევს კიდე ერთი ცნება – „სულიერება“.

გასული საუკუნის 40-50 წლების მატერიალისტმა ფსიქოლოგებმა იგრძნეს ეს და ამიტომ იყო, რომ დ. უზნაძე და მისი თეორია განადგურებისაგან ბენეზე გადარჩა. განწყობის თეორიის ასეთი შინაგანი მიმართულება კლასიკური პედაგოგიკის წინააღმდეგ იჭრება, რომ იქიდან, იან ამოს კომენსკისთან, იოჰან პენრიხ პესტალოცთან, ჩვენს იაკობ გოგებაშვილთან, ვასილ სუხომილინსკისთან ერთად ჰუმანური პედაგოგიკის მიმართულება ასაზრდოოს. დ. უზნაძე გვასწავლის ბავშვის გაგებას, გვიხსნის მის ფუნქციურ ტენდენციათა ძალას, განგვიმარტავს ბავშვის ქცევათა წარმოშობასა და განვითარებას. რაღა საჭირო? საჭიროა ავადგოთ პედაგოგიურ მოქმედებათა სისტემა: როგორ აღვუძრათ ბავშვს მოთხოვნილებები, რომელნიც მას ზრდისა და განვითარების, ადამიანობის, კეთილშობილების, დიდსულოვნების გზაზე დააყენებს, და შევუქმნათ გარემო, რომლის მეშვეობითაც მასში ე. წ. მზაობანი ანუ განწყობანი (მგონი არაფერი დაშავდება, თუ მათ სულიერ მდგომარეობასაც დავარქმევთ) აღმოცენდება. საჭიროა აგრეთვე ვისწავლოთ, როგორი პედაგოგიური გზებით აღვუკვეთოთ ჩვენს შვილებსა და მოსწავლეებს განწყობანი, რომლებიც მათ გზიდან აცდენს. დ. უზნაძე არ მოგვიწოდებს ავტორიტარულ, ძალისმიერ მიდგომას. პირიქით, კიდევ გვიხსნის, როგორ ისახება აღზრდის ძირითადი ტრადიცია და კონფლიქტების სერია და მიგვითითებს, როგორ გადავწყვიტოთ კონფლიქტები ბავშვის აღზრდის სასარგებლოდ.

დ. უზნაძე გვთავაზობს გაფართოებული პიროვნების ცნებას. რა თქმა უნდა, პიროვნული მიდგომა ბავშვისადმი ამოცანად უნდა ისახავდეს ზნეობისა და თვითშემეცნების საფეხურებზე მის ამაღლებას. ახლობლებზე ზრუნვა-ადამიანებზე ზრუნვა – კეთილშობილება – დიდსულოვნება – სულიერება – აი, საფეხურები, რომელთა შინაარსში ნათლად ამოიკითხება ბავშვის პიროვნების გაფართოების ჰორიზონტები.

ობიექტივაციის ცნება დ. უზნაძემ სწავლისა და შემეცნების მაგალითზე აგვიხსნა. მაგრამ ბავშვსა და მოზარდს დაკვირვების ობიექტებად შეიძლება ვუქცეოთ ადამიანებთან, საკუთარ თავთან, სულიერ და მატერიალურ ფასეულობებთან ურთიერთობის ნორმები, იდეა ცხოვრებაში ადამიანის დანიშნულების შესახებ, ცხოვრებისეული აზრის შესახებ, სულიერების, რწმენის, სიყვარულის და სხვა საფუძველთა შესახებ. ობიექტივაცია სინამდვილის შემეცნების საწყისია. თუ ჩვენ სულიერ და ზნეობრივ სინამდვილეთა ობიექტივაციას ემოციური აზროვნების ნაკადში ჩავრთავთ, მაშინ ძლიერ აღმზრდელობით ეფექტს შეიძლება ველოდოთ.

მე უკვე ვახსენე დ. უზნაძის პედაგოგიური გამოცდილების მაგალითი. 1915 წელს იგი მიიწვიეს ქუთაისის „სინათლის“ საზოგადოების მიერ ახლადგახსნილ ქალთა სასწავლებლის ხელმძღვანელად. ერთი წლის მუშაობის შემდეგ მან წარადგინა სასწავლებლის მუშაობის ანგარიში, რაც სინამდვილეში განათლების უზნაძისეულ კონცეფციას წარმოადგენს. მართალია, დ. უზნაძეს ჯერ კიდევ არ ჰქონდა თავისი ფსიქოლოგიური თეორია ჩამოყალიბებული, მაგრამ იდეამ, რასაც იგი თავის თავში უკვე გრძნობდა, „ანგარიშიში“ ნოვატორული პედაგოგიური თეორიის სახე მიიღო. შეიძლება ვთქვათ, რომ დ. უზნაძის პედაგოგიკა მისივე განწყობის ფსიქოლოგიის წინამორბედი. შემდგომში, XX საუკუნის 60-იანი წლების დასაწყისში, როცა საქართველოში მასობრივ პედაგოგიურ ექსპერიმენტს მიეცა გასაქანი, ექსპერიმენტული დიდაქტიკის ლაბორატორიამ (ხელმძღვანელები ბ.ი. ხაჭაპურიძე და შ. ა. ამონაშვილი) დ. უზნაძის „ანგარიში“ ექსპერიმენტულ-პედაგოგიურ მოძრაობას დაუდო საფუძვლად.

რა არის დ. უზნაძის პედაგოგიკის მთავარი მახასიათებელი? ეს არის ჰუმანური მიდგომა აღსაზრდელებისადმი, მათთან თანამშრომლობითი ურთიერთობა, მათში პიროვნების ანუ ხასიათის აღზრდა. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ მთლიან პედაგოგიურ პროცესს ხაზად გასდევს სულიერების იდეა.

ამ თავისებურებათა გამო დ. უზნაძის პედაგოგიკა აღმოჩნდა რადიკალურად საწინააღმდეგო მასობრივ პრაქტიკაში ტრადიციულად დამკვიდრებული და ე. წ. მეცნიერულ პედაგოგიკაში თეორეტიზებული, ავტორიტარული, ძალისმიერი პედაგოგიკისა. დ. უზნაძემ თავის პედაგოგიურ პრაქტიკაში დაამკვიდრა მოსწავლეთა და მასწავლებელთა ერთობლივი თანამშრომლობითი თვითმმართველობა, გააუქმა ყველა ტრადიციული ფორმა, რაც მასწავლებლებსა და მოსწავლეებს შორის ურთიერთ-

უნდობლობასა და კონფლიქტებს ბადებდა, მათ შორის ცოდნათა შეფასება ნიშნებით. უარყო დასჯა და მოსწავლეებს მიანდო სამართლიანობის დაცვა, დისციპლინის დამყარება. მოსწავლეები პედაგოგიური პროცესების სრულუფლებიანი მონაწილენი გახადა. ერთობლივ საქმეთა მეშვეობით (ჟურნალ-გაზეთების გამოშვება, ზეიმები) ერთმანეთს დაუკავშირა აღმზრდელთა და აღსაზრდელთა ინტერესები. მოსწავლეთა მონაწილეობით გააფართოვა ლიტერატურული კითხვისა და ცალკეულ საგანთა შინაარსი. სწავლების პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიანიჭა გონების და, საერთოდ, შინაგან ძალთა განვითარებას.

ყველა სხვა სიახლესთან ერთად დ. უზნაძის სასწავლებელში კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი ზომა იქნა განხორციელებული: მასწავლებლები ერთმანეთთან შეთანხმდნენ, რომ ერთობლივი ძალებითა და შემოქმედებით ებრძოლათ სასწავლებელში ერთსულოვნების, თავისუფლების, ურთიერთგაგების ატმოსფეროს დამყარებისათვის. ისინი ხელმძღვანელობდნენ რწმენით, რომ მხოლოდ ნდობისა და სიყვარულის პირობებშია შესაძლებელი მოსწავლეთა გულისა და გონების გახსნა. ასე ერთობლივი შეთანხმებით გააძევეს სკოლიდან ნიშნები, მოძებნეს მოსწავლეებთან მეგობრობის გზები და მიაღწიეს იმ პედაგოგიური ატმოსფეროს შექმნას, რასაც ამჟამად ჰუმანურს ეუნოდებთ.

დ. უზნაძის განწყობისა და ობიექტივაციის ცნებები, განვითარების თეორია, მისი პედაგოგიური შეხედულებანი გასული საუკუნის 60-80-იანი წლებიდან თანდათანობით შეეზარდა ჰუმანური პედაგოგიკის მიმართულებას. ამ პედაგოგიკის იდეათა საფუძველზე ჩამოყალიბდა და განვითარდა ჰუმანური პედაგოგიკის საერთაშორისო მოძრაობა, რასაც უკვე ათეულ ათასობით მიმდევარი ჰყავს.

საქართველოს პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ის მიერ ჩემს წინაშე დასმულ ამოცანას მე ასე მივუდექი. თუ დავწერდი მეცნიერულ სტილში გამართულ ნაშრომს, მაშინ დამჭირდებოდა მომემარჯვებინა მეცნიერული აპარატი, ლოგიკა, ტერმინოლოგია, რა თქმა უნდა, შესაბამისი მსჯელობა. უნდა გავყოლოდი ძიებას: როგორი მეცნიერული შესაძლებლობით შეიძლებოდა განწყობის ფსიქოლოგიის იდეების გადატანა პედაგოგიკის თეორიაში. ასეთი წიგნი განკუთვნილი იქნებოდა მკითხველთა ისეთი წრისათვის, რომელიც თავადაც დაინტერესებულია აღზრდის პრობლემების კვლევით. პრაქტიკულ პედაგოგიურ პროცესებზე ასეთი წიგნების გავლენა

მეტად სუსტია. მე ჩემის მხრიდან დიდი ხანია ხელი ავიღე ასეთი „პასიური“ წიგნების წერაზე.

ვამჯობინე შემდეგი გზა: ჯერ ერთი, დავეწერო წიგნი მშობლებისათვის, აღმზრდელებისათვის; მეორე, დავეწერო ისეთი ენითა და ფორმებით, რომ მკითხველმა მოინდონოს ჰუმანური აღზრდის კონცეფცია და მიიღოს რეკომენდებული სისტემა; მესამე კი, რაც მთავარია, განუწყვეტლივ ვიქონიო მხედველობაში დ. უზნაძის განწყობისა და ობიექტივაციის ცნებები, გაფართოებული პიროვნების ცნება, აღმზრდელის შუამავლობითი როლი, განვითარების თეორია, და ჩემი პედაგოგიური რეკომენდაციები მათ შესაბამისად აღვეწერო და გადმოვცე.

ასეც მოვიქეცი. ამიტომ დაკვირვებული თვალი დაინახავს, რომ ჩემს მიერ აღწერილ ჰუმანურ პედაგოგიურ პროცესებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება:

- 1) გარემოს სულიერ, ზნეობრივ და ესთეტიკურ მხარეს;
- 2) ადამიანთა ქცევებსა და დამოკიდებულებებს, როგორც ბავშვთა „ფარული პროცესით“ აღზრდის პირობას;
- 3) საკუთრივ აღმზრდელთა სულიერ და ზნეობრივ სინმიდეს;
- 4) ბავშვის მოთხოვნილებათა მიზანმიმართულ გამოვლენას ან ახალ მოთხოვნილებათა ჩასახვას. ამ ფაქტორთა თანხვედრისა და მრავალჯერადი განმეორების პირობებში ბავშვში აღმოცენდება სულიერ-ზნეობრივ განწყობათა მრავალფეროვნება, რაც მიმართულებას მისცემს მის ცხოვრებას. შევეცადე აგრეთვე ობიექტივაციის აქტისათვის მიმენიჭებინა ცნობიერი აღზრდის (თვითაღზრდის) ეფექტი.

არ ვთვლი, რომ უწმიდესისა და უნეტარესის დავალება საკმაოდ სისრულით შევასრულე. ამიტომ ჩემი მცდელობანი ამ საქმეში კვლავაც გაგრძელდება.

შალვა ამონაშვილი

აქორდი

მოსმოგა და გამოცხადება

მე ვარ სული,

რომელიც გინდათ, რომ შვილად მოგეველინოთ.

ვინ მიხმობს?

აარჩიეთ საალერსო სიტყვები,

ჩააქსოვეთ წმინდა გრძნობები, ააჟღერეთ ტკბილხმოვანი მელოდიით

და მიხმეთ წრფელი სიყვარულით, გულით მიხმეთ!

მხოლოდ ამ გზით მოაღწევს ჩემამდე თქვენი კეთილი ხმა, და გამოვემართები თქვენთან.

ჩავისახები დედის საშოში და უფლის წყალობით გაგიჩნდებათ შვილი.

მე არ მაქვს ხელთ კვერთხი, რომლითაც დედამინაზე უნდა ვიარო.

აღმზარდეთ, და როგორც დამაკვალიანებთ, ისე გავიკვლევე გზას.

ოღონდ იხელმძღვანელებთ ბრძნული შეგონებებით:

ღმერთმა მე ჩემი გზა დამისახა, თავს ნუ მომახვევთ თქვენს გზებს.

ღმერთმა ჩემი ხასიათი მიბოძა, ნუ შემიცვლით მას.

უხვად და უშურველად ამავსეთ ნათლით;

აღმზარდეთ სიბრძნით გაჯერებულ თავისუფლებაში;

ცოდნა ჩემს სულიერ აღზევებაში ჩააქსოვეთ.

ჩემი გრძნობები ჩემსავე გონიერებას დაუმორჩილეთ.

ჩემს გონიერებას ასწავლეთ მოუსმინოს გულს.

დაე, ჩემმა მოსვლამ თქვენს ცხოვრებაში გაგახსენოთ, რომ თქვენც ღვთის შვილე-

ბი ხართ.

პრელუდია

იზი ნათელიდან არის

სიყვარულმა გაგვაბედნიერა და ნანატრი სტუმარი გამოგვეცხადა – მარადიულობის მგზავრი.

ღმერთო, რა სუსტი, რა უმწეოა!

ეს ერთი შეხედვით. ჩვენი გული გრძნობს, რომ მასში უსაზღვრო ძალაა.

მიუხედავად იმისა, რომ შიშველი და ცარიელი ხელებით მოვიდა, მას ჩვენთვის მოაქვს ძღვენი, რომელსაც მომავალში უხვად გასცემს.

ის თითქოს ახლადდაბადებული მოხუცია, მაგრამ კარგად ვიცით, რომ ეს ნაოჭები მისი მომავალი სიბრძნის ნიშანია; ნაოჭებს მოიცვილებს, სიბრძნეს კი გამოაჩენს.

აშკარაა, ჩვენ არ გვიმზერს, არამედ ვილაც უხილავს. მისი პირველი ტირილი, პირველი ღიმილი, მტრედისებური ლულუნი ჩვენ არ გვეკუთვნის, არამედ – იგივე უხილავს.

ჩვენ ჯერ მისთვის არ ვარსებობთ. მისთვის არსებობს ვილაც სხვა, უხილავი, იქნებ მისი ანგელოზი, რომელიც თავს ადგას, იცავს და მოძღვრავს.

იგი ნათელისგან არის გადმოსული, ამიტომ სულ ასხივებს და ანათებს.

იგი თითქოსდა ცეცხლის ალიაო, ან ციცქნა ვულკანიაო – მასავით მოუთმენელი და მოძრავია.

ღმერთო დიდებულო! როგორი მიმნდობია ყველას მიმართ! აიყვანე, მოეფერე, ცალფეხზე აბზღრიალე, კისერზე შემოისვი, ჰაერში შეათამაშე – გენდობა, რადგან ძლიერ მიმნდობია.

რას ეუპირებთ პატარას?

რა უნდა დავუპიროთ!

ვიცით კეთილი ნება ჩვენი ზეციერი მამისა, რომ არ უნდა დაიღუპოს ერთი ამ მცირეთაგანიც კი. მაკაცრად გაგვაფრთხილა ზეციერმა: „ვინც ამ მცირეთაგანს, რომელსაც ჩემი სწამს, აცდუნებს, აჯობებდა წისქვილის ქვა დაეკიდათ კისერზე და ზღვის უფსკრულში ჩაენთქათ“.

ის ხომ ჩვენი შვილია! გავუფრთხილდეთ!

ჩვენ მისი მშობლები ვართ – დედა და მამა.

„ჩვენი“ – არ ნიშნავს, რომ ის ჩვენი საკუთრებაა. მნიშვნელობა ამ სიტყვისა სულ სხვაა:

ღმერთმა ჩვენ მოგვანდო, რომ დავეხმაროთ სამყაროს მგზავრს თავისი გზა იპოვოს. ასე იწყება ჩვენი ღწვა, რომელსაც წმიდა სიტყვით აღზრდა ეწოდება.

ჩვენ, მშობლები, დედამიწაზე ახლად მოვლენილი ადამიანის აღზრდაში ღმერთის თანამოსაქმენი ვართ!

საით მივმართავთ მას?

ამ საქმეში დიდი სიფრთხილე გვმართებს, რადგან ვიცით, რომ იგი უკვე მიმართულია.

რისკენ? საით მივმართება?

ეს საიდუმლო თვითონ მასშია. თავად გააცხადებს, როცა დრო დადგება.

ჩვენ კი მოვალენი ვართ დავეხმაროთ, რათა მისი მისწრაფება გზას არ ასცდეს, არ გამრუდდეს.

ვასწავლოთ, როგორ დაამკვიდროს ცხოვრებაში მშვენიერება, როგორ განადიდოს სიკეთე, როგორ გახდეს დიდსულოვანი, როგორ იზეიმოს სიყვარული.

ჩვენ ვოცნებობთ, რომ აღეზარდოთ იგი კეთილშობილ ადამიანად. ამიტომ მშობლის გულის ამოძახილი გვაფრთხილებს, დავიცვათ იგი:

- › ცუდი სანახაობებისა და ცუდი მუსიკისაგან;
- › უხეშობისაგან;
- › ყოველგვარი სიყალბისაგან;
- › მესაკუთრეობისა და სიხარბისაგან;
- › დროსტარებისა და უდარდელობისაგან;
- › ბოროტებისა და თავკერძობისაგან;
- › უგვანო ჩვევებისაგან.

ის ახლა ჩვილია.

წლები კი მალე გაირბენენ.

ჩვენს ყოველდღიურ ზრუნვაში კიდევ უფრო სწრაფად გაფრინდებიან.

ჩვილი თვალსა და ხელს შუა გაგვეზრდება და გახდება დიდი.

ჩვენ კი მოვხუცდებით და ვეტყვით გულს: „ხომ ხედავ, ჩვენ მას უკვე აღარ ვჭირდებით. თავად მიიკვლევს თავის სავალ გზას. იქნებ დროა, გულო დამშვიდდე?“

მაგრამ გული თავისას არ იშლის, გული გვეტყვის: „თუკი ვინმე უკვე გახდა დედა ან მამა, ასევე დარჩება მთელი თავისი ცხოვრება. შვილებზე ზრუნვას მშობლის გულში არ აქვს დასასრული“.

უფალო!

აღბათ მშობლები თავიანთი შვილებისათვის ისეთივენი არიან, როგორც შენ ჩვენითვის: განა როდის დამშვიდდები და იტყვი, რომ შენს შვილებს აღარ სჭირდებათ შენი ზრუნვა, რადგან მათ უკვე წვერი მოუშვეს!

კანტატა

ახალი თაობა

წარსული საუკუნის 60-70 წლებში მსოფლიო ალაპარაკდა აქსელერატ ბავშვებზე: იბადებოდნენ ბავშვები, რომელთა ზომა და წონა ბევრად აღემატებოდა ბუნებრივ ნორმას, ისინი სწრაფად ვითარდებოდნენ ფიზიკურად, ადრე მწიფდებოდნენ ბიოლოგიურად. ეს მედიცინის მუშაკებმა შენიშნეს.

ფსიქოლოგებმა კი დაადასტურეს, რომ ბავშვები გონებრივადაც სწრაფად ვითარდებოდნენ: ექვსი-შვიდი წლის აქსელერატი ბავშვები თავიანთი გონებრივი შესაძლებლობებით დიდად აღემატებოდნენ წინა დროის თანატოლებს.

მეცნიერებმა ვერ შეძლეს აქსელერაციის ფაქტის ახსნა, უბრალოდ რაღაც ბიოლოგიურ და სოციალურ ფაქტორებს მიაწერეს. მაშინ არავინ ლაპარაკობდა იმაზე, რომ ამ თაობას თავისი დანიშნულება ჰქონდა: მას ძლიერი ბიძგი უნდა მიეცა კაცობრიობის ცივილიზებული განვითარებისათვის და ადამიანთა ყოფისათვის სახე შეეცვალა. მატერალისტურ აზროვნებას მთლიანად სამყაროზე და, კერძოდ, ბავშვებზე არ შეეძლო იმის წარმოდგენაც, რომ ბავშვთა ახალ თაობას თავისი დანიშნულება მოჰქონდა, რომ თაობა თავისი მისიით, თავისი გზით მოეწვინა კაცობრიობას. წლები გავიდა. აქსელერატი ბავშვები გაიზარდნენ, ისინი 20, 30, 40 წლისანი გახდნენ. ბევრმა თავის ხელში აიღო მართვის საჭე და თავიანთი მშობლებისა და მასწავლებლების თვალწინ და, საერთოდ, „ძველი“ თაობის გასაკვირად თავისი ნების დამკვიდრება დაიწყო.

ჩვენ რისი მოწმენი გავხდით?

დავინახეთ, რომ შეიცვალა მსოფლიოს საზოგადოების ცხოვრების ბევრი საფუძველი, შეიცვალა ბევრი სახელმწიფოს ცხოვრების წესი. მოხდა უნიტარული სახელმწიფოს დემონტაჟი, გარდაიქმნა მსოფლიოს პოლიტიკური რუკა. ადამიანთა ცხოვრებაში დამკვიდრდ კომპიუტერი, ინტერნეტი, ელექტრონული კავშირი, ორბიტაზე გაიყვანეს დედმინის ხელოვნური თანამგზავრები. ყველაფერი ეს ყოფილმა აქსელერატმა ბავშვებმა დაამკვიდრეს.

ისინი იბადებოდნენ 50-60-ის წლებში თანდაყოლილი მისიით: თავიანთი მოღვაწეობის პერიოდში, 70-90-ის წლებში, სახე ეცვალათ პლანეტის ცივილიზაციისათვის. მათ ეს მისია რეალობად აქციეს. მოჰქონდათ აგრეთვე სულიერ-ზნეობრივ ფასეულობათა განვითარების იმპულსიც. მაგრამ, როგორც ჩანს, ეს იმპულსი უფრო სუსტი იყო, ვიდრე მატერიალური ყოფის გარდაქმნის მოთხოვნილება. ალბათ, არც საზოგადოება იყო მზად ამალღებული სულიერი იდეალების დასამკვიდრებლად. სულიერმა დაქვეითებამ გამოიწვია ადრე უცნობი ავადმყოფობანი, ომები, ერთაშორისი და სხვა სახის შეტაკებანი. კერძო მესაკუთრული ჟინი, კულტურულ ფასეულობათა გაუფასურება.

„ძველი“ თაობა ძლივს უწყობს ფეხს ყოფილი აქსელერატი ბავშვების ძლიერ წისვლას.

თავის დროზე ჩვენ ბოლომდე ვერ ამოვიცანით აქსელერატ ბავშვთა მისია. ჩვენ მხოლოდ აღტაცებაში მოგყავდით აქსელერატ ბავშვთა კუნთოვან სხეულს და სწრაფ ზრდას, რამაც საშუალება არ მოგვცა ისე აღგვეზარდა და გაგვევითარებინა ისინი, რომ მათ სრულად გამოეყვლინებინათ და დაემკვიდრებინათ საკუთარი შესაძლებლობანი.

თაობა თავისი მისწრაფებებით იყო ახალი, პედაგოგიკა კი, რომლითაც ჩვენ მას შევხვდით, აღმოჩნდა ძველი. ჩვენ არ გავისარჯეთ გავრცეულიყავით ამ სახიფათო შეუსაბამობაში. ამიტომ აქსელერატი ბავშვებისაგან წამოიზარდნენ არა მხოლოდ ისეთები, რომლებმაც საზოგადოების ცხოვრება განავითარეს, არამედ ისეთებიც, რომლებმაც თავიანთი ნიჭი საზოგადოების საზიანოდ გამოიყენეს.

ახლა კი, ოცდამეერთე საუკუნის დასაწყისში, ახალი თაობის ძლიერი ნაკადი შემოდის ჩვენს ცხოვრებაში. დამკვირვებლები ასაბუთებენ, რომ ეს თაობა განსაკუთრებულია, მისი დანიშნულება უფრო ამალღებულია, ვიდრე ყველა ადრინდელი თაობისა. იგი მკვეთრად განსხვავებული იქნება თაობათაგან, რომლებიც ამჟამად დედამიწაზე ცხოვრობენ.

ბრძენი ადამიანები განგვიმართავენ ამ განსხვავებას.

თანამედროვე თაობათათვის მთავარი მისწრაფება მატერიალურ ქონებაშია: ჰქონდეს ნივთი, ჰქონდეს საკუთრება.

ახალი და მომდევნო თაობებისთვის კი მთავარი იქნება – განვითარდეს და სრულყოფილი გახდეს.

ჩვენ გვეუბნებიან: თქვენ ამჟამად ცდილობთ დაეუფლოთ ნივთს, საგნებს, რომლებიც სასურველად გეჩვენებათ, მაგრამ ნივთების ქონა დროებითია, ილუზორული. უნდა ეცადოთ განივითაროთ ისეთი თვისებები, რომლებიც რეალურიც არის და არც არასოდეს დაგეკარგებათ.

თანამედროვე თაობების დიდი ნაწილი გადასულია გამორჩენასა და მიტაცებაზე.

ახალი და მომდევნო თაობებისთვის კი მთავარი იქნება: გასცეს უშურველად, გულუხვად.

ჩვენ გვეუბნებიან: თანამედროვე ადამიანები ესწრაფვიან მიიღონ რაც შეიძლება მეტი მოგება, ჰქონდეთ მეტი შემოსავალი, დაეუფლონ მაღალ თანამდებობებსა და ძალაუფლებას, დააგროვონ კერძო საკუთრება, განიცადონ პირადი სიამოვნება. გაცემას კი უყურებენ როგორც მსხვერპლს და ამასაც აკეთებენ იმის იმედით, რომ სამაგიეროდ რაღაცას მიიღებენ. ახალი თაობა კი გაცემას ცხოვრების ნორმად გაიხდის, გაცემა მას სიხარულს მიანიჭებს.

თანამედროვე თაობათა ლოზუნგია შეჯიბრება.

ახალ თაობათა ლოზუნგი იქნება თანამშრომლობა და კოოპერაცია.

ჩვენ განგვიმარტავენ: ამჟამად მშობლები და მასწავლებლები ბავშვებს მოუწოდებენ, რომ აჯობონ სხვებს, წინ გაუსწრონ, აჯობონ სწავლასა და სპორტში, არავეს არაფერში დაუდონ ტოლი. იფიქრონ საკუთარ წინსვლასა და მდგომარეობაზე. ახალი თაობანი კი დაამკვიდრებენ ცხოვრების ახალ აზრს: ითანამშრომლონ საერთო კეთილდღეობისათვის, თვითოეულმა ილვანოს, რაც შეიძლება მეტი სარგებელი მოუტანოს ყველას.

თანამედროვე თაობანი არ ერიდებიან ბუნების ხელყოფას.

ახალი თაობანი ითანამშრომლებენ ბუნებასთან, მის ძალებთან.

ჩვენ გვეუბნებიან: ადამიანებმა თავიანთი მანვე მოქმედებებით განიყენეს ბუნების ძალები; სწორედ ამის გამოა, რომ დედამიწას არყევს მიწისძვრები, ციკლონები, წყალდიდობები, ცეცხლოვანი სტიქიები, სითბოსა და სიცივის უჩვეულო ცვალებადობა.

ახალი თაობები ითანამშრომლებენ ბუნების ძალებთან, იზრუნებენ ბუნების დაცვასა და განვითარებაზე. ისინი ბუნებაში და საკუთარ შესაძლებლობებში აღმოაჩენენ უდიდეს ძალებს, რომლებიც ამჟამად დაფარული და უცნობია ადამიანებისათვის, რადგან ისინი ჯერ მზად არ არიან მათი გონივრული გამოყენებისათვის.

თანამედროვე თაობების სიამაყეა, რომ ფლობს მეცნიერულ ცოდნას.

ახალი თაობები კი განადიდებენ სიბრძნეს.

განმარტება: მეცნიერებას საქმე აქვს გარეგან მხარეებთან, ეს კი აყვონებს საგანთა და მოვლენათა არსის შეცნობას. სიბრძნის გზა კი შებრუნებულია: არსის წვდომის საფუძველზე გამოვლენათა შესწავლა და ახსნა. არსში ერთიანი ცხოვრებაა, იგი ბუნების ყველა ფენომენში ვლინდება. თუ ადამიანი თავისი სრულყოფილი სინმიდით ამას გაიცნობიერებს, მაშინ ყველაფრის მიზეზს ამოიცნობს, კითხვებზე „როგორ?“ და „რატომ?“ ამომწურავ პასუხს მიიღებს.

თანამედროვე თაობანი ინტელექტუალური ძალებით მართავენ საკუთარ ცხოვრებას.

მომავალი თაობანი კი ცხოვრებაში ინტუიციით იხელმძღვანელებენ.

ჩვენ გვეუბნებიან: ინტელექტი, როგორც წესი, ენდობა და ემყარება შთაბეჭდილებებს, რომელსაც ლეზულობს ტვინი გარე სამყაროდან. შემეცნების ორგანოები კი, რომელთა მეშვეობით სამყაროზე წარმოდგენა გვექმნება, არასრულყოფილი ინსტრუმენტებია. ინტუიცია კი შიგნიდან, არსიდან მოქმედებს. მას შეუძლია შინაგანი ბუნება სრულყოფილად შეიცნოს, ხოლო, როცა შინაგანი ბუნება შეცნობილია, ცოდნაც სამყაროს შესახებ სრულყოფილი და ჭეშმარიტი ხდება.

თანამედროვე თაობებმა თავიანთ ირგვლივ მახინჯ ფორმათა გარემო შექმნეს.

ახალი თაობანი ესთეტიკურ გარემოში იცხოვრებენ.

ჩვენ გვეუბნებიან: ამჟამად ადამიანები სილამაზეს მისი იშვიათობითა და ღირებულებით აფასებენ. საგნებს, რომლებიც ლამაზად მიგვაჩნია, ადამიანები ზედაც არ შეხედავდნენ, თუ ისინი იაფი ელირებოდა და ყველასთვის ხელმისაწვდომი იქნებოდა. ადამიანთა არჩევანი მათი პირადი სიამოვნების გამოხატულებაა და არა ჭეშმარიტების აღმოჩენა.

ახალი თაობებისათვის ხელოვნება მშვენიერის, მათი შინაგანი სინმიდის გამოვლენა იქნება, მათში სულის სიმშვენიერე გადააჭარბებს გრძნობათა სიმშვენიერეს. სულის სილამაზე გამოხატულებას ჰპოვებს შინაარსსა და ფორმაში, ჰარმონიულ რიტმულ მოძრაობებში, სასიამოვნო მელოდიურ ხმებში და თავაზიან მიმრთვებში. შინაგანი სიმშვენიერე გარეგან სიმშვენიერეშიც აისახება და დამკვიდრდება.

თანამედროვე თაობებს წელში ხრის არსებული გარემოს სიმძიმე. მომავალი თაობანი წელში გამართულნი, თავანეულნი წმიდა სიხარულით სავსე, ნათელს მოჰყვენენ ირგვლივ.

ჩვენ მოგვინოდებენ: ნუ ხართ საკუთარი შეჭირვების მიზეზი, მოეშვით საკუთარ სურვილთა აყოლას და გამოათავისუფლეთ თქვენი ბრწყინვალე უზენაესი – „მე“, გააძლიერეთ იგი თქვენში; თქვენი უზენაესი „მე“ დაამკვიდრებს თქვენში ჭეშმარიტ სიხარულსა და ბედნიერებას.

თანამედროვე თაობა გათიშულობით ცხოვრობს. ახალი თაობანი ერთიანობისა და ერთსულოვნების კანონს დაამკვიდრებენ.

ამჟამად ყოველი ადამიანი იმით ამაყოფს, რაც მხოლოდ მას აქვს: ნიჭი, რელიგიური რწმენა, პოლიტიკური თვალსაზრისი, ძლიერი მატერიალური შესაძლებლობანი.

ახალი თაობები ჰპოვებენ გამაერთიანებელ გზებსა და ძალებს. ყოველი ადამიანი ჩანდება თავის არსს, თავის მე-ს, რომლის ცხოვრება უფლის ნებითაა გაპირობებული. მიხვდება, რომ მისი ინტერესები განუყოფელია სხვათა ინტერესებისაგან.

თანამედროვე თაობანი შეზღუდულნი არიან.

ახალები კი თავისუფლებას დაიმკვიდრებენ.

ჩვენ განგვიმარტავენ: თანამედროვე კაცობრიობა შებოჭილია ფიზიკური, მატერიალური ფორმებით. სიყვარულისა და მეგობრობის ვითარებაშიც კი ადამიანები მატერიალური მისწრაფებებით არიან დამძიმებულნი. ახალ თაობებს კი კარგად ეცოდინება ყველა მოვლენის სულიერი საფუძველი, ისინი ანგარიშს გაუწევენ იმას, რაც მარადიულია. ამიტომ ისინი თავისუფალნი იქნებიან ყველანაირი მაცდური დამოკიდებულებისაგან და არც იმის შიში ექნებათ, რომ რამეს დაკარგავენ.

ჩვენ გვეუბნებიან: გაიგეთ, რომ მთელი სამყარო თქვენშია და თქვენ განუყოფელნი ხართ ყველაფრისაგან, რაც თქვენ ირგვლივაა: ცა, დედამიწა, ოკეანეები, მწერები, ცხოველები, ფრინველები, ჰაერი, მცენარეები, კოსმოსი, ღმერთი. გაიგეთ, ბოლოსდაბოლოს, რომ თქვენ უკვდავნი ხართ, ყოველთვის იყავით და იქნებით.

ჩვენ გვარწმუნებენ: ახალი თაობა უკვე მოდის, ჩვენ ვალდებული ვართ მოვეუზრადოთ გზა. ახალი თაობის ბავშვები ელიან, რომ შევთავაზებთ ჩასახვისათვის ჩვენს სუფთა სხეულებს, ვიქნებით ღირსეული მშობლები, გავზრდით კეთილშობილურობით აღსავსე გარემოში და გულწრფელ სიყვარულში. ჩვენ თავადაც შეგვიძლია გავხდეთ

ახალი თაობის წარმომადგენლები, თუკი ჩვენი სულიერი და ზნეობრივი ცხოვრების სრულყოფილებაზე ვიზრუნებთ.

ნათელი ბავშვები უკვე იზადებიან.

ისინი არ გვეუბნებიან, რომ ნათელი ბავშვები არიან. მაგრამ ჩვენთვისვე უმჯობესი იქნება, თუ საკუთარ შვილს ნათელი თაობების ბავშვთა წარმომადგენლად მივიღებთ და იქვე გავაფრთხილებთ საკუთარ თავს: ნათელ ბავშვს ნათელი დედ-მამა სჭირდება.

ახალი თაობის მკვლევარები ამტკიცებენ, რომ ამ თაობის ბავშვები საგრძნობლად განსხვავდებიან ჩვენი თაობის ბავშვებისაგან. ნათელი ბავშვებს სხვა სახელებითაც ახსენებენ: ინდიგო ბავშვები (ინდიგო იის ფერის აღმნიშვნელია. ვისაც აქვს უნარი ადამიანის გამოსხივება დაინახოს, ამტკიცებს, რომ ახალი თაობის ბავშვებს სწორედ იისფერი გამოსხივება აქვთ, რაც ადრე შენიშნული არ ყოფილა), კრისტალური ბავშვები, ვარსკვლავის ბავშვები, უჩვეულო შესაძლებლობათა ბავშვები და სხვა.

ამბობენ, რომ ნათელმა ბავშვთა თაობამ წარსული საუკუნის 80-90-იანი წლების მიჯნაზე დაიწყო მოსვლა და დღეისათვის მათი რაოდენობა 90%-ს აჭარბებს.

ზოგი ამტკიცებს, რომ ეს ბავშვები მომავლიდან არიან გამოგზავნილები, რათა დაგვეხმარონ გავხდეთ სრულყოფილნი. კაცობრიობის ბედი მათ ხელშია. მათში ბევრია სიბრძნე, ისინი გრძნობენ საკუთარი სულის სიბრძნეს.

ისინი ახალი საზოგადოების მაუწყებელნი არიან, ცხოვრების წესებს განაახლებენ.

მათი ცნობიერება გაფართოებულია, კოსმოსურია, ახალი იდეებით მოდიან, საკუთარ თავში დარწმუნებულნი არიან. გულლია თაობა მოდის. ვერ ეგუებიან, მტკიცებულად განიცდიან უხეშობასა და ძალადობას.

უფროსთა თვითნებობა თრგუნავს მათ თავისუფალ ბუნებას. მათთვის ყოვლად აუტანელია გარემო, სადაც ადამიანთა ინტელექტუალური დონე დაბალია. განსაკუთრებით მომაბეზრებელია სკოლაში ყოფნა.

ბევრისთვის გაუსაძლისია საოჯახო გაუგებრობები, საზოგადოების გულგრილობა, ძნელია იმ გარემოში ყოფნა, სადაც მათი არ ესმით. ავტორიტარულ ურთიერთობებში ეს ბავშვები იჩაგრებიან, სულიერად ავადდებიან, თავის თავში იკეტებიან, არღვევენ წესრიგს ან თავს იკლავენ. უფრო სწორად, ნათლის ბავშვები გაუხეშებულ გარემოში უფრო სუსტნი და დაუცველნი არიან, ვიდრე წინა დროის მათივე თანატოლები.

თანამედროვე ბავშვთა თაობა – ნათლის თაობაა, ახალი თაობაა, პედაგოგიკა კი, რომლითაც მათ აღზრდას ვაპირებთ, ძველია, ავტორიტარულია, ძალისმიერია. ჩვენ ერთხელ უკვე შეგვეშალა, როცა აქსელერატი ბავშვები მოგვევლინენ; ჩვენმა ავტორიტარულმა აღზრდამ და განათლებამ საშუალება არ მისცა ბევრ მათგანს სრულად გამოევლინებინა საკუთარი შესაძლებლობანი. ჩვენ ისინი დავლუპეთ. ნუთუ კვლავ გავიმეორებთ წარსულის მწარე გაკვეთილებს და ხელს შევუშლით ნათლის ბავშვებს დაამკვიდრონ იმგვარი ცხოვრება, რისთვისაც ისინი მოწოდებულნი არიან?

თანამედროვე ნათელ ბავშვებს სიყვარულის, სიკეთის პედაგოგიკა სჭირდებათ. ასეთი პედაგოგიკა კლასიკურ მემკვიდრეობაშია ფესვგადგმული, მას დღეს ჰუმანური პედაგოგიკის სახელწოდებით იცნობენ. განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს დახმარების, თანაგრძნობის, გაგების, გულმონყალების, სიხარულის, სულიერების, დაცვის პრინციპებსა და მეთოდებს. ნათელ ბავშვებთან ბრძნული პედაგოგიკით უნდა მივიდეთ, მათთან სულიერი ერთობა აღზრდისა და განათლების საფუძვლად უნდა გავიხადოთ.

ფუბა

მკვლელობაზე უარესი

ეს რა საშინელი რამ განიზრახე, დედა?!

შიშის ზარს მცემს შენი ვერაგული ფიქრები!

მე დიდი სიკეთე მიდევს გულში, დედა! რატომ მღებულობ ბოროტულად?

შენსკენ, ადამიანებისკენ ჩემი სულის ძღვენით მოვისწრაფვი, რატომ გინდა არა-
რაობად მაქციო, ბოროტების ცეცხლში ჩამფერფლო?

მე დიდხანს ვემზადებოდი, დედა!

მამზადებდნენ ნათელი ანგელოზები, მასწავლიდნენ, მარიგებდნენ. მე ვიცი, რო-
გორ უნდა მიყვარდე შენ, ვიცი, როგორ უნდა ვემსახურო ხალხს!

ოლონდ დამეხმარე, დედა, დედიკო, და მალე დაინახავ, რა საამაყო ვიქნები შენთვის!

ნურც შენ იტანჯები და ნურც მე მტანჯავ!

არ არის ჩემი ბრალი, რომ შენს საშოში ჩავისახე. არც შენი ბრალია, დედა, ამაში
არავინ არის დამნაშავე! ასეთია უფლის ნება: შენ ფანჯარა გამოაღე, მე კი ვისარგებლე
და შემოვფრინდი!

შემოვფრინდი იმ იმედით, რომ შენ გაგიხარებოდა, მიმიღებდი!

ახლა კი გინდა, რომ თავიდან მომიცილო, მომკლა, უკვალოდ მომსპო!

დედა... დედა...

შეძრწუნდებიან ცანი, რადგან ზეციერისგან მაქვს დავალებული ცხოვრების დიდ
ტილოზე ჩემი კვალი დავტოვო, ერთი ნათელი სურათი ამოვქარგო!

ჩემი მცდელობა სასიკეთო იქნება ბევრისთვის, შემცირდება ბოროტება, გაიხარებს
სიკეთე!

დედა, გაიგონე: მომეცი შესაძლებლობა, რომ ჩემი კუთვნილი სასწაული მოვახდი-
ნო, და ნურც შენი სასწაულის პასუხისმგებლობას გაექცევი!

უზენაესმა მოგანდო ჩემი თავი, მიმიღე, დედა!

გათავისუფლდი ეჭვებისაგან, შეხედე ცხოვრებას მომავლიდან, როცა უკვე აღზრდილი გეყოლები, შეილოვო, დამიძახებ, მე კი გულში ჩაგიკრავ და გეტყვი: „მადლობთ, დედა, სიცოცხლე რომ მაჩუქე!“

მოიშორე შავი ფიქრები, დაეხსენ შურისძიების გრძნობას, გაუმკლავდი ცდუნებას, დედა!

შენი მომავალი ჩემს გარეშე აზრს დაკარგავს, სინდისი მოსვენებას არ მოგცემს, ცხოვრება გაგიმწარდება!

„ქალო, შეილის მკვლელი ხარ შენო!“ – გიკიჟინებს სინდისი.

შემიყვარე, დედა, შემიყვარე და სიყვარულში გამაჩინე!

ნუ გადამიკეტავ გზას, ვერაგულად ნუ ჩამინგრევ ხიდს, მიმიღე, რომ მთელი ჩემი სულის სიძლიერით მოვევლინო ქვეყანას და აღვასრულო ჩემი დანიშნულება! ამით საკუთარ დანიშნულებასაც აღასრულებ, დედა!

ნუ იტანჯავ თავს არჩევანით – დამბადო თუ არ დამბადო!

დამბადე, დედა!

ცოდვას ნუ დაიდებ უზენაესის წინაშე, დედა!..

საით მიიჩქარი, ვის კარებს მიაღექი?

რა გინდა, დედა, ამ ყასაბთან!

მას ათასობით ცოდვა აწევს კისერზე, ისიც დაინდე, დედა! ნუ დააკისრებ მაგ უბედურს კიდევ ერთ ცოდვას!

არ დანვე, დედა, ამ ბოროტების მაგიდაზე...

გაბრუნდი უკან!

მიაკითხე ტაძარს!

დაანთე სანთელი და შეჰვედრე ღმერთს, რომ შეგინდოს!

მიგიტევენს უფალი, დედა!

გონს მოეგე, დედა!

მიყვარხარ, და არ მინდა დაიღუპო სული!..

გონს მოეგე, დედა, მოეგე გონს!..

მეყასბე, იქნებ ამჯერად მაინც მიხვდე, რომ სულს იღუპავ და ამ ქალსაც ცოდვის მორევში აგდებ!

შეიკარი შუბლი და მკაცრად უთხარი, რომ არ გინდა მკვლელობის თანამონაწილე გახდე, გააგებინე, რომ ადამიანს არა აქვს ნება კარიბჭე ჩაუხშოს მარადიულობის მგზავრს! ნურც მე დამლუპავ, ნუ დაშლი დიდი ცხოვრების ქსოვილს, ჩემი მოსპობით, მე ხომ არაფერი დამიშავებია შენთვის!..

დედა, დედა! შეისმინე ჩემი განწირული ძახილი, ყური მიუგდე გულს, იქიდან გეჩურჩულები შენ!..

იცი, კიდევ რას მოგართმევ, დედა!

დედა...

დეე...

შეგიძლიათ ადგეთ ...გირჩევთ რამდენიმე დღე შინ იყოთ... არ დაიტვირთოთ თავი... – და ყასაბმა სანაგვეში ჩააგდო ქალის საშოდან ამოკვეთილი „ზედმეტი ქსოვილი“...

...ადამიანებო!

გემართებს დედამინაზე კიდევ ერთხელ გამოვაცხადოთ გლოვა: დედამ მოკლა შვილი!

მერამდენე დედამ, მერამდენე შვილი...

ეუშველოთ თავს, არ წაგვლეკოს ცოდვამ!

ნათქვამია: საშოდან ჩანასახის მოსპობა მკვლელობაზე უარესიაო...

„ყველა ჩვენგანს უნდა ახსოვდეს, რომ აბორტი უდიდესი ცოდვია ღვთის წინაშე და დანაშაულის ერის წინაშე. ეს არის მკვლელობა ცოცხალი ადამიანის, საკუთარი ვაჟის ან ქალის, რაც ველურ მხეცებსაც კი არ ახასიათებს...

თვითონ განსაჯეთ, ჩანასახშივე რომ მოეკლათ და არ დაბადებულიყო შოთა რუსთაველი, დავით აღმაშენებელი, თამარ მეფე, ილია ჭავჭავაძე, ვაჟა-ფშაველა, კათოლიკოს-პატრიარქნი: კირიონი, კალისტრატე და სხვანი, რა იქნებოდა ჩვენი ენა, ისტორია, კულტურა და, საერთოდ, სულიერი სახე საქართველოსი. შეიძლება ბავშვს, რომლის მოკვლაც მშობლებმა გადაწყვიტეს, ელოდა მომავალი უდიდესი მეცნიერისა, პოეტისა და წმინდანისა. შესაძლოა ის ერთ-ერთი იმათგანი ყოფილიყო, ვისაც ჩვენი ერის დიდებასა და სიამაყეს უწოდებენ“.

**სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II
ეპისტოლენი. წიგნი I. თბ. 2009, გვ. 80**

პარიასია

ბავშვი

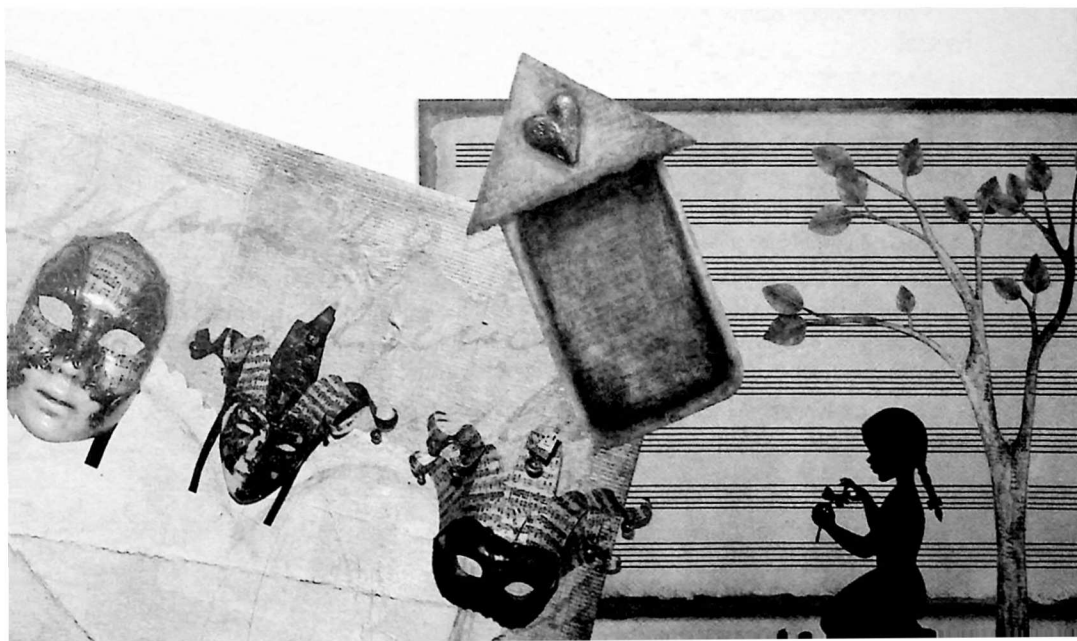
ჩვეულებრივი ლექსიკონები გაგვიმარტავენ: ბავშვი – ბიჭი ან გოგო ადრეულ ასაკში, ყრმობამდე.

მოსანყენია ასეთი განმარტება.

მარტო მოსანყენი კი არა, სახიფათოც არის, რადგან გაუგებრობაში გვაგდებს.

რაც მოსანყენია, ყველაფერი ყალბია, ყველაფერი მოსანყენი – სიცრუეა.

ფსიქოლოგებიც ასევე მოსანყენად და ძუნნად მოგვიყვებიან, როგორი აზროვნება აქვთ ადრეული ასაკის ბავშვებს, როგორია მათი მეხსიერება, ნებისყოფა. როგორ ავლენენ თავიანთ ემოციებს, რა შინაარსის მოთხოვნილებები და ინტერესები უჩნდებათ. ყველაფერი ეს მეტ-ნაკლებად გამოხატავს ბავშვს, თვითონ ბავშვზე კი ვერაფერს გვეუბნება.

ჩვენ კი, მშობლები, თუ ამ ცოდნას ავყევით, ჩვენს ბავშვზე მოსაწყენ და, ამრიგად, ყალბ ნარმოდგენას შევიქმნით. თავადაც უფრო მეტად იმაზე ვლაპარაკობთ, თუ როგორ იქცევა ჩვენი შვილი (ბავშვი), კარგია ის თუ ცუდი, დამჯერი თუ ურჩი, ბეჯითი თუ ზარმაცი, ნიჭიერი თუ უნიჭო, გვახარებს თუ გვაღიზიანებს მისი საქციელი.

ასეთი დაბნეულობა სხვა დაბნეულობასაც გადაგვყრის. ხომ უნდა მივალწიოთ, რომ ჩვენი ბავშვი უკეთესი გახდეს: იყოს დამჯერი, ბეჯითი, ნიჭიერი, სჯობდეს თქვენს ბავშვს; გახდეს ჩვენი მშვიდი და უზრუნველი მოხუცებულობის იმედი.

გამოდის, რომ ჩვენ უფრო საკუთარ თავზე ვზრუნავთ, ვიდრე ბავშვზე.

თუ იგი ახლა არ გვიჯერებს, მოვძებნით მეთოდებს, რომ დამჯერი გავხადოთ; ნაცვლად იმისა, რომ მოვიხმაროთ მეთოდები იმ ბუნებრიობის წასაქეზებლად, რომლის ძალითაც მას არ შეუძლია იყოს ისეთი (და არც უნდა იყოს ისეთი) როგორიც ჩვენ გვინდა. გამოვიჩინოთ ეგრეთ წოდებულ სიმკაცრეს. თუ კარგს გააკეთებს და დაგვიჯერებს, ნავახალისებთ, მოვეფერებით, დავასაჩუქრებთ, ხოლო თუ არ დაგვემორჩილება, გაჯიუტდება, ჩვენი ნების საწინააღმდეგოს ჩაიდენს, დავსჯით და მკაცრად გაუშვებთ ერთსა და იგივეს: ურჩევნია დაჰყვეს ჩვენს ნებას, არ გადაუხვიოს ჩვენს წესებს.

ასე მოვექცევით მას და შეგვიძლია თავიც ვიმართლოთ. „მამ სხვანაირად როგორ? – ვიკითხავთ ჩვენ, – ის ხომ ჯერ მცირეწლოვანია, ხომ უნდა მივაჩვიოთ, გავაგებინოთ, ჩავაგონოთ“.

მაგრამ როცა გვინდა, ვიამაყებთ კიდეც სხვებთან: ნახეთ, როგორი ნიჭიერია ჩვენი შვილი!

ის თუ ნიჭიერი იქნება, მაშინ ჩვენც, მშობლები ნიჭიერებში გავალთ; ის თუ საუკეთესოა, მაშინ ჩვენც მშობელთა შორის სხვებზე უკეთესები ვიქნებით.

ხომ ხედავთ, ჩვენმა ბავშვმა რამდენი ლექსი იცის ზეპირად, უკვე თვლის კიდეც ათამდე, ასამდე, კითხულობს, წერს, კომპიუტერთანაც თამაშობს! ასეთია ჩვენი ბავშვი! თქვენი როგორილა?

ჩვენი ბიჭი მშვენივრად სწავლობს, ენებსაც ეუფლება, პროგრამისტების კონკურსშიც გაიმარჯვა, კარატეზე დაგვყავს, ტანვარჯიშზეც...თქვენი რაღას შვრება?

რა თქმა უნდა, გვესიამოვნება, გულში გაგვიხარდება, ვიამაყებთ, როცა ვინმე გვეტყვის: თქვენი შვილი პირველია, სხვებზე უკეთესია, გამარჯვებულაო.

აი, ეს არის მშობელთა დაბნეულობა.

ასეთი დაბნეულობა და გაუგებრობა აღზრდაში კარგს არაფერს გვიქადის. ასეთი აღზრდა არ გამოადგება დღევანდელ ბავშვს, რომელიც ნათელიდან მოდის.

„რაკი ადამიანის ხასიათის ჩამოყალიბება ადრეული ასაკიდან იწყება, კარგი იქნება, თუ საბავშვო ბაღებში, ბატონ დიმიტრი უზნაძის განწყობის თეორიაზე დაყრდნობით, პატარებს გავუღვივებთ როგორც ერთმანეთის, ისე საერთოდ ადამიანის თანადგომის სურვილს, პატიების უნარს, უფროსის პატივისცემას, მამულის სიყვარულს. ეს დამოკიდებულება გაჰყვებათ მათ სკოლაშიც და მთელ ცხოვრებაშიც ...

აღზრდის საქმეში მასწავლებელს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. ამიტომაც არ შეიძლება სკოლაში შემთხვევითი ადამიანები მუშაობდნენ. სამწუხაროდ, ამას ჩვენთან სათანადო ყურადღება არ ექცევა, რის გამოც ყველაზე მეტად მომავალი თაობა ზიანდება. მასწავლებელს ბავშვები უნდა უყვარდეს და მშობელივით უნდა მოექცეს მათ. ამასთან, თვითონაც უნდა შეაყვაროს მათ თავისი თავიც და თავისი საგანიც“.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II
ეპისტოლენი. ნიგნი I I. თბ. 2009, გვ. 371

ადაქიო

მარადიულობის მგზავრი

გვიჯობს სხვა ლექსიკონებშიც ჩავიხედოთ, ან ბრძენ ადამიანებს ვკითხოთ, როგორ უნდა გავიგოთ ბავშვი.

ბრძენი ადამიანები გვეტყვიან: ბავშვი დღევანდელი დღის საზრუნავია და ხვალ-ნდელი დღის აზრია.

იშვიათი ენციკლოპედიური ლექსიკონები გვეტყვიან:

ბავშვი – ახალი ცხოვრების აღმოცენებაა.

ეს არის ადამიანი, რომელსაც ჭეშმარიტება მოაქვს.

ბავშვები – ახალი ცხოვრების საიდუმლოს მფლობელები არიან;

ეს არის ხალხი, რომელიც ჭეშმარიტების გზით მოქმედებს.

ბავშვი – მარადიულობის მგზავრია, რომელიც სტუმრად გვეწვია.

ამიტომ დროა შევექმნათ ბავშვზე ახალი წარმოდგენა, რათა არ გაგვიმრუდდეს მისი აღზრდის გზა და მარადიულობის მგზავრს ხელი არ შევეშალოთ თავის მიზანს მიაღწიოს.

ეს ახალი წარმოდგენა შემდეგ ჭეშმარიტებათა საფუძველზე შეიძლება ავაგოთ:

– ბავშვს ახალი ცხოვრება მოაქვს. იგი ძველი ცხოვრების დასამონმებლად კი არ გვევლინება, არამედ ახალი ცხოვრების მშენებლად და დამამკვიდრებლად.

– მის სულში ჭეშმარიტების თესლია. ბავშვს თან მოაქვს სიმართლე, რომელმაც ნათელი უნდა მოჰფინოს ბნელს.

– მასში ცისა და დედამიწის, სულისა და ბუნების ძალებია ჩაქსოვილი. იგი ყოვლის-შემძლეა შემეცნებაშიც და ცხოვრების გარდაქმნაშიც.

– იგი მგზავრია მარადიულობისა და უსაზღვროებისა.

– მას თან მოაქვს საკუთარი დანიშნულება, მისია, რომელიც უნდა აღასრულოს. იგი ხელცარიელი არ მოსულა, მასში მდიდარი სულიერი განძია, რომელიც ადამიანებს უნდა უძღვნას.

– იგი თავისუფლებისა და ნებისყოფის განსახიერებაა; თავისუფლება და ნებისყოფა მისი ცხოვრების არგანია.

– იგი მომავალი სულის გმირია. ბევრი დაბრკოლების გადალახვა მოუხდება, რომ უხვად გასცეს სულიერი განძი; უნდა დაძალოს წინა თაობის (ე. წ. ჩვენი) წინააღმდეგობა, ცრურწმენები. მისი სულიერი გმირობა წყვილიადის წინააღმდეგ ბრძოლა იქნება.

– იგი ანმყოფ ზრუნვაა და მომავლის აზრია, ანმყოფი მასზე ზრუნვა ჩვენზეა დამოკიდებული. ღმერთმა იგი თავის ხატად შექმნა. როგორ ვიზრუნებთ, რომ ეს ხატი რაც შეიძლება სრულად გამოვლინდეს მასში? როგორ შედგოგიკას გამოვიყენებთ, რა მიზანს დავისახავთ, რა სიყვარულს, მოთმინებასა და ერთგულებას გამოვიჩინებთ? მომავლის აზრი ჩვენს აღმზრდელობით მოქმედებაში, ბავშვის სულიერი და მატერიალური ბუნების შერწყმაში ჩაისახება.

– ის ერთადერთია მთელ დედამიწასა და მთელ სამყაროში, მეორე ასეთი არ არსებობს. ამიტომ სჭირდება მას ისეთი მშობლები და აღმზრდელ-მასწავლებლები, რომლებიც მის განუმეორებლობას ჩასწვდებიან და შესაბამისად აღზრდიან და ასწავლიან. ოღონდ არ დავივიწყოთ: ბავშვს აღზრდისა და სწავლების გარდა თავისუფალი ცხოვრებაც უნდა. ჩვენს სიბრძნეზე დამოკიდებული, როგორ ცხოვრებას შევთავაზებთ.

გარდა ამ სურათისა, ბავშვი ჩვენთვის – მშობლებისა და უფროსებისათვის დიდი გამოცანა და დიდი გამოცდაა. კერძოდ: ღმერთმა ბავშვის ბოძებით ჩვენ ნდობა გამოგვიცხადა; ამ ნდობას გაგება და გამართლება უნდა.

ბავშვი ჩვენი კერძო საკუთრება არ არის, იგი ნანატრი სტუმარია; ასეთ სტუმარს დახვედრა და გაცილება უნდა.

იგი ჩვენი ადამიანობის გამოსავლენი საჯილდაო ქვაა;

ბავშვის გაზრდაში იმასაც დავინახავთ, ჩვენ თვითონ რამდენად ადამიანურები, სულიერად და ზნეობრივად ამაღლებულნი ვართ.

ბავშვი ჩვენთვის გზაა, რომ უფრო სრულყოფილნი გავხდეთ, მოვინანიოთ, განვინმიდოთ, საკუთარი თავი აღვზარდოთ და გარდავექმნათ.

შეცდლებთ უფრო უკეთესი წარმოდგენა ვიქონიოთ ბავშვზე, ვიდრე მსოფლიო შედგოგიკის კლასიკოსმა იან ამოს კომუნსკიმ შემოგვთავაზა:

„თუ ვინმე ისურვებს საფუძვლიანად განიხილოს, რატომ უყვარს ასე ძლიერ ბავშვები ღმერთს და ასე დაბეჯითებით გვაკისრებს მათზე ზრუნვას, საამისოდ იგი მრავალ მიზეზს იპოვის.

თუ შენ ამჟამად გეჩვენება, რომ ბავშვები არ იმსახურებენ საგანგებო ყურადღებას, მაშინ იმას კი ნუ უყურებ, როგორები არიან ისინი ამჟამად, არამედ შეხედე იმას, თუ როგორები უნდა გახდნენ ისინი ღვთის განწესებით.

შენ დაინახავ მათში არა მხოლოდ ჩვენგან წარმოშობილი ქვეყნის მაცხოვრებლებს და სამყაროს კეთილმყოფელებს, არამედ ჩვენს თანასწორად:

ქრისტეს თანამონაწილებს,

სამეფო მოძღვრებს,

რჩეულ ხალხს,

ანგელოზთა თანამგზავრებს,

ეშმაკთა მსაჯულებს,

ცათა იმედს,

ჯოჯოხეთის საშინელებას,

ცათა მემკვიდრეებს

უკუნითი უკუნისამდე.

ამაზე უფრო ამაღლებულს რას მოიფიქირებ?“

რეჟიტატივი

ვინ გაგადავს და იტყვის: „მე არ ვარ პედაგოგი!“

ჩვენ მშობლები ვართ.

რითი ვართ დასაქმებულნი ჩვენს შვილთან თუ შვილებთან?

ჩვენ თავიდანვე ასე დავიბადეთ – მომავალ დედებად და მამებად.

მამობა და დედობა ჩვენი ბუნებაა: ჩვენ გვევალება გავაგრძელოთ ადამიანთა მოდგმა, გავაჩინოთ და აღვზარდოთ შვილები. ამიტომ ჩვენ იმთავითვე, როცა დავიბადენით, უკვე პედაგოგები ვიყავით, აღმზრდელობა ჩვენი მოწოდებაა.

დედობა და მამობა, ისევე როგორც ბებიობა და პაპობა, პედაგოგიური პროფესიებია. მაგრამ ეს პროფესიები განსაკუთრებულია – ეს არის პროფესიები ბავშვების (შვილების) პირველი და მთავარი აღმზრდელებისა.

ეს ღმერთისგან დაკისრებული ვალდებულებაა და ჩვენ მას ვერსად გავექცევით. საკუთარი შვილების აღზრდაში ჩვენ ღმერთის თანამშრომლები ვხდებით. ამ საქმეში ლალატი დიდ ცოდვას დაგვაკისრებს.

ვის შეუძლია შეგვცვალოს ჩვენ, მშობლები, შვილების აღზრდაში? იქნებ ძიძებს, მოსამსახურეებს, გუვერნიორებს, ან სკოლის მასწავლებლებს დავაკისროთ ეს საქმე?

ყველა მათგანს შეუძლია დაგვეხმაროს ჩვენ.

მაგრამ ბავშვს დედას და მამას ვერავინ შეუცვლის.

ირგვლივ ბევრია კეთილი ადამიანი.

მაგრამ დედა! მამა!

თუ შეიძლება, დავივინყოთ, რომ ვინმე ჩვენგანს არა აქვს დიპლომი ეგრეთ წოდებული „პედაგოგიური განათლების“ შესახებ. ჩვენ არავითარი დიპლომი არ გვჭირდება.

თვითონ შემოქმედმა უკვე მოგვანიჭა შესანიშნავი უმაღლესი კვალიფიკაცია, როცა ბავშვი მოგვანდო აღსაზრდელად და გვინოდა მშობელი.

თუ ვინმე იტყვის, მე პედაგოგი არ ვარო, მას, ალბათ, უნდა თავი დაიხსნას პასუხისმგებლობისაგან, უნდა თავი იმართლოს აღზრდაში დაშვებული შეცდომებისაგან. „მე პედაგოგი არ ვარ“ – იმას ნიშნავს, რომ ქვეყანას განვუცხადოთ: „მაპატიეთ, ბავშვი კი მყავს, მაგრამ აღზრდა არ შემიძლია, არ გამომდის, მე არაფერი დამაბრალოთ!“

არსებობს მშობლის (დედის, მამის) გული! მის სიღრმეში უნდა ვეძიოთ ჩვენი განათლება, აღზრდის სიბრძნე და მეცნიერება.

ფუბა

მეოთხე განზომილება

ნათელ ბავშვებს ნათელი მშობლები, ნათელი მასწავლებლები სჭირდებათ.

ჩვენ ვალდებულნი ვართ ასეთები გავხდეთ.

ამისათვის საჭიროა, რომ გავიფართოოთ ცნობიერება, გავიფართოოთ წარმოდგენა ბავშვზე, მის აღზრდაზე. ჩვენი პრაქტიკული პედაგოგიური მოქმედება ჩვენივე ცნობიერების საფუძველზე აღმოცენდება. მაგრამ, სამწუხაროდ, ბევრი ჩვენგანის ცნობიერება დათრგუნულია მატერიალისტური შეხედულებებით, რაც საშუალებას არ გვაძლევს დავინახოთ ბავშვში მარადიულობის მგზავრი. ვერც იმას ვხვდებით, რომ თავადაც მარადიულობის მგზავრები ვართ. ბავშვს კი ასეთი გაგების მშობლები და აღმზრდელები სჭირდება.

ამასთან არის დაკავშირებული ჩვენი ცნობიერების გაფართოების აუცილებლობა. აღმოსავლური სიბრძნე გვასწავლის: „თუ ცნობიერების განახლება გვინდა, უნდა ვისწავლოთ დაშვება. ეს უპირველესი პირობაა ცნობიერების განვითარებისათვის“.

რა სჭირდება ჩვენს ცნობიერებას, რომ იგი გაფართოვდეს? საქმე არ ეხება ყველაფერის ცოდნას. საქმე ეხება იმას, რომ ავამაღლოთ ჩვენი ცნობიერება სამყაროსა და, კერძოდ, ბავშვის მატერიალისტური აღქმიდან სულიერ აღქმამდე.

ჩვენ არ უარყყოფთ მატერიალურ სამყაროსა და ფასეულობებს: ისინი არსებობენ და ჩვენ მათში ვცხოვრობთ. მაგრამ არსებობს უფრო მნიშვნელოვანი პირობა, რაც მატერიალურს განსაზღვრავს – ეს არის სული და სულიერება.

ტრადიციული პედაგოგიკის ყველა სახელმძღვანელო გუნდურად დაგვიწყებს დარიგებას, რომ აღზრდას სამი ფაქტორი განსაზღვრავს: მემკვიდრეობა, გარემო (სტიქიური, უმართავი) და საგანგებოდ ორგანიზებული გარემო, მიზანმიმართული აღზრდა.

ეს სამი მატერიალისტური განზომილება, რომლებიც ჩვენს ცნობიერებას წარმართავს, გვკარნახობს და თავს გვახვევს თავის ნებას. ამის შედეგია ჩვენი ავტორიტა-

რული შეხედულება ბავშვზე და ძალისმიერი მიდგომა ალზრდაში, საერთოდ კი ავტორიტარული პედაგოგიური აზროვნება. მაგრამ გადის საუკუნეები, ათასწლეულები, აღმზრდელობითი პრაქტიკა კი ვერა და ვერ ზეიმობს დიდ გამარჯვებებს. გამოვიგონეთ პედაგოგიური მეცნიერება, ალზრდის იდეები კი მაინც ვერ ვითარდება. განა არ ვხედავთ, რომ ჩვენ უფროდაუფრო ვშორდებით ჩვენს ბავშვებს. იმ აზრით კი არ ვამბობ, რომ ჩვენმა ცნობიერებამ გაუსწრო ბავშვების შესაძლებლობებს და ისინი ველარ გვეწვევიან, არამედ ვგულისხმობ, რომ ჩვენ და ჩვენი შვილები ერთმანეთისთვის ყრუები ვხდებით. კაცობრიობამ მართლაც, დააგროვა მდიდარი ცოდნა და გამოცდილება და ჩვენ შეგვიძლია ვუძღვნათ ყველაფერი ეს ჩვენს ბავშვებს. მაგრამ, რომ ვუძღვნათ, ხომ უნდა მოგვისმინონ, ხომ უნდა ყურადიღონ ჩვენი რჩევები? იმათ კი ეძნელებათ მოგვისმინონ და დაგვიჯერონ. ამიტომ ვვიშვიშებთ: ახალგაზრდობამ რომ იცოდეს, მოხუცებულობას რომ შეეძლო!

რაში ვდებთ ბრალს ჩვენს ბავშვებს?

იმაში ხომ არა, რომ ისინი ითხოვენ ჩვენგან პატივისცემით მოპყრობას, თანასწორუფლებიან ურთიერთობას? ითხოვენ, რა თქმა უნდა, მაგრამ დეკლარაციებით კი არა, არამედ საკუთარი სულიერი და მატერიალური ბუნების ყველა კანონის ძალით. ითხოვენ, რომ ჩვენ ვცნოთ მათში მარადიულობის მგზავრები და ასეთებად ვცნოთ საკუთარი თავიც.

კაცობრიობა, ჩვენი ჩათვლით, განუწყვეტლივ იმეორებს ერთსა და იგივე შეცდომას: ვთვლით, რომ ბავშვი უგუნური არსებაა და გვინდა ძალით მოვაჭკვიანოთ. ვცდილობთ, დავუმორჩილოთ ჩვენს ერთადერთ „სწორ“ ზნეობრიობასა და ნებას; ვღებულობთ მას როგორც ცარიელ ჭურჭელს, რომელსაც ჯიუტად არ სურს რამე სიკეთით შეივსოს. ამიტომ ვცდილობთ ძალით შევავსოთ, რადგან ეს მისსავე საკეთილდღეო საქმედ მიგვაჩნია. შეცდომა ის არის, რომ არ გვინდა გავიგოთ: ბავშვის არსი ვერ ითმენს იძულებას და როცა ვაიძულებთ, ირღვევა კავშირი, ურთიერთგაგება.

აღზრდა, რომელიც წესით ყველაზე მშვენიერი, ღვთიური, ყველაზე ცხოვრებისეული ურთიერთობა უნდა იყოს, იძულების პირობებში იქცევა უსიცოცხლო, დაუნდობელ, მახინჯ პროცესად. იგი ტანჯვა ხდება ჩვენთვისაც და ბავშვებისთვისაც.

წარმოვიდგინოთ ასეთი სურათი.

ვაპირებთ დავურეკოთ ჩვენს ნაცნობს მობილური ტელეფონით. ციფრებს ტელეფონის ნომერში თავიანთი მკაცრი განლაგება აქვთ. არ შეიძლება დაარღვიო მათი თანმიმდევრობა, შეცვალო თუნდაც ერთი მათგანი ათ, თხუთმეტი, იქნებ ოც ციფრიან ნომერში. მაგრამ ვინმემ შეიძლება თქვას: „რა მნიშვნელობა აქვს, 01 ავკრეფ თუ 10, განა ეს დიდი შეცდომა იქნება? ციფრები ხომ არცერთი არ გამომიტოვდება? რატომ არ მყარდება კავშირი? რა ცუდი აპარატია, რა სულელური ნომერია!“ ჩვენ ვბრაზობთ და მზად ვართ ტელეფონის აპარატი დავამსხვრიოთ.

მაგრამ აქვს განა აზრი ჩვენს გალიზიანებას?

ბავშვის ბუნება ქალაქისა თუ ქვეყნის კოდსა ჰგავს. ყველა სხვა ციფრი, თუ მათ თანმიმდევრობით ავკრეფთ, შემოგვატარებს მთელ კაცობრიობას და ბოლოს ბავშვთა სამყაროში მიგვიყვანს. და მხოლოდ უკანასკნელი ციფრი დაგვაკავშირებს არა ნებისმიერ ბავშვთან, არამედ მხოლოდ ჩვენს შვილთან. მაგრამ თუ შეგვეშლება ნებისმიერი ციფრი, მაშინ ვერ დავუკავშირდებით მას.

მობილური ტელეფონური კავშირის ეს კანონი ჩვენ შესანიშნავად ვიცით. პატივს ვცემთ მას და ვემორჩილებით.

მაგრამ რატომ გვეშლება ბუნების ასეთივე კანონისადმი პატივისცემა ბავშვის აღზრდაში?

თუ გვინდა, რომ ბავშვმა გაგვიგოს (სხვანაირად – გვიპასუხოს აბონენტმა, ვისაც ვურეკავთ), უნდა დავიცვათ კანონი, რომელიც მატერიალურიც არის და სულიერიც.

ვასილ სუხომლინსკიმ ამ კანონს ბავშვსა და უფროსს შორის სულიერი ერთობის კანონი უწოდა და გაგვაფრთხილა:

სულიერი ერთობის გარეშე აღზრდა არ შედგება.

ბავშვს რამდენიც გინდა უყვირე, რომ ყურებიდან თითები გამოიღოს და მოგისმინოს, შენი დარიგებანი შეისმონის, ყურად იღოს! არაფერი გამოგივა; არ შედგება ურთიერთგაგება, რადგან ავურიეთ სულიერი ერთობის კოდი.

ავტორიტარული პედაგოგიკა ჩვენი ცნობიერების სიღარიბისა და შეზღუდულობის შედეგია. პედაგოგიკის კლასიკოსები ერთხმად გვიხსნიან, როგორ უნდა გავიფართოვოთ ცნობიერება. ჯერ მთავარია მივხვდეთ, რომ მატერიალური სამყაროს წარმოშობის მიზეზი და საფუძველი სულია, რის შედეგადაც ჩვენი ცნობიერება მატერიალურიდან სულიერებამდე ამალღდება და განივრცობა.

გუნოდოთ სულიერებას ჩვენი ცნობიერების უმაღლესი *მეოთხე განზომილება* (ფილოსოფოსები განზომილებას უწოდებენ იმ მთავარ პრინციპებს, რომელთა საფუძველზეც აზროვნება შენდება). მეოთხე იმიტომ, რომ უკვე არსებობს მატერიალისტური „ტრიადები“, როგორც, მაგალითად, დრო, მატერია და სივრცე; ან – სიგრძე, სიგანე და სიმაღლე; ან – მასწავლებელი, მოსწავლე და მშობელი; მემკვიდრეობა, გარემო და აღზრდა და ა. შ. ეს რეალობანი მართლაც არსებობს და ისინი აზროვნებას წარმართავენ.

მაგრამ ხომ არსებობს ისეთი რეალობანიც, რომლებიც ჩვენს აზროვნებას, ხშირად ჩვენდა უნებურად, კვებავენ, მაგალითად: მარადიულობა, უსასრულობა, უკვდავება, რწმენა, სიყვარული, იმედი, სული, სულიერება, ღმერთი. მათ თითოთ ვერავის დაანახევებ და ვერც რაიმე საზომით გაზომავ. მაგრამ მათ შესახებ იცის გულმა, რომელიც თავის გრძნობათ და სულიერი ცოდნით გვიკარნახებს: არ დაგავინყდეთ, რომ მარადიულობის მგზავრები ხართ, ეს უფრო მთავარია, ვიდრე იყოთ ფეხით მოსიარულენი დედამიწაზე!

ცნობიერებაც დაგვიდასტურებს, რომ „ჩვენი სული ციური წარმოშობისაა“, იმასაც აგვისხსნიან, რომ კაცობრიობის მთელი ცხოვრებისეული გამოცდილება და საკუთრივ ცნობიერების ევოლუცია დამოკიდებულია არა იმდენად მეცნიერებაზე, რამდენადაც რწმენაზე, რომელიც ჭეშმარიტების წინათგრძნობაა.

ამრიგად, სულიერება ჩვენი ცნობიერების მეოთხე განზომილებაა, მთავარია, რომ იგი დამკვიდრდეს ცნობიერებაში როგორც სამყაროს, გარემოს, საკუთარი თავის შეცნობის პირობა.

როგორ შინაარსს ანუ დაშვებებს გვთავაზობს მეოთხე განზომილება?

იგი აღიარებს სამ დებულებას:

უმაღლესი სულიერი სამყარო, ღმერთის სამყარო – რეალობა;

ადამიანის სული უკეცდვია და მიზანსწრაფულია სრულყოფისა და აღმავლობისაკენ;

ადამიანის დედამიწაზე ცხოვრება მისი სულიერი აღმავლობის გზის ერთი მონაკვეთია.

დაშვება იმიტომ იწოდება ასე, რომ იგი რწმენით მიიღება, და არა მტკიცებულებებით. ამ დაშვებებს ჩვენ ვერც დავამტკიცებთ. არ არსებობს ისეთი ფაქტი, ან ლოგიკა, ან მეცნიერება, რომელიც აგვიხსნიდა ამ დაშვებათა ჭეშმარიტებას, მაგრამ ვერც უარყოფთ, რადგან არც საამისო ლოგიკა, ფაქტი ან მეცნიერება გაგვაჩნია.

ჩვენ არჩევანის წინაშე ვდგავართ: ან მივიღოთ ეს დაშვებანი, როგორც ჩვენი პირადული ჭეშმარიტებანი, ესე იგი ვირწმუნოთ ისინი და მაშინ ჩვენმა ცნობიერებამ უნდა ისწავლოს მათ საფუძველზე აზროვნება; ან და ასევე პიროვნულად უარყოთ ისინი, ესე იგი, ვირწმუნოთ საწინააღმდეგო და მაშინ ჩვენმა ცნობიერებამ უნდა ეძიოს სხვა დაშვებანი, რადგან მათ გარეშე აზროვნება ფერხდება, ცხოვრება რუტინული ხდება.

ოღონდ დაგვჭირდება, რომ ჩვენ ყველამ დავიცვათ ზნეობრივი წესი: განსხვავებულ იდეათა მატარებლებმა არ ავნონ და ხელი არ შეუშალონ ერთმანეთს.

„როგორც ცალკეულ ადამიანს, ისე ყოველ ერს, ღვთის განგებულებით, გარკვეული მისია აკისრია. ადამიანმაც და ერმაც უნდა გააცნობიეროს თავისი უმთავრესი დანიშნულება და მას უნდა ემსახუროს“.

**სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II
ეპისტოლენი. წიგნი I I. თბ. 2009, გვ. 347**

სიმჟონია

მისიის შესახებ

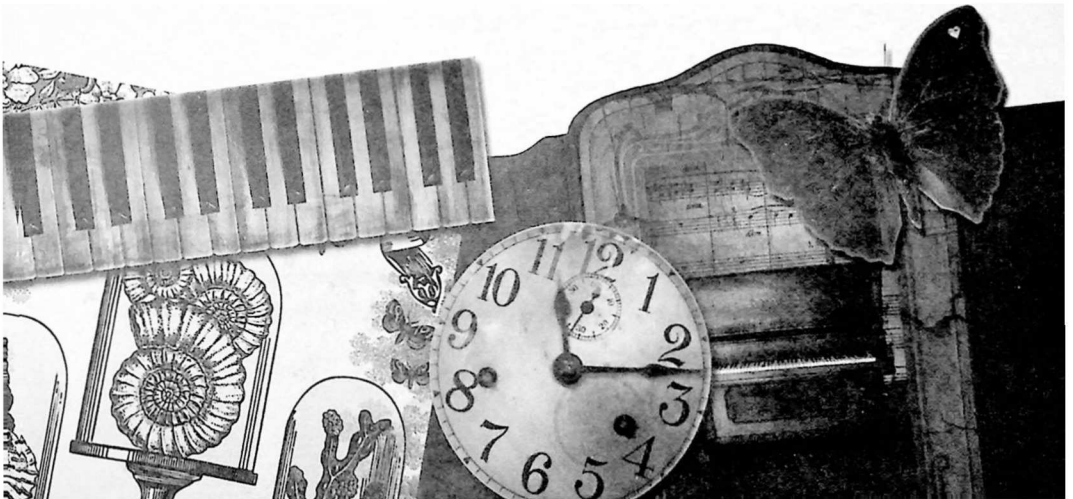
ო, ბავშვო!

თუ ცნობიერება მიიღებს უფლის რწმენას, მაშინ ჩვენ ახალი წარმოდგენა შეგვექმნება შენზე, და ეს წარმოდგენა დაგვაყენებს გზაზე, რომელიც შენთვის განკუთვნილ ახალ საგანმანათლებლო ტაძრამდე მიგვიყვანს. შენი აღზრდა და განათლება ჩვენი ემოციებისა და შეზღუდული მატერიალისტური გონების ნაყოფი კი აღარ იქნება, არამედ ჩვენს სულიერს მდგომარეობად, ჩვენს ცხოვრებად იქცევა.

მაშ, ვინ გახდები შენ ჩვენთვის, თუკი ვირწმუნებთ, რომ არსებობს ღმერთი, ჩვენი შემოქმედი, არსებობს სულის უკვდავება და მისი სწრაფვა სრულყოფისაკენ?

ჩვენი წარმოდგენა ღიღებულ სურათს გვიხატავს.

- › შენ მოვლენა ხარ ჩვენს მიწიერ ცხოვრებაში,
- › შენ საკუთარი მისიით დაიბადე,
- › შენში სულის უსაზღვრო ენერგიაა ჩაქსოვილი.

ყველაფერი ეს გვისახავს ჭეშმარიტებას, რომ შენ ხარ მარადიულობის მგზავრი, ჩვენი სასურველი და დიდი ხნის ნანატრი სტუმარი.

მაგრამ ვამბობთ რა ამას, არც საკუთარი თავის დამცრობა გვინდა. ჩვენც ხომ ოდესღაც ბავშვები ვიყავით, შემდეგ კი გავიზარდეთ, ისევე როგორც შენ გაიზარდე. ამრიგად, ჩვენც, შენი მშობლები და უფროსები, მოვლენა ვართ მიწიერ ცხოვრებაში; ჩვენც, ყოველ ჩვენგანს, საკუთარი მისია გვაქვს და სულის უსაზღვრო ენერგია გვაქვს მონიჭებული. განსხვავება ჩვენს შორის ის არის (რა თქმა უნდა, გარეგნულად), რომ ჩვენ ადრე დავიბადენით და რაღაც გამოცდილების შეძენა მოვასწარით, ამიტომ ვინოდებით უფროსებად და დიდებად. შენ კი ეს-ეს არის გამოგვეცხადე და ჯერ ცხოვრებისეული გამოცდილება არ გაქვს, ამიტომ ხარ პატარა. დედამიწაზე კი კაცობრიობის დასაბამიდან მოქმედებს პატარებზე ზრუნვის კანონი, გაჯერებული მშობლიური სიყვარულით.

ვინ ვართ ჩვენ შენთვის?

არ არის საკმარისი ვთქვათ, რომ ჩვენ შენი მშობლები, მასწავლებლები ან აღმზრდელები ვართ.

თუ შენი დაბადება უფლის ნება იყო, მაშინ ჩვენ, ვინც შენი აღზრდა ვიკისრეთ, ღმერთის თანამშრომლები ვართ!

შენ საკუთარი მისიით, საკუთარი დანიშნულებით მოდიხარ, მაგრამ ჩვენში ბევრია ისეთი, ვინც გაიტაცა, ჩაითრია მიწიერმა ცხოვრებამ, ჩაეფლო უკიდევანო განცხრომის მორევში. ამიტომ ვერ მიაგნო საკუთარ გზასა და დანიშნულებას. ისინი იქნებ კეთილნიც არიან, არავის ავნებენ, კიდეც დაეხმარებიან და თანაუგრძნობენ სხვებს, მაგრამ სულიერ წარმატებებს ვერ მიაღწევენ. სამწუხაროდ, დედამიწაზე მილიონობით ადამიანია შურიანი, ბოროტი, ხარბი, მკვლეელი, გაიძვერა, გამცემი, კრიმინალი. ამ „საკრებულოში“ ისინი შედიან, ვისაც არც სწამს და ვერც წარმოუდგენია, რომ იგი რაღაც კეთილი მისიით მოვიდა ამ ქვეყნად.

ო, ბავშვო!

ჩვენ არ ვიცით, რა მისია მოგაქვს, როგორია შენი გზა. მხოლოდ შენ ერთს შეგიძლია ამოიცნო საკუთარ თავში, რისთვის დაიბადე, რა მოგაქვს ადამიანებისათვის. ჩვენ კი მხოლოდ გვწამს, რომ შენ დედამიწაზე შენზე მონდობილი სასწაული უნდა აღასრულო. ამიტომ ხშირად და ფრთხილად, ხან შეუმჩნევლად მიგანიშნებთ, რომ შე-

ნში საოცარი ნაპერწკალი ღვივის. დაგეხმარებით შეიცნო არა მხოლოდ გარე სამყარო, არამედ სულიერი სამყაროც, სადაც საკუთარ თავს დაინახავ. ეს იქნება ჩვენი აღზრდა და დახმარება. ვწუხვართ, რომ ხშირად ასე არ ვიქცევოდით, არ ვზრუნავდით, რომ ბავშვს საკუთარ თავში ჩაეხედა, არ ვასწავლიდით თვითშემეცნებას, არაფერს ვეუბნებოდით საკუთარ გზასა და დანიშნულებაზე. ასე იზრდებოდნენ ბავშვები და ვინ იცის, რამდენს აებნა ცხოვრება, რამდენმა ვერ დაგვიტოვა თავისი სულიერი განძი. ასეთი ვითარება ახლაც გრძელდება. განა წუნუნებს ვინმე, რომ არც მშობლებმა და არც მასწავლებლებმა არ ჩაახედეს იგი საკუთარ თავში, არ გაუჩინეს ინტერესი საკუთარი მიზნის მიმართ?

ჩვენ არ გავყვებით ასეთ აღზრდას.

მაგრამ შენც გვზრდი და გვეხმარები ჩვენ. შენზე ზრუნვისას იმასაც ვიხსენებთ, რომ თვითონაც ოდესღაც ბავშვები ვიყავით და ახლა მომავლისკენ მივემართებით. ამოვიცანით კი ჩვენ თვითონ საკუთარი გზა და დანიშნულება? იქნებ დროა, ახლა მაინც, როცა შენ გზრდით, ჩაუფიქრდეთ საკუთარ გამოცანას, რომ შენთანაც მართლები ვიყოთ? ამრიგად, გამოდის, რომ ჩვენ არა მხოლოდ შენი მშობლები ვართ, არამედ ვალიარებთ, რომ შენ ჩვენი აღმზრდელი და მასწავლებელი ხარ, ჩვენ კი – შენი აღსაზრდელები და მოსწავლეები.

ო, ბავშვო!

ჩვენ შევეცდებით გამოვასწოროთ აღზრდაში დაშვებული შეცდომები. ჩვენ არ მოგახვევთ თავს ჩვენს ნებას, მაგრამ შევეცდებით მიგახვედროთ და ჩაგაფიქროთ, რომ შენ არ ხარ შემთხვევით მოვლენილი ამ ქვეყნად. შენ ადამიანებისთვის, იქნებ მთელი თაობებისთვისაც კი რაღაც სულიერი ძღვენი მოგაქვს და უნდა თავადვე გაერკვე, რა არის ეს. მაშინ შენი ცხოვრება ამაღლდება და აზრი მიეცემა.

მამა ან დედა წყნარად აგისხნის: „შვილო ჩემო, ყველა ადამიანს თავისი გზა და დანიშნულება აქვს. შენც გაქვს შენი მისია, ის ერთადერთია დედამიწაზე და მხოლოდ შენ ხარ მისი აღმსრულებელი. ამოიცანი იგი და იარე შენი გზით“.

მისია არ მეორდება, როგორც არ მეორდება თითების ანაბეჭდები, თვლების ფერი. ყოველი ადამიანი უნიკუმია და ძალიან სჭირდება კაცობრიობას. მაგრამ აი რაშია ჩვენი უბედურება: ჩვენი აღზრდის მეცნიერება არ არის სრულყოფილი, იქნებ, არც სწორ გზას ადგას. მშობლებმა, მასწავლებლებმა, საზოგადოებამ, სახელმწიფომ, თითქოს

ყველამ პირი შეკრა, რომ ბავშვები არ მიაკარონ თავიანთ შინაგან სამყაროს, თითქოს ეს სამყარო არც არსებობს. სახელმწიფო დროდადრო აცხადებს ნიჭიერ ბავშვებზე საგანგებო ზრუნვას, მაგრამ იმიტომ, რომ მომავალში მათგან რაღაც მატერიალური სიკეთე მიიღოს, კაპიტალი გაზარდოს, მაგრამ ამას ვერ დაარქმევ ბავშვთა დანიშნულებაზე ზრუნვას, რადგან ნიჭი შეიძლება არც იყოს ადამიანის დანიშნულება, არამედ მხოლოდ საშუალება მის სამსახურად.

რა ქნას მილიონობით ბავშვმა, რომელთა ნიჭი და დანიშნულება ჩუმი და წყნარი. ეს მათი შინაგანი ხმაა, რომელიც მოუწოდებს მათ, რაღაც ძალიან მნიშვნელოვანს ემსახურონ, რაღაც სასარგებლო აქტი ჩაიდინონ. შეიძლება ვერავინ დაინახოს, რა სიკეთეა ეს საზოგადოებისთვის, მაგრამ ამით ცხოვრება წინ მიიწევს, ლამაზდება. რა ქნან ამ ბავშვებმა, თუ არავინ ასწავლის, როგორ უსმინონ გულის ხმას, როგორ ჩაუფიქრდნენ საკუთარ სულს, როგორ და სად ეძიონ ცხოვრების აზრი და ბედნიერება? მატერიალურისაკენ მისწრაფებადი აღზრდა, რა თქმა უნდა, ააცდენს ბავშვს საკუთარ დანიშნულებას, ყალბი აღზრდა ყალბ გზაზე დააყენებს ბავშვს.

ჩვენ კი, რომლებმაც ვიცით სულიერების ძალა, გეტყვით, რომ ბედნიერია ადამიანი, რომელმაც მიაკვლია საკუთარ დანიშნულებას და ემსახურება მას. ბედნიერია ისიც, ვინც ეძებს თავის გზას, რადგან მიაგნებს. მიგახედრებთ, რომ ეძიო პასუხი კითხვებზე: რატომ გავჩნდით? რა აზრი აქვს ცხოვრებას? საითკენ მივემართებით? შესანიშნავად თქვა ამის თაობაზე დიდმა დავით გურამიშვილმა:

„ყმანვილი უნდა სწავლობდეს

საცნობლად თავისადაო:

ვინ არის, სიღამ მოსულა,

სად არის, წავა სადაო?“.

ჩვენ დაგაყენებთ გზაჯვარედინზე და გეტყვით: ქვეყანა ელის შენი სულის ძღვენს, ნუ შეცბუნდები, თუ ის ისეთივე არ იქნება, როგორიც იყო დავით აღმაშენებლის, თამარის, რუსთაველის, ილიას, ვაჟას და სხვათა ძღვენი. იქნებ შენი მისია შენი უხილავი თანადგომაა ვინმეს მიმართ? იქნებ შენი მისია ის არის, რომ სერიოზული ამბის მაცნეს ასწავლო, როგორ გაიკვლიოს გზა? ან იქნებ ის, რომ ვილაციის შთამაგონებელი გახდე? ან იქნებ იცხოვრო კეთილი და შემოქმედი ცხოვრებით, რომ ბევრისთვის სამაგალითო იყო?

მთავარია, რომ მიხვდე, როგორ აუცილებელი ხარ დედამიწის მდგმურთათვის და საკუთარი სულის სრულყოფისათვის.

ო, ბავშვო!

რას გიქადის შენი მისია?

ის იმიტომ კი არ გეძლევა, რომ გამდიდრდე, გახდე ამპარტავანი, სხვებს ზემოდან დაჰყურებდე, თავი დიდ კაცად მიგაჩნდეს და საგანგებო პატივისცემას მოითხოვდე. ჯერ ერთი, ეს არ ეკადრება სულიერებისა და ზნეობრიობისაკენ მიმართულ ადამიანს. მეორეც, მისია პირადი სულიერი განვითარების გზაა და ვინც მას არ გაივლის, თავის თავს დააზიანებს.

მისიის სამსახური ამავე დროს კაცობრიობის განვითარებაზე ზრუნავა.

ხდება, როცა შენი მისიის შედეგს ადამიანები ვერ ამჩნევენ ან არ ღებულობენ. იქნებ უმეცარმა ბრბომ დევნაც კი დაგიწყოს, გაგკიცხოს, ჩაგქოლოს, მაგრამ გავა რალაც დრო, ზოგჯერ ათწლეულები და ასწლეულები და შთამომავლობა დაინახავს, რისთვის იბრძოდი, რა იდეებს ამკვიდრებდი და ღირსეულს აუცილებლად მოგაგებს.

ხდება ასეც: უკვე შენსავე ცხოვრებაში ხალხი გალიარებს, დაფნის გვირგვინით შეგამკობს, პატივს მოგაგებს. ანდა სულაც დაგივინყებს, შენს საქმესა და სახელს არავინ გაიხსენებს.

მაგრამ რა მდგომარეობაშიც არ უნდა აღმოჩნდე, მთავარია, რომ შენი თავის, შენი გზის ერთგული დარჩე, მთავარია, რომ შეგეძლოს ამაღლდე ვითარებაზე, არ გაკიცხო უფიცობა ადამიანთა და არც დიდების შარავანდედმა მოგხიბლოს.

რას იზამ?

ასე იყო, ასეა და ასეც იქნება დიდხანს, ვიდრე ადამიანები არ გაიგებენ, რომ ყოველ მათგანს აქვს საკუთარი გზა და არ დაეხმარებიან ერთმანეთს მონახონ და ღირსეულად გაიარონ თავიანთი გზები. და როცა ეს მოხდება, მაშინ ბოლო მოელება შურსა და მტრობას და ადამიანები ერთმანეთის მიმართ მაღლიერებით აღივსებიან.

ო, ბავშვო!

საკუთარი მისიის აღსრულებისას შენ ბევრ სიკეთეს ჩაიდენ. ეს შენი ძღვენი იქნება ცხოვრების განვითარებაში. მაგრამ შენ თავად რა დაგრჩება შენი ძღვენისაგან? თუ სუფთა გულით იღვანებ, კმაყოფილების, სიხარულის განცდა დაგეუფლება იმის გამო, რომ წინ მიიწევ და, ამავე დროს, დიდი ცხოვრების განვითარებაში მონაწილეობ. ისევე

როგორც შენი წინამორბედი თაობების სულიერმა განძმა შექმნა კულტურა, რომელიც ახლა შენს სრულყოფასა და აღმავლობას შეეშველება, ასევე შენს მიერ ნაღვანი სიკეთე ჩაექსოვება ამ კულტურას, გაამდიდრებს მას, გააღამაზებს ცხოვრებას და წინ წასწევს თაობებს, რომლებიც შენს შემდეგ მოვლენ.

ო, ბავშვო!

ძალიან შევეცდებით ისე წარვმართოთ შენი აღზრდა, რომ თავად ამოიცნო ცხოვრების ფუძემდებლური აზრი: ჩვენ, ადამიანები, ამ ქვეყნად ერთმანეთისათვის ვიბადებით; თითოეული ჩვენგანის მისია, რომელიც ჩვენ გვამალავს, ამავე დროს სხვისი ამაღლების საფეხურია; ჩვენ ყველა ერთად – ისინიც, რომლებიც ოდესღაც ცხოვრობდნენ დედამიწაზე, ისინიც, რომლებიც ახლა ცხოვრობენ ან მომავალში იცხოვრებენ – ერთი მთლიანი ნაწილი ვართ კიდევ უფრო მაღალი კოსმოსური, თუ ღვთიური მთლიანობისა.

მაგრამ შენს ასეთ აღზრდას რომ მივალწიოთ, ჩვენ ყველას – შენს მშობლებს და იმათ, ვინც შენს აღზრდაში დაგვეხმარება – დაგვეჭირდება თავად გავერკვეთ ჩვენს მისწრაფებაში, ანუ: შენი აღზრდა ჩვენს აღზრდაში უნდა გადაიზარდოს.

ელეგია

გზაზე ბრძენი კაცი მიღის

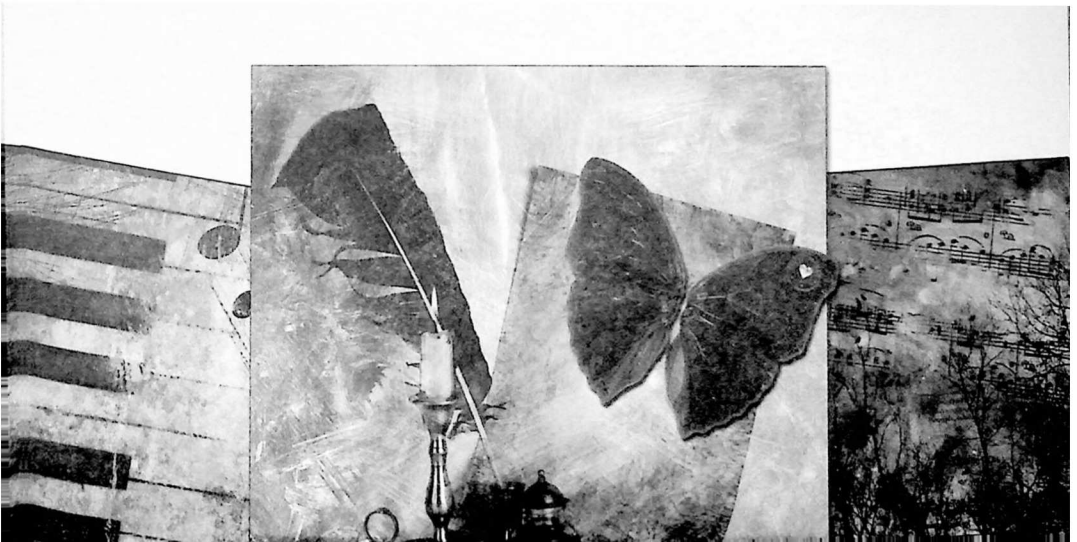
ბრძენი დიდ ქალაქში შევიდა და ერთ ცათამბჯენთან შეჩერდა. „აქ ვილაცას დახმარება სჭირდებაო“ – გაიფიქრა. ლიფტში შევიდა და მესამე სართულზე ავიდა. ბინიდან მამაკაცის ყვირილი და მუქარა შემოესმა. ზარი დარეკა. კარი ახალგაზრდა ქალმა გააღო და უცხოს ნაღვლიანად გაუღიმა.

– რა გნებავთ, მოხუცო? – ჰკითხა ქალმა. ბინის სიღრმიდან ისევ გაისმა მამაკაცის ყვირილი. ქალი უხერხულად შეიმშუშნა, – ტელევიზორმა სულ გამოათაყვანა ჩვენი შვილი. მამა მოითხოვს: რომ ბიჭმა დაუყოვნებლივ გამორთოს ტელევიზორი, – მოიბოდიშა ქალმა.

– გაავსე ბავშვი ნათლით და ეკრანი თავისით ჩაქრება, – წარმოთქვა ბრძენმა.

– რაო?! – გაუკვირდა ქალს, – მაშინ მას კომპიუტერი ჩაყლაპავს.

– ჩაუნერგე ბავშვს სწრაფვა კულტურისადმი და კომპიუტერი მისთვის წიგნების თაროდ გადაიქცევა.

– მართლა?! – კვლავ გაიკვირვა ქალმა, – მთელი დღეები ქუჩაში რომ დახეტია-
ლობს, ამას რაღა ვუშველოთ?

– ჩააფიქრე ცხოვრების არსზე და მაშინ საკუთარი გზის ძებნას დაიწყებს.

– მოხუცო, ვხედავ, ბრძენი კაცი ხარ. მომეცი კეთილი რჩევა.

მაშინ ბრძენმა უთხრა:

– შეამოწმე, რამდენად ნათლით ხარ სავსე, რამდენად მონყურებული ხარ, დაეუ-
ფლო სულიერ კულტურას, რამდენად სწორად ადგახარ საკუთარ გზას.

დედა გონიერი და კეთილი ქალი იყო, ამიტომ გაიფიქრა: „ცათამბჯენის მემასე სა-
რთულზე ცხოვრება საკმარისი არ არის, რომ მე ნათელზე, სულიერ კულტურასა და
ცხოვრების გზაზე ვილაპარაკო. ალბათ, საკუთარი სულის სიღრმეში უნდა ჩავიძირო,
რომ გავაცნობიერო: ვინ ვარ მე საკუთარი შვილებისათვის და ვინ არიან ისინი ჩემთვის“.

ის რომ არც ჭკვიანი და არც კეთილი ყოფილიყო, პირდაპირ მიახლიდა მოხუცს:
„რისთვის ამოხვედი მემასე სართულზე, ლუკმა პური რომ მთხოვო, თუ სულელური
დარიგებანი მიწყალობო?“ – და ცხვირწინ მიუხურავდა კარს.

მაგრამ ქალმა თავაზიანად მიუგო:

– გმადლობთ, მოხუცო!

ამასობაში მამაც გამოჩნდა უკმაყოფილო სახით.

– რა ხდება? რა უნდა ამ კაცს? – ჰკითხა ცოლს.

– ეს ბრძენია, – უპასუხა ქალმა, – ჰკითხე, როგორ აღვზარდოთ ჩვენი შვილები,
დაგვმოძღვრავს.

კაცმა მოხუცს გამომცდელად შეხედა.

– ძალიან კარგი! დამისახელე სამი თვისება, რაც მშობლებმა თავიანთ ვაჟში უნდა
აღზარდონ!

ბრძენმა შეუვალი ხმით წარმოსთქვა:

– სიმამაცე, ერთგულება, სიბრძნე.

– ძალიან კარგი! ახლა დამისახელე სამი ის თვისება, რაც ქალიშვილის სული-
სკვეთებას და მიზანსწრაფულობას განსაზღვრავს.

– სათნოება, დედობრივი გრძნობა, სიყვარული.

– შესანიშნავია, შესანიშნავი! – აღფრთოვანებით შესძახა მამამ, – კიდევ მითხარი
რამე, მზად ვარ შენი სიბრძნე ბოლომდე გავიზიარო!

ბრძენმა გაილიმა.

– სამ მცნებას გეტყვი: იყავი ძმა შენი შვილებისთვის, იყავი თავშესაფარი მათთვის, ისწავლე მათგან.

მამა ჭკვიანი და ძლიერი ნებისყოფის მქონე კაცი იყო, ამიტომ მტკიცედ გადაწყვიტა: დღეიდან მე უნდა შევცვალო ჩემი ურთიერთობანი შვილებთან, მე შევიცვლები!

მაგრამ მამა უჭკუო და უნებისყოფო რომ ყოფილიყო, გაიფიქრებდა: „ღმერთო ჩემო, რას მიედ-მოედება ეს მოხუცი? სიმამაცე, სინაზე, სიყვარული, დედობა ... ვილას სჭირდება ამ დროში ეს დახვეწებული სიტყვები? ან რა უნდა ვისწავლო ჩემი შვილები-საგან – სისულელეები და უხეშობა? ეს ყველაფერი პირველი სართულის პედაგოგიკაა და არა იმათი, ვინც ცათამბჯენის მეასე სართულზე ცხოვრობს“.

– გმადლობთ, მოხუცო! – თქვა კაცმა და ცოლს უთხრა, – მიეცი, რაც უნდა!

მაგრამ ბრძენი არ დაელოდა ძღვენს, ლიფტში შევიდა და ძირს დაეშვა.

ბრძენი ჩქარობდა.

„ღმერთს რომ შევეურიგდეთ, ჯერ საკუთარი თავი უნდა შევიცნოთ, ანუ გავაცნობიეროთ ჩვენი ცოდვები, რაც გულისხმობს პიროვნულ, სამართლიან დამოკიდებულებას ჩვენი „მესადმი“.

როდესაც ადამიანი თავის თავს ჩაუღრმავდება, იმდენ ნაკლოვანებას აღმოაჩენს, რომ ეკარგება სურვილი სხვათა განკითხვის. გულწრფელი სინანული კი არის აღმზოცველი ჩადენილი დანაშაულისა და ამასთან – ჩვენი შემრიგებელი უფალთან.

ამიტომაცაა სინანული, თავმდაბლობა და სამართლიანობა უპირველესი თვისებანი ქრისტიანისა. ამ სათნოებათა მატარებელნი სიკეთითა და ღვთისადმი მადლით მოსილი უბრალოებით გამოირჩევიან. გახსოვდეთ:

სუფთა სინდისი – მუდმივი დღესასწაულია.

ამპარტავნობა სძაგს უფალს.

სამართლიანობა დიდად განაპირობებს როგორც ცალკეული პიროვნების, ისე ქვეყნის სიმშვიდეს“.

**სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II
ეპისტოლენი. წიგნი I I. თბ. 2009, გვ. 383**

ქანტატა

განწყინების შესახებ

დავინწყოთ იმით, რომ ბავშვის წარმატებულ აღზრდას ჩვენი ამაღლებული განწყობა სჭირდება. თუკი ბავშვი დასაბადებლად მოვიხმეთ, მაშ, ღირსეულად მივიღოთ! რა აამაღლებს ჩვენს განწყობას?

- › ნაზი მოლოდინი და თრთოლვა,
- › წმინდა სიყვარული და სიბრძნით გაჯერებული სიხარული,
- › აღტაცება და გაოცება,
- › სიმშვიდე და სულიერი კულტურა,
- › ვალდებულება და პასუხისმგებლობა,
- › ზრუნვა და თავდადება,
- › ღვთის რწმენა.

უნდა განვენყოთ, რათა ბავშვი ჩვენს აღმზრდელად და მასწავლებლად დავი-
გულოთ.

ჩვენ ველოდებით გავხდეთ დედა და მამა. გულმოდგინედ ვემზადებით ღირსეული
მშობლობისათვის. ამიტომ მზად ვართ გავიღოთ განწმენდის პირველი მსხვერპლი:

ვინც ჭირვეული და ბუზღუნაა – გადაეჩვიოს.

თუ ოჯახში გაუგებრობა და უსიამოვნებაა – თანხმობა დამკვიდრდეს.

ვინც უხეშია – სათნო და კეთილშობილი გახდეს.

ვინც არ იცის ალერსიანი მოფერება – ისწავლოს.

ვისაც სიმშვიდე და წყნარი გარემო არ უყვარს – შეიყვაროს.

ვინც სიგარეტს ეწევა – მიატოვოს.

ვინც ალკოჰოლიკი ან ნარკომომხმარებელია – განიკურნოს.

ვინც ბილნსიტყვაობს – გადაეჩვიოს.

ვისაც უაზრო დროსტარება უყვარს – დაივიწყოს.

ვინც მეზობელთან, ახლობელთან, მეგობართან უბრად არის – შეურიგდეს.

ვინც ბოროტია – სიკეთის ქმნას დაეჩვიოს.

ვინც წარსულს მისტირის – მომავლისკენ უყუროს.

ვინც არ იცის, რა არის ბავშვზე ზრუნვა – გაიკითხოს.

ქართველ ხალხს უთქვამს: „ზოგსა კაცსა კაცი ჰქვიათ, ზოგსა კაცსა – კაცუნაო,
ზოგსა ქალსა ქალი ჰქვიათ, ზოგსა – დიაცმაცუნაო“. ვინც ჯერ კიდევ ვერ გარკვეულა
– კაცია თუ კაცუნა, ან ქალია თუ დიაცმაცუნა, გაერკვეს. განა ძნელია მივხვდეთ, რო-
გორი მშობლები უნდა ბავშვს: მამაკაცი და დედაკაცი თუ კაცუნა და დიაცმაცუნა?

დაე, ეს იყოს ჩვენი გაკეთილშობილების საწყისი.

მარადიულობის მგზავრი უკვე კარსაა მომდგარი.

შევხვდეთ მას გულის მთელი სიბრძნით და დიდსულოვნებით. ჩვენც ხომ მარადი-
ულობის მგზავრები ვართ, რომლებიც ამ ქვეყნად ცოტა ადრე მოვედით, რათა ჩვენს
შემდგომ მომავალ მგზავრებს დავხდეთ.

საქორდო

მცნება შვილისგან

დედა, შენ ხომ ხვდები ჩემი ღულუნის აზრს? აი, რას გეუბნები:

თუ გინდა, გაგიმართლოს შენმა ხანგრძლივმა ზრუნვამ ჩემს აღზრდაზე, მიჰყევი ჩემს მცნებას:

აღმზარდე სიყვარულით, სილამაზითა და მოთმინებით.

სიყვარულით – მაგრამ ყველანაირი სიყვარული არ გამოგადგება! სიყვარული უნდა იყოს ისეთი, რომელიც ყველაფერს იტანს, გულმონყალეა, მშვიდია, რწმენით სავსეა, იმედიანია.

სილამაზით – მაგრამ არა ყველანაირი სილამაზით, არამედ ისეთით, რომელიც სულიერებისაკენ, სიკეთისაკენ მიილტვის და ყველაფერს ამაღლებს და აკეთილშობილებს.

მოთმინებით – მაგრამ არა ყველანაირი მოთმინებით, არამედ ისეთით, რომელიც გამგებია, ჰქმნის, თანაუგრძნობს, ხარობს, ამკვიდრებს, მიზანსწრაფულია, თავგანწირულია.

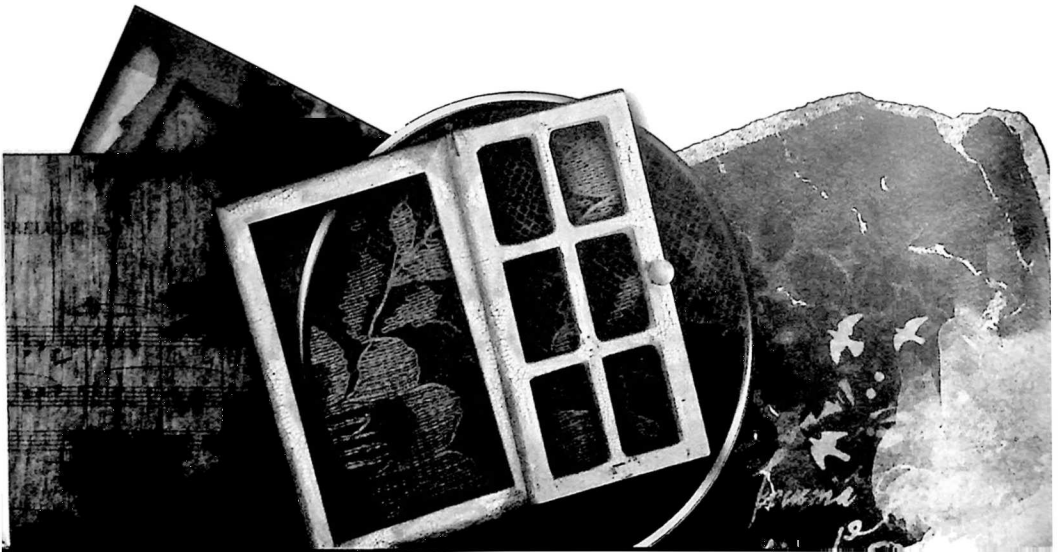
უთხარი ამ მცნებაზე ყველას, ვინც შენ ჩემს აღზრდაში დაგეხმარება.

ფანტაზია

ალზრდის სიბრძნე

ჩვენი შვილების ალზრდის ბრძნული ხელოვნება ყოველ ჩვენგანს დაბადებითვე თან დაგვყვება. ის ჩვენს გულშია დავანებული, მისი წვდომისთვის მშობლის გაფაქიზებული გრძნობა გვჭირდება. ეს გრძნობაა, რომ გვიკარნახებს, თანაც დაუყოვნებლივ, როგორც კი ამას აუცილებლობა მოითხოვს, რა ვითარებაში როგორ მოვექცეთ ბავშვს. მშობლიური გრძნობა მიგვახვედრებს, რა სიტყვა და როგორი ინტონაციით წარმოვთქვათ, რა მოვიმოქმედოთ. ჩვენი აღმზრდელობითი გავლენები, მშობლიური გრძნობით აღმოცენებული, უშეცდომო იქნება. ეს მიდგომები, ჯერ ერთი, ჩვენივე ცხოვრების ბუნებრივი ელემენტია, მეორეც, ჩვენ გავუგებთ ბავშვს, მივხვდებით მის ამჟამინდელ მდგომარეობას და ვიმოქმედებთ მასთან შინაგანი თანამშრომლობის ძალით.

მოკლედ, ჩვენში თანდაყოლილი სიბრძნის წყალობით აღმოცენდება ჰუმანური და არა ავტორიტარული მეთოდები ბავშვის აღზრდისა.

ხშირია შემთხვევა, როცა ახალგაზრდა მშობლები, რომლებსაც არა აქვთ სპეცი-
ალური პედაგოგიური ან, საერთოდ რაიმე განათლება (გარდა საშუალო სკოლისა),
არც აღზრდის შესახებ ჭკვიანური ნიგნები წაუკითხავთ, საუცხოოდ ართმევენ თავს
შვილების აღზრდას. მაგრამ ზოგიერთი მშობელი, ზოგჯერ პედაგოგიკის პროფესორიც
კი, ვერ უმკლავდება საკუთარი შვილების აღზრდას, არ შეუძლია არ მიმართოს ყვირილს,
იძულებას, დასჯას. ამ მშობელთა შვილები, როგორც წესი, ცუდად აღზრდილები არიან.

რატომ ხდება ასე?

ისევ დაეუბრუნდეთ მშობლის გრძნობას და გულის სიბრძნეს. ჩვენში თუ მშობლის
გრძნობა გაიღვიძებს, მაშინ აღზრდის სიბრძნეც გაგვეხსნება, ხოლო ჭკვიანური პედა-
გოგიური ნიგნების კითხვა უფრო სრულყოფილს გახდის საოჯახო აღზრდის პრაქტი-
კას. მაგრამ თუ მშობლის გრძნობა მიჩუმებულია ჩვენში, მაშინ ვერ შევიცნობთ აღზრ-
დის თანდაყოლილ სიბრძნეს.

ჩვენ შეიძლება ბევრი თეორია ვიცოდეთ აღზრდის შესახებ, მაგრამ მათი გამოყენე-
ბა მშობლის გრძნობის გარეშე მაინცდამაინც ვერ გაგვახარებს. მშობლის გრძნობა ის-
ეთივე რამაა, რაც სეიფი და მისი გასაღები: თანდაყოლილი სიბრძნე სეიფივითაა, მშობ-
ლის გრძნობა კი სეიფის გასაღებია.

როგორ გავალვიძოთ ჩვენში მშობლის გრძნობა?

პირველი და უმთავრესი პირობა ასეთია: ჩვენ ძალიან გვინდა, გვეყოლოს ბავშვი.
ვოცნებობთ მასზე, წარმოვიდგენთ, როგორი სინაზით ვუვლით, როგორი სათუთია ჩვე-
ნი მისადმი სიყვარული, როგორ ვიცავთ, ვზრდით, როგორ ვმეგობრობთ მასთან.

ბავშვი გვინდა არა საკუთარი კეთილდღეობისთვის, არამედ იმ ამალღებული სურ-
ვილით, რომ: ქვეყანამ ჩვენი მეშვეობით ღირსეული – კეთილშობილი, დიდსულოვანი
ადამიანი შეიძინოს; ჩვენმა აღზრდილმა სრულყოს თავის ირგვლივ არსებული ცხოვრე-
ბა, ნათელი დაამკვიდროს, სიკეთე თესოს; თავისი ნიჭი და ძალები ოჯახსა და ხალხს
მოახმაროს.

მეორე უმთავრესი პირობა კი იმაში მდგომარეობს, რომ შევხედოთ ჩვენს თავს,
ჩვენს სულიერ სამყაროს – გრძნობებს, აზრებს, ემოციებს, მისწრაფებებს, ხასიათს,
ჩვევებს, ცხოვრების წესს – რამდენად მზად არის ჩვენი არსი, ჩვენი მთლიანი ბუნება
დედობისა და მამობისთვის. ვაკეთილშობილებთ ჩვენს თავს, რომ ბავშვს ღირსეული
დედა და მამა შეეგებოს და ასეთ თვითაღზრდას შემდგომშიც ვაგრძელებთ. ბავშვი

ზრდისა და აღზრდის კვალობაზე შეიცვლება, ამის შესაბამისად ვცვლით ჩვენს ურთიერთობას ბავშვთან.

ასეთი სულიერი განწყობა და მიზანმიმართული აქტივობა აღმოაცენებს და განავითარებს ჩვენში მშობლის გრძნობას და, ამრიგად, გაგვიხსნის აღზრდის თანდაყოლილ სიბრძნეს. ასეთი განწყობით აღძრულ მშობლის გულს არ შეეშლება ბავშვის აღზრდა, ხოლო კარგი ნივნების კითხვა ოჯახური აღზრდის შესახებ სრულყოფს და გაამდიდრებს გამოცდილებას.

ახლა წარმოვიდგინოთ ასეთი ვითარება.

ქალს არ უნდა გააჩინოს ბავშვი, რომელიც უკვე ჩაისახა მის სხეულში. ცდილობს ექიმის საშუალებით ხელოვნურად შეწყვიტოს ფეხმძიმობის პროცესი. მტრულად არის ჯერ არ დაბადებული შვილის მიმართ განწყობილი. ის დედობისთვის მოუშზადებელია, არც ქმარს სურს ბავშვის გაჩენით თავისუფლება შეიზღუდოს და აი, ამ უარყოფითი განცდების ფონზე ჩნდება ბავშვი.

იბადება კითხვა: გაეხსნება თუ არა ასეთ დედას თანდაყოლილი აღზრდის სიბრძნე? რა თქმა უნდა, არა. მისი გული დახურულია შვილისადმი წრფელი სიყვარულისათვის, სეიფის გასაღები დაკარგულია. გაუჭირდება ასეთ დედას საალერსო სიტყვების სიყვარულით წარმოთქმა და ბავშვის დამშვიდება. ხშირად გაღიზიანებული იქნება. ვერც აღმზრდელობით და შემეცნების მქონე იავნანას უმღერებს შვილს. მისი ზრუნვა ბავშვის აღზრდაზე ძალაგამოცლილი იქნება. ყვირილი, ნერვიულობა, აღშფოთება, უკმაყოფილება, დასჯა – აი რა ემოციებით დაიტვირთება აღზრდის პროცესი.

ბავშვის სულში უთუოდ აღიბეჭდება მისდამი მშობლების ასეთი დამოკიდებულება, აღიბეჭდება ჯერ კიდევ დაბადებამდე და თვითონაც ჩაიკეტება, განუდგება დედასაც და მამასაც. ბავშვი თანდათანობით გაიზრდება, მშობლებს კი სულ უფრო გაუჭირდებათ მისი აღზრდა.

რას შეუძლია ამ მდგომარეობის გამოსწორება?

მხოლოდ გულწრფელ მონანიებას.

დიახ, გულწრფელად უნდა მოინანიოს დედამ თავისი უღირსი ზრახვები და დამოკიდებულებანი ბავშვის მიმართ. თუ დედა შეეცდება გარდაქმნას თავისი თავი, ირწმუნოს და დაინახოს შვილში ღვთის ნება, შესაძლოა, გაიღვიძოს მასში დედის გრძნობამ და აღზრდის სიბრძნემ. ეს მსჯელობა მამასაც ეხება.

ელეგია

პაპაეზისა და გეგიაზის შესახებ

ჩვენ მშობლიურ გრძნობას ბავშვის აღზრდაში თანადგომა სჭირდება, მით უფრო, თუ ახალგაზრდა მშობლები ვართ. დაგეჭირდება შემცველი, როცა სამუშაოზე ან მივლინებაში მივდივართ. ამაში დაგვეხმარებიან და არც დაგვზარდებიან ჩვენი მშობლები – ბებია და პაპა. ისინი შეიძლება ჩვენთან ცხოვრობდნენ, ან მოდიოდნენ, როცა საჭიროა, ან თავისთან წაიყვანენ ბავშვს. რით არიან ეს ადამიანები ძვირფასნი ჩვენთვის?

ისინი სისხლითა და ხორციით, სულით და გულით ახლობელნი არიან ბავშვისთვის – შვილიშვილისათვის.

- ისინიც ხომ მღელვარებით ელოდებოდნენ შვილიშვილის დაბადებას.
- მათ უკვე აქვთ აღზრდის გამოცდილება და მეტი გაეგებათ, ვიდრე ახალგაზრდა მშობლებს;
- მათი სიყვარული შვილიშვილის მიმართ განსაკუთრებით ნაზი და ფაქიზია;
- მათში უფრო ძლიერია მოთმინება, იციან მიტევება;
- მათში მეტია ცხოვრებისეული სიბრძნე;
- უყვართ შვილიშვილთან ერთად სეირნობა;
- შეუძლიათ მასთან ხანგრძლივი თამაში, შეუძლიათ დაჰყვნენ მის ნებას;
- პაპასთან შეიძლება ისაუბრო როგორც დიდმა;
- მისგან შეიძლება ბევრი რამ ისწავლო;
- ის მზად არის გადადოს ნებისმიერი საქმე და მეტი დრო შვილიშვილს დაუთმოს.
- ბებია ბევრი ზღაპარი და ლექსი იცის და ხალისით უყვება შვილიშვილს, უკითხავს წიგნებს;
- ბებია ხატის წინ სანთელს ანთებს, პირჯვარს იწერს და ლოცვებს კითხულობს;

ბებია გემრიელ ორცხობილებს აცხობს.

ბებიისა და პაპის მიმართ ბავშვშიც განსაკუთრებული სიყვარული და ნდობა იბადება. მათში ის თავშესაფარს ხედავს, ისინი ერთგული დამცველები და დამხმარენი არიან, ნაზი ალერსი იციან, საიდუმლოს შეგინახავენ, გიერთგულებენ. გაივლის წლები, შვილიშვილი გაიზრდება, და მისი „მეხსიერების მორალურ კლიმატში“ მოგონებანი ბებიასა და პაპაზე სულიერ და ზნეობრივ ორიენტირებად იქცევა.

ჩვენ უნდა ვენდოთ მშობლიურ ადამიანებს – ბებიებსა და პაპებს, შვილების აღზრდაში თანადგომისათვის მათ მიმართ უნდა გამოვხატოთ დიდი მადლიერება. კარგია, თუ ხშირად დავეკითხებით რჩევას შვილების აღზრდის თაობაზე.

ბავშვი უნდ ხედავდეს, როგორ გვიყვარს და პატივს ვცემთ ჩვენს მშობლებს.

სწორედაც ბებიისა და პაპის ზრუნვაა საჭირო ბავშვზე იმ სამწუხარო შემთხვევებში, როცა მშობლებში დაკნინდა მშობლის გრძნობა და არ უნდათ შვილს დედობა და მამობა გაუწიონ.

ქაპრიზიო

ნუ ატეხავ შფოთს

თამუხი სამი თვისაა.

პაპას ზურგით ჰყავს გულთან მიხუტებული და ვარდების ბაღში სეირნობს. თან შვილიშვილს ლექსებს უკითხავს, უმღერის, ეჩურჩულება, ართობს, ვარდებსა და პეპლებზე ესაუბრება. პაპა შთაგონებულია.

პაპა ვარდის ბუჩქთან შეჩერდა. თამუხისათვის ახლა ის პერიოდია, როცა იგი რაც შეიძლება ბევრი ნათელი შთაბეჭდილებით უნდა აღივსოს. ბავშვი დიდხანს უყურებს ნაირფრად გაფურჩქნულ ვარდებს.

მაგრამ... ვაი!

თურმე კელებს ვარდის ბუჩქში ბუდე გაუკეთებიათ. როცა ბუჩქი შეირხა, კელე-ბმა ბოროტად დაიბზუელეს და წამოიშალნენ. პაპას ხელებზე დაესივნენ და დაკბინეს. ერთმა მათგანმა მოასწრო და თამუხის ფეხზე უკბინა. ბავშვმა შეჰკივლა და მწარედ ატირდა.

უფროსებო, ნუ აფორიაქდებით, შფოთს ნუ ატეხავთ!

სიმშვიდე გამოიჩინეთ!

მაგრამ ეს სიბრძნე არავის ახსენდება.

დედამ სწრაფად გამოსტაცა პაპას ბავშვი და წინ და უკან დაიწყო სირბილი, ვითომ დასაწყნარებლად. დიდმა ბებიაშ სცადა ნაკბენი ფეხიდან შხამი და ნესტარი გამოეღო. თამუხი უფრო ძლიერ ატირდა.

ზოგიერთმა სტუმრად მოსულმა ბავშვის დედას სხვადასხვანაირი რჩევა მისცა, რა უნდა ემოქმედა.

ახლობლებმა რაიონის ბავშვთა პოლიკლინიკის მთავარ ექიმთან დარეკეს.

იცით, რა უთხრა ექიმმა?

– ვაი-ვაი, ეს ძალიან საშიშია... მე ვერაფერს გავუკეთებ, ბავშვი ჩემთან არ მოიყვანოთ, სასწრაფოდ გადაიყვანეთ თბილისში.

თბილისამდე მგ ზავრობას ორი საათი სჭირდება.

შფოთი გაძლიერდა. ყველა შეძრწუნებულია.

ბავშვი კი ტირის.

დიდი პაპაც ტირის, განმარტოებით დგას და ცრემლებს ვერ იკავებს.

ბოლოს ნაცნობი ექიმი გაახსენდათ.

აუხსნეს: ბავშვს ფეხზე კელამ უკბინა, როგორ მოვიქცეთ?

– ოოო, – გაიძახის ის ტელეფონში, – დაუყოვნებლივ წაუსვით ესა და ეს მაღამო, გაუკეთეთ ასეთი და ასეთი ნემსი! სახიფათოა, შეიძლება გართულებები მოჰყვეს!

ექიმს არც წამოსცდენია: ნუ შფოთავთ, ხალხნო, დამშვიდდითო.

პირიქით: იშფოთეთ, იშფოთეთ რაც შეიძლება მეტად!

დედა ბავშვით ხელში ისევ წინ და უკან დარბის და გაიძახის:

– სასწრაფოდ ნავიდეთ თბილისში, სად არის მანქანა?

თამუხი ტირილს აგრძელებს.

როგორ აქვს ბავშვს ნაკბენი ადგილი? გაუსივდა? არ გაუსივდა?

ეს უკვე აღარ არის მთავარი, მთავარი თბილისში სასწრაფოდ გაქცევაა.

პაპა კი, რომელსაც რვა თუ ცხრა ნაკბენი აქვს ხელებსა და ფეხებზე, ვერ გრძნობს ტკივილს, ის ბავშვის ტკივილით იტანჯება და დამნაშავეს განცდებშია: მან მიიყვანა ბავშვი ვარდის ბუჩქთან, რომელშიც თურმე კელებს დაუბუდიათ. ისე გამოვიდა, თითქოს განგებ დააკბენინა ბავშვი. არავინ ამშვიდებს, არავინ ამბობს: მოეშვიტ პანიკას, საშინელი არაფერი ხდება!

პაპამ გონიერებას მოუხმო, გადანყვიტა, თბილისში მეზობლისთვის დაერეკა, ის ბავშვთა საავადმყოფოს მთავარი ექიმი.

მან ტელეფონს ხმა აუწია, რათა ყველას გაეგო, რას იტყოდა ექიმი.

– კელამ უკბინა? – მშვიდად იკითხა ექიმმა, – ნახეთ ერთი, გაუსივდა ნაკბენი ადგილი? ყველა ნაკბენ ფეხს აკვირდება.

არა, მაინცდამაინც გასიებული არ არის, – პასუხობს პაპა, – მაგრამ აქაურმა ექიმმა გვითხრა, რომ ბავშვი სასწრაფოდ სტაციონარში წაიყვანეთო, მეორემ კი ნემსები და მალამო დაუწინა.

უკვე გაუკეთეთ ნემსი? ჯერ არა? მაღლობა უფალს! – იძახის ტელეფონში ექიმი, მისი სიტყვები ყველას ესმის, – როგორ შეიძლება სამი თვის ბავშვისთვის ასეთი ნემსის გაკეთება. არავითარი ნემსი, არავითარი მალამო, არც სტაციონარი გჭირდებათ!

მისი სიტყვები ყველას გულზე მოეფინა.

რა გაშფოთებთ, ბავშვი ალბათ უკვე დამშვიდდა.

მართლაც, თამუსი აღარ ტირის.

– რომც გაუსივდეს ნაკბენი ადგილი, არ არის სახიფათო, ნახევარ საათში გაუვლის. ყველა ნაკბენ ადგილს უსინჯავს თამუსის: იქ მხოლოდ წითელი წერტილია, მეტი არაფერი. ყველა ფეხს უკოცნის ბავშვს.

ნახევარი საათის შემდეგ ექიმმა დარეკა:

– როგორ არის საქმე? აი, ხედავთ, რად გინდათ თბილისში ბავშვის ჩამოყვანა, აქ გაუსაძლისი სიცხეა, დაისვენეთ!

ექიმმა ისევ გაიმეორა ოქროს სიტყვები: „მოეშვით შფოთიანობას“.

ო, რა ძნელია ახალგაზრდა დედისთვის მშვიდი აღზრდის გამოცდილების დაუფლება!

მაგრამ რატომ უნდა ელოდოს გამოცდილებას, როცა არსებობს სიბრძნე!

შფოთსა და აღიაქოთს ნუ შექმნით, თორემ პაპის გული მეორედ ასეთ რამეს ვერ გაუძლებს.

იმ ორ ექიმს კი... აბა, რა ვთქვით მათზე?

სირცხვილი მათ, სირცხვილი!

თავს ლაფი დაისხეს!

რადსოდია

ღმერთმა დალოცოს

ერთმა მშობელმა მკითხა: რას იტყვით იმ ადამიანთა გრძნობაზე, რომლებმაც იშვილეს ბავშვი?

ადამიანებს, რომლებმაც ბავშვი თუ ბავშვები იშვილეს, შეუძლიათ თუ არა მიაგნონ გულში აღზრდის თანდაყოლილ სიბრძნეს?

შეუძლიათ, მაგრამ პირობები იგივე იქნება: ძალიან უნდა მოინდომონ, რომ ბავშვი ჰყავდეთ, იოცნებონ მასზე, აღივსონ სიყვარულით. ბავშვის აღზრდის პროცესში გულში არ გაივლონ აზრი, რომ ისინი მისი ნამდვილი მშობლები არ არიან. არავითარ შემთხვევაში, რაც უნდა მოხდეს, არ ინანონ, რომ იშვილეს, ან რომ სწორედ ეს ბავშვი იშვილეს და არა სხვა, რომელიც ასარჩევად შესთავაზეს.

მათ შეუძლიათ ჩასწვდნენ აღზრდის თანდაყოლილ სიბრძნეს მაშინაც, თუ ახლად დაბადებულ ბავშვს იშვილებენ და მაშინაც, თუ ბავშვი უკვე მოზრდილი, თუნდაც 10-12 წლის იქნება. ამ უკანასკნელს, რა თქმა უნდა, ეცოდინება, რომ ნაშვილებია, მაგრამ მიიღებს მათ როგორც ნამდვილ მშობლებს.

მხოლოდ მაშინ ჩანვდებიან აღზრდის სიბრძნეს, როცა თავს ნამდვილ მშობლებად იგრძნობენ. მიიღებენ ბავშვს, როგორც ღვიძლ შვილს. და რომ ეს ურთიერთობა არ დაირღვევა არასოდეს, რაც არ უნდა გაურთულდეთ აღზრდა, არ დააყვედრებენ ბავშვს, როგორი სიკეთე არგუნეს, რომ იშვილეს. ვინც ბავშვი იშვილა, არც საქველმოქმედო საქმე გასწია და არც დედინაცვალი ან მამინაცვალი გახდა ბავშვისთვის. ის ნამდვილი მშობელია. მაშინ გაეხსნებათ მშობლის გრძნობა და მიაგნებენ გულში აღზრდის სიბრძნეს.

ღმერთმა დალოცოს ისინი ამ კეთილ გზაზე!

ელეგია

გზაზე ბრძენი კაცი მიღის

ქალმა თვალი მოჰკრა, რომ მისი ეზოს წინ ბრძენი გამოჩნდა, მიიწვია, კაკლის ხის ჩრდილქვეშ ჩამოჯექით, დაისვენეთო. ეზოში ბავშვების ჟრიაშული იდგა. ბრძენმა ქალს ჰკითხა:

– რატომ არის აქ ამდენი ბავშვი?

– მე ოცდაათი უპატრონო გოგო და ბიჭი ვიშვილე. მიტოვებული და უსახლკარო ბავშვი კი ათასობითაა. გული მტკივა. მინდა ყველა ვიშვილო, მაგრამ არ ვიცი, როგორ?

– წუხილით თქვა ქალმა.

– ამ ბავშვებში შენი მუცლად შობილი ბავშვიც არის? – ჰკითხა ბრძენმა.

ერთია.

რომელია?

ნებისმიერი... – უპასუხა ქალმა.

ბრძენმა თავი დახარა ქალის წინაშე და წარმოსთქვა:

იგავი მინდა მოგიძღვნა.

უდაბნოში ნაკადული მირაკრავდა. პატარა კი იყო, მაგრამ მისი ნაპირების გასწვრივ სიცოცხლე ყვაოდა: ყელყელაობდნენ ლამაზი ყვავილები, მწვანე ბალახს დრო-დადრო მზეკაბანი გადაუვლიდა, გალობდნენ ჩიტუნები, ტირიფები თავდახრით ეალერსებოდნენ ნაკადულს. ის უზომოდ ბედნიერი იყო მის ირგვლივ მჩქეფარე სიცოცხლით და ეგონა, რომ ყველგან ასეთივე სამოთხისებური სიცოცხლე სუფევდა. ერთხელ, ღამით მასთან გველი მისრიალდა და ჩაუსისინა:

შენ აქ სიმღერ-სიმღერით მორაკრავებ, შენგან ცოტა მოშორებით კი სიცხისაგან ყველაფერი გადახმა, ყველაფერი იწვება!

გველი შურიანი და ბოროტი რომ არ ყოფილიყო, ნაკადულს ასე ეტყოდა: „რა კარგი ხარ, რომ არ გენანება შენი თავი და სიცხისაგან გადამწვარ უდაბნოში დალუპვისაგან იცავ ყვავილების, ბალახისა და ხეების მცირეოდენ ნაწილს მაინც“.

როგორ ვუშველო უდაბნოს? – სასონარკვეთას მიეცა ნაკადული.

ადამიანს ჰკითხე, ის გეტყვის, – ურჩია გველმა.

დილით ნაკადულმა ადამიანს შესჩივლა თავისი დარდი.

კარგი, მე ვიცი, რაც არის საჭირო... – უპასუხა ადამიანმა.

ის რომ კეთილი და ბრძენი ყოფილიყო, ნაკადულს ასე ეტყოდა: „შენ ისედაც ყველაფერს აკეთებ, რაც შეგიძლია“.

მაგრამ ადამიანი არ იყო არც ბრძენი და არც კეთილი, ის იყო უსულგულო და დაუდევარი.

აიღო წერაქვი და არც დაფიქრებულა, მის ჩანაფიქრს რა მოჰყვებოდა, გათხარა არხები, გზა მისცა წყალს უდაბნოსაკენ. ნაკადულიდან წამოსული წყალი პირდაპირ ქვიშაში ჩაიკარგა. ნაკადულის კალაპოტში წყალი აღარ მიედინებოდა, ყველაფერი გადახმა, სიმწვანე გაქრა.

უფრო მეტად დანალვლიანდა ნაკადული.

მოფრინდა მასთან სამოთხის ჩიტუნა და გაოცებულმა ჰკითხა:

ეს რა მოგსვლია?

ნაკადულმა თავისი გულისტკივილი გაანდო.

მამინ სამოთხის ჩიტუნამ უთხრა:

– შენ იმიტომ კი არ დაიბადე, რომ მთელი უდაბნო გააწყლიერო, ამას ვერ შეძლებ, ეს არც შენი საქმეა. დაუბრუნდი ძველ კალაპოტს და მიანიჭე სიცოცხლე შენს ნაპირებს.

– უდაბნოს ბედი რომ მანუხებს?

– შენ შენი ნაპირების სიცოცხლით გაიხარე, გადამწვარ უდაბნოს კი ნუ დაივინე. სიხარული ძალას შეგძენს, შენი წუხილი კი ადამიანთა მზერას მიიპყრობს. ისინი დაინახავენ სიცოცხლეს შენი ნაპირების გასწვრივ და მიხვდებიან, როგორ გააცოცხლონ მთელი უდაბნო. ესაა შენი დანიშნულება.

დაუბრუნდა ნაკადული თავის კალაპოტს. გაიყოლა თან სიხარული, რომ სიცოცხლეს ანიჭებს თავის ნაპირებს და ამავე დროს ნალვლობს, რომ არ შეუძლია მთელი უდაბნო გააცოცხლოს.

ქალი უსმენდა ბრძენს და თან ნეტარებით გაჰყურებდა ეზოში მოჟრიამულე ბავშვებს, გული კი ტკივილით ევსებოდა ათასობით უპატრონო ბავშვთა შემხედვარეს. ბრძენი ხმამაღალი ფიქრებით ეხმარებოდა მას, რათა საკუთარ გრძნობებში გარკვეულიყო:

– ო, დიდსულოვანო ქალო! მიანიჭე აღზრდის სიხარული იმდენ უპატრონო ბავშვს, რამდენზეც ძალა შეგწევს. დანარჩენი ბავშვების გამო იმედს ნუ გადაინურავ. ილოცე მათთვის. შესთხოვე უფალს და დედალვთისას წმიდა მარიამს, დაეხმაროს მათ. ისინი გადარჩებიან.

ო, დიდსულოვანო ქალო! ნეტარია დედა, რომელიც თავისი ერთი ბავშვის სახით დედამიწის ყველა ბავშვის დედად გრძნობს თავს, ხოლო ყოველ ბავშვში თავის ერთადერთ შვილს ხედავს! ნეტარია დედა, რომელიც თავის ერთადერთ შვილს იმ განცდით ზრდის, თითქოს ყველა დანარჩენსაც ზრდიდეს! უფალი შეგენიოს, ქალო!

რაფსოდია

დედის რძის შესახებ

თუ ბავშვს დედა კი არ აწოვებს ძუძუს, არამედ ძიძა, რა მოხდება მაშინ: შესუსტდება ქალში დედის გრძნობა, თუ გაძლიერდება?

რას შეიძენს ან დაკარგავს ბავშვი, თუ მას დედა კი არა, სხვა აწოვებს ძუძუს?

ძუძუს წოვა მხოლოდ ბავშვის კვება როდია: მოწოვა ჩვილმა ძუძუ, დაკმაყოფილდა და დაიძინა! ამ დროს იგი ძლიერი სულიერი განვითარების ფაზაში იმყოფება. წარმოვიდგინოთ, როგორ მიმდინარეობს კვება.

– ბავშვი ძუძუს წოვს – ეს მისი მკერდია, მისი საკუთრებაა, რძესთან ერთად ის ცხოვრებას იწოვს, პანია ხელით დედის მკერდი აქვს ჩაბღუჯული.

– იგი რძეს წოვს – ეს დედის რძეა, დედის ორგანიზმი ამ რძეს მხოლოდ მისთვის ამზადებს და გამოყოფს, და არა ვინმე სხვისთვის; რძეს ისეთი შემადგენლობა აქვს, რაც სწორედ მის ორგანიზმს, მის ჯანმრთელობას ჭირდება.

– მისი ყური დედის გულზეა მიკრული – მას ესმის, როგორ სცემს გული, ალიქვამს დედის გრძნობებსა და განცდებს.

– დედის მკერდზე მიგიგნია შენ ტკბილი ბინაო!

ქართული აკვნის სიმღერებში გასაგებებულია ჩვილის აღზრდის ბრძნული საიდუმლოება, ან კიდევ: „დედის ნანასთან ქვითინი მთისა მას (სამშობლოს) უმზადებდა მომავალ გმირსა“.

– მისი მზერა დედის სახისა და თვალებისკენაა მიპყრობილი. ღვთის წყალობა გადმოდის ბავშვზე – დედის ალერსი, სინაზე, სიკეთე, გაოცება, აღტაცება, იმედი, სიყვარულის თრთოლვა.

– იგი გრძნობს დედის სხეულის სითბოს, სურნელს – ეს ამშვიდებს ჩვილს, იგი საიმედო თავშესაფარშია.

– განიცდის დედის ფიქრებს, განცდებს: დედის ოცნებებში ის უკვე დიდია, დიდსულოვანი და კეთილშობილი ადამიანია.

– ესმის დედის ჩურჩული, ალერსი, ღიღინი – იგი სიხარულის სამყაროში იძირება.

რა არის ეს ყველაფერი? კვება?

არა, ეს მარტო კვება არ არის!

ადგილი აქვს რაღაც უხილავსა და დიდებულს: ჩვილში გადადის დედის არაჩვეულებრივი სულიერი ენერგია, რომლითაც გაჯერებულია მთელი მისი არსება – სულიც და სხეულიც. სხეული ჯანმრთელობასა და გამძლეობას იძენს. სულში ღვთისნიერი ძალა გამოვლენისათვის ემზადება. სულის სიღრმეში ისახება ქვეცნობიერის მეხსიერება, რომელიც მომავალში, წლებისა და ათწლეულების შემდეგ, შეიძლება გადაიზარდოს დიდსულოვნებასა და კეთილშობილებაში, ერთგულებასა და პასუხისმგებლობაში.

აი, რა ხდება, როცა საკუთარ ბავშვს დედა ძუძუთი კვებავს. ამ საქმეს კი მშობლის გრძნობა ხელმძღვანელობს.

როცა დედა ემზადება, ბავშვს ძუძუ მოაწოდოს, უნდა განეწყოს ალზრდის საიდუმლოს აღსრულებისათვის, და არა მხოლოდ იმისთვის, რომ ბავშვს აჭამოს.

დაუშვებელია დედამ მოაწოდოს ბავშვს ძუძუ, როცა თავად გაღიზიანებულია, გაბოროტებულია, შფოთშია, რადგან ამ დროს ბავშვი მისგან შეიწოვს უარყოფით ენერგიას. ბავშვის სულიერი ალზრდა დამახინჯდება.

ახლა წარმოვიდგინოთ, რომ ჩვენს ჩვილს ძუძუს აწოვებს სხვა ქალი, რომელსაც თავისი მუცლადშობილი ბავშვი ჰყავს.

მისი მკერდი, მისი რძე, მისი სხეულის სითბო და სურნელი, გრძნობები, ფიქრები და, საერთოდ, მთელი მისი არაჩვეულებრივი სულიერი ენერგია მისი შვილის საკუთრებაა. ამას ვამბობ იმ თვალსაზრისით, რომ დედაში ეს ენერგია იქმნებოდა მისი ჩვილის არსის შესაბამისად. ამიტომ ეს ენერგია მხოლოდ მის შვილს ეკუთვნის.

შეიძლება ძიძა კეთილი ქალიც არის, შეიძლება უყვარს ბავშვები და ჩვენი შვილიც, მაგრამ მას არ ძალუძს შეცვალოს თავისი სულიერი ენერგიის შემადგენლობა ნებისმიერი ბავშვის ფიზიკური და სულიერი არსის შესაბამისად. მას არ შეუძლია მისცეს ჩვენს ბავშვს ის, რასაც საკუთარ ბავშვს მისცემს. ჩვენს ბავშვს მეტი გზა არ ექნება – უნდა შეეგუოს ძიძის ძუძუს, შეეგუება კიდევ, მაგრამ ვერ მიიღებს მისგან იმ ხარისხის სულიერ და ფიზიკურ ძალებს, რასაც მოყვარული დედისგან მიიღებდა.

როდის, რის გამო შეიძლება მოვინვიოთ ძიძა?

როცა დედა ან ავად არის, ან ძუძუ გამშრალი აქვს.

ამ ვითარებაში დედას სხვა გამოსავალი არ ექნება: ბავშვი ან ხელოვნურ კვებაზე უნდა გადაიყვანოს (ხელოვნურ კვებას კი სულიერი ენერგია არ მოჰყვება), ან ძიძა მოიწვიოს. თუ ძიძას მოიწვევს, თავად გვერდით იქნება და როგორც კი ბავშვი წოვას დაამთავრებს, ხელში აიყვანს და მთელი თავისი დედური წყალობით აავსებს. ამ შემთხვევაში მისი მშობლის გრძნობა არ დაითრგუნება, დედური სიბრძნე არ დაეკარგება.

მაგრამ რა ვთქვათ იმ დედაზე, რომელიც უარს ამბობს საკუთარ შვილს ძუძუ აწოვოს მხოლოდ იმის გამო, რომ მკერდის ახალგაზრდობა შეინარჩუნოს, ბავშვის მოვლისაგან თავი გაითავისუფლოს? გამოდის, რომ იგი ბოროტგანზრახვით, საკუთარ თავზე ზრუნვის გამო ართმევს შვილს იმას, რაც ყველა უფლებით მას ეკუთვნის. ამ ვითარებაში მშობლის გრძნობა საფრთხის წინაშე აღმოჩნდება.

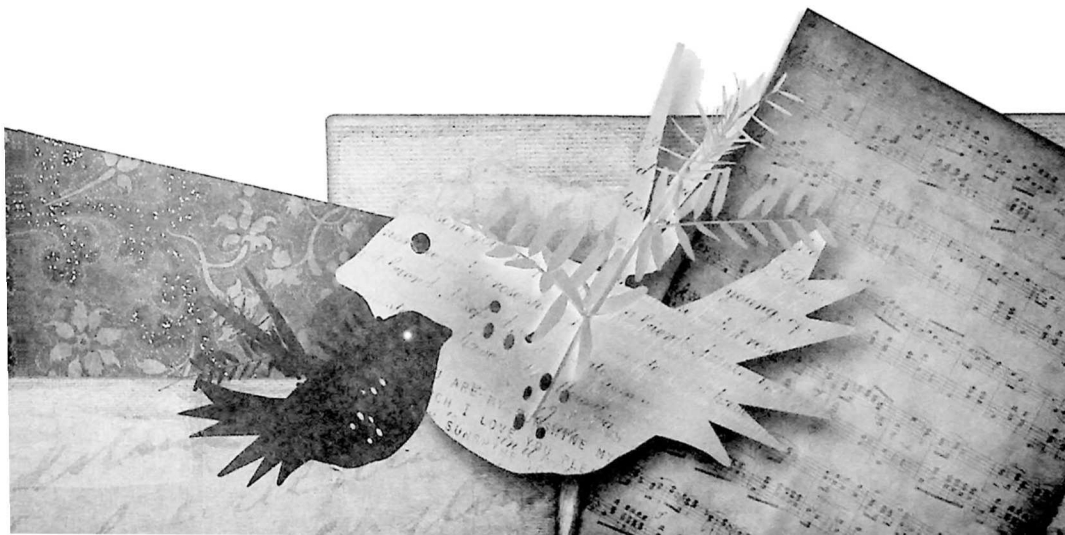
ინტერმედია

ნათლისმცემელი

აღზრდა ღია პროცესია, მას შენობაში ვერ ჩაკეტავ და ვერც ბავშვს მოწყვეტ გარე სამყაროს.

აღზრდა ცხოვრებასავითაა. მასში ყველას შეუძლია შესვლა – კეთილსაც და ბოროტსაც. კეთილი კეთილი განზრახვით შევა, ბოროტი – ბოროტით.

ნაწილობრივ ჩვენთვის ცნობილია ადამიანთა ის წრე, რომელიც აღმზრდელობით პროცესს კეთილი ნებით წარმართავს. ეს არის პროფესიული პედაგოგიური საზოგადოება: საბავშვო ბაღის აღმზრდელები, სკოლის მასწავლებლები, სხვადასხვა საგანმანათლებლო დაწესებულებათა (მუსიკალური, მხატვრული, სპორტული სკოლები, ბავშვთა შემოქმედების ცენტრები) აღმზრდელ-მასწავლებლები. ისინი კიდეც ზრდიან და კიდეც ასწავლიან ჩვენს ბავშვებს.

დროთა ვითარება დაგვანახებს, რომ ბევრი მათგანი გულმოდგინედ ზრუნავს ჩვენს შვილებზე, რადგან უყვართ პროფესიაც და ბავშვებიც. აღმოჩნდებიან ისეთებიც, რომელთაც ჩვენი ბავშვი მათ სულში ჩაისვამს. ისინი სრულყოფენ ჩვენს აღმზრდელობით საქმიანობას და აღზრდაში დაშვებული შეცდომების გამოსწორებაშიც დაგეხმარებიან. ბავშვმა თავის საყვარელ მასწავლებელს შეიძლება მეორე დედა უწოდოს. ეს არ უნდა გვეწყინოს, პირიქით, უნდა გვიხაროდეს.

ჩვენ მაღლობელი უნდა ვიყოთ ასეთი გამორჩეული მასწავლებლების და მათ გულწრფელი პატივისცემა და ნდობა უნდა გამოვუცხადოთ. ისინი ნათელი ძალები, ნათლისმცემელნი არიან. საგანმანათლებლო სამყარო მათით არის განმტკიცებული. ოღონდ არ შეიძლება დავამციროთ ისინი ჩვენი ვითომდა საჩუქრებით (ბროლის თასებით, მოოქროვილი ვერცხლეულით და მისთანებით). მათ არავითარი საჩუქარი არ სჭირდებათ. უმჯობესი იქნება ვუსურვოთ წარმატებები და გამარჯვება. ყურადვილთ მათი რჩევები, შორს გავიტანოთ მათი კარგი სახელი. მხარში ვედგეთ, დავიცვათ ჩინოვნიკებისაგან, რომლებიც ხშირად ეჭვით უყურებენ მათ შემოქმედებით, არასტანდარტულ შრომას და სდევნიან.

არის ასეთი ცნება – ჩვენი (ოჯახის) ექიმი.

დავამკვიდროთ ცნება – ჩვენი (ოჯახის) მასწავლებელი.

განა რა შეგვიშლის ხელს, რომ ჩვენი ბინის ინტერიერში ჩამოვკიდოთ ჩვენი ბავშვის საყვარელი მასწავლებლის სურათი: იგი თავისი ღიმილით გვლოცავს და იმედით გვაესებს.

გვეწვევიან სტუმრები და ჩვენ სიამაყით ვეტყვი: „ეს ჩვენი მასწავლებელია. იცით, რა კარგი ადამიანია?“

„ასეთი პედაგოგები სხვათაგან განირჩევიან მაღალი სულიერებით, ზნეობით, კულტურით. ისინი ღიმილით შედიან საკლასო ოთახებში და თავიდანვე ქმნიან მშვიდ და სასიამოვნო განწყობას. არ იჩენენ პედანტურობას ჟურნალში დასწრების აღრიცხვისას, არ ცდილობენ ორიანის დაწერას და იმ მოსწავლეთა დასჯას, რომელთაც არა აქვთ გაკვეთილი მომზადებული. ბავშვებთან მათი შეხვედრა რომ საინტერესო იყოს, ისინი რამდენიმე წუთს უთმობენ მეცნიერულ მიღწევებზე, ხელოვნების სიახლეზე ან სხვა საჭირო და მნიშვნელოვან საკითხებზე საუბარს“.

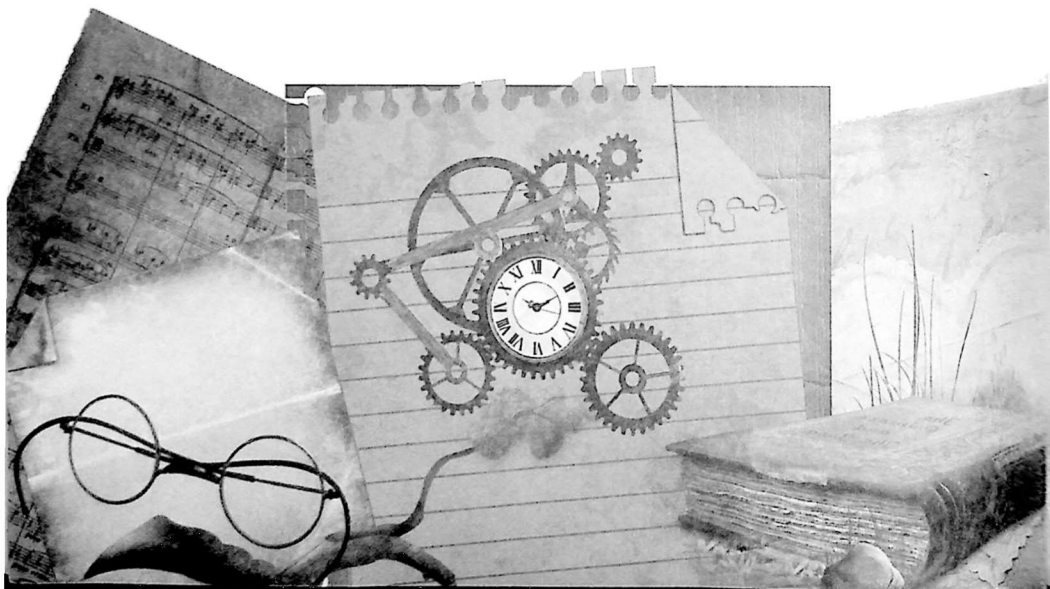
სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II
ეპისტოლენი. წიგნი I. თბ. 2009, გვ. 324

ოდა

დაცვა აუცილებელია

სამწუხაროდ, ნათლისმცემელთა გვერდით, პედაგოგიური საზოგადოების წრეში არიან ისეთებიც, რომლებსაც ბოროტი გული და ხისტი ხასიათი აქვთ. ისინი ცუდად ფლობენ პროფესიას, არც ბავშვები უყვართ, დასცინიან, ამცირებენ დაუშვებელ მანერებს ავლენენ მოსწავლეებთან. ისინი, რა თქმა უნდა, აღმზრდელობით პროცესს ვერ გააძლიერებენ, პირიქით, დაარღვევენ კიდეც.

დავუშვათ და ვინმეს არ მოეწონა ჩვენი შვილი. ბავშვი იმიტომ არის ბავშვი, რომ თავის ბუნებას ემორჩილება. ასეთი მასწავლებელი კი თვალში ამოიღებს მას და „საკუთარი“ მეთოდებით იმოქმედებს: აბუჩად აიგდება, დაჰყვირებს, დასჯის. შეეცდება, რომ ჩვენც, მშობლები, საკუთარი შვილის სანინაალმდევოდ განგვანყოს, დაგვაპიროს სპიროს შვილთან, მოგვთხოვოს, რომ „ქანჩები“ მოვუჭიროთ, გონზე მოვიყვანოთ.

ვარი, თუ არ მოეწონოს, რომ ბავშვი სწრაფად არ აზროვნებს, არ იწვევს ხელს გაკეთილზე. ადგება და დააბრალებს მას გონებაჩლუნგობას, განუვითარებლობას, ჩამორჩენილობას, გაავესებს ორიანებით, მიმართავს ისევ თავის საყვარელ „მეთოდებს“: დაცივნას, დამცირებას, დაუძახებს კრეტინს და დებილს. თანაკლასელებსაც მის სანინალმდეგოდ განაწყობს. ჩვენ კი გვეტყვის: ცუდი შვილი გყავთ, არ სწავლობს, არ ისმენს, არაფერს აკეთებს. მიიღეთ ზომებიო.

განა რა ზომები შეიძლება მიიღონ მშობლებმა შვილის მიმართ, რომელიც მასწავლებელმა დაასმინა? მასწავლებელს ბავშვი კლასში გონებაჩლუნგად ერჩენება, შინ კი გონებაგახსნილი და წიგნის მოყვარულია. მასწავლებელს არ უნდა მიიღოს იგი ისეთი, როგორიც არის. ეს არის და ეს. ჩვენ კი მასთან საკონფლიქტოდ განგვაწყობს. ვთქვათ და ჩვენც დავყევით: დავსაჯეთ შვილი, ავუკრძალეთ რაღაც სიამოვნებანი, ნავუყენეთ მოთხოვნები. ბავშვი კი დამნაშავე არ არის. კარგად მოვიქცით?

არა, ჩვენი მოქმედება არ იქნება სწორი.

ასეთი მასწავლებლისაგან უნდა დავიცვათ ჩვენიც და სხვათა შვილებიც.

უნდა დავიცვათ კანონიერი გზებით, კულტურით.

მე მიჭირს დავასახელო კონკრეტული გზები, მაგრამ თუ ავყევებით ასეთი მასწავლებლის დასმენებს, შეიძლება ბავშვი მართლაც ავაცდინოთ გზას.

საერთოდ, კარგი იქნება ვიხელმძღვანელოთ პრინციპით: როგორც არ უნდა ცდილობდნენ გარეშე ძალები საკუთარ შვილს დაგვიპირისპირონ, ვენდოთ გულის კარნახს და არასოდეს მივიყვანოთ ურთიერთობა კონფლიქტამდე.

რეაქციაში

წყვდიადის მოციქულება

ჩვენს წინაშე უფრო რთული ამოცანაა. გავიმეოროთ კიდევ ერთხელ, რომ კარგად დავიმახსოვროთ: ალზრდის პროცესი ღიაა და ამიტომ დაუცველია.

ჩვენ მთელი მონდომებით ვიზრუნებთ ბავშვის სულიერ-ზნეობრივი სამყაროს შექმნასა და ამაღლებაზე, მაგრამ სხვები ასეთივე მონდომებით შეეცდებიან დაშალონ ეს სამყარო. ჩვენს აღმზრდელობით პროცესში შემოიჭრებიან ვერაგული ძალები, რომლებიც შეეცდებიან დაეუფლონ ბავშვის სულს, კაცთმოყვარეობას, ააცდინონ გზას და დაგვაშორონ შვილი. „დაბადებიდან ადამიანი ჰარმონიის, სიმართლის, სილამაზისა და სიკეთის პირველსახეა, – ამბობს ლევ ტოლსტოი – მაგრამ ცხოვრების ყოველი საათი, დროის ყოველი წუთი აღრმავებს იმ დამოკიდებულებათა სივრცეს, რაოდენობასა და დროს, რომლებიც მისი დაბადებისას სრულყოფილ ჰარმონიაში იმყოფებოდნენ, და ყოველი ნაბიჯი, ყოველი საათი ამ ჰარმონიის დაშლის საშიშროებით იმუქრება; და ყოველი მომდევნო ნაბიჯი, ყოველი მომდევნო საათი ახალი დაშლით იმუქრება და არ გვიტოვებს დარღვეული ჰარმონიის აღდგენის იმედს“.

ამ ძალებს მხოლოდ წყვდიადის მოციქულები შეიძლება ვუწოდოთ. ისინი წყვდიადს ჰქმნიან არა მხოლოდ თავიანთი განზრახვებით, არამედ მოქმედებათა საშუალებებითაც.

მოქმედებენ ისინი გაიძვერულად, ვერაგულად, შეუმჩნევლად, საიდუმლოდ, სარგებლობენ ჩვენი უყურადღებობით თუ მცირეოდენი შეცდომებით; იყენებენ შუამავლებს, რომელთა შორის არიან უკვე ბადეში მოქცეული ბავშვები. სარგებლობენ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით. მათ ხელთაა ტელევიზია, „ბოევიკებისა“ და საშინელებათა ფილმების ინდუსტრია. მათ ხელთაა ჯადოქრებზე, მკვლელებსა და გახრწნილებზე წიგნების გამოცემის ინდუსტრია. დიდი რაოდენობით უშვებენ ჟურნალებსა და გაზეთებს, რომლებიც უაზრო გართობებს, ხელოვნურად გაზვიადებულ კერპებსა და

სექსს ეძღვნება. ბავშვებს ითრევენ კომპიუტერულ თამაშებში, რომლებიც მკვლელობებზე, ლალატზე, გაიძვერობასა და მოტყუებაზეა აგებული. ბავშვებზე მოქმედებენ რეკლამებითა და კლიპებით. სიბინძურის მთელი ეს ნიაღვარი სავსეა ბილნსიტყვაობით.

ბნელეთის მოციქულთა გაიძვერული და აგრესიული მოქმედება ყოველ წუთს ამრავლებს ბავშვებსა და მოზარდებს შორის სიგარეტის მწვევლებსა და ნარკომანებს, ალკოჰოლიკებსა და დამნაშავეებს, მიუსაფრებსა და მცირეწლოვან მეძავეებს. გახშირდა „რელიგიური“ სექტები, რომლებიც ითრევენ ახალგაზრდებს, ატერორებენ მათ ოჯახებსა და ახლობლებს, განანყოვენ საზოგადოების წინააღმდეგ. ბევრი ახალგაზრდა ჩათრეულია ფაშისტურ, ნაცისტურ და ეგრეთწოდებულ სატანურ ორგანიზაციებში.

ამას ბნელეთის ძალები აკეთებენ, როცა ახალგაზრდობა ნივთებისა და მოდის გამო ჭკუას კარგავს; როცა ახალგაზრდობა ხელოვნურად გაბერილ და უგემოვნო პოპ და როკ ჯგუფების კონცერტებს ყვირილითა და ტაშის გრიალით ხვდება. სექსისა და არატრადიციული სექსუალური ცხოვრების გაძლიერებული პროპაგანდაც ბნელეთის მოციქულების საქმეა. უნდათ, რომ ჩვენმა შვილებმა ადრეული ასაკიდან „ისწავლონ“ სექსუალური ცხოვრება, უფრო სწორად კი, დაკარგონ სუფთა სიყვარულის განცდა და ოჯახური ცხოვრების მოთხოვნილება. ბნელეთის ძალები მოითხოვენ, რომ ყველაფერი – ადამიანებიც, ნივთებიც, მოდაც – სექსუალურობის ნიშნით შეფასდეს და არა სულიერ-ზნეობრივი სილამაზის საზომით.

მათი „წყალობით“ ბავშვებში გავრცელდა დაუნდობლობა, დაჯგუფებათა შორის მტრობა, მკვლელობანი ნაციონალურობის, რელიგიურობისა თუ ეთნიკური წარმოშობის ნიადაგზე. სკოლებში ხშირია ამოჩემებული ბავშვების დაჩაგვრა, წამება, გამოძალა და ა. შ.

ბავშვები თვითონ არ იგონებენ „ცხოვრების“ ასეთ ფორმებს. ბნელეთის ძალები ჰქმნიან მათ სპეციალურ „სამეცნიერო“ ცენტრებში. ეს არის მიზანმიმართული აგრესია ახალგაზრდობის სულიერ-ზნეობრივი აღზრდისა და კულტურის საწყისების მიმართ, იმ ცხოვრების მიმართ, რომელიც შეიძლება დამკვიდრდეს საზოგადოების ზნეობრივ-სულიერი განწმენდის შედეგად.

აი, როგორი ძლიერი წინააღმდეგობა ისახება ჩვენს წინაშე. მშობლის გული გრძნობს, რა შეიძლება ამ საშიშროებას მოჰყვეს. მისი გადალახვა ადვილი არ არის, მაგრამ თუ არ შევებრძოლებით, მომავალს ვავნებთ.

რა შეიძლება მოვიმოქმედოთ?

უნდა ვიღონოთ ყველაფერი, რაც ჩვენს შესაძლებლობებშია, და ისიც, რაც ჩვენს შესაძლებლობებს აღემატება.

– მივალწიოთ, რომ ჩვენსა და ბავშვს შორის ნდობითი ურთიერთობა დამყარდეს, მივალწიოთ მათთან სულიერ ერთობას. ამის გარეშე ბავშვი ვერც გაიგებს და არც მიიღებს ჩვენს დარიგებებს, გაფრთხილებებს, რჩევებს, თხოვნას, არც თავის ფიქრებსა და განცდებს გაგვიზიარებს.

– ვიღონოთ ყველაფერი, რომ ჩვენს გრძნობებსა და მზერას არ გამოეპაროს ბნელეთის მოციქულთა არცერთი ჩრდილი, რომელიც ჩვენი აღმზრდელობითი პროცესის ნათელ ბილიკებზე შეიძლება დაეცეს. ვიღონოთ ყველაფერი, რომ მოვსპოთ ეს ჩრდილი.

– ვიღონოთ ყველაფერი, რომ ბავშვმა ჩვენი დახმარებით გაიცნობიეროს, რა არის ნათელი და რა არის ბნელეთი. ვასწავლოთ, როგორ დაიცვას თავი ბნელეთის მოციქულებისაგან, როგორ გამოიჩინოს სიმტკიცე ცდუნებათა მიმართ.

– ვიღონოთ ყველაფერი, რომ დავიცვათ ბავშვი დამღუპველი, მომხვეჭელი მისწრაფებებისაგან: ჰქონდეს უზრუნველი ცხოვრება, გადაეშვას დროსტარების უკიდურეს მორევში, მისი ცხოვრების ნიშან-სვეტი გახდეს სიყალბე.

– მივალწიოთ, რომ ბავშვმა გაიგოს და დაიჯეროს: ის ამ ქვეყნად საკუთარი ცხოვრების გზით, მისიით მოვიდა, ეს გზა მას სულის ამაღლებისაკენ წაიყვანს. იგი ვალდებულია აღმოაჩინოს, შეიცნოს თავის თავში ეს გზა და გაჰყვეს მას.

ჩვენი ასეთი თავგამოდებული პედაგოგიური სენტენციების გამოყენებით ბავშვს თანდათანობით განუვითარდება საკუთარი მსოფლმხედველობა, თვალსაზრისები, იდეალები და შეფასებანი, რაც დაეხმარება მას თავად დაიცვას თავი ყოველგვარი უწმინდურისა და უღირსისაგან.

ელეზია

გზაზე ბრძენი კაცი მიღის

მიდიოდა ბრძენი აღმოსავლეთისკენ ერთ სოფელზე გავლით.

ხალხმა გააჩერა და გარს შემოეხვია.

– გვითხარი, სწორად ვზრდით თუ არა ჩვენს შვილებს?

ბრძენმა უპასუხა:

– მოისმინეთ იგავი.

ლომმა, ჯუნგლების მეფემ, განიზრახა, შვილების აღზრდის ძველი სახელმძღვა-
ნელოს ახლით შეცვლა და კონკურსი გამოაცხადა.

კონკურსანტებმაც არ დააყოვნეს და სწრაფად მოირბინეს თავიანთი სახელმძღვა-
ნელოებით.

მათ მეფემ მიმართა:

– მომახსენეთ, როგორია თქვენი აღზრდის მთავარი იდეა, მიზანი და მეთოდები,
რომლებსაც თქვენს სახელმძღვანელოებში ამკვიდრებთ.

პირველად ვირი წარსდგა. მან თავისი აღზრდის სახელმძღვანელო ხურჯინით მო-
იტანა, მეფეს ფეხებთან დაუგდო და ღრმად დარწმუნებულმა დაიყროყინა:

– აი, როგორია ჩემი აღზრდის მთავარი იდეა: მოთმინებით ზიდე შენი მბრძანე-
ბლის ტვირთი, მაგრამ ნურც შენსას გადახვალ, თუნდაც პირში ჩაუყარდე შენს ბატონს.
ჩოჩორის პიროვნების აღზრდას მიზნად ვუსახავ სიჯიუტეს. აღმზრდელს კი ვურჩევ
გამოიყენოს მეთოდები: ხშირად და რაც შეიძლება ხმამაღლა და მუქარით იყროყინოს,
რომ შეაშინოს ჩოჩორი, ხშირ-ხშირად და დაუზოგავად გადაკრას სახრე, აჰკიდოს, რაც
შეიძლება მძიმე ტვირთი და გამოსცადოს გამძლეობაში, გამოთაყვანებამდე ათასჯერ
და უფრო მეტჯერ გაუმეოროს ერთი და იგივე.

წინ მაიმუნი წამოდგა. მას თავისი სახელმძღვანელო ილღიაში ჰქონდა ამოჩრილი.
დაუგდო ფეხებთან მეფეს და ზეიმითა და მანჭვით წარმოთქვა:

– ჩემი სახელმძღვანელოს საფუძველია: რაც შეიძლება ეპრანჭე, გამოაჯავრე, გაართე და აცინე შენი მბრძანებელი, რომ დაავინყდეს მას რა განზრახვები აქვს შენს მიმართ. პატარა მაიმუნის პიროვნების აღზრდას, მიზნად ვუსახავ მანჭვა-გრეხაში განვრთნას. მეთოდებად კი ვასახელებ ზუთხვას, მიბაძვას, პრანჭვას, მუქარას.

წინ ახლა მელთა წამოდგა. მას კბილებით ჰქონდა ჩაბლუჯული თავისი სახელმძღვანელო, მეფეს ფეხებთან დაუგდო, თვალები მოჭუტა და ვითომ მიაშიტად ჩაიმღერა:

– აი რა არის აღზრდის იდეა ჩემს სახელმძღვანელოში: თალღითური მეთოდებით მიითვისე სხვისი საკუთრება. ოღონდ ისე, რომ მახეში არ გაება. ნადავლის დიდი ნაწილი შენს მბრძანებელს მიართვი და ყველაფრით ასიამოვნე. პატარა მელიის პიროვნების აღზრდას მიზნად ვუსახავ ვერაგობას, გაიძვერობას. აღზრდის მეთოდებად კი გამოვყოფ: თვალთმაქცობას, მოტყუებას, ტესტებს, შემონმებებს, გამოცდებს, საკონტროლოებს.

მეფის წინ თხა წარსდგა. სახელმძღვანელო მას ვაზის ორ თუ სამ ფოთოლზე ჰქონდა დანერილი და რქებზე წამოცმული. თხამ ფოთლები მეფის წინ დაყარა და დაიკიკინა:

– აი, როგორია ჩემი იდეა: იცხოვრე, როგორც მოგხვდება, არ იდარდო მაშინაც კი, თუ შენი მბრძანებელი შეჭმას დაგიპირებს. ციკანის პიროვნების აღზრდის მიზნად ვისახავ უდარდელობას, მეთოდებად კი რქენას, ბრეკვას, ხტომას, სისულელეთა ტექნოლოგიებს.

ჯუნგლების მეფემ ყურადღებით მოისმინა კონკურსის ყველა მონაწილის თვალსაზრისი და მოწყენით წარმოთქვა: „ჰოოო!“ – ცოტა ხნის ფიქრის შემდეგ კი დაასკვნა:

– ძალაში ვტოვებ აღზრდის ძველ სახელმძღვანელოს, რომელიც ადამიანმა დაწერა, რადგან მასში უკეთ არის განზოგადებული ჯუნგლებში დამკვიდრებული აღზრდის ტრადიციები, ვიდრე თქვენს სახელმძღვანელოებში.

ბრძენი გაჩუმდა.

ადამიანებმა იგავი გააცნობიერეს და შეძრწუნდნენ: ჯუნგლების პედაგოგიკაში მათ შვილების აღზრდის საკუთარი გამოცდილება შეიცნეს.

რაფსოდია

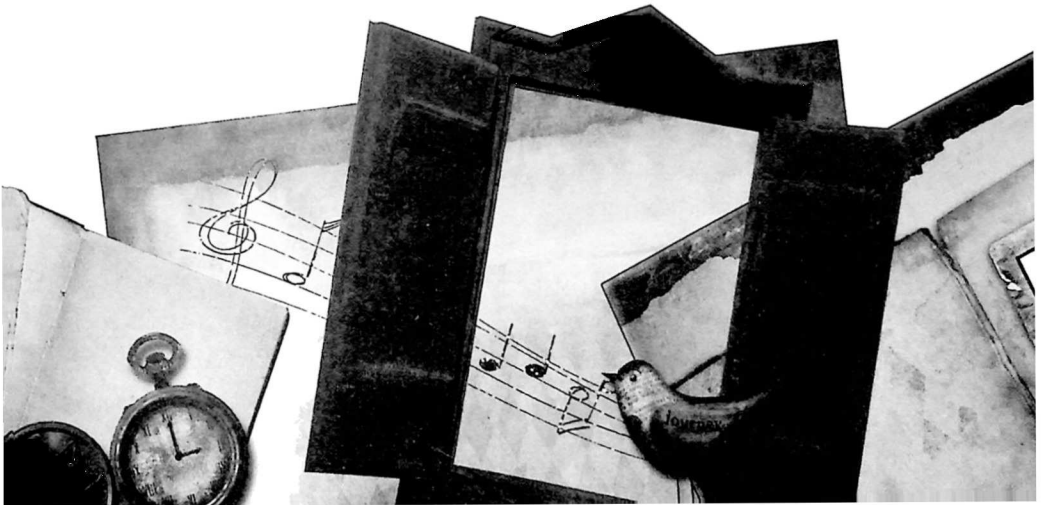
დამოკიდებულება და ზრუნვა

ეს კანონი არსთა გამრიგებ დაანესა: ბავშვი, მისი უმწეობის გამო, ჩვენზე დამოკიდებული გახადა, ჩვენ კი მოგვცა უნარი მასზე ზრუნვისა. ამრიგად, ჩვენ – ბავშვი და მშობლები – ერთმანეთზე ვართ გადაჯაჭვულნი და ერთმანეთზე დამოკიდებული.

ახლად დაბადებული ჩვილი უსუსურია. თუ არ ვიზრუნებთ მასზე, დაიღუპება. უნდა ჩავაცვათ, დავაძინოთ, ვაჭამოთ, ვაბანოთ, გამოვუცვალოთ საფენები. გარდა ამისა, აუცილებელია ველაპარაკოთ, ვეთამაშოთ, ვეფეროთ, ვუმღეროთ, ვუჩვენოთ, ვხარობდეთ მისით, ვფიქრობდეთ მასზე, მის მომავალზე, გამოვხატოთ მისდამი დიდი სიყვარული.

მთელი ჩვენი არსება სავსეა ბავშვზე ზრუნვით.

რა არის ზრუნვა?

ბავშვის კეთილდღეობაზე ფიქრიაო, იტყვის ვინმე. მისი მოვლა და დაცვააო, მისი აღზრდისა და ბედნიერებისათვის განეული შრომააო, შენ რომ მოიკლებ, ოღონდ მას არაფერი მოაკლდეს, ესააო. ასე ჰგონია ბევრს. ასე გაგვიმარტავს სიტყვა „ზრუნვას“ ბევრი ლექსიკონი. მაგრამ ვინც სიტყვაში სულიერ ძალთა ფესვებს ეძებს, უთუოდ მიხვდება, რომ ზრუნვა ღვთიური საიდუმლოს აღსრულებაა. ყველაფერი, რასაც ბავშვისთვის ვაკეთებთ მისი ჩასახვის დღიდან, შემდეგ მისი გაჩენიდან, და შემდეგ ათეული წლების განმავლობაში მისი გზაზე დაყენებისათვის – არის ჩვენი უდიდესი თავდადებული სამსახური, რომ ბავშვში ღვთის ნება და საიდუმლო აღსრულდეს. ეს ზუსტად ის არის, რაც „ახალ აღთქმაში“ წერია: „მე დავრგე, აპოლომ მორწყო, მაგრამ ღმერთმა გაზარდა“. ამიტომ არის, რომ როცა ბავშვზე ვზრუნავთ, მის მიმართ ღვთიური სიყვარულით ვხელმძღვანელობთ, უფლისადმი დიდ პასუხისმგებლობას განვიცდით.

ჩვენ – შვილი და მშობლები – ბუნებამ რამდენიმე კვანძით შეგვკრა. ეს კვანძები ბუნებაში მოქმედმა ობიექტურმა კანონმა განაწესა. ბავშვი უმწეოა, ჩვენი ზრუნვის გარეშე ვერც სიცოცხლეს შეინარჩუნებს და ვერც აღიზრდება. ჩვენ კი ბავშვზე ზრუნვის აუცილებლობას გვიკარნახებს მშობლის გრძნობა, რომელშიც პასუხისმგებლობა და სიყვარულია ჩაქსოვილი.

ჩვილის სიცოცხლე მთლიანად ჩვენზეა დამოკიდებული, მან ეს „იცის“. ჩვილი დაუყოვნებლივ, გაჩენის პირველივე წუთებიდან ეჩვევა დედას, და უხარია, როცა იგი ხელში აიყვანს და გულში იხუტებს. უხარია, როცა მამის ხელშია – მამა უღიმის, ეალერსება, ეხუმრება და ეთამაშება, ესაუბრება და თან მსუბუქად მაღლა ისვრის და იჭერს. ენდობა ბებიას, პაპას, გრძნობს, რომ ისინიც ახლობელნი არიან. ოჯახური კერა მისი სიმშვიდეა. ყველა ჩვენგანისაგან იგი დაცულია. მაგრამ როგორც კი ვინმე უცხო შეხედავს და წაეტანება, თუნდაც ღიმილითა და ალერსით, მაშინვე შემფოთდება, ატირდება და დედას დაუწყებს ძებნას, რათა დაიცვას უცხოთაგან.

მთელი ჩვენი ოჯახი მისთვის სასიცოცხლოდ აუცილებელი გარემოა. იგი მაღლიერია ჩვენი, თავადაც გვიღიმის, ხელებს გვინვდის, გველულუნება, გვახარებს. შემდეგ ფეხს აიდგამს, ალაპარაკდება. მალე ვიგრძნობთ, რომ ჩვენმა ზრუნვამ და სიყვარულმა უშედეგოდ არ ჩაიარა, მასშიც გააღვიძა ჩვენდამი სიყვარული. იგი იმიტომ ალაპარაკდება, რომ ჩვენ ვყევართ. ალაპარაკდება დედისთვის, დედის ენაზე, მამისთვის

– მამის ენაზე, ბებუისა და პაპისთვის – მათ ენაზე. შემდეგ კი ალაპარაკდება მთელი სა-
მყაროსთვის. დამოკიდებულების კანონი სასწაულებს ახდენს.

რა თქმა უნდა, არა თავად კანონი, არამედ ის, რომ ჩვენ, მშობლებს, გვესმის კანონი
და არ ვარღვევთ მის პირობებს.

პირობები კი ასეთია:

ბავშვი თანდათანობით წამოგვეზრდება. ბუნება იძალებს მასში თავისი დიდობისა
და თავისუფლების მოთხოვნით, ამიტომ ჩვენზე მიჯაჭულობა და დამოკიდებულება
მისთვის ტვირთად იქცევა. ის შეეცდება გამოსხნას ერთი კვანძი მაინც, იქნებ კიდევ
გაგლიჯოს ჯაჭვი. დადგება დრო, და ახლა მეორე კვანძს გამოსხნის ან გაგლეჯს. ბო-
ლოს კი საჭირო გახდება ყველა კვანძის გახსნა. დამოკიდებულების კანონი დასუს-
ტდება, ბავშვი დამოუკიდებლობასა და თავისუფლებას დაიმკვიდრებს.

კანონი მოგვთხოვს, რომ ჩვენ, ბავშვის მშობლებმა და აღმზრდელებმა, გამოვიჩი-
ნოთ სიბრძნე.

ჩვენი სიბრძნე ის იქნება, ვიგრძნობთ რა ბავშვის სწრაფვას თავისუფლებისა და და-
მოუკიდებლობისაკენ, თვითონვე დავინწყოთ კვანძების თანდათანობით გახსნა. შვილი
გვეზრდება, ჯერ მოზარდი გახდება, შემდეგ ყმაწვილი, ქალიშვილი. ჩვენ არ დაველო-
დებით, როდის დაიწყებს ბავშვი დამოუკიდებლობის დამკვიდრებას, როდის შეეცდება
თავად გამოგვტაცოს უფლებები, ოდნავ გაეუსწრებთ მოვლენებს და თავად შევთავა-
ზებთ, გამოიჩინოს თავისუფლება და დამოუკიდებლობა. ხოლო, როცა ახალგაზრდო-
ბაში გადავა, უნდა დავივიწყოთ დამოკიდებულების კანონი და ვიხელმძღვანელოთ დი-
დობაში დამკვიდრებისა და თავისუფლების ფსიქოლოგიით.

რას მოგვცემს შედეგად ჩვენი ბრძნული აღზრდა?

მოგვცემს იმას, რაც ჭეშმარიტი აღზრდის აზრს შეადგენს: თანდათანობით ჩაი-
სახება და განმტკიცდება ბავშვთან ჩვენი სულიერი ერთობა. შვილი ჩვენს მეგობრად
გაიზრდება, ჩვენ ის გაგვიგებს. ჩვენდამი მზრუნველი და ყურადღებიანი იქნება. ხოლო
თუ ასე არ მოვიქცევით, თუ დამოკიდებულების კანონს ბავშვზე ჩვენი მბრძანებლობის
უფლებად მივიჩნევთ, თუ ბავშვზე ზრუნვა საკუთარ თავზე ზრუნვაში გადაიზრდება,
– მაშინ კანონი დამახინჯდება და ბავშვთან დაპირისპირებულობაში გადაიზრდება.
გამოვა, რომ უფრო საკუთარ თავზე ვზრუნავთ, ვიდრე ბავშვზე. ბავშვსა და ჩვენს შო-
რის ღრმა უფსკრული გაჩნდება, დაისადგურებს უნდობლობა, აკრძალები, დასჯა,

უკმაყოფილება, ჩხუბი, შეხლა-შემოხლა, რადგან აღარც წამოზრდილი შვილი დაგვითმობს. შვილი გაგვიუცხოვდება. სულიერი ერთობის დაკარგვა სიცოცხლის გამწარებაა.

რით გამოვასწორებთ ამ მდგომარეობას?

ძნელი იქნება, მაგრამ აუცილებლად უნდა ვცადოთ. იქნებ გამოგვადგეს გულწრფელი მონანიება და აღსარება შვილის წინაშე. მშობლიური სიყვარულით განვუმარტოთ, რა და რატომ შეგვეშალა, ვთხოვოთ, შეგვინდოს, გვაპატიოს, შეგვირიგდეს. ეს არ ნიშნავს, რომ ახლა შვილმა განახორციელოს მბრძანებლობა ჩვენზე. არავინ არავისი მბრძანებელი არ უნდა იყოს. მონანიებას ურთიერთგაგება, სიყვარული და პატივისცემა უნდა მოჰყვეს. ტყუილად არ გვაფრთხილებს სახარება: „თქვენ კი, მამებო, ნუ გააღიზიანებთ თქვენს შვილებს, არამედ აღზარდეთ ისინი უფლის მოძღვრებითა და დარიგებით“ (ეფესელთა მიმართ, 6, 4).

ძალიან ბევრია მშობელი, რომელმაც სამუდამოდ დაკარგა შვილი. ასეთ შემთხვევაში ამბობენ: შვილი არ გამოადგაო. მაგრამ ხომ შეიძლება შებრუნებითაც ვთქვათ: მშობლები არ გამოადგა შვილს! ამ უბედურებით ბევრი იტანჯება.

კარგი იქნება, თუ მტკიცედ დავიმახსოვრებთ:

ბავშვი ყოველთვის იმოქმედებს დამოკიდებულების კანონისა და დამოუკიდებლობის მოთხოვნის შესაბამისად, თუმცა მათ შესახებ არაფერი ეცოდინება; ჩვენ კი უნდა ვიმოქმედოთ კანონის ცოდნითა და აღზრდის სიბრძნით. დაე, ბარტყი ნუ გაჩერდება ბუდეში იმაზე დიდხანს, რაც კანონს დაუწესებია, დაე, თავის დროზე შეინავარდოს ცაში.

„მოგმართავთ თქვენ, დედებო! შვილებისა და ბავშვების აღზრდა უდიდესი ღვა-
ნლია, რომელიც ყველა სხვა სამსახურზე მაღლა დგას. თქვენზეა დამოკიდებული
ჩვენი ერის მომავალი. გვიჩვენეთ მაგალითი რწმენისა და სიყვარულისა, სიყვარუ-
ლისა ღვთის და სამშობლოსადმი. გვიჩვენეთ მაგალითი თავგანწირული დედობისა,
იყოლიეთ იმდენი შვილი, რამდენსაც გაჩუქებთ ღმერთი. შვილები თქვენი საყრდენნი
იქნებიან სიბერეში და იმედი ჩვენი ერისა. ჩვენი ბავშვები უნდა ასახედნენ თავიანთ
თავში ყველაფერს, რაც შეადგენს კულტურულ სიმდიდრეს ჩვენი ერისას. დედის რძესა
და ალერსთან ერთად ბავშვებმა უნდა შეისისხლხორცონ ყველაფერი, რაც ახასიათებს
ჩვენს ქრისტესმოყვარე ერს: ღრმა რწმენა, მხურვალე სიყვარული ღვთისა და ადამი-
ანისა, ჩვენი სამშობლოსი, პატივისცემა სხვა ერებისა და მათი კულტურისა, ყველა ის
სიკეთე, რითაც ამაყოფნენ ჩვენი სახელოვანი წინაპრები“.

**სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II
ეპისტოლენი. წიგნი I. თბ. 2009, გვ. 81**

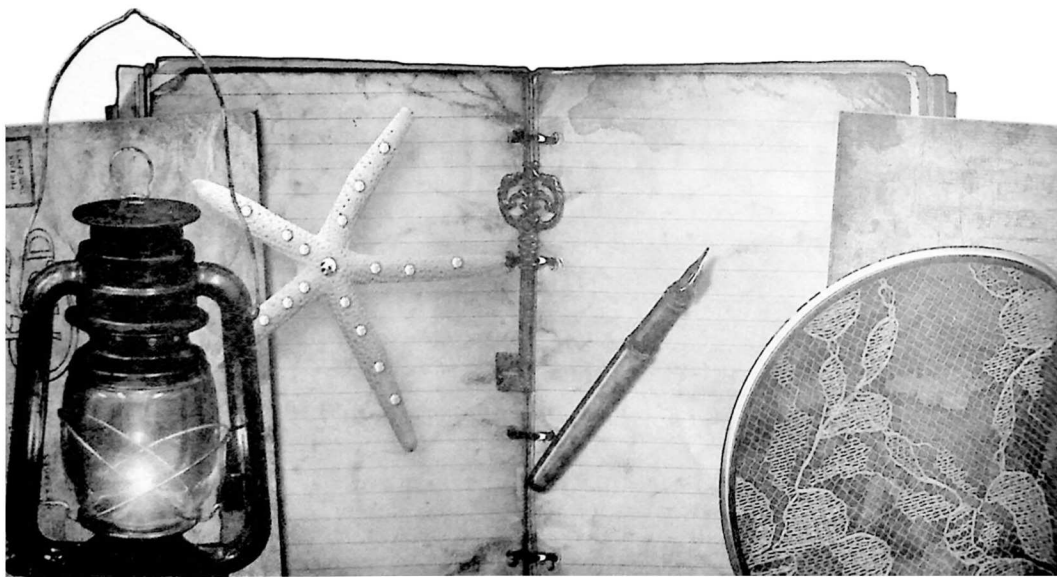
მელოდია

აღზრდის აუცილებლობა

ბავშვს აღზრდა სჭირდება. ეს პედაგოგიური აქსიომაა. აქსიომებს, როგორც წესი, არ განვიხილავთ, არამედ ვღებულობთ. მიუხედავად ამისა, გამოჩნდებიან ხოლმე ისეთები, რომლებიც ჯიუტად მოითხოვენ: რად უნდა ბავშვს აღზრდა, გაიზარდოს თვითონ, ჩვენ კი, თუ საჭირო იქნება, დავეხმაროთ.

ასეთი მსჯელობები აბსურდია და კარგი იქნება, თუ ახლოს არ გავიკარებთ. მაგრამ ვილაცას ხომ სჯერა?

რატომ არიან დედამიწაზე და ჩვენს საზოგადოებრიობაშიც ბოროტები, ხარბები, შურიანები, გაიძვერები, მოლალატეები, გამცემები, ხამები, მკვლელები, შურისმაძიებლები, სადისტები, გარყვნილები, მაფიოზები, ეგოისტები, ნარკომანები, ლოთები და სხვანი და სხვანი? რამ მოამრავლა ისინი?

მათ არ ზრდიდნენ, არ ჩააგონებდნენ სიკეთეს, ღვთის სიტყვას, არ უღვიძებდნენ სიყვარულს, ვერ შეეშველნენ საბედისწერო წუთებსა და პერიოდებს. ყველას, ვისაც აღზრდა აკლია, აკლია ადამიანობაც.

ჩვენ თუ არ აღვზრდით ბავშვს და არც არავინ შეგვცვლის ამ საქმეში, ადამიანი უზრდელი დარჩება. ძალიან იშვიათობა იქნება ისეთი შემთხვევები, როცა რომელიმე აღსაზღდელს გონება გაუნათდება და თვითონ აღზრდის ან გარდაქმნის თავის თავს.

როცა ვინმე აღუზრდელი უხერხულობაში გვაგდებს, ზიანს გვაყენებს, შეურაცხვეყოფს, ჩვენ ვადანაშაულებთ მას, მოვითხოვთ, რომ პასუხი აგოს. მაგრამ განა ისაა დამნაშავე, რომ მაღალზნეობრივი არ აღზარდეს? განა არ იმსახურებენ საზოგადოების საყვედურს ისინი, ვისაც მისი აღზრდა ევალებოდა, მაგრამ მშობლიური მოვალეობა არ აღასრულეს?

ვისაც ეკისრება ბავშვის აღზრდა, მაგრამ თავს არიდებს – მტრობას უწევს ბავშვსაც და საზოგადოებასაც.

ბავშვი საკუთარ თავს ვერ აღზრდის, რადგან არ შეუძლია, არ იცის როგორ გააკეთოს ეს. ბუნებამ არ ჩადო მასში ეს შესაძლებლობა. ბავშვი მხოლოდ მაშინ შეძლებს თვითაღზრდას, როცა ჩვენი დახმარებით საკუთარი ბუნების სრულყოფის ძლიერ იმპულსს შეიგრძნობს.

თვითაღზრდის უნარსაც აღზრდა სჭირდება, მაგრამ უმჯობესი იქნება, თუ ვიტყვი: ჭეშმარიტი აღზრდა ის არის, როცა ბავშვი არც გრძნობს, რომ მას ზრდიან. ამ შემთხვევაში მას ეუფლება ილუზია, რომ თვითონ არის საკუთარი თავის აღმზრდელი. ასე ხდება იმ ოჯახში, სადაც ბავშვებსა და მშობლებს შორის სულიერი ურთიერთობაა დამყარებული.

არსებობს აღმზრდელობითი პროცესის უფრო მაღალი დონე: როცა არც მშობლები წუხან შვილების აღზრდაზე და არც შვილები არიან დაკავებული თვითაღზრდით – ყველაფერი თითქოსდა თავისთავად ხდება. აღზრდის ასეთმა ჭეშმარიტებამ შეიძლება იარსებოს მხოლოდ ისეთ პირობებში, როცა ოჯახიც და საზოგადოებაც იდეალური ცხოვრების ფაზაში შევა. მაგრამ ასეთი იდეალური, სულიერად და ზნეობრივად ამალებული ცხოვრებისაგან ჯერ შორს ვართ. ამიტომ ჩვენს შვილებს სჭირდებათ გონივრული და მიზანმიმართული აღზრდა.

აკორდი

კოკორი

– ნამოდი, ჩვენს ვარდის ბუჩქს წყალი დავუსხათ, – უთხრა მამამ თავის ხუთი წლის ბიჭს.

ბუჩქის მაღალ შტოებზე ვარდები ყვაოდნენ.

მამა მოეფერა გაფურჩქნულ ვარდებს, უსუნა და კმაყოფილებით ჩაილაპარაკა:

– თქვენს სილამაზესა და სურნელს ვენაცვალე! როგორი სიცოცხლე და სიყვარული მოგაქვთ ჩვენს ეზო-ყურეში!

ბიჭმა ბუჩქზე კოკორი შენიშნა და წამოიძახა:

– მამა, აი კიდევ ერთი კოკორი, როდის გაიშლება?

მამა სათუთად შეეხო კოკორს, კიდეც აკოცა და შეიღწა უთხრა:

– ეს კოკორი, ვიდრე გაიშლებოდეს, იმაზე ფიქრობს, როგორ გაგვახაროს თავისი სილამაზითა და სურნელით, რა სიკეთე მოგვიტანოს ჩვენც და სხვებსაც... ასე უნდა იყვნენ ბავშვებიც...

– როგორ, ვერ გავიგე! – იკითხა ბიჭმა.

– წარმოიდგინე, ვითომ შენც კოკორი ხარ, მოვა დრო და გაიშლები, გაიფურჩქნები? ხომ უნდა იფიქრო, როგორ სილამაზესა და სიკეთეს მოუტან მშობლებს, ადამიანებს, ქვეყანას? ჩვენ კი ამასობაში მოგრწყავთ, როგორც ამ ბუჩქს.

მამამ ვარდის ბუჩქს უხვად დაუსხა წყალი.

– მე როგორ მომრწყავ? – გაუკვირდა ბიჭს.

– შენ იფიქრე, რა სიკეთე მოგაქვს, რით გაახარებ ქვეყანას, ჩვენ კი, შენი აღმზრდელები, ზრუნვასა და სიყვარულს არ მოგაკლებთ. ამას აღზრდა ჰქვია. აღზრდით მოგრწყავთ.

პარიასია

ადამი და ევა

რა არის აღზრდა?

თითქოსდა გულუბრყვილო კითხვაა. ჩვენ ხომ ყველა აღზრდით ვართ დაკავებული, მაშ, კიდევ ვიცით, რას ვაკეთებთ!

სამწუხაროდ, ბევრი მშობელი შორს არის აღზრდის ჭეშმარიტების გაგებისაგან.

ვცადოთ, გავერკვეთ აღზრდის არსში.

ამ შემთხვევაში მე გამოვიყენებ ორ ბიბლიურ მცნებას.

ერთი ამბობს: ღმერთმა ადამიანი შექმნა ხატად თავისად.

მეორე ამბობს: „მე დაერგე, აპოლონმა მორწყო, მაგრამ ღმერთმა გაზარდა“.

ბავშვში იმთავითვე ჩადებულია ღმერთის ხატი. იგი აღზრდის საფუძველია. ღვთიური ხატი მხოლოდ სრულყოფილი შეიძლება იყოს. აღზრდის აზრი ის არის, რომ ბავშვში ეს ხატი რაც შეიძლება სრულყოფილად გამოვლინდეს. რა არის ამისთვის საჭირო? ხატი, რომელიც ბავშვშია, შეიძლება გამოვლინდეს და აღმოცენდეს „დარგვის“ და „მორწყვის“ მეშვეობით. ეს ნიშნავს: ხატი ხატმა უნდა ამოზარდოს.

„დარგვა“ და „მორწყვა“ ჩვენი, მშობლების, აღმზრდელების საქმეა. ბავშვის შინაგანი ხატი ჩვენგან შექმნილმა ხატების ნაკადმა უნდა გაანაყოფიეროს. ყველაფერი, რაც ბავშვის ირგვლივ ხდება, რასაც იგი ისმენს, ხედავს და ეხება, ხატების ნაკადია. ხატების ნაკადია სიკეთის, სიყვარულის, ერთგულების, კეთილშობილების და დიდსულოვნების ნიმუშები, რასაც ჩვენ ბავშვის გარემოში და მასთან ურთიერთობისას ვავლენთ. ხატების ნაკადია უფროსთა მეტყველება და ქცევები, ნივთები.

ყველაფერი სილამაზის ნიშნით უნდა იყოს აღბეჭდილი. ბავშვი ხატების ნაკადს შეისისხლხორცებს, შედეგად კი ავლენს მასში არსებული ღვთის ხატის თვისებებს. ხდება აღზრდა. ჩვენ, ვინც ბავშვს სულიერ, ზნეობრივ და ესთეტიკურ გარემოს ვუქმნით, ნამდვილად „ღმერთის თანამშრომლები“ ვართ: მასთან ერთად ვაგრძელებთ ღწვას ახალი ადამებისა და ევების შესაქმნელად.

მაგრამ თუ ეს ხატები, რომლებსაც ჩვენ ვქმნით, უგევანოა?

მაშინ აღზრდა არ შედგება.

თუ ჩვენ ყველა ერთად ბავშვს დავემანჭებით, მაშინ ის, რაც მასში ყველაზე მშვენიერია, დამახინჯდება და ღვთის სასწაული აღარ გამოვლინდება.

როგორი უნდა იყოს ხატები, რომ ბავშვს აღმზრდელობითი გარემო შეექმნას? ისინი უნდა იყოს მშვენიერი, სულიერად და ზნეობრივად ამაღლებული. სილამაზის განცდა ბავშვის თანდაყოლილი თვისებაა. იგი ეხმარება მას ეძიოს გარემოში ის, რაც მშვენიერია.

ბავშვი ჩვენგან ამას „მოითხოვს“:

– გამოვხატოთ ჩვენი სიყვარული მის მიმართ რაც შეიძლება ლამაზად, მივეფეროთ სათუთად და ნაზად.

– ჩვენი მეტყველება, რომელიც მისკენაა მიმართული ან ჟღერს მის ირგვლივ, იყოს კეთილი შინაარსის, სუფთა, ბრძნული, მშვენიერი;

– ვუჩვენოთ, როგორი სიყვარულითა და პატივისცემით ექცევიან ერთმანეთს მის ირგვლივ მყოფი ადამიანები;

– საგნები, რომლებთანაც მას შეხება აქვს, იყოს სასარგებლო და მიმზიდველი.

– დავიცვათ იგი ღირსებამოკლებული გარემოსგან, უგემოვნო მუსიკისაგან, ბილნსიტყვაობისაგან, უფარგისი სანახაობისაგან, ყოველგვარი უხეშობისაგან.

ბავშვს სჭირდება, რომ ყველაფერი კარგი, სულიერად და ზნეობრივად ამაღლებული, ოჯახური ცხოვრების ნორმად იყოს დამკვიდრებული. ოჯახური ცხოვრების სიმშვენიერე და კულტურა წარმოქმნის ხატების, ნიმუშების ღირსეულ ნაკადს, რაც გამოვლენის პირობებს შეუქმნის მის ღვთიურ ბუნებას, მასში არსებულ განუმეორებელ ხატს, რომელშიც მისი არსი და გზაა ჩაქსოვილი.

შემოქმედის ხატის სიმშვენიერე, რითაც ბავშვია დაჯილდოვებული, მოითხოვს ოჯახური ცხოვრების სიმშვენიერეს. ამ მთლიანობაში ისეთი ვითარება შეიქმნება, როცა აღზრდა თითქოს და თავისთავად მიმდინარეობს. აღზრდა მაშინ აწყდება სიძნელეებს, როცა ოჯახის წევრებს შორის ირღვევა ჰარმონიული დამოკიდებულება, ქრება მშვენიერისა და სასიამოვნოს განცდა.

მაგრამ საზოგადოებას, სამწუხაროდ, ბოლომდე არ აქვს გაცნობიერებული ადამიანური ღირებულებები. თუმცა პროგრესულად მოაზროვნე ოჯახს შესწევს უნარი მიაღწიოს ასეთი ცხოვრების დონეს, თუკი მისი წევრები ერთსულოვნებას გამოიჩენენ. ამ საქმეში მათ ბავშვიც დაეხმარება.

ჩვენ ვზრდით შვილს, მაგრამ შვილიც გვზრდის ჩვენ.

ინტერმედია

მარადიულობა გავშვში

ნუთუ ბავშვებს მართლა შეუძლიათ ჩვენი აღზრდა?

აღზრდა ადამიანის სულიერი სამყაროს გამდიდრება და მონესრიგებაა. ამ პროცესს დასასრული არა აქვს. აღზრდას ექვემდებარებიან დიდებიც და პატარებიც.

მაგრამ ჩვენ, უფროსებს, რატომღაც გვგონია, თითქოს ბავშვები იმიტომ იბადებიან, რომ ჩვენ ისინი აღვზარდოთ, თავად კი მათთან შედარებით თავი უკვე აღზრდილად მიგვაჩნია. თუმცა კარგად ვიცით, რომ თუ ვინმე უფროსია, არ ნიშნავს, რომ იგი სრულყოფილად აღზრდილიც არის.

კარგი იქნება, თუ პირიქითაც ვიფიქრებთ: ბავშვები ამქვეყნად იმიტომ მოდიან, რომ გამოასწორონ, რაც ჩვენ არასწორად გავაკეთეთ, გამოგვასწორონ თავად ჩვენ.

ჩვენი ზრუნვა ბავშვებზე, მათ აღზრდასა და კეთილგანწყობაზე, წინააღმდეგობანი, რასაც ისინი გვიქმნიან, სინამდვილეში ბავშვის უხილავი ხელია, რომლითაც იგი ჩვენი სრულყოფილებისაკენ გვიბიძგებს.

რატომ იქცევიათ ბავშვები ძალიან ხშირად ისე, როგორც მათ სურთ, ჩვენი ნებისა და დარიგების სანინალმდეგოდ?

იქცევიათ ასე იმიტომ, რომ მიგვანიშნონ, როგორ უნდა ვიქცეოდეთ, ან არ უნდა ვიქცეოდეთ ჩვენ თვითონ. მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩვენ ამის გაგება არ გვსურს და არც ვიკადრებით, რომ მათ ჩვენ აღზრდა დაგვიწყონ. ჩვენ ვუწყრებით ბავშვს ცუდი ქცევის გამო, თავად კი უარესს ვჩადით.

ჩვენ არ მოგვწონს, როცა ბავშვები ცელქობენ. ყველა განმარტებით ლექსიკონში „ცელქის“ გასწვრივ წერია: ბავშვი, რომელიც მოუსვენრობს, თვითნებობს, უსაქმურია, ხმაურობს, არღვევს საერთო წესრიგს. პედაგოგიური და ფსიქოლოგიური ლექსიკონები და ენციკლოპედიები კი ცელქს საერთოდ არ სცნობენ. თითქოს ცელქი ბავშვები არც არსებობენ.

ამრიგად, თუ ამ განმარტებითი წყაროებით ვიმსჯელებთ, სიცელქე ბავშვის ხასიათის უარყოფითი თვისებაა. ჩვენ არ მოგვწონს როცა ბავშვი ცელქობს, რადგან ჩვენს სიმშვიდეს ხელი ეშლება; ჩვენ გვინდა, რომ ბავშვებმა არ იცელქონ, რამე არ დაიშავონ, იცოდნენ, სად როგორ უნდა მოიქცნენ, გამოიჩინონ თავშეკავება და სიმშვიდე.

მაგრამ სულიერი ბუნების თანახმად ბავშვმა უნდა იცელქოს, რადგან ამით იგი სამყაროს მონესრიგებაში ვარჯიშობს.

ვცადოთ მთლიანობაში გავიაზროთ სიტყვების – ბავშვი, ბავშვები, სიცელქე – ირაციონალური მნიშვნელობა.

ბავშვი – ახალი ყოფიერების აღორძინებაა.

ბავშვები – ჭეშმარიტებაში მოქმედი ხალხია.

სიცელქე – სრულყოფილების ძიებაა.

ამრიგად, ბავშვი, რომელიც ამქვეყნიურ ცხოვრებაში მოდის თავისი ჭეშმარიტებით და ახალი ყოფიერების დამკვიდრების იმპულსით, ბავშვობიდანვე ავარჯიშებს თავს და გამოცდილებას იძენს. ჩვენ კი ამაში ჩვენს მიერ დადგენილი წესრიგის დარღვევას ვხედავთ და ვეძებთ გზებს, რომ ბავშვმა არ იცელქოს. როგორი იქნება ეს გზები, თუ ბავშვის სიცელქე გვაღიზიანებს, ნერვებს გვიშლის? ეს გზები აუცილებლად მიმართული იქნება აღკვეთისკენ, იძულებისკენ, აკრძალვისკენ და რაღა თქმა უნდა, კონფლიქტების წყაროდ იქცევა.

თუ ყველა მშობელი, აგრეთვე ყველა აღმზრდელი და მასწავლებელი შეძლებენ ჩამოაშორონ ბავშვები სიცელქეს და ჩართონ მშვიდ და გონებრივ საქმიანობაში, კაცობრიობა დაკარგავს პროგრესის მამოძრავებელ ძალებს, ამგვარად აღზრდილი ბავშვების ცხოვრება შენეულდება, შეფერხდება, მოსაწყენი გახდება.

შეუძლია თუ არა ბავშვის სიცელქეს ჩვენი აღზრდა?

შეუძლია, თუ თავს ნებას მივცემთ ვიყოთ არა მხოლოდ აღმზრდელები ჩვენი შვილებისა, არამედ მათი აღსაზრდელებიც. ისევე, როგორც ჩვენ ვცდილობთ გავლენა მოვახდინოთ ბავშვზე, მივცეთ მასაც ნება გავლენა მოახდინოს ჩვენზე. მაშინ დავინახავთ, რომ თურმე:

- იგი მოგვინოდებს ვიმეგობროთ მასთან თანასწორუფლებიანობის საფუძველზე;
- გვთხოვს, ვიყოთ როგორც ბავშვი და ვიცელქოთ მასთან ერთად;
- საშუალებას გვაძლევს აღვზარდოთ ჩვენში შემოქმედებითი მოთმინების უნარი;
- გვასწავლის ვიყოთ გულწრფელნი, მართალნი, გვიყვარდეს ჭეშმარიტება;
- გვთავაზობს თავის თავს, როგორც ჩვენი პედაგოგიური ხელოვნების სალესავს.
- მივყავართ ურთიერთგაგების, სიკეთისა და სიმშენიერის სიბრძნის დაუფლები-საკენ;

შრი ჩინმოი, ბრძენი ფილოსოფოსი და სულიერი მოღვაწე, გვეუბნება, რომ სულიერი ცხოვრების მიზანია, მივალნიოთ მარადიულ ბავშვობას, რათა ნამდვილ პროგრესში ჩავერთოთ. ბავშვები, ამბობს იგი, ცდილობენ გაგვახსენონ ჩვენი მარადიული ბავშვობა, და თუ ამას გავიგებთ, ჩვენი პროგრესი დაჩქარდება. ეცადეთ, იგრძნოთ: ბავშვებს იმიტომ ემსახურებით, რომ თავადაც გინდათ ბავშვი გახდეთ.

ელეგია

გზაზე ბრძენი კაცი მიღის

ხალხმა კვლავ მიმართა ბრძენს:

– ჩვენ არ გვინდა ჯუნგლების პედაგოგიკა. გვიამბე სხვა პედაგოგიკაზე.

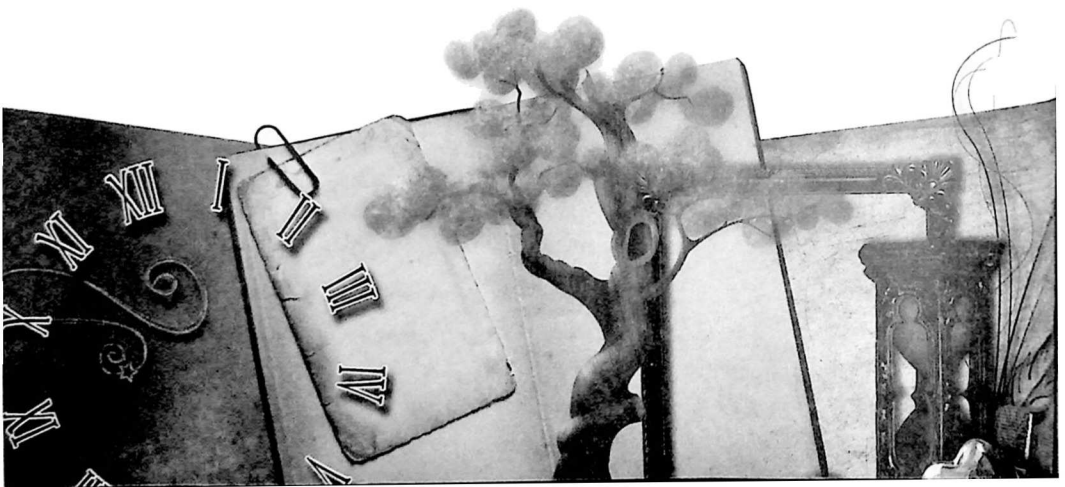
– მაშ სხვა იგავი მოისმინეთ! – ბრძანა ბრძენმა:

მეფეთ მეფემ გამოაცხადა კონკურსი ღვთაებრივ პედაგოგიკაზე. მივიდნენ ბრძენთა ბრძენი სხვადასხვა ქვეყნებიდან და ეპოქებიდან.

– ფრიად პატივცემულნო უფალნო ჩემნო, – მიმართა მათ მეფეთ მეფემ: მითხარით თქვენი პედაგოგიკიდან სამი რამ: ფუძემდებლური იდეა, მთავარი მიზანი და აღზრდის მეთოდი.

მარკუს ფაბიუს კვინტილიანემ თქვა:

– ო, მეფეთ მეფეო! აი, აღზრდის ჩემი მთავარი იდეა: „მამავ, როგორც კი ვაჟიშვილი დაგებადება, აღივსე მის მიმართ ყველაზე დიდი იმედებით“. მიზანი სულის განვითარებაა, ვინაიდან ჩვენი სული ციური წარმომავლობისაა. მეთოდებად ვაცხადებ: ზრუნვას, პასუხისმგებლობას, თამაშს.

გააოცა მეფეთ მეფე კვინტილიანეს სიბრძნემ:

– ჭეშმარიტად, ეს ღვთაებრივი პედაგოგიკაა!

მას წარუდგა იან ამოს კომენსკი.

– ო, მეფეთ მეფეო! პედაგოგიკის ფუძემდებლური იდეა მე გულიდან ამომაქვს: „ბავშვო, გაიგე, რომ შენ მიკროკოსმოსი ხარ, რომელსაც ძალუძს მოიცვას მაკროკოსმოსი“. ბავშვის აღზრდის მიზანი – მასში გონიერების აღზრდაა. მეთოდები კი ბუნებათშესაბამისობა და სიბრძნეა.

აღფრთოვანდა მეფეთ მეფე:

– ჭეშმარიტად, ასევე ღვთაებრივი პედაგოგიკაა!

ქედი მოიხარა მეფეთ მეფის წინაშე იოჰან ჰენრიხ პესტალოციმ:

– მისმინე, მეფეო. ჩემი პედაგოგიკის მთავარი იდეაა: თვალს სურს მზერა, ყურს – მოსმენა, ფეხებს – სიარული, ხელებს კი – აღება. ასევე გულსაც უნდა იწამოს და უყვარდეს, გონებას კი აზროვნება სურს. მიზანი ისაა, რომ განუვითაროს ბავშვს გონება, გული და ხელები მათს მთლიანობაში. მეთოდებად გთავაზობთ: ბუნების შესაბამისობას, ნდობას, თანაგრძნობას.

მეფეთ მეფემ ტაში შემოჰკრა:

– ჭეშმარიტად, შენც ღვთაებრივ პედაგოგიკას გთავაზობ!

თაყვანი სცა მეფეთ მეფეს კონსტანტინე უშინსკიმ და წარმოთქვა:

– ჩემს პედაგოგიკას საფუძვლად უდევს აზრი: აღზრდამ უნდა გაანათლოს ადამიანის შემეცნება, რათა მის თვალწინ იშლებოდეს სიკეთის ნათელი გზა. მიზნად ვისახავ სულიერად და ზნეობრივად ამაღლებული ადამიანის აღზრდას. ჩემი მეთოდებია – ხალხურობა, საზოგადოებრივი აღზრდა, ცხოვრება და მისწრაფება.

მეფეთ მეფემ საზეიმოდ წარმოთქვა:

– შენი პედაგოგიკაც ღვთაებრივად მიმაჩნია!

მეფეთ მეფის წინაშე მოხარა თავი იანუშ კორჩაკმა და მწუხარედ წარმოთქვა:

– აი, თქვენ ჩემი რწმენა: არ არიან ბავშვები – არის ხალხი, თუმცა ცნებათა სხვა მასშტაბით, გამოცდილების სხვა წყაროებით, სხვა მისწრაფებებით, გრძნობათა სხვაგვარი თამაშით. ჩემი მიზანია – მხიარული ადამიანის აღზრდა. ჩემი მეთოდები ჩემი გულიდან მოდის: აღზრდის რომანტიკა, უშუალობა, ერთგულება და თავგანწირვა.

მეფეთ მეფემ თავი მოხარა იანუშ კორჩაკის წინაშე:

– შენი ღვთაებრივი პედაგოგიკა შენი სიცოცხლით დაიცავი!

მეფეთ მეფის წინაშე წარსდგა ვასილ სუხომლინსკი. მან მიიღო ხელი გულზე და წარმოსთქვა:

– ჩემი პედაგოგიკის საფუძველი ჩემი რწმენაა: იმისათვის, რომ მქონდა უფლება შევსულიყავი ზღაპრულ სასახლეში, რომლის სახელიცაა – ბავშვობა, ყოველთვის მიმაჩნდა აუცილებლად როგორმე ბავშვი გავმხდარიყავი. მხოლოდ ამ პირობებში არ შემოგხედავენ ბავშვები, როგორც უცხოს, რომელიც მათ ზღაპრულ სამყაროში შეიპარა. მიზანი, რისკენაც მივისწრაფვი – ესაა სულიერად და ზნეობრივად სუფთა მოქალაქის აღზრდა. აღზრდის მეთოდებად მიმაჩნია: სიყვარული, გულით აღზრდა, შემოქმედება და სიხარული.

მეფეთ მეფემ ხელი ჩამოართვა სუხომლინსკის და წარმოთქვა:

– ჩვენთვის მორთმეული ყველა პედაგოგიკა ღვთაებრივია. მივცემთ ისინი ჩვენს სამეფოთა ხალხებს. დაე, ხალხმა თავად აირჩიოს, თუ რომელი ღვთაებრივი პედაგოგიკით სურს აღზარდოს თავისი ბავშვები.

ბრძენი დადუმდა.

ადამიანთა დუმილი გაჭიანურდა.

მისჩერებოდა მათ ბრძენი და მწუხარედ ფიქრობდა: „ო, ადამიანო, შენ ვერ დაძლევ აღზრდის პრობლემას მანამ, სანამ თავის თავს არ დაძლევ, ვინაიდან იგი შენშია და არა ბავშვში. სანამ შენ მიგაჩნია, რომ თავად უკვე აღზრდილი ხარ, შენი ბავშვი ბევრჯერ გაიტანჯება შენი აღმზრდელობითი წინდაუხედაობის გამო“.

პარიასია

აღზრდის მიზანი

მიზანი გიკარნახებს აღზრდის გზას.

მიზანი დაგვეხმარება ბავშვის აღზრდისათვის აუცილებელი ხატებისა და ცხოვრების მაგალითების შერჩევაში.

აღზრდა მიზნის გარეშე – მერყევია.

აღზრდა ისედაც დაუცველი პროცესია, გარკვეული მიზნის გარეშე იგი შინაგანად შეენინააღმდეგება თავის თავს. მიზანი კი მას ძალას მიანიჭებს.

ჩვენ გვჭირდება აღზრდის ღირსეული მიზანი.

აღზრდა შეუვალი პროცესია, მეორედ ჩვენ ბავშვს ვერ აღვზრდით, არ გვექნება შესაძლებლობა, გამოვასწოროთ შეცდომა მიზნის არჩევაში.

მიზანი უნდა იყოს მაღალი, ისეთიც კი, რომელიც ჩვენ შესაძლებლობებს აჭარბებს.

დიდი რომაელი პედაგოგი მარკ ფაბიუს კვინტილიანე მოუწოდებს მშობლებს, რომ ბავშვზე დაბადებიდანვე დიდი იმედები დაამყარონ.

რატომ ყველაზე დიდი იმედები?

იმიტომ, რომ დიდი იმედები დაგვეხმარება ვეძებოთ და ვიპოვოთ „დიდი პედაგოგიკა“, მცირე იმედები გვაიძულებენ შემოვიფარგლოთ „მცირე პედაგოგიკით“.

და რომელ პედაგოგიკაში გამოავლენს უფრო სრულად თავის თავს ბავშვი?

რასაკვირველია, დიდი იმედების პედაგოგიკაში.

მიზანი – ეს შუქი როდია გვირაბის ბოლოს. იგი უნდა გალღვეს ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში, მან უნდა გააჯეროს ჩვენი ყოველი შეხება ბავშვთან, მისი მეშვეობით უნდა გავიაზროთ აღზრდის ხერხები და მეთოდები, მისი შინაარსი. მიზანმა უნდა წარმართოს მთელი ჩვენი აღმზრდელობითი ქცევა.

ცხადია, ჩვენ არ აღვზრდით ბავშვს კაპიტალიზმის ერთგულ მშენებლად ან რომელიმე პარტიის ერთგულ მსახურად, ან რომელიმე ბელადის თავგანწირულ ჯარისკაცად. ასეთი მიზნები ჩვენ ძვირი დაგვიჯდა.

ჩვენ გვჭირდება მიზანი, რომელიც თავის თავში შეიცავს მარადისობის სანყის და წაიყვანს ბავშვს და ჩვენც უმაღლესი სრულყოფისაკენ.

აღზრდის ასეთი მიზანი არსებობს, პედაგოგიური კლასიკა დიდი ხანია უფროსი-ლდება მას ჩვენთვის.

ესაა დიდსულოვანი და კეთილშობილი ადამიანის აღზრდა.

ეს მიზანი იკრებს თავის თავში ყოველივე საუკეთესოს და ამაღლებულს, რამაც შეიძლება მხოლოდ გააღამაზოს ადამიანი. დიდსულოვანი და კეთილშობილი – ესაა:

სულიერი,

მოყვარული,

კეთილი,

პატიოსანი,

უანგარო,

სამართლიანი,

საკუთრების გრძნობის გარეშე,

შურისძიების გრძნობის გარეშე,

გულუხვი,

მომთმენი,

დამოუკიდებელი,

საღად მოაზროვნე,

შრომისმოყვარე. . .

დიდსულოვნება ადამიანს სჭირდება ცათა სასუფეველისათვის, კეთილშობილება კი ადამიანთა შორის ცხოვრებისათვის.

დიდსულოვნება და კეთილშობილება წაახალისებს ადამიანის მისწრაფებას საყოველთაო სიკეთისაკენ, წაიყვანს ადამიანს მისი უნარის ღირსი ყველა წარმატებისაკენ.

მსოფლიო ღარიბია დიდსულოვანი და კეთილშობილი ადამიანებით და ამის გამო იტანჯება. ბავშვი კი იმისთვის დაიბადა და იმის ღირსია, რომ გახდეს კეთილშობილი.

მაგრამ ის ასეთი გახდება მხოლოდ ჩვენი აღმზრდელობითი ძალისხმევის შედეგად.

ვინმე იტყვის: „ეს ძალიან მაღალი მიზანია, მას ვერ მივალწევთ!“

მაგრამ შევეცადოთ გავხდეთ სულიერი გმირები ჩვენი ბავშვებისთვის, შევეცადოთ მოვახდინოთ სასწაული. ბავშვში დიდსულოვნებისა და კეთილშობილების აღზრდის რა დონესაც არ უნდა მივალწიოთ, ეს ჩვენი დიდი წარმატება იქნება.

ვინმე იტყვის: „ჩვენ თვითონ არ გვყოფნის დიდსულოვნება და კეთილშობილება, როგორ აღვზარდოთ ის ბავშვები?“

მართლაც, პედაგოგიკური აქსიომა გვმოძღვრავს: დიდსულოვნება დიდსულოვნებით აღიზრდება, კეთილშობილება კეთილშობილებით აღიზრდება.

ხოლო თუ თავად ჩვენ იგი არ გვყოფნის, მოვიკრიბოთ ვაჟკაცობა საკუთარი თავის სრულყოფისათვის. აქსიომა ასევე გვმოძღვრავს: მისწრაფება აღიზრდება მისწრაფებით. მისწრაფება კეთილშობილებისაკენ უკვე არის კეთილშობილება. თუ გეზს ავიღებთ იმისკენ, რომ გავხდეთ კეთილშობილები, შევძლებთ ასევე ბავშვიც კეთილშობილებისაკენ მისწრაფებული გავხადოთ.

როდესაც ვზრდით, თავადაც აღვიზრდებით.

ეს ხომ შესანიშნავია!

„ზოგიერთები ამტკიცებენ, რომ დღეს ქვეყნად ჰუმანიზმი აღარ არსებობს, რომ იგი მოკვდა, ამონურა თავისი შესაძლებლობები და იქცა ცარიელ, ფარისევლურ ფრაზად. ამ თვალსაზრისს არ შეიძლება დავეთანხმოთ, რადგანაც ჰუმანიზმი, ამ სიტყვის ფართო გაგებით, იქნება მანამ, ვიდრე ადამიანში იარსებებს ღვთის ხატება. ბეჭედი კი ღვთის ხატებისა არ ქრება; იგი შეიძლება ცოდვების გამო დაიჩრდილოს, მაგრამ ეს არ ნიშნავს მის ნაშლას. ჰუმანიზმის სიკვდილი კაცობრიობის სიკვდილია“.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II
ეპისტოლენი. წიგნი I. თბ. 2009, გვ. 183

ჰიმნი

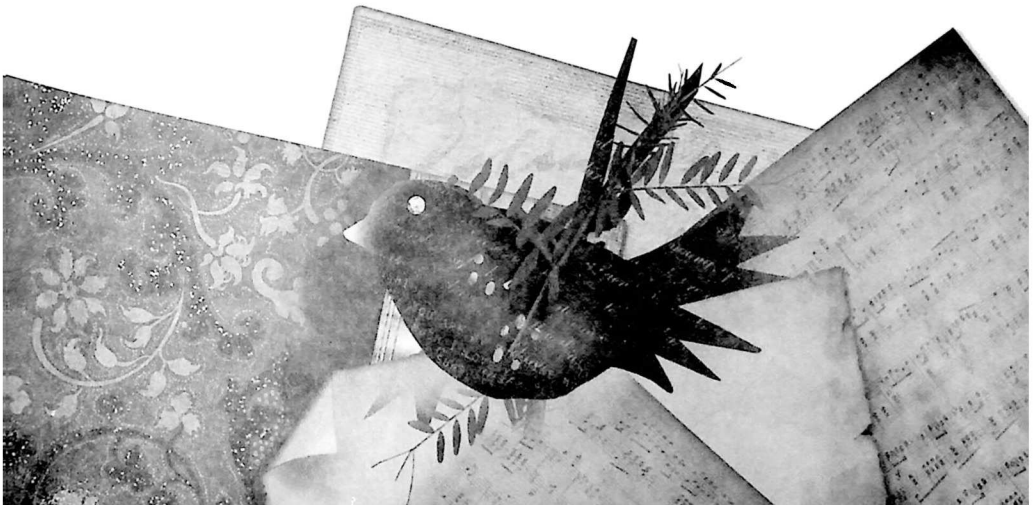
ჰუმანურ ავადგომიკას

თუ გადავწყვეტთ მივისწრაფოდეთ ასეთი ამაღლებული მიზნისაკენ – აღვზარდოთ ბავშვში დიდსულოვანი და კეთილშობილი ადამიანი, მაშინ ჩვენი აღმზრდელობითი პროცესიც შესაბამისი უნდა იყოს.

ასეთ აღზრდას ჰუმანურ-პიროვნულ მიდგომას უწოდებენ, უფრო ფართო გაგებით – ჰუმანურ პედაგოგიკას.

სიტყვა – „ჰუმანურს“ – როგორც ჩვენ წარმოგვიდგენია, აქვს შემდეგი აზრი: მოკვდავი ადამიანი, რომელიც თავის თავში ეძებს თავის უკვდავების საწყისს, ეძებს კავშირს შემოქმედთან (სიტყვა სანსკრიტული წარმოშობისაა).

არის საპირისპირო სიტყვა – რაც ნიშნავს: კაცი, რომელმაც განწყვიტა კავშირი უმაღლესთან, არ ეძიებს კავშირს უმაღლესთან, სანსკრიტულად ასეთ კაცს „დურა“ ჰქვია.

პედაგოგიკის კლასიკოსი კონსტანტინე უშინსკი წერდა, რომ ჰუმანური აღზრდის მთელი აზრი სულიერების აღზრდააო. მივიჩნიოთ, რომ აღზრდილი სულიერება არის სწორედ ადამიანის დიდსულოვნება და კეთილშობილება.

ჩვენი აღმზრდელობითი პროცესი ჰუმანური იქნება, თუ:

- ბავშვს ჩვენს მიერ განხორციელებული სიკეთის, სიყვარულის, სილამაზის, გულწრფელობის, ერთგულების, თანაგრძნობის, მამაცობის, სამართლიანობის, პატივისცემის მორევში მოვაქცევთ;

- წარვმართავთ მის მზერას მისივე შინაგანი, სულიერი სამყაროს შეცნობისაკენ, დავეხმარებით ჩაწვდეს იქ თავის გზას, მისიას, თავის სულიერ სიმდიდრეს, რომელიც საჭიროა გამოავლინოს და დაამკვიდროს;

- გავაღვიძებთ მასში გრძნობებს, რომლებიც მას დიდსულოვნებისა და კეთილშობილების ქცევათა განხორციელებაში დაეხმარება;

- განუვითარებთ კეთილაზროვნებას, სიბრძნისმოყვარეობას, კეთილსიტყვაობას, პასუხისმგებლობას თავისი აზრებისა და სიტყვის მიმართ;

- ვასწავლით ამაღლებული ცხოვრებით იცხოვროს თავის სულიერ სამყაროში, იაზროვნოს, იოცნებოს, ესწრაფვოს, წარმოიდგინოს თავი გმირად, ემსახუროს სიკეთეს, უყვარდეს, ლოცულობდეს, ჰქმნიდეს;

- განუვითარებთ ნებისყოფას, სითამამეს, დამოუკიდებლობას, თანამშრომლობას, გულწრფელობას, სიმართლის ერთგულებას, პატივისცემას სხვათა აზრის მიმართ;

- დავეხმარებით ჩაწვდეს სინდისის ცნების არსს და იცხოვროს პატიოსნად;

- გაუღვიძებთ და განუვითარებთ შემეცნებისაკენ სწრაფვას, ცოდნის სიყვარულს, სიძნელეთა გადალახვას, ცნობისმოყვარეობასა და ინტერესს.

კიდევ ერთხელ მოვიშველიებთ დავით გურამიშვილს:

„ყმანვილი უნდა სწავლობდეს

საცნობლად თავისადაო:

ვინ არის, სიდამ მოსულა,

სად არის, წავა სადაო“.

ჩვენ შევეცდებით ჩავთესოთ ეს კითხვები ჩვენი ბავშვის შემეცნებაში და ვასწავლით, რომ მათ პასუხს იგი საკუთარ სულში, აგრეთვე რელიგიურ და სულიერ მოძღვრებებში მიაგნებს.

კეთილშობილების აღზრდა – ესაა ბავშვის გულისა და გონების გაკეთილშობილების პრობლემა.

ჩვენი აღმზრდელობითი პროცესი გახდება ჰუმანური და პიროვნული, თუ:

- ბავშვთან ურთიერთობას ავაგებთ მისი ბუნების, მისი ხასიათის შესაბამისად;
- მივიღებთ მას ისეთად, როგორიც ის არის;
- მოვძებნით მასთან მეგობრობისა და თანამშრომლობის, სულიერი ურთიერთობის გზებს;

- აღვივსებით გაგებითა და შემოქმედებითი მოთმინებით;
- ბავშვის მიერ ქცევის ნორმებისა და შეთანხმებული პირობების დარღვევის შემთხვევაში, შევქმნით ისეთ სულიერ-ზნეობრივ ვითარებას, რომლებიც მას მონანიების, აღსარების, ბოდიშის მოხდის, წუხილის და თვითდასჯისათვის განაწყობენ.

ვინმე აღმზრდელის გასაფრთხილებლად ვიტყვით: ყვირილი, გაღიზიანება, ბრაზი, დამცირება, დაცინვა, ძალადობა, იძულება და სხვა მსგავსი ქმედებები არღვევენ ჰუმანურ-პედაგოგიურ პროცესს, ისინი უღირსია ჩვენთვის და ამიტომ ვწვათ მათ, ფეფულს კი გავფანტავთ.

ჩვენი აღმზრდელობითი პროცესი ჰუმანური გახდება, თუ მივხვდებით, რომ:

- ბავშვისადმი ჩვენი სიყვარულის არსი არა მხოლოდ ისაა, რომ სხვაგვარად არ შეგვიძლია, არამედ ისიც, რომ ის გამოგვეხმაურა მზრუნველი სიყვარულით ჩვენდამი და ეს სიყვარული სხვების მიმართაც გამოავლინა;

- ბავშვზე ჩვენი ზრუნვის აზრი მარტო ის კი არ არის, რომ დავიცვათ იგი დამანგრეველი გარემოსაგან, არამედ ისიც, რომ ჩვენმა ზრუნვამ მასში საპასუხო ზრუნვა აღმოაცენოს არა მხოლოდ ჩვენს მიმართ, არამედ საერთოდ ადამიანთა მიმართ;

- ბავშვისადმი ჩვენი სიკეთის აზრი არის არა მხოლოდ ის, რომ მისთვის არაფერი გვენანება, არამედ ისიც, რომ მის სულში გაჩნდა საპასუხო სიკეთე ჩვენდამი და ყველასადმი;

- ყველა ჩვენი მოქმედების აზრი არის არა მხოლოდ ის, რომ ჩვენ ვცხოვრობთ და სრულყოფილი ვხვდებით, არამედ ისიც, რომ ბავშვმა აღიქვა იგი, როგორც თავისი ცხოვრების ნორმა.

მშობლის ბრმა სიყვარულს არ მიჰყავს ბავშვი დიდსულოვნებასა და კეთილშობილებასთან.

მშობლის ზღვარშეუწერელი ზრუნვა შვილისადმი არ მეტყველებს ჰუმანური აღზრდის სასარგებლოდ.

მშობლის თავდავინწყებული სიკეთე საკუთარი ღირსების შელახვამდე ჰუმანური აღზრდისთვის არაბუნებრივია.

ასეთი უგუნური მომსახურება ქმნის მწუხარე სინამდვილეს, როდესაც მშობლები გულისტკივილით აღმოაჩენენ ხოლმე, თუ როგორი უმადური გახდა უკვე წამოზრდილი ბავშვი, არადა რამდენ რამეს ვიკლებდით ჩვენთვის, რომ ის კარგად ყოფილიყო.

ჰუმანური აღზრდის პროცესში, რომლის მიზანიც – დიდსულოვანი და კეთილშობილი ადამიანის აღზრდაა, თავად უნდა ვასახიერებდეთ დიდსულოვნებისა და კეთილშობილების თვისებებს.

ჩვენი სიყვარული, სიკეთე, ზრუნვა, ჩვენი ერთგულება და ყველაფერი, რასაც ბავშვს მთელი გულით უძღვნი, უწინარეს ყოვლისა, აღმზრდელობითი უნდა იყოს და არა მომსახურეობითი. არ კმარა, რომ ბავშვმა ყოველივე ამისთვის მადლობა გვიხადოს. განა ჩვენ „მადლობისთვის“ ვშრომობთ?

ბავშვს მთელი ჩვენი სულის სიმდიდრე პედაგოგიურად, ლამაზად და იმედის ისეთი განცდით უნდა წარვუდგინოთ, რომ მხოლოდ ეს სიმდიდრე კი არ დაინახოს, არამედ ჩვენც დაგვინახოს; იგი აღტაცებული უნდა იყოს არა საჩუქრებით, არამედ, პირველ რიგში, ჩვენით, ჩვენი სიყვარულით, ზრუნვით, ერთგულებით.

არ შეიძლება აღზრდის პროცესში უბრალოდ ვფანტოთ სიყვარული, ზრუნვა, სიკეთე, თავგანწირვა, არამედ ეს უნდა გავაკეთოთ ისე, როგორც ხეხილის სათუთი მორწყვა.

დასასრულ, ჩვენი აღმზრდელობითი პროცესი ჰუმანური და ბავშვის პიროვნებისადმი მიმართული მაშინ იქნება, თუ ჩვენ თავად ვართ სულიერი ჰუმანიზმისაკენ მისწრაფებულნი. ჩვენ ვართ ამ პროცესის სულისჩამდგმელები და შემოქმედნი. აღმზრდელობითი პროცესი ისეთია, როგორც ჩვენ თვითონ ვართ.

პრელუდია

სულიერი სამყაროს შესახებ

არ არსებობს ადამიანი სულიერი ცხოვრების გარეშე.

არ არსებობს ადამიანი საკუთარი, ყველასაგან ფარული შინაგანი სამყაროს გარეშე, რომელშიც ის სულიერი ცხოვრებით ცხოვრობს.

ზოგს ეს სამყარო ნათელი და მდიდარი აქვს.

ზოგს – ღარიბი და უღიმღამო.

ზოგს – ბოროტი, სიძულვილით სავსე.

თითოეული თავის სამყაროში ისე ცხოვრობს, როგორც სურს, როგორც ინსტიქტი უკარნახებს.

ცხოვრობს მუდმივად, განუწყვეტილად.

ზოგს უყვარს საკუთარი სულიერი სამყარო, ის მისთვის ტაძარია, ცხოვრობს იქ შეგნებულად, შემოქმედებითად, იზრდება და ვითარდება.

სხვები ცხოვრობენ იქ ნახევრად შეგნებულად, ზარმაცად, განსაკუთრებული სიხალისის გარეშე, არც კარგად იციან, რა უნდა გააკეთონ იქ.

ადამიანი ცხოვრობს სულიერ სამყაროში გარესამყაროში ცხოვრების პარალელურად. სულიერი და მატერიალური ცხოვრება განუყოფელია ერთმანეთისაგან, თუმცა ეს ყოფა სულ სხვადასხვაგვარია: სულიერი ცხოვრება ყოფიერების უმაღლესი საფეხურია და მისგან წარმოიქმნება ცხოვრება გარე სამყაროში.

ორივე ცხოვრება – შინაგანი და გარე – რეალურია, ნამდვილია. მაგრამ პირველი არამატერიალური და ფარულია, მეორე კი – ღია და მატერიალური.

ცხოვრების ის წესი, რომელიც სულიერ სამყაროში არსებობს, როგორი მოსაწყენიც არ უნდა იყოს, გაცილებით ვრცელია და მრავალმხრივი, ვიდრე ცხოვრება გარე სამყაროში. ეს იმიტომ, რომ შინაგან სამყაროში არაა პირობითობა და შეზღუდვები, ცხოვრება იქ ღალია. გარე სამყარო კი აღსავსეა ნაირგვარი პირობითობებით და ცხოვრება უამრავ შეზღუდვათა ფარგლებში მიმდინარეობს.

სულიერი ცხოვრება გარე ცხოვრების დედაა, გარე ცხოვრება კი – სულიერი ცხოვრების აჩრდილი.

პირველ ადამიანს – ადამს – ჰქონდა მინიჭებული აზროვნების ნიჭი, ე.ი. უნარი შეექმნა სულიერი სამყარო და ეცხოვრა იქ სულიერი ცხოვრებით. თავის პირველყოფილ სულიერ სამყაროში მან ჩაძირა მთელი გარე სამყარო. იქ, შინაგან სამყაროში, მან წარმოაჩინა გარე სამყარო გარდაქმნილი სახით, შემდეგ კი შეეცადა მის შეცვლას. რაღაც გამოვიდა, მაგრამ ბევრი რამ ცვლილებას არ დაემორჩილა.

ასე ხდება დღესაც: ჩვენ მუდმივად გადაგვაქვს გარე სამყარო შინაგან სამყაროში, იქ წარმოსახვით ვცვლით მას, შემდეგ კი ვცდილობთ გარდავემნათ გარეგანი სამყარო ისე, როგორც იგი ჩვენში წარმოვისახეთ, და ვხედავთ, რომ ყველაფერი არ გამოგვდის. არის ძალები ობიექტური და სუბიექტური, რომლებიც ნებას არ გვრთავენ გარე სამყაროში ისევე თავისუფლად ვიმოქმედოთ, როგორც შინა სამყაროში ვმოქმედებთ.

ადამიანთა ცხოვრება დედამიწაზე შეიძლება წარმოვიდგინოთ, როგორც მათი შინაგანი სამყაროების დიალოგი გარე სამყაროსთან. და ხშირად ხდება ამ სამყაროთა შეტაკება, თავს იჩენს კონფლიქტები, დაპირისპირებანი, აგრესიები, ომები, გადატრიალებები, რევოლუციები.

მთელი ცხოვრება, რაც გარე სამყაროში მიმდინარეობს, როგორი მშვენიერი ან უშნოც არ უნდა იყოს იგი, არის წარსულ და თანამედროვე ადამიანთა სულიერი სამყაროების მატერიალიზებული გამოვლენა. ჩვენზე, ჩვენს შეგნებულ, ესე იგი სულიერ ნებაზეა დამოკიდებული: შეეცვალოთ თუ არა ცხოვრების სახე ისე, რომ დაჩქარდეს ჩვენი ევოლუციური წინსვლა.

ცხადია, თუ სულიერ სამყაროში ბატონობს ნათელი ხატები და ამაღლებული აზრები, გაკეთილშობილებული გრძნობები და მისწრაფებანი, თუ მასში ზეიმობს კულტურა და წინსვლა, ასეთი სულიერი სამყაროთი ჩვენ დავამკვიდრებთ მატერიალურ ცხოვრებაში ამაღლებულ ღირებულებებს.

ხოლო თუ სულიერი სამყარო სავსეა წყევლიადით, ბოროტებით, შურით და ზიზლით, თუ მასში ყველაფერს მართავს საკუთრების, განდიდებისა და თავნებობის გრძნობები და მასში ცხოვრება ამ მისწრაფებებს ემორჩილება, ასეთი შინაგანი სამყაროთი ჩვენ მოვუტანთ უბედურებებსა და ნგრევებს ბევრს, და არა მხოლოდ დღეს, არამედ სამომავლოდაც.

„მოზარდს თავიდანვე უნდა გავუღვიძოთ წმიდა წერილისადმი მოწინება და სიყვარული, ეკლესიური ცხოვრების სურვილი. დავანახოთ ცოდვა და ცოდვითი მიდრეკილებანი, ვასწავლოთ გარჩევა სიკეთისა და ბოროტებისა, ვასწავლოთ სინანული, შერიგება, უნარი დანაშაულის აღიარებისა, სიმართლის დაცვისა. ისინი უნდა მივაჩვიოთ სიყვარულით ცხოვრებას, სხვისი ტკივილის გათავისებას, ზრუნვას გაჭირვებულისა და ავადმყოფების მიმართ და, საერთოდაც, უნდა აღეზარდოთ მათში სურვილი იცხოვრონ და იღვანონ ღმერთთან, მოყვასთან და ბუნებასთან თანხმობასა და კავშირში“.

**სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II
ეპისტოლენი. წიგნი II. თბ. 2009, გვ. 111**

რატსოდია

„ბებია, პაპა და მე“

ერთმა მშობელმა მთხოვა:

გვიამბეთ, თუ შეიძლება, თქვენი ბავშვობის სულიერი სამყაროს შესახებ.

სულიერ სამყაროს ასაკი არ გააჩნია: იგი შეიძლება იყოს მდიდარი ან ღარიბი, მაგრამ არა ახალგაზრდა ან ბებერი. ბავშვური ან სიყმაწვილის პერიოდის შემცველი წარმოსახვები, რომლებითაც ადრე ასაკში, სულიერი სამყარო ივსება, სულაც არაა ბავშვური. ისინი თესლი ვით არის, დროის განმავლობაში რომ იზრდება, მწიფდება და კეთილშობილ ნაყოფს იძლევა. თესლი კი სხვადასხვაგვარია, შეიძლება დათესო ადრეულ გაზაფხულზეც და გვიან შემოდგომაზეც. ასაკი არ ზღუდავს ადამიანის მიერ ახალ შთაბეჭდილებათა მიღებას.

ჩვენ, დიდები, რომლებსაც საქმე გვაქვს ბავშვის აღზრდასთან, მთესველები ვართ და არა მომკელები. ჩვენ ვთესავთ გულდასმით შერჩეულ და გასუფთავებულ თესლს – ესაა სიყვარულისა და სიკეთის, შემოქმედებისა და აღმასვლის, ზრუნვისა და განცდების, სიბრძნისა და კეთილშეწყველების ხატები. შემდეგ თესლი იწყებს ცხოვრებას სულიერ სამყაროში, მოაქვს ადამიანისთვის სიბრძნე და გამოცდილება, აკეთილ-

შობილებს მასში გრძნობებს. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ხატებს, რომლებსაც ბავშვობაში და ცხოვრების მომდევნო პერიოდებში შევიძენთ, შეუძლიათ აღზარდონ, კვებონ ადამიანის სულიერი საყრდენი ნებისმიერ ასაკში, მათ შორის მოხუცებულობაშიც.

შემიძლია მოგიყვებოდეთ ჩემი ბავშვობის სულიერ სამყაროზე, იმ ხატებზე, რომლებიც აღმავსებდნენ ადრეულ წლებში და რომლებიც მაშინაც და ამჟამადაც ქმნიდნენ და ქმნიან ჩემი სულიერი ცხოვრების საყრდენს და აზრს.

ბავშვობის სხვადასხვა პერიოდში ჩემში იწერებოდა ჩემი მოსიყვარულე და ჩემთვის მზრუნველი ადამიანების ხატები – დედა, ბებია, პაპა. მამამ მოასწრო დაეტოვებინა ჩემში ბრწყინვალე ხატი მანამდე, ვიდრე სამამულო ომში დაიღუპებოდა. მე მაშინ 12 წლის ვიყავი.

ჩემ სულიერ სამყაროში დღემდე ცოცხლობენ და ბრწყინავენ ხატები, რომლებიც მაშინ ჩემში ჩასახლდნენ.

აი, მაგალითად, პაპა, გლეხია, მევენახეა, ქვის სახლების მშენებელი და კირის გამომწველი. მასთან ყოფნა, მისთვის დახმარება, მასთან საუბარი მიყვარდა.

ექვსი წლისა ვიყავი. გრძელ ჭიგოებს უდგამდა ახლად ამოყრილ ვაზებს.

მე ვკითხე:

– პაპა, რატომ აკეთებ ასე?

– თავად ვაზს უნდა, რომ მივაბა ჭიგოზე.

– რატომ?

– დამაგრების გარეშე მიწაზე ჩამოვარდება და აღარ განვითარდება, ვერც კარგ ბავშვებს გააჩენს.

– რომელ ბავშვებს, პაპა?

– როგორ რომლებს, ყურძნის მტყენებს!

– ჭიგოზე რომ მიამაგრებ?

– მაშინ ის გაიზრდება მაღალი და თანაბარი, მოსავალსაც უხვად მოგვცემს.

ცოტა ხნის შემდეგ დაუმატა:

– შენთვის მეც ჭიგოსავით ვარ, შენ კი – როგორც ნერგი.

– მაგრამ ჩვენ ხომ გადაბმულები არ ვართ ერთმანეთზე!

– როგორ არა? მე შენ მიყვარხარ, შენ კი მე გიყვარვარ. კიდევ რა არის საჭირო, რომ ერთმანეთზე ვიყოთ გადაბმულები?

ეს მოგონება ყოველთვის სიტბოს მგერიდა და რაღაც კარგისკენ მენეოდა. გავიდა ათეულობით წლები. ერთხელ პედაგოგიური წიგნი დავინახე, რომლის ყდაზეც სურათი ეხატა: დგას ცალ მუხლზე მოხუცი ვაზის ძირში და ჭიგოზე ყლორტებს ახვევს. კვლავ ამომიტივტივდა გონებაში პაპის სახე, და გავიფიქრე: ვაზის ყლორტი – ეს მე ვარ, ჭიგო კი – პაპაჩემია. მაგრამ ვიღაა სურათზე ეს მოხუცი, რომელიც ჩვენ ერთმანეთს გვაბამს? იქნებ, უფალი? იქნებ, ბუნება? და დავინწყე პედაგოგიკაში დამოკიდებულების კანონის შესახებ იდეის განვითარება.

ახლა კი ბებიის ხატის შესახებ.

მთელი ზაფხული სოფელში გავატარე ბებიასთან და პაპასთან. ძილის წინ ბებია ჩემ თავთან ჯდებოდა ხოლმე და ჩურჩულით ლოცვებს მიკითხავდა.

მე ვიცინოდი და ვეუბნებოდი:

– სადა არის შენი ღმერთი, ბებო? ღმერთი არ არის!

ის უმაღლვე პირზე მადებდა ხელს.

– ასე ნუ ლაპარაკობ, შვილო! ღმერთი არის. იმას შენ უყვარხარ! – და აგრძელებდა ლოცვას.

ის ლოცვას კითხულობდა მოფერებით, ისეთი რწმენითა და გატაცებით, ისეთი ნაზი ჩურჩულით, რომ ჩემი სული ნეტარებისაგან დნობას იწყებდა და ვემორჩილებოდი ტკბილ ძილს.

გავიდა დრო. ბებიის ლოცვების სახე სულ უფრო და უფრო ხშირად ამომიტივტივდებოდა ხოლმე გონებაში და საითკენაც მენეოდა. შემეძინენ შვილები და, როგორც ამას ბებიაჩემი აკეთებდა, მეც დავინწყე მათთვის ძილის წინ იმავე ლოცვების კითხვა. ხოლო წლების შემდეგ, როდესაც პედაგოგიურმა კლასიკამ გამიტაცა, ჩემდა გასაოცრად აღმოვაჩინე, რომ მთელი კლასიკა, რომელმაც პედაგოგიური შემეცნების მწვერვალები შექმნა, ემყარება არა ეგრეთწოდებულ მეცნიერულ საფუძვლებს, არამედ ქრისტეს მოძღვრებას. და მე სულაც არ გამჭირვებია მერწმუნა, რომ ყოველივეს სათავეში დგას შემოქმედი, ღმერთი. ეს დამეხმარა, დამენახა საგანმანათლებლო სამყარო სულიერი ხედვით.

დავუბრუნდები პაპას.

ცხელი ზაფხული იყო.

ის ვენახში მუშაობდა, ნაშუადღევს ბებიამ მასთან საჭმელი გამატანა. წალმიანში შევედი. პაპამ შუბლიდან ოფლი მოიწმინდა და წყალი პირდაპირ დოქიდან მოსვა.

ცხელა! – თქვა მან.

ჰო, პაპა, დღეს ძალიან ცხელა!

შვილო, ვმუშაობდი ამ სიცხეში და სულ იმაზე ვფიქრობდი, უნდა აღვშფოთდე თუ არა, რომ მზე ასე დაუნდობლად აცხუნებს? ერთიჯ ვთქვათ და უცბად ჩაქრეს, რა იქნება მერე? შენ მეცნიერი ხარ. ამიხსენი, რას ამბობს ამაზე მეცნიერება?

მაშინ მეშვიდე კლასში ვიყავი. ასეთ პრობლემაზე არასოდეს მიფიქრია.

არ ვიცი, პაპა, ეს ჩვენთვის ჯერ არ უსწავლებიათ...

კარგი, არ გვინდა მეცნიერება, შენ თვითონა ხარ მეცნიერება. მიჭირს წარმოვიდგინო, რა დაგვემართება, თუ მზე ჩაქრობას დაიწყებს. მე მხოლოდ კირის გამოწვაზე ვფიქრობ, ვენახის მოვლაზე. შენ კი მეცნიერი ხარ, მოიფიქრე და მითხარი.

პაპამ კითხვა გამიჩინა. დავინყე ფიქრი, ჩემში სხვადასხვა წარმოსახვები ჩნდებოდნენ. მზე და მთელი სამყარო შემოვიდა ჩემში, როგორც ჩემი სულის ნაწილი.

მზე შეიძლება ჩაქრეს – ასე თქვა პაპამ. მივუჯექი მაგიდას და დავინყე ტრაქტატის წერა: „სამყაროს დასასრულის დასაწყისი“. ეს კოსმოსური აზროვნების ჩემი პირველი მცდელობა იყო. მაშინ მე ჩემი თავი აღარ ვიყავი, არამედ სამყაროს არსი, რომელიც შეიმეცნებს დედამიწისა და დედამიწელთა ცხოვრებას მზის ჩაქრობის ეპოქაში. ელელავდი, განვიცდიდი, მეშინოდა დედამიწაზე იმ მოვლენებისა, რომელსაც აღვიქვამდი, და ვეძებდი გამოსავალს.

ტრაქტატი გრძელი გამოვიდა. მე ის პაპას წაუუკითხე. პაპა ყურადღებით მისმენდა, შემდეგ დიდხანს დუმდა. რამდენიმე დღის შემდეგ მითხრა:

– უნდა მონახო გამოსავალი, რომ დედამიწა გადარჩეს... მზე შეიძლება ჩაქრეს, მაგრამ ცხოვრება არ უნდა ჩაქრეს...

პაპის ამ დავალებებმა ჩემი შემეცნება იქითკენ წარმართეს, რომ მეძებნა განათლების პრობლემების ახსნა სულიერი და კოსმოსური მსოფლგაგებების ხერხებით.

მინდა განვმარტო: ჩემს სულიერ სამყაროში ამ და მრავალი სხვა ხატის განვითარება და ამოხსნა არ მიმდინარეობდა სწორხაზოვნად. ხატების ცხოვრება სულიერ სამყაროში უფრო რთული მოვლენაა, ვიდრე მე აღვწერე. მე მხოლოდ შევეცადე მეთქვა, რომ ხატები სულიერ სამყაროში ცოცხალი არსებებივით არიან, ისინიც ჩვენთან ერთად იზრდებიან და ვლინდებიან.

რაფსოდია

„უთხარი ღვთისმშობალს“

ერთმა მშობელმა მკითხა:

როგორ მოვიქცეთ ბავშვის რელიგიურ ორიენტაციასთან დაკავშირებით?

წინასწარი განზრახვით, მოთხოვნილებისა და დაშინების ძალით ბავშვის მორწმუნედ გახდომა არ შეიძლება. საერთოდ რწმენის განცდა ბავშვში იმთავითვეა ჩათესილი, მაგრამ ეს გრძნობა თავისუფალია რელიგიისაგან. მისი განვითარების პროცესში, როცა ბავშვს უჩნდება რწმენა მშობლების, ნათესავების, ადამიანების, საკუთარი შესაძლებლობების, სიყვარულის, მეგობრობისა და ა. შ. მიმართ, ბავშვში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს რელიგიის თავისუფალი და შეგნებული მიღებისათვის. ამას ხელს უწყობს ისიც, რომ ბავშვი ყურადღებას აქცევს თავის სულიერ სამყაროს და სილამაზის სამყაროს ბუნებაში. უნდა დავეხმაროთ ბავშვს ფილოსოფიურად დაფიქრდეს ცხოვრებაზე, სამყაროზე, უსასრულობაზე, სულზე, უკვდავებაზე. ყოველივე ამასთან ერთად, დაე, გვხედავდეს იგი ჩვენც – მორწმუნე მშობლებს, დაე, გვადევნებდეს თვალყურს, თუ როგორ პატივს ვცემთ ჩვენს რწმენას, როგორ ვცხოვრობთ რწმენის კანონებით. დაე, წამოგვეყვანე ტაძარში, ანთონ თავიანთი სანთლები, ილოცონ კიდეც. შეიძლება ვურჩიოთ, ილოცონ ღვთის წინაშე ძილის წინ, დაელაპარაკონ უფალს პირისპირ, თავიანთ სულში, უამბონ მას განვლილი დღის შესახებ.

მაგრამ ეს ყოველივე უნდა გავაკეთოთ არა ეშმაკურად, რომ ჩავითრიოთ ბავშვი, არამედ გულწრფელად. არ შეიძლება ვაიძულოთ იგი ილოცოს, იჯდეს და ისმენდეს ჩვენს რელიგიურ საუბრებსა და აღსარებებს. ნებისმიერი იძულება, თუნდაც კეთილი განზრახვებით, ბავშვში უსიამოვნებასა და გათიშვას იწვევს.

აი, რას წერს ამასთან დაკავშირებით კონსტანტინ უშინსკი: „ბავშვის რელიგიური განვითარება უნდა იყოს მისი დამოუკიდებელი, თვითმყოფადი შემოქმედების ნაყოფი, რის შედეგადაც მას შესაძლებლობა ეძლევა მივიდეს თავის საკუთარ რელიგიასთან,

რომელიც თვითონ მასშივე თავისუფლად და ბუნებრივად ამოიზარდა, და არა გარედან პირდაპირი თუ ირიბი ძალადობის გზით მოახვიეს თავს“.

აი, რას გვეუბნებიან ბერები ეპიფანე და პორფირე. ბერი ეპიფანე:

„მეტი ელაპარაკეთ ღმერთს თქვენს ბავშვებზე, ვიდრე ბავშვებს ღმერთზე.

ნორჩის სულს თავისუფლება სწყურია.

ამიტომ მას უჭირს მიიღოს სხვადასხვაგვარი რჩევები. იმის ნაცვლად, რომ მუდმივად ვაძლევდეთ ჩვენ რჩევებს და ვსაყვედურობდეთ ნებისმიერ წვრილმანებზე, დააკისრე ეს ქრისტეს, ღვთისმშობელს და წმინდანებს და სთხოვე მათ, მოიყვანონ იგი გონზე“.

ბერი პორფირე:

„ნუ ახდენ იძულებას შენს შვილებზე.

ის, რაც გინდა უთხრა მათ, ელაპარაკე ლოცვით.

ბავშვები ყურებით არ ისმენენ.

ისინი ჩვენს ნათქვამს მხოლოდ მაშინ ისმენენ,

როცა ღვთის წყალობა და ნათელი გადმოდის მათზე.

როდესაც რაღაცის თქმა გინდა შენი შვილებისთვის,

უთხარი ეს ღვთისმშობელს,

და იგი ყველაფერს გააკეთებს“.

„ცხოვრება გვიჩვენებს, რომ რელიგიური გრძნობა ერთნაირად დამახასიათებელია როგორც გაუნათლებელი ადამიანისათვის, ასევე თანამედროვე ცოდნის მწვერვალზე მდგომი დიდი მეცნიერებისათვისაც კი. ეს შესაძლებელი ხდება იმიტომ, რომ რელიგიური გრძნობა ადამიანის უკვდავი სულის ნიჭის ნაყოფია. ცნობილმა ასტრონომმა კამილ ფლამარიონმა პარაფსიქოლოგიური მოვლენების გამოკვლევის შედეგად ოთხი მნიშვნელოვანი თეზისი ჩამოაყალიბა:

- 1) სული არსებობს სხეულისაგან დამოუკიდებლად.
- 2) მას ახასიათებს მეცნიერების მიერ ჯერაც შეუცნობელი თვისებები.
- 3) მას აქვს მანძილზე მოქმედებისა და აღქმის უნარი.
- 4) მომავალი მზადდება წარსულით და სულს აქვს წინასწარგანჭვრეტის უნარი (კ. ფლამარიონი. „უცნობი ფსიქიკური მოვლენები“, სპბ. 1852წ.)“.

**სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II
ეპისტოლენი. წიგნი I. თბ. 2009, გვ. 35**

რადსოდია

დედა, მამა და მე

ჩემი მშობლების, დედისა და მამის ხატებზეც მინდა გიამბოთ.

მამის ხატი დღემდე ახდენს გავლენას ჩემზე.

ის ფრონტზე დაიღუპა ყირიმში, როდესაც 36 წლის იყო.

იგი სტამბაში მუშაობდა, აწყობდა წიგნებს, უშვებდა გაზეთებს.

პქონდა რთული ბავშვობა და დესპოტ მამას გამოექცა სოფლიდან. გახდა პარტიის წევრი და გულწრფელად სწამდა ახალი ცხოვრება. ომის დაწყებამდე წნეხის ქვეშ დაიზიანა ხელი და არ შეეძლო თითების მოხრა. მაგრამ ომის პირველსავე დღეებში წაეიდა მოხალისედ, შეძლო დაემალა სამედიცინო კომისიისთვის თავისი ინვალიდობა. 1942 წელს ის გაგზავნეს ფრონტზე ყირიმში, სადაც დაიღუპა.

მიყვარდა მამა. სკოლის შემდეგ პირდაპირ მასთან მიერბოდი ხოლმე, ერთად ვსადილობდით მუშათა სასადილოში, იქვე ვამზადებდი გაკვეთილებს, მისი თანამშრომლები მეგობრობდნენ ჩემთან და ვგრძნობდი, მათამამებდნენ კიდევ.

ერთხელ, – მაშინ ხუთი თუ ექვსი წლის ვიყავი, – დავახვიე ქალალდი, როგორც პაპიროსი, მოვუკიდე ცეცხლი და დაეიწყე პირიდან კვამლის გამოშვება.

– მამი, ნახე, როგორ ვენევი, – ვუთხარი მამას და ვუჩვენე ჩემი „ოსტატობა“.

მამაჩემი თავად არ ეწეოდა.

მამამ მეტიად მკაცრად შემომხედა და ბრძანების ტონით წარმოთქვა:

– ახლავე გადააგდე!

მივხვდი, რომ რალაც ცუდი გავაკეთე. გავიდა ოთხი წელი. როგორც ყოველთვის, სკოლის შემდეგ გავიქეცი მამასთან სამსახურში. ის თავის კაბინეტში დამხვდა. იმ დღეს ერთ მუშას რალაც უბედურება შეემთხვა, მამა შემფოთებული იყო.

– მამი, წავიდეთ სასადილოდ! – ვუთხარი მე.

– კარგი, წავიდეთ, მაგრამ ჯერ დაკეტე კარები გასაღებით, რომ არავინ ხელი არ შეგვიშალოს. მინდა მოგელაპარაკო!

ასეთი სერიოზული ტონით მამას ჩემთან არასოდეს უსაუბრია. კარი დავეკეტე.

– დაჯექი ჩემს გვერდით!

დავეჯექი. ის დუმდა.

– მამი, რა გინდოდა გეტქვა ჩემთვის?

ვგრძნობდი ამ საუბრის მნიშვნელობას, თუმცა ასეთი რამ პირველად ხდებოდა.

– შენ უკვე ცხრა წლისა ხარ, უკვე დიდი ბიჭი ხარ და, იმედი მაქვს, შეასრულებ ჩემს თხოვნას.

– რა თხოვნას? – შევეკითხე.

– აი, რას: არასოდეს, არასოდეს შენს ხანგრძლივ ცხოვრებაში არ დაიწყო თამბაქოს მოწევა!

– მე არ ვენწევი!

– კი, ახლა არ ენწევი ... მაგრამ არასოდეს, არასოდეს გააკეთო ეს შენს ცხოვრებაში.

აი, რა მინდოდა მეთხოვა. რას იტყვი?

– შევასრულებ შენს თხოვნას! – ვუპასუხე მეც აღგზნებით.

– შემომხედე თვალებში, შვილო ... ამის შესახებ აღარასოდეს დაგელაპარაკები. შენ ხომ კაცი ხარ და მაძლევ სიტყვას!

– კარგი, მამი!

– არა, მითხარი, როგორ სიტყვას მაძლევ? პატარა ბავშვის, თუ როგორც მამაკაცის?

– არასოდეს მოვწევ თამბაქოს!

– არასოდეს... ნურავის ეტყვი ამ ჩვენი საუბრის შესახებ. მოდი, ეს ჩვენი საიდუმლო იყოს!

– კარგი!

და მამაჩემმა გააკეთა ის, რამაც მე მაშინვე სიტყვის კაცი გამხადა.

– მომეცი ხელი ჩამოგართვა, როგორც ჩემს მეგობარს, რომელსაც შეუძლია იყოს სიტყვის კაცი!

ეს იყო ორი ზრდასრული მამაკაცის ხელის ჩამორთმევა.

გავიდა წლები.

მამა დაიღუპა.

მე უფროსკლასელი გავხდი.

სკოლის ტულეტებში ბევრი ჩემი თანაკლასელი მწველი გახდა.

– მონიე შენც ... – ისინი პაპიროსს მთავაზობდნენ.

არ გამიტეხია მამისათვის მიცემული სიტყვა.

გავხდი სტუდენტი. ვხედავი, რომ ყველა პირველკურსელი სტუდენტი ეწეოდა. ცთუნება დიდი იყო, ლამის მეც დავინყე მოწვევა.

მამის ხატმა გადამარჩინა.

შეყვარებული გავხდი. შევეცადე მომენია, რომ გოგონასთვის მეჩვენებინა ჩემი მაკაცური სახე. მას მოსწონდა ჩემი სიგარეტები, მაგრამ მამის ხატმა მაიძულა გონს მოვსულიყავი და მივანებე თავი ამ წამოწყებას.

ასე დავეხმარე მეც ჩემს შვილს დაენებებინა თავი მოწვევისთვის.

ასე ვეხმარები ბევრს – უარი თქვან მოწვევაზე.

მამის ხატი – მისი ერთგულება პარტიისადმი და კომუნისტური ცხოვრებისადმი, მისი გულწრფელი რწმენა დამეხმარა მიმელო მეტად რთული და ჩემთვის მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება. ეს იყო 1990 წელს, როდესაც მე სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს წევრი ვიყავი. საბჭოს სხდომაზე დაისვა საკითხი კონსტიტუციის მეექვსე პუნქტის გაუქმების შესახებ. ეს პუნქტი აკანონებდა ქვეყანაში პარტიის უმაღლეს ხელისუფლებას. წყდებოდა ქვეყნის ბედი: ნავსულიყავით დიქტატურის გზით, თუ თავისუფლების გზით. ჩემი მეგობრები, რომლებიც ჩემს გვერდით ისხდნენ, მთხოვდნენ ხმა მიმეცა კონსტიტუციის ამ მუხლის შენარჩუნებისათვის. ისინი შანტაჟსაც არ ერიდებოდნენ: პარტია კვლავ მოიკრებს ძალებს და ეს სახიფათო იქნება შენთვისო. მაგრამ მე თვალეები დავხუჭე და მამის ხატს მოვუხმე. „როგორ მოვიქცე, მამა? – ვეკითხებოდი მას, – შენი მოლოდინი არ გამართლდა, პარტია არ აძლევს ადამიანებს იაზროვნონ თავისუფლად. ჩემს ჰუმანურ პედაგოგიკას ბურჟუაზიულს უწოდებენ. ახალ ცხოვრებას, რომელიც შენ გინდოდა დაგემკვიდრებინა ჩემთვის და ხალხისთვის, ეს პარტია ვერასოდეს ააშენებს. როგორ მოვიქცე, მამა, რას მივცე ხმა? იმას, რომ შევინარჩუნოთ პარტიის საკონსტიტუციო ხელისუფლება, თუ იმას, რომ გავუქმოთ მას ეს ხელისუფლება? მითხარი, მამა!“ ეს იყო სულიერი წამება და მე ვიგრძენი მამის პასუხი. იგი დაახლოებით ასეთი იყო: „მე ვმოქმედებდი რწმენის მიხედვით და ვიყავი მართალი. იმოქმედე შენი რწმენის შესაბამისად და შენც მართალი იქნები“. მე ხმა მივეცი ავტორიტარული სახელმწიფოს კონსტიტუციის ყბადალებული მეექვსე პუნქტის გაუქმებას.

ასე ვცხოვრობ მამის ხატიტ დღემდე.

დედის ხატის შესახებ

მაშინ 15-16 წლის ვიქნებოდი. ერთ საღამოს ვიგრიალე მეგობრებთან ერთად და სახლში ნაშუალამევს დავბრუნდი. ბინის გასაღები ჯიბეში მედო. ვიცოდი, რომ დედა-ჩემსა და ჩემს დას უკვე სძინავთ, ფრთხილად გავაღე კარი და შევედი შესასვლელში.

ვხედავ ზის დედა დერეფანში ტაბურეტზე და ნავთის ლამპის მკრთალ შუქზე წინ-დებს კემსავს. შევშფოთდი.

– დედა, რატომ არ გძინავს?

– შენ გელოდებოდი! – მითხრა მან დაღლილი ხმით, გაღიზიანების გარეშე.

– რატომ მელოდებოდი, დედა, ხომ არ დავიკარგებოდი?

და ის, რაც მან მე მიპასუხა, ჩემში დარჩა, როგორც ხატი, საიდანაც ვისრუტავ სი-ბრძნეს დღემდე. მან ასევე მშვიდი და დაღლილი ხმით მიპასუხა:

– სანამ შენ შენი შვილები არ გეყოლება, შენ ამას ვერ გაიგებ! – დედამ მჭმუნვარედ გამიღიმა და ნავიდა დასაძინებლად.

მაშინ მე მართლაც ვერ გავიგე დედის სიტყვების არსი.

გავიდა დრო.

მოვუხშირე სახლში გვიან დაბრუნებას, ზოგჯერ კი გათენებაზეც მოვდიოდი.

დედა კვლავ იჯდა ხოლმე შესასვლელში ტაბურეტზე და მელოდებოდა. ზოგჯერ ეს მაღიზიანებდა: მეგობრებთან მხიარულობის დროს უცბად მახსენდებოდა, რომ დედა ზის შესასვლელში და მელოდება. ეს მტანჯავდა.

– ნუ მელოდები, დედა... მე ხომ პატარა აღარ ვარ! – ვბრაზობდი. ის კი მჭმუნვარედ იღიმოდა და მპასუხობდა:

– უნდა გელოდო!

– რატომ?

– რა გითხრა ახლა, გავა დრო და თავად მიხვდები.

გავიდა წლები, და ეს ხატი სულ უფრო და უფრო ნათელი და სრულყოფილი ხდებოდა ჩემს სულიერ სამყაროში. რა გავლენა მოახდინა ჩემზე?

თავდაპირველად შეიცვალა ჩემი დამოკიდებულება დედისადმი: მე უფრო მზრუნველი და უფრო ალერსიანი გავხდი მის მიმართ.

შემდგომში ჩემი ფიქრები განუწყვეტლივ უბრუნდებოდა დედას: მახსენდებოდა მისი ხმა, სახე, თვალები და მხოლოდ ახლა ვგრძნობდი, რამდენი სიყვარული იყო მათში შეილისადმი. მახსენდებოდა, თუ რა ეჭირა ხელში, როდესაც მხედებოდა: ძაფგაყრილი ნემსი და ჩემი წინდები, ის წინდებს მიკემსავდა. დედისადმი სიყვარული ჩემში სულ უფრო ნაზი ხდებოდა.

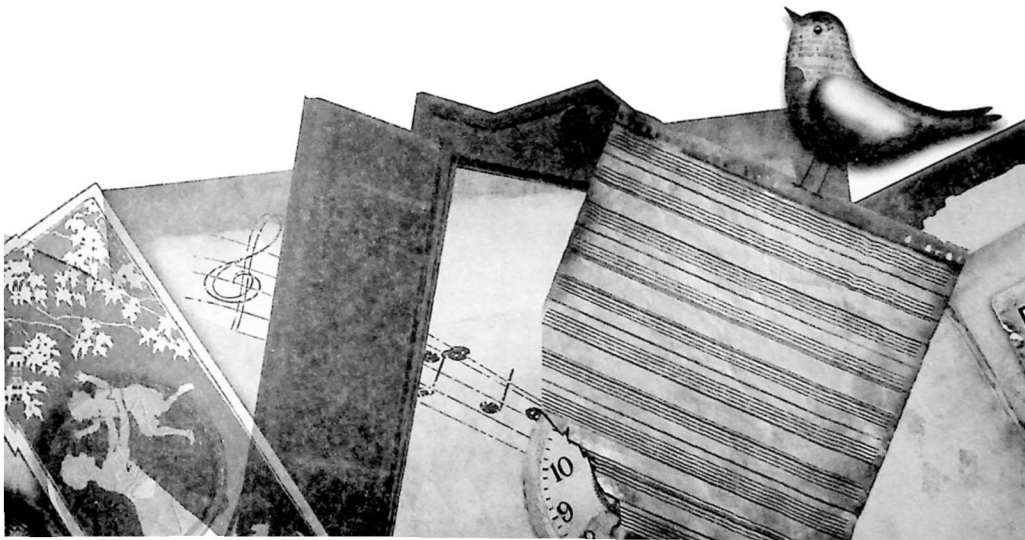
კიდევ მეტი დრო გავიდა. ჩემი შვილები წამოიზარდნენ.

და აი, ჩემი ბიჭი გვიან დაბრუნდა სახლში.

მის ლოდინში ჩემი მეუღლე და მე ადგილს ვერ ვპოულობდით, ვბრაზობდით – როგორ გაბედა, არც გავუფრთხილებივართ, ვისთანაა და სად არის ახლა?!

როგორც იქნა, გავიგონეთ, როგორ ფრთხილად იღება კარი, რომ ჩვენ არ გავეღვიძებინეთ, მაგრამ ჩემი მეუღლე და მე გაღიზიანებულები მივვარდით: „სად იყავი... როგორ გაბედე?!“

მეორე დღეს ჩემს წარმოდგენაში გამომეცხადა დედა და მითხრა: „შენ ახლა უკეთ მიხედები, რას ნიშნავს შვილი. . . გაუფრთხილდი შვილებს და ელოდე“. „ღმერთო ჩემო, – გავიფიქრე ჩემთვის, – მართლაც, მხოლოდ ახლა შემიძლია გავიგო, ოცდაათი წლის წინათ რატომ მელოდებოდა დედა“. ასე ამოვიცანი დედის ჭეშმარიტება: სანამ შენი შვილები არ გეყოლება, ვერ გაიგებ, რატომ გელოდებიო“.

რაზე ფიქრობდა, როდესაც საათობით მელოდებოდა, თეთრად ათენებდა ღამეებს და კემსავდა ჩემს წინდებს? და მისი ხატი ჩემში გაიხსნა კიდევ უფრო ღრმად: რაზე უნდა ეფიქრა? ჩემზე, იმაზე, თუ როგორი უნდა, რომ გამზარდოს, რისგან უნდა დამიცვას, იმის შესახებ, რომ ღამის პარკებსა და ქუჩებში ცუდი არაფერი შემემთხვას. იქნებ, ღმერთსაც ევედრებოდა, რომ დავეფარე.

ჩვენ კი კონფლიქტი მოვუწყვეთ ჩვენს ბიჭს, რომელიც პირველად მოვიდა სახლში გვიან. შემრცხვა დედის ხატის წინაშე: მას ხომ არასოდეს გავუღანძლივარ, არც დაკითხვები მოუწყვია ჩემთვის, მხოლოდ მოწყენილი გამიღიმებდა და მიდიოდა დასაძინებლად.

დღემდე სულ უფრო და უფრო ღრმად შევიმეცნებ ამ ხატს, და იგი მე ახალ და ახალ აღმოჩენებს მჩუქნის. იგი მეხმარება გავერკვე ბავშვისა და მშობლის ურთიერთობის ფსიქოლოგიაში, დამეხმარა დამემკვიდრებინა პედაგოგიაში შემოქმედებითი მოთმინების პრინციპი.

და რაც მთავარია: დედაჩემს არ ჰქონია რაიმე კლასიკური განათლება, მან დაწყებითი სკოლის ოთხი კლასი დაამთავრა. ის არ კითხულობდა პედაგოგიურ სახელმძღვანელოებს უმამოდ ბავშვების აღზრდის შესახებ. მაშ, საიდან გაუჩნდა აღზრდის სიბრძნე: „უნდა გელოდო!“?

და მე მივხვდი ამას, მაგრამ არა მაშინ, როდესაც ხატი მკვიდრდებოდა ჩემში, არამედ ათეულობით წლების შემდეგ: დედის გულმა, მშობლიურმა გრძნობამ იცის სიბრძნე იმის შესახებ, თუ როგორ გაზარდოს არა ნებისმიერი ბავშვი, არამედ სწორედ თავისი, საკუთარი შვილი.

ელეგია

გზაზე ბრძენი კაცი მიდის

სოფელში ბრძენი გამოჩნდა. ქალმა მას წყლიანი დოქი მიაწოდა. თან დაიჩივლა:

– ჩემს ბავშვს თვალთ დაუბნელდა, ვერ ხედავს მშობლის ზრუნვას.

ბრძენმა თქვა:

– შენ შვილს თვალზე შენი ცრემლი წაუსვი დღეში ათჯერ ათი წლის განმავლობაში.

– გულიც გაუქვავდა.

ბრძენმა ურჩია:

– ჩაძირე მისი გული სიკეთის ზღვაში დღეში ათჯერ ათი წლის განმავლობაში.

– ბავშვი ყრუა ჩემი დარიგებებისადმი.

ბრძენმა თქვა:

ესაუბრე მის სულს დღეში ათჯერ ათი წლის განმავლობაში.

კითხა ქალმა:

– რატომ ამბობ: ათჯერ დღეში ათი წლის განმავლობაში?

ბრძენმა უპასუხა:

– ვინაიდან მშობლის ზრუნვის სისრულეში იზრდება ბავშვის სული.

ფანტაზია

სულიერი სამყაროს შესახებ

ბავშვის სულიერი სამყარო მისი ადამიანობის სამჭედლოა.

ჩვენ ვავსებთ მას ჩვენი აღმზრდელობითი ხატების ნაკადებით.

აღზრდა კი მაშინ მოხდება, როცა ბავშვის სულიერი სამყარო, ღერძი სულისა შეინოვს მათ. სულიერი სამყარო ბავშვისათვის წმიდათა-წმიდა სინამდვილეა, მაგრამ ჩვენთვის დაფარულია. ჩვენ არ ვიცით, რა და როგორ ხდება იქ, მხოლოდ წარმოდგენა შეგვიძლია ვიქონიოთ. ჩვენ არ შეგვიძლია ხელები ვაფათუროთ ბავშვის წმიდათა-წმიდა სავანეში, მხოლოდ იმედი უნდა ვიქონიოთ, ჩვენი აღმზრდელობითი მისწრაფებანი მასში უკვალოდ არ ჩაივლის.

ბავშვს უყვარს თავისი სულიერი სამყარო, უყვარს იქ ყოფნა, უყვარს მასში ცხოვრება.

გავა წლები და შეიძლება, მოხდეს უბედურება: დაავიწყდეს მას ეს სამყარო. ჩვენ არ მივცემთ მას იქ ყოფნის დროს. მთელი ცხოვრება გარე სამყაროში გაივლის: უნდა ისწავლო, უნდა მოასწრო დავალებათა შესრულება, იყო აქაც და იქაც, ყველაფერი

განრიგის მიხედვით. უნდა შეიძინო ცოდნა, განივითარო ჩვევები და უნარი გარეგანი ცხოვრებისათვის. უნდა ემზადო სხვადასხვა გამოცდებისა და ათასნაირი ტესტებისთვის. უნდა იფიქრო მატერიალურ მომავალზე, სხვა სასწავლებლებში შესვლაზე.

და დრო აღარ რჩება, რომ ჩაიხედო საკუთარ თავში, ეძებო იქ საკუთარი „მე“, საკუთარი მისია, საკუთარი გზა. ჩვენ ვთავაზობთ ყოველივე ეს მოძებნოს გარე სამყაროში, ოღონდ უნდა იყო გამგონი და ყურადღებიანი, მოუსმინო და დაიმახსოვრო, რასაც უფროსები გეუბნებიან, დაინახო, რასაც გირჩევენ, ნახვიდე იქით, საითაც მიგითითებენ.

თანდათანობით, მაგრამ დაჟინებით ჩვენ გამოგვყავს ბავშვი მისი შინაგანი სამყაროდან, რათა აეუხსნათ, როგორი უნდა გახდეს, რას უნდა მიაღწიოს, როგორ წაინიოს წინ კარიერის, გამდიდრების, ძალაუფლების მოპოვების, კეთილდღეობის საფეხურებზე, და არა სულიერებისა, რომელიც ოცდაათი საფეხურისაგან შედგება და უმაღლესი – სიყვარულად იწოდება.

სულიერი სამყარო მირაჟად იქცევა. ვის რაში სჭირდება იგი, როდესაც იქ სიცარიელეა. მისია, გზა, სული, გული სიცრუედ გვეჩვენება იმ აზარტულ ბრძოლსთან შედარებით, რომელიც გარე, მატერიალურ სამყაროში მიმდინარეობს. სულიერი სამყარო, შინაგანი სამყარო დაცარიელებული ტაძარი ხდება, სადაც შეიძლება შეინახო მატერიალური ცხოვრებისათვის გამოსაყენებელი ნივთები: ლოგიკა, ზოგჯერ რკინისა; კრიტიკული აზროვნება; ცივი გაანგარიშება; ვაჭრობის, ხელში ჩაგდების, გამორჩენის, მოტყუების, მკვლელობის ხერხები.

მაგრამ ბავშვი ხომ მიწიერ ცხოვრებაში მოვიდა მდიდარი სულიერი სამყაროთი და იმედი ჰქონდა, რომ ჩვენ დავეხმარებოდით მას, გამხდარიყო უფრო მდიდარი. მას უყვარდა თავისი სულიერი სამყარო და ელოდებოდა, რომ ვასწავლიდით მოეძებნა იქ სულიერი სიმდიდრეები, ამოეხსნა თავისი საიდუმლოებანი, მოეძებნა პასუხები ცხოვრების აზრზე.

იმედები არ გამართლდა.

ის გაიზარდა და ახლა მხოლოდ წუხილი შეუძლია თავის სულიერ სამყაროზე, როგორც დაკარგულ სამოთხეზე.

თუ ჩვენ წვრილმანებად შევავსოვთ მოგონებებს ჩვენი ბავშვობის შესახებ, ნაწილობრივ მაინც გავიგებთ, თუ ცის როგორი ნობათი დავკარგეთ. იქნებ, მაშინ ვიტ-

ყვით კიდეც გადაჭრით: უნდა შევინარჩუნოთ, დავიცვათ დანგრევისაგან სულის ეს ტაძარი ჩვენს ბავშვებში; უნდა აღვზარდოთ მათში სულიერი ცხოვრება, გავუმდიდროთ სულიერი სამყარო; უნდა შევავსოთ ეს სამყარო ყველა საუკეთესო გრძნობებითა და ხატებით. უნდა გავაკეთოთ ისე, რომ ჩვენმა შვილებმა გაზრდის შემდეგ ბავშვობა შეინარჩუნონ. იქნებ, ამაშია კეთილშობილ ადამიანის სულის ამოცანა.

ვცადოთ გავიხსენოთ ბავშვობის წლები: რას ვაკეთებდით მაშინ ჩვენს სულიერ სამყაროში, ამ გასაოცრად წარმოსახვით სინამდვილეში, სადაც არაა დრო და სივრცე?

ჩვენ დავფრინავდით ვარსკვლავებში, აღვიქვამდით სამყაროს მარადიულობასა და უსასრულობას.

ვაგებდით ჰაეროვან სასახლეებს ყველაზე მაღალ ღრუბლებში და ვასახლებდით იქ მთელ სამყაროს.

ვავლენდით მამაცობას და ჩავდიოდით გმირობას.

ვოცნებობდით ვყოფილიყავით პატარა უფლისწულები და ვცხოვრობდით როგორც უფლისწულები.

ვესაუბრებოდით ჩვენს ანგელოზებს და ვისმენდით მათ დარიგებებს.

ვარკვევდით ურთიერთობებს მათთან, ვინც გვანწყენინებდა.

გვრცხვენოდა და ვკიცხავდით საკუთარ თავს ჩვენი უღირსი საქციელის გამო სავარელი ადამიანების წინაშე, ვთხოვდით პატიებას.

ვოცნებობდით გაგვეთქვა სახელი ჩვენი ნიჭით, ვახარებდით ადამიანებს და ვიმსახურებდით ტაშს.

შევიცნობდით საკუთარ თავს.

ვეძებდით სიცოცხლისა და სიკვდილის გამოცანას, ვთრგუნავდით შიშს სიკვდილის წინაშე.

ვტიროდით, როცა გვანწყენინებდნენ.

ვბობოქრობდით, ვჩხუბობდით.

ვამბობდით აღსარებას.

ვპატიობდით.

გვეკონდა ურთიერთობა ხატებთან და შთაბეჭდილებებთან, რომლებსაც გარე სამყაროდან ვღებულობდით წიგნების, ფილმების, შეხვედრების, მთლიანად ცხოვრების მეშვეობით.

ვიტანჯებოდით, განვიცდიდით პირველ სიყვარულს.

თავს წარმოვიდგენდით დიდებად.

განვიცდიდით და ვიტანჯებოდით კომფლიქტებით მშობლებს შორის.

გვეშინოდა, რომ მამა მიატოვებს დედას, ვიტანჯებოდით და ვტიროდით.

ვფიქრობდით თვითმკვლელობაზე, რომ დაგვესაჯა მშობლები, ან მასწავლებლები, ანდა ვინმე სხვა, ვინც გვანყენინა.

ვნახულობდით უცნაურ ფერად სიზმრებს.

ვიძენდით რწმენას, ვფიქრობდით ღმერთზე.

ვლოცულობდით.

ეს იყო ყველაზე მომხიბლავი ცხოვრება, საიდანაც ზოგიერთი რამ გამოგვექონდა გარე სამყაროში.

იქ, ჩვენს შინა სამყაროში, ვიზრდებოდით, ვერ ვამჩნევდით, რომ ვიზრდებოდით.

მასში ჩვენ ვიცვლებოდით, ვვითარდებოდით, დიდები ვხდებოდით.

უნდა დაგვეკარგა განა ეს სულიერი ცხოვრება?

ის გაგვაფერმკრთალდა, იგი უკვე აღარ გვახარებს.

და გამოდის, რომ თუ არ გავუფრთხილდებით და არ განვაავითარებთ ჩვენი ბავშვის სულიერ სამყაროსა და სულიერ ცხოვრებას, მაშინ ყოველდღიური ცხოვრების ამოებაში, მოჩვენებით ზრუნვაში მის აღზრდაზე მასაც მოვუხურავთ ამ სამყაროს კარს, რათა არ გაერთოს იქ და ზურგი არ შეაქციოს გარე ცხოვრების საქმეებს. თუ ამას გავაკეთებთ, თუნდაც უნებურად, საკუთარ შვილს გამოუსწორებელ ზიანს მივაყენებთ და ეს არ გვეპატიება.

ჰიზნი

კითხვა

ჩვენთვის ძნელია აღვუვლინოთ ქება-დიდება იმ დიდ მნიშვნელობას, რაც შეიძლება გააკეთოს ნიგნმა და კითხვამ ბავშვის სულიერ-ზნეობრივ განვითარებაში, შემდეგ კი – მთელ მის კულტურულ ცხოვრებაში.

ნიგნი და კითხვა დახვეწს მის გრძნობებს, აზრებს, ურთიერთობებს, გააფართოებს შემეცნებას, გაამდიდრებს ფანტაზიას, დაეხმარება მსოფლმხედველობითი შეხედულებების განსაზღვრაში.

ნიგნი და კითხვა გახდება შესანიშნავი ხატებით სულიერი სამყაროს გამდიდრების ამოუწურავი წყარო.

ნიგნსა და კითხვას შეუძლია სასწაული მოახდინოს ბავშვის ცხოვრებაში, ოღონდ სამი პირობის დაცვით:

- გიყვარდეს ნიგნი,
- შეგეძლოს ნიგნის შერჩევა,
- შეგეძლოს ფიქრი ნაკითხულზე.

რა არის ჩვენი, მშობლების საზრუნავი? ის, რომ აღვზარდოთ ბავშვში ნიგნისადმი სიყვარული, ვასწავლოთ, როგორ აირჩიოს წასაკითხი ნიგნი, რა ნაკითხოს და რა – არა. განუვითაროთ უნარი იფიქროს ნიგნზე და გამოიტანოს გაკვეთილები ნაკითხულიდან.

ბავშვმა რომ შეიყვაროს ნიგნი, მოდით იმით დავინწყოთ, რომ ადრეული ბავშვობიდან აღიქვას ადამიანი ნიგნით. დაე, ბავშვმა, სანამ იგი პატარაა, ბერჯერ დაინახოს: ჩვენ ხელში ნიგნი გვიჭირავს, ვფურცლავთ მას, ვკითხულობთ; ვდგავართ ნიგნის თაბრისთან, ვიღებთ ნიგნს, ვშლით, რაღაცას ვპოულობთ, ვაბრუნებთ ადგილზე.

თუ ეს ჩვენი ოჯახური ცხოვრების ჩვეულებრივი სურათი იქნება, მაშინ ნიგნისა და კითხვისადმი სიყვარულის დიდებული სახე ბავშვის სულში გაიტანს თავის ფესვებს.

შემდეგ ასე გავაკეთოთ: ნებისმიერი ხელსაყრელ შემთხვევაში, და რაც შეიძლება ხშირად, დავისვით თოთო ბავშვი მუხლებზე, ვფურცლოთ მის წინ საბავშვო წიგნი მშვენიერი, კეთილი და გონიერი ნახატებითა და ტექსტით, ვუთხრათ და გავუმეოროთ, რომ ესაა წიგნი, ვუკითხოთ ნელა, გამოთქმით, ინტონაციით, რომელიც შინაარსს შესაბამეა.

ნუ შევცბუნდებით, რომ ბავშვი ყველაფერს ვერ გაიგებს. მთავარია, რომ მან შეინოვოს წიგნისა და კითხვის ხატი, წიგნისადმი ფაქიზი დამოკიდებულების ხატი, გრძნობდეს, რომ წიგნში არის რაღაც ძალიან საინტერესო და მნიშვნელოვანი.

ეს მეცადინეობა, ემოციური და შინაარსიანი, სულ რამდენიმე წუთი გრძელდება, მაგრამ დღეში რამდენჯერმე მეორდება. დადგება დრო, როდესაც ბავშვი თავად გიჩვენებთ თითოთი წიგნს და მოგთხოვთ მისცეთ იგი მას, ან წაუკითხოთ.

შემდეგ, როდესაც სამი-ოთხი წლისა გახდება, დაიწყება დიდი ეპოქა ბავშვის ცხოვრებაში: ჩვენ ვუკითხავთ მას წიგნებს. ვუკითხავთ მუდმივად, ვუკითხავთ გამომეტყველებით, ინტონაციებით. მალე დავინახავთ, რომ ბავშვი მოგვთხოვს, ვუკითხოთ და ვუკითხოთ ერთი და იგივე წიგნი, შეიძლება მთელი ტექსტი ზეპირადაც კი ისწავლოს. დავინახავთ კიდევ, რომ ის თავად ფურცლავს წიგნს და „კითხულობს“. ჩვენ გვიხარია, როდესაც ამას ვხედავთ და ვახალისებთ მას.

ჩვენ გავამრავალფეროვნებთ წიგნებს, ვუკითხავთ ბავშვს დღეში რამდენჯერმე, ვსაუბრობთ, ვიცინით, ვწუხვართ. შემდეგ, როდესაც ბავშვს რამეზე ვესაუბრებით, ვიხსენებთ წაკითხულს, წიგნის გმირებს, მათს საქციელს, ვუკავშირებთ მათ ჩვენს ცხოვრებას.

თუ ბავშვი ისწავლის ასოების გამოცნობას, ასოებისგან სიტყვების შედგენას ანდა კითხულობს წიგნიდან სიტყვებსა და წინადადებებს, ნუ იფიქრებთ, რომ კიდევ უკვე ისწავლა კითხვა და ამიერიდან, დაე, თვითონ იკითხოს წიგნები.

რასაკვირველია, იკითხოს, როგორც შეუძლია, ივარჯიშოს, მაგრამ ჩვენ არ ვწყვეტთ ჩვენს კითხვას. არასოდეს ვუბნებით უარს, როდესაც გვთხოვს, რომ წავუკითხოთ წიგნი. ვნახულობთ დროს, მოვეწყობით მოხერხებულად და ვკითხულობთ, ვკითხულობთ გატაცებით. ის გვაჩერებს, გვეკითხება, რაღაცას აზუსტებს, ჩვენ ვმსჯელობთ მასთან ერთად, განვიცდით, თანავუგრძნობთ წიგნის გმირებს და ცრემლსაც კი ვღვრით. არ შეიძლება ვიკითხოთ უგულოდ, თანაგრძნობის გარეშე, უნდა ვიცხოვროთ

იმ ცხოვრებით, რაც წიგნშია აღწერილი. ჩვენ არ ვმაღავთ ჩვენ ცრემლებს, ცრემლები სულს გვიკაჟებენ.

თავი დავანებოთ კარგად გავრცელებულ გულუბრყვილო ეშმაკობას, როდესაც უეცრად „ყველაზე საინტერესო ადგილას“ ვწყვეტთ კითხვას და ვეუბნებით ბავშვს: „აქედან შენ თვითონ წაიკითხე!“ ეს არაა წიგნისადმი ინტერესისა და მისი სიყვარულის განვითარების საუკეთესო მეთოდი. ეს წიგნის კითხვის იძულებაა.

ბავშვი, რასაკვირველია, ისწავლის კითხვას, მაგრამ, როდესაც უსმენს, დედის ან მამის კითხვას, ესეც კითხვის სწავლაა, ბავშვი შინარსობლივი კითხვის ხატს იძენს. თავად რომ იკითხოს, ემოციურად ვერ წაიკითხავს, ვერც კონტექსტებსა და ქვეტექსტებს გაიაზრებს. უფროსის გამომეტყველებითი კითხვა კი შესანიშნავი პირობაა, რომ ბავშვმა თანაუგრძნოს გმირებს და სრულად აღიქვას ტექსტის შინაარსი.

ბავშვს უყვარს, როდესაც მას უკითხავენ, როდესაც ვინმესთან ერთად – ძმასთან, დასთან – უსმენს კითხვას. იქნებ, ვიფიქროთ, როგორ აღვადგინოთ საოჯახო კითხვის კეთილი ტრადიციები?

ბავშვი იზრდება, ის უკვე სკოლის მოსწავლეა, გადავიდა მესამე, მეოთხე, მეხუთე კლასში. ჩვენ ვნახულობთ დროს, იქნებ შაბათ-კვირაობით, არდადეგების დროს, სალამოობით, რომ ვიკითხოთ წიგნები მასთან ერთად. ვკითხულობთ უფრო სერიოზულ ნაწარმოებებს. კვლავ განვიცდით, ვდარდობთ და გვიხარია, ვჩერდებით და ვმსჯელობთ, ხელახლა ვკითხულობთ. ვკითხულობთ გაგრძელებით.

– შევისვენოთ, შემდეგ გავაგრძელოთ!

– როდის შემდეგ? – იკითხავს ბავშვი.

ის ხედავს, როგორ ვარჩევთ წიგნებს. მასაც ვიშველიებთ ამ საქმეში. „რაზეა ეს წიგნი?“, „აი ეს ძალიან საინტერესოა!“ ვინყებთ დიუმას კითხვას, ვსხედვართ დივანზე საათობით და ვკითხულობთ, თავადაც გატაცებული ვართ.

გმირების ცხოვრების ამბები, მათი სახეები, ქცევები, იდეალები, ვნებები და კიდევ მწერლის თხრობის სტილი ავსებს ბავშვის სულიერ სამყაროს და ჩვენ სულიერ სამყაროსაც. ბავშვთან ერთად გვიჩნდება თემები საუბრებისა და ფიქრისათვის. ჩვენს შორის ისახება, მკვიდრდება სულიერი ერთობა, რომელსაც თან ახლავს ურთიერთნდობა, ურთიერთგაგება.

ჩვენ ყველანი – ჩვენი ბავშვები და მასთან ერთად მშობლები – ვიზრდებით, ვზრდით ერთმანეთს, ვზრდით შვილებსაც და საკუთარ თავსაც. ჩვენ შევიმეცნებთ ჩვენს ბავშვს, ის შეიმეცნებს თავის მშობლებს.

თანდათანობით იცლება თაროები წიგნებით. ჩვენ სპეციალურად გადავდებთ ფულს წიგნების საყიდლად. ზოგჯერ ვთხოვთ მეზობლებს ერთი-ორი დლით გვათხოვოს ჩვენთვის საინტერესო წიგნი. უნდა მოასწრო, რომ წაიკითხო და უკან დაუბრუნო. სიამოვნებით ვთავაზობთ ჩვენს მიერ მოწონებულ წიგნებს სხვებს: გირჩევთ, წაიკითხოთ!

დადგება დრო, როდესაც ბავშვი, უკვე მოზარდი, შემდეგ ჭაბუკი, გატაცებით იწყებს კითხვას დამოუკიდებლად.

– რას კითხულობ? – ვეკითხებით ჩვენ.

– ახალ რომანს!

– ხომ მათხოვებ, მერე მეც რომ წაიკითხო?.

ზოგჯერ ის თავად გვთავაზობს:

– წაიკითხე ეს წიგნი. საინტერესოა! – და ჩვენ ვდებულობთ რჩევას, ვკითხულობთ.

ოჯახში მკვიდრდება ტრადიცია: სხვადასხვა საჩუქრებს შორის, რაიმესთან დაკავშირებით, თუ ისე, ერთმანეთს წიგნებს მივართმევთ სამახსოვრო წარწერებით. უნდა ვიცოდეთ, როგორ მივიღოთ ასეთი საჩუქარი ჩვენი ბავშვისგან: გამოვხატოთ სიხარული, აღტაცება, მადლიერება.

და როდესაც დავრწმუნდებით, რომ მას შეუძლია წიგნების შერჩევა, ყიდულობს და კითხულობს კარგ წიგნებს (ვინაიდან არის ცუდებიც), გვიზიარებს ჩვენ და თავის მეგობრებს შთაბეჭდილებებს წაკითხულის შესახებ, და როდესაც დროდადრო გვიხდება მისთვის თქმა: „გეყოფა კითხვა, გაისეირნე ცოტა“, ან – „გეყოფა კითხვა, უკვე გვიანია, ხვალ ადრე უნდა ადგი!“ – ამ დროს გულში შეიძლება გვიხაროდეს კიდეც, რომ შევძელით და ჩავუნერგეთ შვილს ისეთი დიდი პიროვნული ღირსება, როგორიცაა სიყვარული წიგნისა და კითხვისადმი. იგი დაენაფა უშრეტ სულიერ-ზნეობრივ წყაროს – წიგნს, კულტურას.

ფანტაზია

სურათის სრულყოფის მეთოდი

ბავშვი კარგ თვისებებს ავლენს – მაშ უნდა განვუმტკიცოთ ეს თვისებები.

ბავშვს არ ჰყოფნის რაღაც კარგი თვისებები – მაშ უნდა ჩავუწეროთ.

რაღაც თვისებები მასში დამახინჯებულია – უნდა გამოვასწოროთ.

ბავშვმა ცუდი თვისებები შეიძინა – უნდა აღმოვფხვრათ. როგორ უნდა გავაკეთოთ ეს?

რასაც ახლა შემოგთავაზებთ, სრულყოფის მეთოდი შეიძლება დავარქვათ. ეს მეთოდი თავისთავად არ არის ახალი, აღმზრდელობით პრაქტიკაში ხშირად გამოიყენება, მაგრამ პედაგოგიკის თეორიაში ჯერ ვერ ჰპოვა სათანადო ასახვა და ფსიქოლოგიური დასაბუთება. არა და, თუ კარგად გამოვიყენებთ, ბავშვის აღზრდაში ბევრ რამეს მივალწევთ.

მეთოდის იდეა დაკავშირებულია ჩვენს წარმოდგენასთან ბავშვის მომავალზე და იმაზე, როგორიც ის ამჟამად სინამდვილეში არის.

ჩვენ ჯერ არ გვინახავს ჩვენი ბავშვი, ის ჯერ არ დაბადებულია, მაგრამ უკვე გვიყვარს ისეთი, როგორიც ჩვენს წარმოდგენაშია. წარმოდგენაში კი ის მშვენიერია.

ბავშვი უკვე დაიბადა.

ჩვენ ის გვიყვარს ისეთი, როგორიცაა, მაგრამ ველოლიავენით მასში ისეთს, როგორიც გვინდა რომ ვიხილოთ.

ბავშვი გაიზრდება, მაგრამ ზრდის პროცესში ამაღლდება აგრეთვე მასზე ჩვენი წარმოდგენაც: იქ ის უფრო სრულყოფილი და ბრწყინვალეა.

რომ არ გვეკონებოდა ჩვენი ბავშვის უფრო სრულყოფილი წარმოსახვითი სახე, აღზრდის პრობლემა უკვალოდ გაქრებოდა. ჩვენი აღმზრდელობითი მცდელობები, როგორც წესი, მიზნად ისახავს, რომ მიუუახლოვოთ ბავშვი ჩვენს იდეალს – დიდსულოვანი და კეთილშობილი ადამიანის სახეს.

სრულყოფის მეთოდი ნაწილობრივ დაგვეხმარება გავაკეთოთ ისე, რომ ბავშვმა შემდეგ თავად გააგრძელოს თავისი თავის სრულყოფა.

რა არის ამისთვის საჭირო?

გავიხსენოთ ლევ ტოლსტოის სიტყვები: ახლად დაბადებული ადამიანი, ჰარმონიის, სიმართლის, სილამაზისა და სიკეთის პირველსახეა.

ვისთან მიაქვს მას ეს პირველსახე?

ყველასთან, ვინც კი მას მიიღებს, მთელ სამყაროსთან.

ამიტომ ამ პირველსახეს (რასაკვირველია, შემოქმედის ხატს), რომელშიც ჩვენს ოცნებას ვხედავთ, აქვს გამოვლენის იმპულსი, მაგრამ დასჭირდება, რომ ჩვენ მიმართულება მივცეთ.

რომ გავიგოთ ჩვენი დამოკიდებულება პირველსახისადმი, წარმოვიდგინოთ შემდეგი რამ.

დიდმა მხატვარმა – უფალმა შექმნა მომავალი სურათის ესკიზი და უთხრა თავის მოწაფეს – ესე იგი – ჩვენ:

– დაასრულე და მიიყვანე სრულყოფილებამდე!

ჩვენ მივხვდით, რომ მასწავლებელი გვცდის, მაგრამ გეჟერა ჩვენი მასწავლებლისა და ვგრძნობთ, რომ ესკიზში შედევრია დამალული.

მოვუხმეთ ყველა ჩვენს უნარს და შევეცადეთ წარმოგვედგინა ეს შედევერი.

და დავინწყეთ ესკიზის დამთავრება, ფრთხილად დავადეთ პირველი შტრიხი, პირველი საღებავი, გავდექით განზე, რომ შეგვეხედა, რა გამოგვდის.

ვხედავთ: ესკიზი ცოცხლდება.

აუჩქარებლად, ფრთხილად, რწმენითა და სიყვარულით ვავლებთ სხვა შტრიხს და ვადებთ საღებავს.

ესკიზი კიდევ უფრო მეტად ცოცხლდება.

მაგრამ ჩვენ დაგვჭირდება არა ერთი დღე, ერთი თვე, არამედ მრავალი წელი, რომ დავამთავროთ ჩვენზე მონდობილი ესკიზი. სხვანაირად შედევერი არ გამოგვივა.

რას შევთხოვთ შემოქმედს, რომ საქმე ბოლომდე მივიყვანოთ?

სამ რამეს. იმას, რომ მოგვანიჭოს: პირველსახის რწმენა, საკუთარი თავის რწმენა, რომ სწორად ვმოქმედებთ, და შემოქმედებითი მოთმინება.

ჩვენი შედევერი – ესაა ბავშვში გამოვლენილი პირველსახე, შემოქმედის ხატი.

მაგრამ ვინღა ვართ ჩვენ – მშობლები, აღმზრდელები?

ჩვენ ცხოვრების მხატვრები ვართ, ჩვენ შემოქმედთან ვთანამშრომლობთ.

ჩვილი თვალყურს ადევნებს, თუ როგორი სინაზით გვიყვარს ჩვენ იგი და როგორ სათუთად ვზრუნავთ მისთვის.

მარტო კი არ გვიყვარს და ვზრუნავთ მასზე, არამედ ვაკეთებთ ამას ლამაზად, სიფრთხილით, გონივრულად.

ეს ჩვენი პირველი შტრიხები და საღებავებია.

ვხედავთ: იგი ცოცხლდება, გვიღიმის, ჩვენკენ მოიწევს.

მაშასადამე, პირველსახეს მოვენონეთ და გაეხარდა.

ის იზრდება – ხედავს და ესმის: ჩვენ ვეუბნებით, თუ როგორი კარგია იგი და რას ველით მისგან, ვუყვებით ზღაპრებს, ვუკითხავთ ლოცვებს, ვასწავლით ლექსებს; ველაპარაკებით არა უგულოდ და ზედაპირულად, არამედ ნმინდად, ლამაზად, გონივრულად, ალერსით; ვუჩვენებთ, თუ როგორი კარგები და კეთილები ვართ ჩვენ, გვიყვარს ერთმანეთი, ვეხმარებით ერთმანეთს. ჩვენ არ ვიცით, რა არის უხეშობა, რა არის სიძულვილი. ვაკეთებთ ისე, რომ ის ყველაფერ ამას ხედავდეს და იბეჭდავდეს.

ეს ჩვენი საღებავებია.

საპასუხოდ ის იწყებს ლაპარაკს. ლაპარაკობს სუფთად, გამომეტყველებით. გვახარებს თანაგრძნობით და ჩვენდამი სიყვარულით. აინტერესებს სამყარო, ყვავილები, პეპლები, ჩიტები, ცხოველები. ვამჩნევთ, როგორ უკვირს და როგორი აღფრთოვანებულია.

ის უკვე სკოლის მოსწავლეა.

მას აქვს მიდრეკილება სწავლისაკენ. უნდა განვუმტკიცოთ ეს მისწრაფება. ჩვენ გვახარებს, გვაოცებს და აღგვაფრთოვანებს მისი შემეცნებითი ნება, ვეთათბირებით, ვეკითხებით, ყურადღებით ვუსმენთ, ვეთანხმებით. ვურეკავთ ტელეფონით მახლობელ ადამიანს, რომ ვუთხრათ, როგორი ცნობისმოყვარე გვყავს იგი, როგორ უყვარს წიგნები. ვლაპარაკობთ წყნარად, რომ მან „არ გაიგონოს“, მაგრამ მას ესმის.

რალაც გამოგვრჩა – იქნებ, ეს ასაკია, იქნებ, გარემოს ბრალია – ის უხეშობას იწყებს. უნდა სრულვყოთ სურათი. უხეშობას უხეშობითვე ვერ აღმოფხვრი. უხეშად დაელაპარაკა დედას. დედა განანყენდა: მისგან ამას არ ელოდა. მიჯდა კუთხეში და წყნარად ატირდა. ის ხედავს – დედა ტირის.

რა ხდება ახლა მასში? სრულყოფენ თუ არა დედის ცრემლები მის გრძნობებს? რა ემართება მის დიდსულოვნებასა და კეთილშობილებას?

გავა დრო, მამა იტყვის: „შვილო, მხიბლავს შენი სულგრძელობა!“ – და დაელოდება სულგრძელობის გამოვლენას.

შემდეგ დედა დაივიწყებს წარსულს, ძილის წინ მიუჯდება სანოლზე, ჩახედავს თვალებში იმედითა და რწმენით და წაიჩურჩულებს: „თვალები – სულის სარკეა უთქვამთ. შენს თვალებში ვხედავ, როგორი გულკეთილი ხარ“. დიდბუნებოვნების საღებავები მდულარეა უხეშობისთვის.

ცხოვრება მშვენიერია, წმინდაა, იგი შექმნილია ამაღლებული სიყვარულისთვის, შთაგონებული შემოქმედებისათვის, სულიერი გმირობისათვის. მაგრამ ბევრი ადამიანი, იქნებ, უმრავლესობაც, ანაგვიანებს მას, აჭუჭყიანებს, ბინდავს, თესავს მასში ცუთნებას და უცოდველებს უბამს ხლართებს.

ბავშვი კი უკვე მოზარდია. როდისღა უნდა გაიგოს რა არის თავგანწირვა და რა არის ერთგულება და რა არის მოვალეობა, რა არის სამშობლოს სიყვარული და რა არის სინდისი? უნდა გავალვიძოთ მასში ეს გრძნობები. ჩვენ გვჯერა, რომ მის მშვენიერ პირველსახეში ეს გრძნობები იმთავითვე არის ჩათესილი. ისინი დაეხმარებიან მას გაიაროს ამაღლებული და არა ზნედაცემული ცხოვრება.

უნდა ბოლომდე მივიყვანოთ დიდი მხატვრის ესკიზი. ბებია „შემთხვევით“ ნახულობს ფრონტზე დაღუპული ქმრის სამკუთხა წერილების შეკვრას, ამოიღებს უჯრიდან ყუთს მისი ორდენებით. კითხულობს წერილებს და ტირის. ტირის იგი და მასთან ერთად ტირის თავად ცხოვრებაც. სულით ხორცამდე შეძრა მოზარდი ბებიის ცრემლებმა. იღებს წერილებს და ორდენებიან ყუთს, იკეტება ოთახში და დიდხანს არ გამოდის. ადვილი როდია შეიცნო შენ თავში მოვალეობისა და სინდისის, თავდადებისა და ერთგულების გრძნობა. ამიტომ ის ეკითხება ყველას – არა მხოლოდ ბებიას, არამედ უცნობ ვეტერანებსაც. უკმაყოფილოა ისტორიის სახელმძღვანელოთი, სადაც არაა სათანადო ღირსეული სიტყვები თავდადების, მოვალეობის, ერთგულებისა და სინდისის შესახებ, არის მხოლოდ ნგრევებსა და მგრევებზე, ღალატსა და სიძულვილზე. მისი აღშფოთება – ესაა სინდისის გამოღვიძება და ბუნტი, რაც მასში სულიერ ცნებათა წვდომამ გამოიწვია.

ის უკვე ჭაბუკია.

რა კარგია, რომ შევნიშნეთ: ცოტაც და ცრუ ვითარებანი მოწამლავენ მას საკუთრების გრძნობით. ის ალაპარაკდა ბიზნესის, სიმდიდრის, ფუფუნების შესახებ, და მაშინ ჩვენ წაუკითხეთ მას წერილი, რომელიც მამამ თავის ქალიშვილს გაუგზავნა: „ბავშვობიდანვე ვოცნებობდი გავმდიდრებულიყავი, რათა საზოგადოებისაგან მიღებული სიმდიდრე დაბრუნებოდა ისევ საზოგადოებას (ხალხს) რაიმე სასარგებლო დაწესებულებების სახით. ეს აზრი არ მტოვებდა მთელი ჩემი ცხოვრების განმავლობაში“. შემდეგ კი ვუთხარი: მან ეს შეძლო. ჰქონდა საფეიქრო სანარმოები და გამდიდრდა კიდევ. ის 24 წლის იყო, როდესაც დაიწყო სამამულო მხატვართა ნაწარმოებების შეგროვება, რითაც ეხმარებოდა გაჭირვებულ მხატვრებს, შთააგონებდა მათ, შედეგებს აქმნევინებდა. თავისი მდიდარი კოლექცია მან განათავსა სპეციალურად აგებულ მუზეუმში და საჩუქრად უძღვნა ხალხს. ასე მიიღო მსოფლიომ ტრეტიაკოვის გალერეა.

რას იტყვი ამაზე: გქონდეს საკუთრება, მაგრამ საკუთრების გრძნობის გარეშე?

მაგიდაზე ვუტოვებთ პატარა წიგნს სიბრძნისა და ბრძენთა შესახებ. შიგ სანიშნი გვაქვს ჩადებული. იქ ასეთი ისტორიაა. მოწაფე კურთხეულს ეკითხება: „როგორ გავიგოთ საკუთრებაზე უარის თქმის მცნების შესრულება? ერთმა მოწაფემ მიატოვა ყველაფერი, მაგრამ მასწავლებელი კვლავ საყვედურობდა მას საკუთრების გამო. მეორე დარჩა თავისი ნივთების გარემოცვაში, მაგრამ საყვედური არ დაუმსახურებია“. კურთხეულმა უპასუხა: „საკუთრების გრძნობა იზომება არა ნივთებით, არამედ აზრებით. შეიძლება გქონდეს ქონება და არ იყო მესაკუთრე“.

აი, ასე შეიძლება ამოვზარდოთ ბავშვში სიკეთის გრძნობა, და დავეხმაროთ, რომ მისი მომავალი ცხოვრება არ დაამძიმოს საკუთრების განცდამ. მაგრამ თუნდაც ერთი წუთით თუ დაგვტოვებს შემოქმედებითი მოთმინება ბავშვის ალზრდაში, ეს ნმინდა და ჰარმონიული პროცესი გადაიქცევა ქაოსად ან მობურბურე ცეცხლად, რომელიც ნთქავს წარსულსაც, აწმყოსაც, მომავალსაც.

შემოქმედებითი მოთმინება ბავშვში უფლის ხატის შემოქმედებითი გამოვლენის პროცესია, და არა იმის ლოდინი, თუ რა იქნება ჩვენი კეთილი რჩევის შემდეგ.

ვილაც იტყვის: „თუ ბავშვს ჩვენი არ ესმის? თუ ის ყველაფერს ჩვენ ჯიბრზე აკეთებს? ჩვენც ხომ გვაქვს წერვები?“

ჩვენ გვაქვს წერვები, მაგრამ განსაკუთრებული.

თუ ნოქტიურნის შესრულების დროს ვიოლინოს სიმი განწყდება, მელოდიაც შეწყდება. თუ განწყდება ჩვენი ნერვები ჭირვეულ ბავშვთან „ჭიდილში“, განწყდება თავად ალზრდის პროცესიც. ამიტომ წყნარად, თანაგრძნობით ვუთხრათ ბავშვს ის, რაც ჩვენს ნერვებზე მოქმედებს: „რა გაეწყობა, მოიქეცი, როგორც გინდა!“ და ეს იქნებ ჩვენი შემოქმედი მოთმინების გამოვლენა. მაგრამ გავა დრო, და ის ჩვენგან მოისმენს: „შენში სიბრძნე ილვიძებს! ჩვენ ბედნიერები ვართ!“

ასეთია მოლბერტი, რომელზეც დიდმა მხატვრმა თავისი ესკიზი დაგვიხატა. ჩვენ კი, შემოქმედის თანაშემწეებს, უნდა შეგვეძლოს დავინახოთ მთლიანი, როდესაც ვხატავთ მის დეტალებს, უნდა შეგვეძლოს შევეუროთ ერთმანეთში საღებავები, რათა შევარჩიოთ საჭირო ფერი და კიდევ უნდა შეგვეძლოს ნაზად შევახოთ ფუნჯი ტილოს სათანადო ადგილს, რომ არ შევლახოთ ფერთა გამა.

გული კი, მშობლიური გრძნობები ჩვენი საუკეთესო მრჩეველები იქნებიან.

„მამათა და შვილთა დამოკიდებულების საკითხი რთულია. ზოგიერთი ფილოსოფოსი გამოთქვამს მცდარ აზრს, თითქოს, ახალი თაობა ძველის მიმართ ყოველთვის ქვეცნობიერი სიძულვილითაა განმსჭვალული. ეს ასე არ არის. ახალგაზრდის ფსიქოლოგია მყიფეა, სინდისი – თავანკარა წყაროსავით სუფთა; უყვარს სიმართლე, ეძიებს ჭეშმარიტებას, ესწრაფვის იდეალს, აღესილია ენერგიით და მზადაა ბოროტებასთან საბრძოლველად; მაგრამ, როცა მშობლებში, პედაგოგებში და საერთოდ მათში, ვინც წერტნიდა და არიგებდა, იდეალს ვერ იპოვის, ღიზიანდება, დრტვინავს და სიმკაცრეს იჩენს. იგი მოუშზადებელია ცხოვრებისათვის, ვერ ითვალისწინებს იმ დაბრკოლებებს, რაც ჩვეულებრივია მინიერი ყოფისა და ადამიანთა ურთიერთობისათვის. ყოველივე ეს ინვევს უიმედობას, გულგრილობას ... და ჩნდება ნაპრაღი თაობათა შორის“.

სრულიად საქართველოს კათოღიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი იღია II
ეპისტოლენი. ნიგნი I. თბ. 2009, გვ. 146

პრელუდია

აღსარების შესახებ

ჩვეულებრივ აღსარებას რელიგიურ საიდუმლოებას უკავშირებენ, როდესაც ადამიანი მოძღვართან იმსუბუქებს სულს, ანდობს მას ყველაფერს, რაც გულზე ქვასავით აწევს.

მაგრამ საკითხი შეეხება აღსარებას ბავშვთან ურთიერთობაში.

ვილაც უმაღლეს იკითხავს: „ვინ ვის წინაშე წარმოთქვამს აღსარებას – ბავშვი ჩვენს წინაშე, თუ ჩვენ ბავშვის წინაშე?“

ასეც ხდება და ისიც.

მაგრამ, ალბათ, მაგალითს ჩვენ უნდა ვაძლევდეთ.

სულაც არაა სავალდებულო აღსარება პედაგოგიურ მეთოდად ვაქციოთ. იგი უნდა იყოს, როგორც თავად ცხოვრება. მაგრამ რადგან ბავშვთან ჩვენი აღსარებით მივიღივართ, მისი შედეგებიც, უეჭველია, აღმზრდელობითი იქნება.

რა არის აღსარება პედაგოგიური თვალსაზრისით?

ეს არის ღირსეული, კეთილშობილური მშობლიური ქმედება, როდესაც მამა (ან დედა) გულწრფელად, სიმართლით უხსნის გულს ბავშვს (უკვე მოზარდს, ჭაბუკს ან ქალიშვილს), ანდობს მას გულისნადებს, საკუთარ წუხილს, სიხარულს, ანდობს თავის საიდუმლოს, ცოდვებს იმ იმედით რომ ის არ გაკილავს თავის მშობელს, არამედ გაუგებს, უთანაგრძნობს და მიუტევებს.

მშობლიური აღსარების მიზანი, ერთის მხრივ, ის არის, რომ შეიმსუბუქოს სული, ენდოს ბავშვს და ამით შეიტანოს სიცხადე მასთან ურთიერთობაში; მეორე მხრივ, მივცეთ მას შესაძლებლობა, უფრო ღრმად გაგვიგოს და გვენდოს.

აღსარება, თუ ის მართლაც, გულწრფელია და არა „თამაში“, ბავშვის სულში გარდაქმნას იწვევს.

ჯერ ერთი, მის წინაშე გადაიშლება დედის ან მამის სულიერი სამყარო, სადაც იბადება მტანჯველი განცდები, სიხარული და მწუხარება, გულის აცრუება და ოცნებები, შეცდომები და წუხილი. ბავშვი გებულობს სიმართლეს მშობლის სულიერი ცხოვრების შესახებ, სადაც ოჯახის ბედი იბადება და იწრთობა, სადაც მისი საკუთარი ბედი ებულობს სათავეს.

მეორეც, მშობლის აღსარება საგონებელში აგდებს ბავშვს, აყენებს მას სულიერ-ზნეობრივი არჩევანისა და შეფასებების წინაშე, ითხოვს მისგან სულგრძელობისა და სიკეთის გამოჩენას მშობლისადმი, სიყვარულსა და პატივისცემას მათდამი.

მესამე, მშობლის აღსარება აჩქარებს ბავშვის ზრდას, აკისრებს მას ზრდასრული ადამიანის ზრუნვასა და მოვალეობას, აფართოებს მის უფლებებს ოჯახში.

მეოთხე, ნათელს ჰყენს სადავო საკითხებს და კონფლიქტებს, რომლებიც, შეიძლება, წარსულში მოხდა და მწუხარების კვალი დატოვა; აღსარება ხელს უწყობს აღკვეთით სხვა დაბრკოლებები, რომლებიც ართულებენ ურთიერთობებს.

მეხუთე, მშობლის გულწრფელი და მართალი აღსარება, ბავშვს მშობლისაკენ ნდობის ბილიკს უხსნის, ეხმარება მას ჩაიხედოს საკუთარ თავში და წესრიგში მოიყვანოს სულიერი სამყარო, გრძნობები, აზრები, ურთიერთობები, მისწრაფებები და შეფასებანი.

აღსარებას მიეყვართ განწმენდასთან, სულიერი ურთიერთობისკენ, იგი მიმართულია ბავშვის გულისა და გონებისაკენ. იგი შეიძლება აღქმული იქნეს მტკივნეულად, ცრემლებით.

რისი აღსარება შეგვიძლია ჩვენ ბავშვის წინაშე, რომელიც უკვე ჭაბუკი ან ქალიშვილი გახდა?

ყველაფრის, რაც მხოლოდ განამტკიცებს ჩვენს სულიერ ერთობას, გააღმავებს ურთიერთგაგებასა და ნდობას.

აღსარება – იშვიათი მოვლენაა. ყოველდღე კი არ მივმართავთ ბავშვს აღსარებისათვის. მაშინ აღსარება დაკარგავს თავის აღმზრდელობით მნიშვნელობას. ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში ერთხელ ან ორჯერ შეიძლება მივმართოთ ბავშვს აღსარებისათვის..

აღსარების შემდეგ ბევრი რამ შეიცვლება, დაიწყება სხვა, უფრო ამაღლებული სულიერი ცხოვრება. ამიტომ უნდა საფუძვლიანად მოვემზადოთ, მოვიკრიბოთ გამბე-

დაობა, ვიყოთ მართალი, გულღია და გულწრფელი. უნდა მოვამზადოთ ბავშვიც. იქნებ, წინასწარ ვთხოვოთ, რომ გამონახოს დრო და მოგვისმინოს. უნდა შევარჩიოთ დრო და ადგილი, ვინაიდან აღსარების შეწყვეტა არ შეიძლება, ხმაურმა და სხვების საუბრებმა კარს მიღმა შეიძლება გაფანტოს გრძნობები და ყურადღება.

აღსარება საჭიროა პირისპირ, დამსწრეთა გარეშე, სინყნარეში და აუჩქარებლად. აღსარება საიდუმლოდ ინახება. უნდა ვთხოვოთ ბავშვს, რომ ბოლომდე მოგვისმინოს. აღსარების დროს შეიძლება ვტიროდეთ, არ არის საჭირო თავის მართლება, პირიქით, უნდა ვიგრძნოთ ჩვენი დანაშაული, ჩვენი ცოდვა. გრძნობები და ცხოვრება ღია უნდა იყოს. „შეგიძლია მომიტეო? შეგიძლია მიმიღო ამნაირი? მეშინოდა ამის შენთვის თქმა, იმიტომ რომ“ – ვეტყვიტ ბავშვს.

როდესაც აღსარებას ვამთავრებთ, მაღლობა უნდა გადავუხადოთ ბავშვს, რომ მოგვისმინა. იმას, რასაც ის ჩვენ გვეტყვის, იქნება ეს მიტევების, გამართლების თუ დაგმობის სიტყვები, ჩვენ გაგებით შევხვდებით.

იქნებ, ბავშვი მოგვეხვიოს, მოგვეფეროს, თავადაც ატირდეს. ეს ჩვენ უნდა მივიღოთ როგორც მისი სულის ძღვენი.

ბავშვს შეიძლება ვუთხრათ, იქნებ უსიტყვოდაც მიგვიხედეს, რომ აღსარება მისდამი ჩვენი ნდობა იყო, ამიტომ არავისთან გაგვამხილოს.

აღსარება შეიძლება წერილობითიც იყო, ეს მაშინ თუ გაგვიჭირდება ბავშვს თვალებში ჩაეხედოთ, ან გვეშინია, რომ ბავშვი, გაოგნებული ჩვენი გულახდილობით, აღშფოთდება და ბოლომდე არ მოგვისმენს.

ალბათ, დადგება დრო, როდესაც თავად ბავშვი გაგვიხსნის გულს, მოინდომებს თავისი აღსარება გვანდოს. ჩვენ მივიღებთ ბავშვის აღსარებას გაგებით, პატივისცემით, თანაგრძნობით და მივუტევებთ ყოველგვარი საყვედურების გარეშე.

უნდა ვიცოდეთ, რომ ბავშვთან ჩვენი ურთიერთაღსარებანი და პატივებანი ვერ შეცვლის იმ აღსარებას, რასაც მორწმუნე ქრისტიანი ანდობს მოძღვარს.

ქლებია

გზაზე ბრძენი კაცი მიდის

ბრძენმა დაინახა: დედა გიჟივით იხუტებს ბავშვს, კოცნის ლოყებზე, კისერში, ილიაში, ლოკავს, კბენს და ვნებით ბუტბუტებს:

– ოი, ჩემო სიცოცხლე... ჩემო სიყვარულო... ჩემო მზეო... ჩემო ბედნიერება... ჩემო სიხარულო...

ბავშვი კი იტანჯება, ტირის, ხელით ინმენდს ალოკილ ადგილებს, ცდილობს გათავისუფლდეს, იქნევს მუშტებს, ყვირის, ლანძღავს დედას.

– გამიშვი, გამიშვი, გიჟო... დამანებე თავი... რა საზიზღარი ხარ...

და, როდესაც თავი დააღწია დედის გრძნობათა მორევს, გარბის მისგან შორს, შემობრუნდება და ენას უყოფს.

ბრძენმა კითხა დედას:

– რატომ აწვალედი ასე შენს შვილს?

– არ ვაწვალედი, ის მე მიყვარს, მაგრამ არ მაძლევს საშუალებას, მოვეფერო.

მაშინ ბრძენმა უთხრა:

მოისმინე იგავი:

დიდ აკვარიუმში სხვადასხვა ფერის თევზები დაცურავდნენ. მათ შორის იყო ერთი პატარა თევზი – ჭუპია. ჭუპიას გაეზარდა და გაუშავდა მუცელი, მოვიდა მშობიარობის დრო. დედა ჭუპია გაჩერდა აკვარიუმის ცენტრში, მის გარშემო აკვარიუმის ყველა თევზი შეიკრიბა და ცნობისმოყვარეობით დაუწყო ყურება, თუ როგორ დაბადებს იგი შვილებს.

ჭუპია დაიძაბა და მუცლიდან პანანინა წერტილი გამოაგდო. დედა შემობრუნდა, რომ თავისი შვილისთვის შეეხედა, მაგრამ იგი ელვისებურად გაიშალა და წყალმცენარეებში დაიმაღა.

ჭუპიამ გამოაგდო მეორე წერტილიც, მაგრამ ისიც გაქეცა დედას.

– რა მკვირცხლები არიან! – იცინოდნენ მომზირალი თევზები.

აი გამოჩნდა მესამე წერტილიც.

ამჯერად დედა-ჰუპია დაენია მას და გადაყლაპა. თევზებს გაუკვირდათ.

ჰუპიამ გადაყლაპა შემდეგი წერტილიც. თევზები შეძრწუნდნენ.

და როცა დედამ მესამე შვილიც ჩაყლაპა, თევზები აღშფოთდნენ.

– რას აკეთებ? – დაიყვირეს მათ.

– განა ვერა ხედავთ? ვბადებ! – უპასუხა ჰუპიამ.

– მაგრამ ჭამ შენსავე შვილებს!

დედა ჰუპიას გულწრფელად გაუკვირდა:

– განა თქვენ არ გიყვართ თქვენი შვილები?

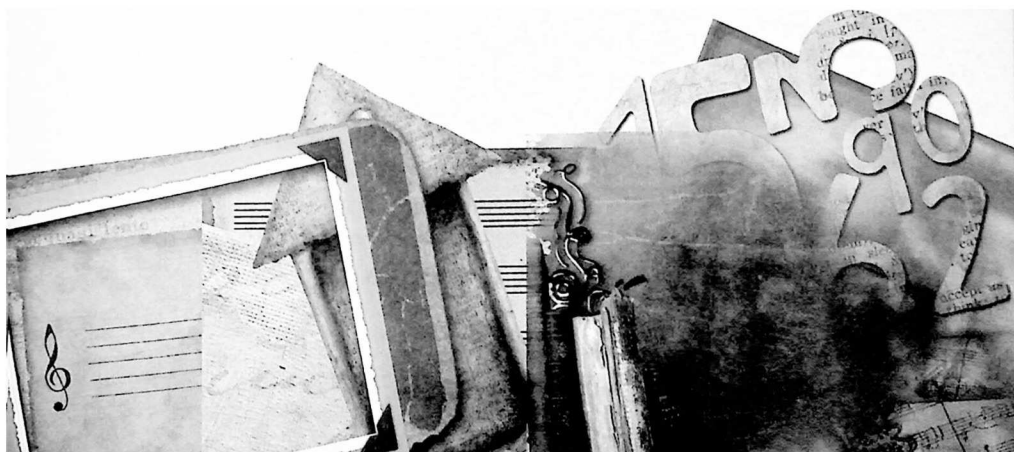
– რა შუაშია აქ სიყვარული? – გაუკვირდათ თევზებს.

– მე ისინი ისე მიყვარს, რომ მზად ვარ შეეჭამო ყველა... მაგრამ ხედავთ, ზოგიერთი ასწრებს გამექცეს და მე არ შემიძლია დავიკმაყოფილო დედის გრძნობა... – უპასუხა დედა ჰუპიამ.

ბრძენი დადუმდა.

ბიჭის დედა ღრმად ჩაფიქრდა, ბრძენი კი გონებით ეხმარებოდა გარკვეულიყო თავის გრძნობებში.

„გაიგე, ქალო, – ფიქრობდა იგი, – დედა თავისი ცხოველური სიყვარულით ბავშვისადმი – პირველი მტერია მისთვის. დედის ცხოველური სიყვარული შვილისადმი დიდ ცეცხლს წააგავს, რომელშიც ეს სიყვარული ფერფლად იქცევა“.

ჰიმნი

გვიყვარდეს გავშვი

ბავშვისადმი სიყვარული, ყველაფერი, რასაც ჩვენ ვაკეთებთ მისდამი სიყვარულით, ესაა ჩვენი მშობლიური ძღვენი, რასაც ვთავაზობთ მთელ მსოფლიოს, თავად ღმერთს კარგად აღზრდილი ბავშვის სახით.

სიყვარული ცისა და დედამიწის, ყოველი არსის ჭეშმარიტებაა.

სიყვარული – აღზრდის საფუძველია.

„უსიყვარულოდ მზე არ სუფევს ცის კამარაზე,
სიო არ დაჰქრის, ტყე არ კრთება სასიყვარულოდ,
უსიყვარულოდ არ არსებობს თვით სილამაზე,
თვით უკვდავებაც არ არსებობს უსიყვარულოდ“.

ამბობს დიდი ქართველი პოეტი გალაკტიონ ტაბიძე.

უსიყვარულოდ ნურავინ შეეცდება აღზარდოს ბავშვი, ვინაიდან ვერ შეინოვს იგი იმ ამაღლებულ ხატებს, რითაც მისი სულიერი სამყარო იკვებება. უსიყვარულოდ აღზრდა ყალბია.

ბავშვი მშობლის სიყვარულით უნდა გვიყვარდეს.

მშობლიური და არა ყოველნაირი.

მშობლიური სიყვარული – ბრძნული სიყვარულია.

ბრძენი იტყვის: „დედის მთელი სიყვარული უნდა იყოს შემოქმედებითი ენერგია, მეტად მშვიდი, რომ არ დაერთგუნოთ ბავშვი, არ ვიქცეთ მისთვის ტვირთად, და რომ იზრდებოდეს იგი და სრულად იფითარებდეს სულსა და ნიჭს“

ასეთი მშობლიური სიყვარულის სიბრძნეს ჩვენ ვერ აღვწერთ ზუსტ წესებში, ამიტომ უმჯობესია ვიხელმძღვანელოთ ინტუიციით, ესე იგი გულის კარნახით, აგრეთვე შევისმინოთ ჭკვიანი და გამოცდილი ადამიანების დარიგებანი. საერთო კანონად კი, რასაც აღზრდის სიბრძნე გვიკარნახებს, მივიღოთ შემდეგი ფორმულა:

სიყვარული ბავშვს სიყვარულით უნდა ვუძღვნათ.

უნდა გვიყვარდეს ბავშვი ნაზად და ლამაზად.

კარგი იქნება, თუ არ დავივინებთ:

ბავშვი მიიღებს ყველაფერს, რასაც ნაზად და ლამაზად მივანვლით. მაგრამ უარ-ყოფს ყოველივეს, რასაც უხეშად და ულაზათოდ შევთავაზებთ.

ასეთია ბავშვის სულიერი ბუნება: ის გრძნობს სიყვარულს და მიისწრაფვის სილა-მაზისაკენ.

ბავშვისათვის ყველა ჩვენ ზრუნვაში – ყველაზე მცირედან ყველაზე დიდამდე – დაე, ნუ მიგვატოვებს ჩვენი ფაქიზი და ლამაზი მშობლიური სიყვარული. სწორედ იგი აქცევს ჩვენს ზრუნვას ჩვენი სულის საჩუქრად.

ნაზად და ლამაზად ფიქრობს დედა თავის მომავალ ბავშვზე. წარმოიდგენს, როგორ მოეფერება, აჭმევს, ჩაანვენს სანოლში, ჩაიკრავს გულში; როგორ და რაზე მოუყვება, როგორ უმღერებს იავნანას... დედის ნაზი და ლამაზი ფიქრები ჯერ კიდევ დაუბადებელ ბავშვზე უკვე აღზრდის დასაწყისია, ბავშვის სულიერი სანყისის განაყოფიერებაა.

დაე, მამამაც გააფაქიზოს, თავისი აზრები და წარმოდგენები მომავალ ბავშვზე. იფიქროს იმაზე, როგორი მამა სჭირდება შვილს. მოამზადოს თავისი გრძნობები სინაზისა და სილამაზის გამოსახატავად. გახდეს უფრო ფაქიზი და მგრძნობიარე თავისი ფეხმძიმე მეუღლისადმი, რომლის წიაღშიც მნიფდება ახალი აღორძინებული ყოფა. საუცხოო იქნება, როდესაც მამა ყურს მიადებს თავისი საყვარელი ცოლის მუცელს, წაუჩურჩულებს თავის მომავალ შვილს, ეტყვის მას, რომ ელოდება სიყვარულით, და უამბობს, როგორი მამა იქნება ის მისთვის.

ყოველივე ამას ბავშვის პერინატალური აღზრდა – აღზრდა დაბადებამდე ჰქვია. როგორც დღეს მეცნიერებისთვისაა ცნობილი, ბავშვი (ნუ ვუნოდებთ მას ნაყოფს), როდესაც დედის საშოში ოთხი-ხუთი თვის ხდება, განიცდის გარეგნულ ბგერით გა-მღიზიანებლებს და მათზე რეაგირებას ახდენს. უხეშ ხმებზე, ხმაურზე, უხეშ მუსიკა-ზე, ტელევიზორის რიხინზე, ხმამაღალ საუბარზე ის იშშუშნება, ხშირდება მისი პულსი, თითქოს უნდა ყურები დაიხშოს, რომ თავი დაიცვას. ჰარმონიული ხმები კი, ადამიანთა მშვიდი საუბარი, ლამაზი მუსიკა არ იწვევს მასში ნორმიდან გადახვევას, ზოგჯერ „ნე-ტარებასაც“ კი გამოხატავს, თავს კარგად გრძნობს. ყველა ეს რეაქცია მეტყველებს

იმაზე, რომ ის უკვე გახსნილია სილამაზისათვის და ელის სიყვარულს. მისმა სულმა იცის, თუ რა არის სილამაზე და რა არის სიყვარული.

ამრიგად, როდის იწყება აღზრდა?

ეს უდიდესი იდუმალება ბავშვის დაბადებამდე დიდი ხნით ადრე იწყება და მას სჭირდება ჩვენი, პირობითად, რომ ვთქვათ, „სამოსეული“ სიყვარული.

შემდეგ მოხდება დაბადება, ესე იგი გამოცხადება საიდუმლოებაში.

კარგი იქნება, თუ მამა დაესწრება თავისი ბავშვის დაბადებას. დაიკავოს მეუღლის ხელი ხელში და ცხადად ხედავდეს, რა წამებაში ხდება სასწაული. საჭიროა, რომ ჩვენმა თვალებმა აღბეჭდონ ბავშვის გაჩენა და ჩვენმა ყურებმა დაიმახსოვრონ მისი პირველი „ტირილი“. ეს ყოველივე გააკეთილშობილებს ჩვენს გრძნობებსა და ჩვენს სიყვარულს ცოლისადმი, ბავშვისადმი, შემოქმედისადმი.

ჩვილს ყურადღებით ვეპყრობით.

მას უნდა, რომ ვეთამაშოთ, ჩვენც ვეთამაშებით; უნდა რომ ველაპარაკოთ, ჩვენც – ველაპარაკებით; უნდა, რომ მივანოდოთ სათამაშოები – ვანვდიოთ; უნდა გადადგას პირველი ნაბიჯები – ვეხმარებით; უნდა რაღაც გვითხრას – ვუსმენთ.

ჩვენც ბევრი რამ გვინდა – და ის გვეხმაურება. გვინდა, რომ მან გაგვიღიმოს – და გვიღიმოს; გვინდა, რომ დაგველაპარაკოს – და ლაპარაკს იწყებს; გვინდა, რომ დარბოდეს – და ფეხს იდგამს; გვინდა, რომ უხაროდეს – და უხარია.

და ყველაფერს, რაც მას უნდა ან რაც ჩვენ გვინდა, ვასრულებთ ლამაზად, სიყვარულით. ეს იქნება მშვიდი, კეთილი გრძნობებით აღსავსე სიყვარული.

დადგება დრო და ბავშვი სკოლაში წავა. ვაგრძელებთ სიყვარულს საქმეებში: ერთად ვკითხულობთ, ვსეირნობთ, ვეძებთ, ვთამაშობთ, ვმხიარულობთ, ვემზადებით, ვერკვევით. გვეკითხება – ვუპასუხებთ, ვუხსნით; ის კარგ გუნებაზეა – ჩვენც კარგ ხასიათზე ვართ, რაღაც უხარია – ჩვენც გვიხარია, ის ნაწყენია, მოწყენილია – ჩვენ თანაუგრძნობთ; მას უჭირს – ვეხმარებით; ის აღგზნებულია – ვამშვიდებთ; ითხოვს – ვუსრულებთ, ის საფრთხეშია – ჩვენ ვიცავთ და, საერთოდ, ვახალისებთ. ვარწმუნებთ, მოვუწოდებთ, ვაქეზებთ, ერთი სიტყვით, ვარიგებთ. ყოველივე ამას ვასრულებთ ლამაზად და სიყვარულით. ასე აღესრულება მშობლიური სიყვარული.

შემდეგ ცხოვრების სხვა ზოლი დაიწყება – მოზარდობა. ეს რთული ასაკია. იგი დიდხანს გაგრძელდება, ვიდრე ყველაფერს სინათლე არ მოეფინება. ის თავის თავში

იგრძნობს დიდობის ძლიერ მოთხოვნილებას. უნდა იყოს უფრო დიდი, ვიდრე უკვე არის. ეძებს ახალ მეგობრებს, ახალ გაცნობებს, ცდის თავის თავს სხვადასხვა საქმიანობაში. მას არა მარტო უნდა, რომ დიდი იყოს, არამედ კიდევ თვლის, რომ უკვე დიდია. ამიტომ უჭირს, რომ მშობლებზეა დამოკიდებული, ეძებს და იმკვიდრებს ცხოვრების, მოქმედებების, აზრის თავისუფლებას. ხდება თავდაჯერებული, გაბედული, აქედან ჩნდება უხეშობაც ურთიერთობაში. ჩვენ უნდა გავუგოთ მას – ბუნება უკარნახებს მას, რომ ასე მოიქცეს: არ შეუძლია, რომ არ იზრდებოდეს, არ შეუძლია ბავშვობაში დარჩეს. ჩვენ კი გვემინია: მივცემთ მეტ თავისუფლებას, მაგრამ როგორ გამოიყენებს მას? ირგვლივ ცხოვრება შფოთიანია. მასზე ნადირობას დაიწყებენ, შეეცდებიან ჩართონ ცუდ კომპანიაში, მიიზიდონ ცუდ სანახაობებზე, დაიყოლიონ ცუდ ჩვევებზე. ვალდებული ვართ დავიცვათ, მაგრამ დიდობის მოთხოვნილება ჩვენი დარიგებებისადმი მას ყრუდ ხდის. და ეპოულობთ მხოლოდ ერთ გამოსავალს – გავხდეთ მისი მეგობრები და, რამდენადაც შესაძლებელია, ვიცხოვროთ მისი ცხოვრებით, ვიცხოვროთ ისე, როგორც თავად ცხოვრობს. და ეს ყოველივე უნდა გავაკეთოთ ბუნებრივად, ლამაზად, შემოქმედებითი მოთმინებით. ჩვენი სიყვარული კი მთელი ამ დროის განმავლობაში, რა თქმა უნდა, შფოთიანი იქნება. ის დიდობის გამოცდას გადის და ჩვენც უნდა გავიაროთ ჩვენი შფოთიანი სიყვარულის ზოლი. როგორც იქნება ჩვენი სიყვარული, ისეთივე იქნება მისი გამოცდაც.

ბუნება თავისას გააკეთებს – დადგება დრო და იგი ჩააქრობს მასში დიდობისაკენ მისწრაფებას, ბავშვი დიდი გახდება.

როგორ განვითარდება იგი შემდეგ?

დრო გვიჩვენებს.

რა მოუვა მისადმი ჩვენს სიყვარულს?

იგი გადაიზრდება ჩვენს უწყვეტ ზრუნვაში, რომელიც ყოველთვის მასთან იქნება და, სადაც არ უნდა იყოს, დაიცავს მას.

ეს სიყვარული, ბავშვის აღზრდაში გამოცდილი და ცხოვრებით დაბრძენებული, ღმერთმა ქნას, რომ დაკავდეს შვილიშვილების აღზრდითაც.

იქნებ, მოვიდნენ ჩვენთან, როგორც ბავშვის უკვე გამოცდილ აღზრდელებთან, ახალგაზრდა მშობლები და გვკითხონ: „რა ძალით უნდა გიყვარდეს ბავშვი?“, ვინაიდან მათ უკვე ურჩია ვილაცამ: „ბავშვი ზომიერად უნდა გიყვარდესო!“

რას ნიშნავს – ზომიერად გიყვარდეს!

ვინ აწესებს ამ ზომას, რომლის შემდეგ ბავშვისადმი სიყვარული საზიანო შეიძლება გახდეს?

და როგორ მოვექცეთ ბავშვს, როცა სიყვარულის ზომა ამონურულია?

ქამარს წავავლო ხელი?

ხომ არ ნიშნავს ეს ტრადიციული ფრაზა – „გიყვარდეს ბავშვი ზომიერად“, რასაც ბევრი მშობელი მისდევს, რომ ბავშვს ურჩევნია არ გამოსცადოს ჩვენი მოთმინება (ესე იგი, ჩვენი სიყვარულის ფიალა), თორემ შეგვიძლია ავფეთქდეთ, და „ძალადობის“ პედაგოგიკას მივმართოთ?

„გიყვარდეს ზომიერად“ – ნიშნავს ბავშვი ქამარზე გყავდეს გამობმული.

ავტორიტარული პედაგოგიკის ასეთმა დარიგებებმა უკვე დაამახინჯეს ბავშვები და კვლევაც აუბედურებენ მათ.

იმ ოჯახებში, სადაც ბავშვებიც და ერთმანეთიც „ზომიერად“ უყვართ, ფერმკრთალდება ალზრდა, ფერმკრთალდება თავად ცხოვრება, ოჯახის წევრები თავიანთ თავში იკეტებიან. რა ოჯახია, ან რა ალზრდაა ეს, სადაც სიყვარული ნორმაში ჰყავთ მოქცეული?

„სიტყვა არ არის მარტო ბგერათა ერთიანობა; მასში განსაკუთრებული მისტიკური ძალაა ჩადებული.

მშობლებო! არასდროს, არავითარ შემთხვევაში არ დასწყევლოთ თქვენი შვილები, არამედ აკურთხეთ, გეცოდებოდეთ და გიყვარდეთ ისინი. იცოდეთ, თქვენი სიტყვები დიდი ძალისაა და აუცილებლად შესრულდება. ბიბლიაც გვასწავლის, რომ კურთხევა მშობლებისა განამტკიცებს შვილების სახლებს, მათ ოჯახებს, წყევლა კი საფუძვლამდე ანგრევს მათ“.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II
ეპისტოლენი. წიგნი I. თბ. 2009, გვ. 328

პარიასია

სიხარულით აღზრდა

სიხარული ჩვენი სულის ამაღლებული მდგომარეობაა. იგი გვეხმარება დავინახოთ ადამიანთა სამყარო მათ სიკეთეში, სილამაზესა და გულშემატკივრობაში. სიხარული არის ენერგია, რომელიც გვიბიძგებს შემოქმედებისაკენ, სიყვარულის გაძლიერებისაკენ, მეგობრობისაკენ, თანხმობისაკენ, შერიგებისა და მიტევებისაკენ.

ნათქვამია: „სიხარული განსაკუთრებული სიბრძნეა“. ეს ნიშნავს: უნდა იცოდე, რა გიხაროდეს და როგორ გიხაროდეს, როგორ გასცე და როგორ მიიღო სიხარული, როგორ აღფრთოვანდე და როგორ გაიზიარო სიხარული, როგორ იმხიარულო და როგორ იზვიმო.

სწორედ როგორ, ვინაიდან სხვაგვარად შეიძლება სხვაში ბოროტება და შური გამოიწვიოს, შეიძლება ეს გადაიზარდოს მცონარობასა და დაუოკებელ დროსტარებაში.

ბავშვი არის სიხარულით სავსე არსება: ის დაიბადა, რომ ხარობდეს და გვახარებდეს. და ძალიან გაუმართლებს მას, თუ გაუჩნდება მშობლებს, რომლებიც ასევე სიხარულის ადამიანები არიან და ოჯახშიც სიხარული ცხოვრების ნორმაა.

სიხარული – ესაა ბავშვის ამაღლებული ხატებით აღზრდის, სულიერი სამყაროს კვების კეთილი ძალა.

მაგრამ ასე ხდება მაშინ, როცა სიხარული ბრძნულია.

განვიხილოთ ბავშვისათვის სიხარულის მინიჭების ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ფორმა – საჩუქრები.

ბავშვს ნებისმიერ ასაკში ახარებს საჩუქრები. რაც საჩუქარი უფრო მოულოდნელია ან დიდხნის ნანატრი, მით დიდ სიხარულს განიცდის ბავშვი.

და ჩვენც, გვიყვარს რა ბავშვი, ვცდილობთ გავახაროთ საჩუქრებით. სიხარულს საჩუქრების გამო ის განიცდის ან დიდი ხნის განმავლობაში, ან როგორც აფეთქებას. ერთ შემთხვევაში საჩუქარი გავლენას მოახდენს ბავშვის სულიერ-ზნეობრივ განვითარება-

ზე, სხვა შემთხვევაში კი შეიძლება ხელიც შეუშალოს ასეთ განვითარებას.

შემთხვევები კი შეიძლება ასეთიც იყოს:

– ვჩუქნით ბავშვს საჩუქარს მხოლოდ იმისთვის, რომ გავახაროთ. ის ხტის სიხარულისაგან, გვეხვევა და გვკოცნის, გვიხდის მადლობას და ჩვენც გვიხარია, რომ ის გავახარეთ. კარგია, მიანიჭო ასეთი სიხარული ბავშვს, ამან შეიძლება გავლენა მოახდინოს აღზრდაზე: საჩუქრის სანაცვლოდ ის შეიძლება გახდეს დამთმობი, უფრო „გამგონე“.

– საჩუქარი – სასურველი და დიდხნის ნანატრი – ჩვენ შეიძლება ვაჩუქოთ პირობით: თუ უკეთ ისწავლის, ან აღარ გააბრაზებს თავის დაიკოს, მოიქცევა კარგად და ა.შ. და ვიღებთ მისგან დაპირებას. ის გვაძლევს დაპირებას, მაგრამ არა იმისთვის, რომ მართლაც კარგი და დამჯერი გახდეს, არამედ იმიტომ, ჰქონდეს სასურველი ნივთი. ესე იგი, გამოდის, რომ სიხარულს, საჩუქრით გამოწვეულს, ჩვენ ვიყენებთ, როგორც იძულების საშუალებას. ბავშვს ისე უნდა ჰქონდეს ეს ნივთი, რომ ეთანხმება ჩვენ პირობებს, თუმცა შემდეგ არაერთხელ მოგვინევს შევასხენოთ მას მისი დაპირება და საფრთხის ქვეშ დაეყენოთ სიხარული, ვინაიდან ვემუქრებით საჩუქრის წართმევით. ეს გამოიწვევს აღზრდაში ზნეობრივ დანაკარგებს და ამაღლებული ხატებით ბავშვის სულიერი სამყაროს გამდიდრების პროცესის გართულებას.

– ჩვენ შეგვიძლია მივცეთ საჩუქარი წინასწარ განზრახვით, რომ ჩვენ ბავშვსაც ჰქონდეს, ვთქვათ, უკანასკნელი მოდელის მობილური ტელეფონი და, დაე, იამაყოს ამით თავის მეგობრებში. საჩუქარი? რასაკვირველია, სიხარულს მოუტანს ბავშვს. მაგრამ ამ სიხარულს სიბრძნე გამოეცლება და სულიერ-ზნეობრივი დანაკარგები მოიმატებს.

– ჩვენ შეგვიძლია მივცეთ საჩუქარი ბავშვს იმიტომ, რომ ის დიდი ხანია გვთხოვს, გვაიძულებს, ბრაზობს ჩვენზე, გვებუტება. და ბოლოს, მისი გული რომ მოვიგოთ, ვყიდულობთ ამ როლიკებს და იქვე ვუყენებთ პირობებს. მაგრამ მას აღარაფერი ესმის პირობის შესახებ; ისეა გატაცებული ნივთით, რომ სხვა ყველაფერი ავიწყდება. ეს ნივთი უკვე საჩუქარი აღარაა, ის ბავშვთან ჩვენი კონფლიქტის მიზეზი ხდება იქამდეც კი, რომ ზოგჯერ ვართმევთ და არ ვაძლევთ მისი გამოყენების საშუალებას. აქ უკვე აღარაა სიხარული. მის ნაცვლად – ურთიერთსაყვედურები, უხეშობა და განზილება ისადგურებს.

– ზოგჯერ ისე გვიტაცებს სურვილი ხშირად გავახართ ბავშვი, რომ ვჩუქნით საჩუქრებს ლამის ყოველდღე, ვჩუქნით იმ აზრის გაუთვალისწინებლად, თუ რას მოუტანს მას სიხარულით აფეთქების გარდა. დასაწყისში ბავშვს გაეხარდება, შემდეგ კი სულ უფრო და უფრო ნაკლებად, მას უკვე ვედარაფრით გააკვირვებ და ვერ აღაფრთოვანებ. ის ლებულობს საჩუქრებს და სიხარულის აფეთქების შემდეგ ავინყდება ისინი.

არცერთ ამ შემთხვევაში სიხარულის სიბრძნის შესახებ საუბარი აღარ გვინევს.

მაშ როგორღა გავხადოთ სიხარული, რასაც ბავშვს საჩუქრის მეშვეობით ვანიჭებთ, ბრძნული და მშვენიერი?

ალბათ, უნდა დავიცვათ გარკვეული პირობები.

პირველი: სიხარული, რომელიც გვინდა გამოვინვიოთ ბავშვებში საჩუქრის მეშვეობით, უნდა იყოს იშვიათი.

მეორე: ვჩუქნით ბავშვს იმას, რაზეც ის ოცნებობს, ანდა ვუსწრებთ მოლოდინს – ვჩუქნით იმას, რაზეც ის უახლოეს მომავალში იოცნებებს.

მესამე: ვჩუქნით ყოველგვარი პირობითობის გარეშე, რომ თითქოს ის ვალშია ჩვენს წინაშე.

მეოთხე: მომავალში რაც უნდა მოხდეს და როგორც არ უნდა გვანყენინოს, არასოდეს ვსაყვედურობთ ჩვენი საჩუქრით.

მეხუთე: სიტუაციამ, რომელშიც ვჩუქნით საჩუქარს, უნდა გააგებინოს ბავშვს, რომ ჩვენ ის ძალიან გვიყვარს, ვზრუნავთ მისი სიხარულისთვის და ამის გულისთვის რაღაცას ვწირავთ მსხვერპლად.

მეექვსე: საჩუქარი ლამაზად უნდა გადავცეთ. ზოგჯერ ვეტყვი: „დახუჭე თვალები... ახლა გაახილე!“ ზოგჯერ საჩუქარს ბალიშქვეშ ვდებთ, ანდა ტუმბოზე სანოლთან, დილით რომ გაიღვიძებს, დაინახოს.

მეშვიდე: საჩუქარმა სარგებელი უნდა მოუტანოს ბავშვს, და არა ზიანი.

მერვე: საჩუქარი ძვირფასი უნდა იყოს არა ფასით, არამედ მნიშვნელობით.

მეცხრე: საჩუქრის მიღების დროს ბავშვთან ერთად ჩვენც ვხარობთ.

მეათე: მინიმუმების გარეშე საჩუქრის შესახებ ბავშვს ვაკისრებთ მეტ მოვალეობასა და პასუხისმგებლობას.

მეთერთმეტე: თუ ბავშვიც გვჩუქნის ჩვენ საჩუქარს, განსაკუთრებით, თუ ეს მისი ხელითაა გაკეთებული, ჩვენ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში გვახსოვს და გვიხარია; ბავშვი ხედავს, როგორ ვუფრთხილდებით მის საჩუქარს.

სიხარულის სიბრძნე იმაში მდგომარეობს, რომ უღვიძებს ბავშვს საპასუხო გრძნობებს, აკეთილშობილებს მას, ამდიდრებს და კეთილს ხდის მის სულიერ სამყაროს. საჩუქარი გაახარებს ბავშვს, მაგრამ ამავე დროს მშობლიური ადამიანების გულსა და გრძნობებს დაანახევებს. სიხარულის გრძნობა ერწყმის მოვალეობისა და პასუხისმგებლობის გრძნობას.

ინტერმედია

საჩუქრები

– იქნებ ასეთი აღმზრდელობითი საჩუქრის კონკრეტული მაგალითი მოგვიტანოთ?
მთხოვა ერთმა მშობელმა.

– დაასახელეთ საჩუქარი.

– ვთქვათ, ველოსიპედი.

წარმოვიდგინოთ სიტუაცია.

– მამი, მიყიდე რა ველოსიპედი!

– ძალიან გინდა ველოსიპედი?

– კი, დიდი ხანია...

– ხომ არ იცი, რა ღირს?

– ასიდან ასორმოდანაა ლარამდე.

– ერთი-ორი კვირა მომეცი, რომ მოვიფიქრო, კარგი?

გადის ორი კვირა.

ამ დროის განმავლობაში მამა სახლში ბრუნდება გვიან, როდესაც ბიჭს უკვე სძინავს. ზოგჯერ დედას ეკითხება, რატომ აგვიანდება მამას ასე დიდხანს? დედა პასუხობს: „არ ვიცი, არ მეუბნება!“. ერთხელაც ბიჭი სკოლიდან ბრუნდება, დედა უღებს კარს და ღიმილით ეუბნება:

– დახუჭე თვალები!

– რა მოხდა?

– დახუჭე, დახუჭე!

კიდებს ხელს და მიჰყავს ოთახში.

– გაახილე თვალები!

შუა ოთახში დგას ახალი მოელვარე ველოსიპედი.

დივანზე ზის მამა და იღიმის.

ბიჭს კი თვალელები უფართოვდება, მივარდება მამას, ეხვევა, კოცნის. ეხვევა და კოცნის დედას. დახტის სიხარულით. ათვალიერებს ველოსიპედს.

– ასეთი გინდოდა?

– ეს კიდევ უკეთესია!

– იცი, შენხელა რომ ვიყავი, ველოსიპედი არ მქონდა, მეზობლის ბიჭები კი არ მათხოვებდნენ ხოლმე, რომ მესეირნა, მაგრამ შენ ხომ არ იქნები ასეთი?

– რას ამბობ, მამა, ვათხოვებ ხოლმე დათოსაც, გეგისაც...

გადის რამდენიმე დღე. დედა ძილის წინ ჯდება შვილის სანოლზე და ჩურჩულით, საიდუმლოდ ეუბნება:

– გახსოვს, რომ მეკითხებოდი, რატომ აგვიანებს ხოლმე მამაო?

– კი... რატომ?

– მეც მხოლოდ დღეს გავიგე. ის დამატებით სამუშაოს ასრულებდა, რომ დაეგროვებინა ფული ველოსიპედისთვის. ის თვის ბოლომდე ასე იმუშავებს...

– ჰოო?! რომ მცოდნოდა...

– შენ მას არაფერი უთხრა, კარგი? იმას არ უნდა, რომ შენ იცოდე ამის შესახებ...

ბავშვი შეშფოთებულია. დედა ამშვიდებს:

– არაუშავს, მას შენი გახარება უნდოდა...

მცირე პაუზის შემდეგ და უკვე სხვა ტონით, რომ დაწყებული საუბრის გაგრძელება არ გამოვიდეს, დედა თავის ვაჟიშვილს თხოვნით მიმართავს:

– შეილო, ერთი თხოვნა მაქვს შენთან. დაგეხმარე, შენი დაიკო რომ წავიყვანოთ ხოლმე საბავშვო ბაღში. მოგინეცს ცოტა ადრე ადგომა, რომ...

– კარგი, დედა...

და ბავშვი შეასრულებს ამ მოვალეობას წუწუნის გარეშე, იქნებ, სიამაყითაც, რომ ოჯახს ეხმარება. ჩვენ კი დროდადრო ახლობლებთან აღვნიშნავთ ხოლმე, რომ მის დაუხმრებლად გაგვიჩირდებოდა სამსახურში დროზე მისვლა, ბიჭმა გვიშველა.

კანტატა

ადამიანის სხეულის შესახებ

- ვინც ჯერ კიდევ არ დაფიქრებულა ბუნების სიბრძნეზე, დაე, დაფიქრდეს.
- ვინც ჯერ კიდევ არ აღფრთოვანებულა ბუნების ჰარმონიით, აღფრთოვანდეს.
- ვინც ჯერ კიდევ ვერ შეიმეცნა ბუნების ყოვლისშემძლეობა, მარადიულობა და ღვთიურობა, დაე, შეიმეცნოს.
- ვინც ჯერ კიდევ არ ეთაყვანა ბუნების კანონებს, ეთაყვანოს.
- ვისაც ჯერ კიდევ არ გამოუხატავს მადლიერება ბუნებისადმი მისი გულუხვობის გამო, ნულარ დააყოვნებს.

ეს დედაბუნებამ, რომელიც შემოქმედის ნების ერთგული გამომხატველია, შექმნა ყოველივე, რაც გარს გვაკრავს, რითაც ცცხოვრობთ, რასაც შევიცნობთ და რისკენაც მივისწრაფვით.

ბუნების ყველა სასწაულებრივ ქმნილებათა შორის არის ერთი განსაკუთრებული ქმნილება – ადამიანის სხეული, ჩვენი სხეული. მატერიალურ სამყაროში ადამიანი თავისი სხეულის მეშვეობით ცხოვრობს და საკუთარ დანიშნულებას ამკვიდრებს.

ბუნება ჩვენს სხეულს მილიარდობით წლების განმავლობაში ქმნიდა. შეჰქონდა მასში მთელი თავისი სიბრძნე, ჰარმონია, სიძლიერე, თავისი უკიდვგანობა, სიუხვე.

შექმნა იგი მან კოსმოსისა და დედამიწის კანონებით, მიზანშეწონილობის, ზომიერების, სილამაზისა და სისრულის კანონებით. ქმნიდა მას არა რომელიმე განსაზღვრული ეპოქისათვის, არამედ მილიონობით წლებისათვის. ამიტომ ადამიანის სხეული მარად თანამედროვე ინსტრუმენტია, რომლის დახმარებითაც მარად განვითარებადი სული მინიერ ცხოვრებაში თავის ნებას ამკვიდრებს.

ადამიანის სხეულში გათვალისწინებულია ყველაფერი: არა მხოლოდ ის, რაც პირველყოფილ ადამიანს სჭირდებოდა, არამედ უკვე მაშინ – პირველყოფილის სხეულში – ბუნებამ ჩააქსოვა და ჩათესა ყველა შესაძლებლობა, რაც თანამედროვე ადამიანს სჭირდება და დასჭირდება ერთობ შორეულ მომავალში.

სხეული თავის თავში ინახავს უზარმაზარ შესაძლებლობებს, ფანტასტიკას რომ ესაზღვრება. მათი ნაწილი ვლინდება უმაღლე ჩასახვიდან, შემდეგ – დაბადებისთანავე. ნაწილი გამოვლინდება ზრდისა და განვითარების კვალობაზე, მოზრდილთა ზრუნვის წყალობით. მაგრამ არის შესაძლებლობანი, რომელთა შესახებაც ჩვენ ჯერ ცოტა რამ ვიცით ან ვერც კი ვხვდებით მათ არსებობას. ისინი თავიანთ ეპოქალურ დროს ელოდებიან, რათა გამოვლინდნენ და მოემსახურონ სულის მოთხოვნებს.

წარმოვიდგინოთ ასეთი სურათი: ჩვენ წინ მაგიდაზე დევს ანტონიო სტრადივარიუსის ვიოლინო. ჩვენ ვიცით, რომ ეს გასაოცარი ოსტატი ქმნიდა ყველაზე სრულყოფილ მუსიკალურ ინსტრუმენტს.

ვიოლინო ჩვენ წინ დევს: ჩვენ წინასწარ ვტკეპებით ხმებით, რომლებიც „მასშია“. აქ არის ყველა მელოდია, რომლებიც ოდესმე შექმნილა. მასში ის მელოდიებიც „ინახება“, რომლებიც მომავალში შეიქმნება.

ჩვენ აღტაცებაში მოვდივართ ვიოლინოს ფორმითა და მომხიბლველობით.

მაგრამ სადაა მომაჯადოებელი ხმები, მელოდიები? ჩვენ ისინი არ გვესმის.

რა არის საჭირო, რომ ვიოლინომ გაგვახაროს?

საჭიროა შემოქმედი. საჭიროა პაგანინი, საჭიროა ვირსალაძე.

იღებს პაგანინი ვიოლინოს ხელში, მიიღებს მხარზე და მარჯვენა ხელში ხემით გადაუვლის სიმებს, მარცხენა ხელის თითები გაცურდება სიმებზე. ამ დროს თვალები შეიძლება დახუჭული ჰქონდეს, შემოქმედი თავის თავში იძირება. ის ახლა არ ფიქრობს თითებზე, ხემზე, ვიოლინოზე, ის საკუთარი სულის საუფლოშია, რომელიც ქმნის, ასრულებს. თითები – მუსიკალური და გონიერია, ვინაიდან მათში გადაინაცვლა ტვინმა – ემორჩილებიან შემოქმედის ნებას.

მაგრამ თუ მოულოდნელად სიმი გაწყდა? თუ მოულოდნელად გატყდა ვიოლინო?

სამწუხარო იქნება – შეწყდება მელოდია.

თუ ვიოლინო გამოუსადეგარი გახდება შესრულებისათვის, შემოქმედი სხვა ინსტრუმენტის ძებნას დაიწყებს, ვინაიდან სული მარადიულია და მას სჭირდება, რომ ქმნიდეს. ვიოლინო კი ტყდება, ცვდება, ზოგჯერ ვერ უძლებს მევიოლინის სულისკვეთებას და იწვება. ის არის ნივთი, მატერიალური და დროებითი.

ვიოლინოც იგივეა, რაც სხეული, რომლის მეშვეობითაც სული ცხოვრობს მატერიალურ სამყაროში, ჰქმნის და ვითარდება.

მაგრამ ვიოლინო ვიოლინოა, სხეული კი – სხეულია. სხეული გაცილებით უფრო ჰარმონიული და სრულყოფილი ინსტრუმენტია, ვიდრე ნებისმიერი ვიოლინო. დედამინის ყველა ოსტატის ნიჭი ფერმკრთალდება ბუნების შემოქმედებითი სიბრძნის წინაშე.

მაგრამ ბუნება არ იცევა, როგორც ოსტატი, რომელიც ქმნის ინსტრუმენტს და გასაყიდად გამოიტანს. მან ისე შექმნა ჩვენი სხეული, რომ მისივე კანონების შესაბამისად თავად ვშობთ სხეულს უკვე მასში ჩასახლებული სულით და შემდეგ ვზრდით მას, ვავითარებთ, სრულვყოფთ, ვხდით სიცოცხლისუნარიანს და მოქმედს. კარგად ვიცით აგრეთვე, რომ მშობელთა წმინდა სხეულები ჩვილს სუფთა სხეულს უძღვნიან.

ჩვენი საზრუნავია ბავშვის ჯანმრთელობა. ბავშვი სულისა და სხეულის ერთიანობაა. ჩვენ გვჯერა, რომ ჯანსაღი სული სხეულსაც ჯანმრთელობას მიანიჭებს.

როგორი გასაოცარი სანახაობაა ჩვილი: პატარა, ერთი ციციკნა, უსუსური სხეული თავისი შესანიშნავი ფორმებით!

აი, თვალები!

ისინი ცისფერია (ლურჯი, შავი, რუხი, მწვანე, თაფლისფერი).

ბრძანა იესო ქრისტემ: „სხეულის სანთელი თვალია; ჰოდა თუ შენი თვალი სუფთაა, მთელი შენი სხეულიც სუფთა იქნება. ხოლო თუ თვალი შენი ბოროტია, მთელი შენი სხეულიც ბნელი იქნება“.

რას არ ნახავენ თვალები ცხოვრების განმავლობაში!

მაგრამ საჭიროა თვალების აღზრდა, რომ მათ სულის მოძრაობა ასახონ: სიხარული, მწუხარება, თანაგრძნობა, ყურადღება, სიყვარული, სიკეთე.

თვალებს უნდა ასწავლო, რომ შორს უყურონ, მზირედ შენიშნონ, ჩაიხედონ ღრმად, დაინახონ არა მხოლოდ ცხადი, არამედ დაფარულიც.

თვალეbs უნდა შეეძლოთ სიხარულით, თანაგრძნობით, წყენით გამოწვეული ტირილი.
თვალეbsი უნდა ისწრაფოდნენ მშვენიერებისაკენ და თავს არიდებდნენ უღირს
სანახაობებს.

მათში უნდა ანათებდეს სიმშვიდე და სიბრძნე.

ისინი უნდა იყვნენ ალერსიანი და მგრძნობიარე.

მათ უნდა დაინახონ, სადაა საჭირო დახმარება, და არ დაიხუჭონ უსამართლობის
წინშე.

მათში არ უნდა იყოს ადგილი სიხარბისათვის, ეშმაკობისთვის.

მათ უნდა შეეძლოთ პირდაპირ და ალაღად ჩახედონ თვალეbsში სხვებს.

უნდა იცოდნენ დაინახონ მთავარი, არ გამოტოვონ წვრილმანი.

საჭიროა, რომ მათ უყვარდეთ დათოვლილი მთების, ყვავილების, მზის ამოსვლის,
ღრუბლების, ვრსკელავიანი ცის მზერა.

მათში განვითარებული უნდა იყოს სულიერი ხედვა.

მათ უნდა შეეძლოთ დაინახონ მთლიანი ნაწილში და ნაწილი მთლიანში.

მათ უნდა იცოდნენ გაბრწყინება ბედნიერებისა და სიხარულისაგან.

თვალეbsი უნდა იყოს წმინდა.

ასეთი თვალეbsი სულისა და სხეულის სიჯანსაღის ნიშანია.

დაე, ეს იყოს ბავშვის თვალეbsის აღზრდის ჩვენი პროგრამა.

ეს ყურეbsია!

ისინი მინიატურული ნიჟარეbsი და პატარა ლოკატორეbsია. „ვისაც ყური აქვს, ისმი-
ნოს“ – ბრძანა იესო ქრისტემ.

რას არ გაიგონებენ ისინი ცხოვრებაში: კარგსაც და ცუდსაც.

ყურეbsი უნდა აღვზარდოთ, რათა მათ შინაგან სამყაროში შეუშვან ნათელი ბგე-
რითი ხატეbsი და არ დაანაგვიანონ იგი უღირსი ბგერითი ნარჩენებით.

ყურეbsს უნდა ჰქონდეთ ნატიფი და გაკეთილშობილებული სმენა.

მათ უნდა შეეძლოთ მოუსვენარი ცხოვრებიდან ამოიზიდონ კეთილშობილებისა და
დიდსულოვნობის ფაქიზი, ნაზი ხმეbsი და მელოდიეbsი.

შეეძლოთ მოსმენა, მაგრამ უფრო გაგება და ყურადღეbsის მიქცევა.

უნდა უხაროდეთ კეთილი, გონიერი და ლამაზი მეტყველების მოსმენა.

უნდა უყვარდეთ ყური დაუგდონ სინყნარესა და იდუმალებას.
ყური მოჰკრან დახმარების შესახებ ძახილს.
შეეძლოთ გულით მოსმენა და გულის ძახილის გაგება.
შეეძლოთ ყური უგდონ სინდისს, სულის ხმას.
ყურები ვერ იტანენ ბილწიყვავობას.
ყრუეებიან ცუდი მუსიკის მიმართ.
არ ისმენენ ჭორებს, დაბეზლებებს, ფუჭსიტყვაობას.
თავს არ აძლევენ ნებას, რომ მიუყურადონ.
ყურს არ არიდებენ, როდესაც ადამიანი თხოვს.
არ უყვართ ხმაური და გრუხუნი.
უყვართ ჩიტების გალობა, ნაკადულის რაკრაკი, ფოთლების შრიალი, ბავშვის სიცი-
ლი, პაპის ნაამბობი, ბებიის ლოცვები.
ისმენენ მამის დარიგებებს და დედის თხოვნებს.
ალზრდილი ყურები სულისა და სხეულის სიჯანსაღეა.

ენა!

ჩვილმა პატარა ბაგეებიდან ენა გამოყო.

რატომ აკეთებს ამას?

უნდა გვიჩვენოს, თუ როგორი გრძელი ენა აქვს, ან რომ მის ენას ძვალი არა აქვს?

არც გრძელი ენა ვარგა, არც ენა, რომელსაც ვერ გააჩუმებ, არც ენა უძვლოდ, რომე-
ლმაც ზომა არ იცის. თუ ენას ნებას მისცემ, მას შეუძლია უბედურება მოუტანოს არა
მხოლოდ თავის პატრონს, არამედ ბევრი ადამიანის ცხოვრებას, ვისაც კი იგი შეეხება.

ჩვილში ამჟამად სინმიდეა.

მაგრამ სამყარო, რომელშიც ის მოვიდა, მეტად დაბინძურებულია და მისი უბინო
მეტყველება, რომელსაც ბედად ერგო განადიდოს სული, აღივსება უხიაგი და გაბო-
როტებული სიტყვებითა და გამოთქმებით. მათ შეუძლიათ წარყვან ენა.

ამიტომ ეს პატარა ორგანო, რომელიც ახლა პირში ვერ ეტევა, უნდა აღიზარდოს.

მან უნდა ისწავლოს ჩვენგან ფრთხილი დამოკიდებულება სიტყვისადმი, როგორც
შემოქმედი ძალისადმი. წარმოქმნილი სამყარო ხომ სიტყვით, ლოგოსით შეიქმნა.

მასში ჩვენ მონდომებით ჩავზრდით და განვავითარებთ მისწრაფებას კეთილსინდისიერებას, ბრძენსინდისიერებას, ოქროპირობისაკენ.

დავეხმარებით, რომ შევეუნარჩუნოთ მეტყველებას ბავშვური გულწრფელობა, სიმართლე, პატიოსნება და გულითადობა.

ვასწავლით, მოუტანოს ადამიანებს მშვიდობა და სიხარული, და არა განხეთქილება და უბედურება.

ჩავუნერგავთ ზრდილობას, პატივისცემას, თავაზიანობას.

აღვზრდით მასში სიბრძნეს: სად რისი თქმა შეიძლება, რათა დამკვიდრდეს სიკეთე, და რისი თქმა არ შეიძლება, რათა არ ვუბიძგოთ ადამიანებს დაბნეულობისაკენ და ხელი არ შევეწყოთ ბოროტებას.

ვასწავლით, არ ისროდეს სიტყვებს უაზროდ და იყოს პასუხისმგებელი ყოველი სიტყვისთვის.

მოეუნოდებთ გახდეს მშვიდობის ელჩი, შთაგონების წყარო, სიყვარულის მთესველი, ზნეობრიობის გამავრცელებელი, სამართლიანობის დამცველი.

ვასწავლით, როგორ დაამშვიდოს და არ გააღიზიანოს, როგორ აამაღლოს და არ დაამციროს, როგორ დაადასტუროს და არ უარყოს, როგორ თესოს სიკეთე და არა ბოროტება.

განუვითარებთ მეტყველების მელოდიურობისა და გამომხატველობისადმი გემოვნებას.

ჩამოვაშორებთ უხეშობასა და უტიფრობას, ყბედობასა და ჭორებს, ცუდ ტონსა და ბილწსინდისიერებას.

ჩამოვაშორებთ დროის ფუჭად დაკარგვას არაფრის მთქმელი საუბრებითა და ლაპტობებით.

დაე, უფრო მეტად გაისმოდეს საუბარი საერთო კეთილდღეობის, სიყვარულის, თანაგრძნობის, ვაჟკაცობის, მეცნიერების, სილამაზის, სულიერების შესახებ, ყველაფრის შესახებ, რაც ამაღლებს და აკეთილშობილებს ადამიანს.

მივმართავთ საუბრისათვის სინდისთან, გულთან, უფალთან.

და ეს იქნება სულისა და სხეულის სიჯანსაღე, ვინაიდან ნათქვამია: „ვინც სიტყვით არ ცდება, სრულყოფილი ადამიანია. მას შეუძლია ალაგმოს მთელი სხეულიც (იაკ. 3.2).

პატარა ხელები!

ხელები!

კიდევ ვის აქვს ხელები ცხოველურ სამყაროში?

არავის.

იქნებ, უფალმა სწორედ ხელების გულისთვის შეგვქმნა?

ასე თქვა იესო ქრისტემ: „როდესაც სიკეთეს გაცემ, შენს მარცხენას ნუ ეცოდინება, რასა იქმს შენი მარჯვენა“, „და თუ შენი მარჯვენა ხელი გაცდუნებს, მოიკვეთე იგი და გადააგდე“.

ეს პატარა ხელები გაიზრდებიან და რა არ იქნება, მათ რომ არ გააკეთონ, ყველაფერი შეეძლებათ!

უნდა აღვზარდოთ ხელები, რომ მათ მხოლოდ კეთილი და ლამაზი შექმნან და არ დაანგრეონ უკვე შექმნილი კეთილი და შესანიშნავი.

საჭიროა, რომ ხელებმა ისწავლონ მხარდამხარ დგომა კეთილ და მიზანსწრაფულ ადამიანებთან, მათთან ხელჩაკიდებულებმა ილვანონ საერთო კეთილდღეობისათვის.

უნდა ვასწავლოთ ხელებს აშენონ ტაძრები, სახლები, გზები, ხიდები, აშენონ მტკიცედ, საიმედოდ და ლამაზად.

უნდა ვაქციოთ ხელები ოქროს ხელებად, იმ ოსტატის უფაქიზეს ინსტრუმენტებად, რომელსაც წილად ხვდა შექმნას ადამიანთათვის აღფრთოვანება და გაოცება.

უნდა აღვზარდოთ თითოეული თითი – ყოველმა მათგანმა უნდა იცოდეს თავისი საქმე და თავისი ადგილი სხვა თითებს შორის. თითებმა უნდა ისწავლონ გონიერება და იყვნენ მგრძნობიარენი.

დაე, საჩვენებელი თითი მართლაც გახდეს აუცილებლობის მაჩვენებელი და არასოდეს – ქედმაღლობისა და მუქარისა.

დაე, დიდი თითი გახდეს საიმედოობის გარანტი ყველა დანარჩენისთვის, ნეკი, როგორც ბავშვი, ქადაგებდეს ჭეშმარიტებას.

ყველა თითმა კი ისწავლოს მუშაოდ შეკვრა, რათა დაიცვან სუსტი და შეურაცხყოფილი, მაგრამ არასოდეს აწყენინონ სუსტს. დაე, ხელი არასოდეს შეიმართოს ბოროტების ჩასადენად.

ხელები აკრეფენ ქვებს გზიდან, რათა მიმავალმა ფეხი არ წამოკრას.

მათ მყარად უნდა აითვისონ ის, რაც მათთვის ყველაზე მთავარია: გაცენ, გაუნოდონ დახმარების ხელი, იშრომონ. მათთვის უცხო უნდა იყოს: წაართვან, დაეუფლონ, მიითვისონ სხვისი.

მათ უნდა გაიგონ, რას უნდა ჩაეჭიდონ და რას არ უნდა ეპოტინონ და ჩამოეკიდონ.

მათ უნდა იცოდნენ მოფერება, დამშვიდება, ცრემლის შეშრობა. უნდა იცოდნენ ზრუნვა.

უნდა იცოდნენ, როგორ დაიცვან და არა როგორ დაეხსან თავს. და არ არის საჭირო ვასწავლოთ, როგორ გამოკრან თითი ჩახმახს, როგორ მოკლან, როგორ დაახრჩონ.

დაე, ისწავლონ მოეხვიონ ახლობლებს, გულში ჩაიკრან, მიესიყვარულონ.

საჭიროა, რომ მათი შეხება ახარებდეს ბუნებას, ახარებდეს ცხოველებს, ქვებსაც კი.

დაე, ისწავლონ სანთლის ანთება, პირჯვრის გადანერა.

დაე, ხელის მტევნებით შექმნილმა ჯამმა სიცოცხლის წყარო მიაშველოს ყველა გაჭირვებულს. დაე, ატარონ ადამიანებმა სიცოცხლის ჩირაღდანი, აღამაღლონ პლანეტა უმაღლეს კულტურამდე, დაიცვან იგი სიბნელისაგან.

დაე, მიისწრაფოდნენ ხელები ცისკენ, ვარსკვლავებისკენ, ღმერთისკენ.

სუფთა და არა დასერილი ხელები სულისა და სხეულის სიჯანსაღის ნიშანია.

ფეხები!

რა პანანინები ფეხებია!

არც კი გვეჯერა, რომ გავა დრო და ისინი შეძლებენ ატარონ თავისი პატრონი ყველგან, სადამდეც კი თვალი მისწვდება.

მაგრამ არ არის აუცილებელი იქ წასვლა, სადაც თვალი მისწვდება, მისვლა იქ არის საჭირო, სადაც სიცოცხლე დასამკვიდრებელი.

იესო ქრისტემ თქვა: „შედით ვინრო კარიბჭით, ვინაიდან ფართოა კარიბჭე და განიერია გზა, რომელსაც დაღუპვისაკენ მიჰყავს, და მრავალნი დადიან მასზე, ვინაიდან ვინროა კარიბჭე და ვინროა გზა, რომელსაც სიცოცხლისაკენ მიჰყავს, და მცირეოდენი პოვებენ მას“.

ფეხებს აღზრდა სჭირდებათ.

თავდაპირველად ვასწავლოთ მათ სირბილი, ხტუნვა, მყარად დგომა, რწმენით და მშვიდად სიარული.

ვასწავლოთ იყენენ მორჩილნი: „თუ შეიძლება, მომიტანე, გეთაყვა!“. „გთხოვ, წაილე, საყვარელო!“.

შემდეგ მივაჩვევთ ტყე-ღრეში ხეტიალს, კლდეებზე ცოცვას, მწვერვალებზე ასვლას. ვასწავლით, ვინრო გასასვლელელებში გაძრომას, სახიფათო ბილიკებით უფსკრულის პირას სიარულს. ვასწავლით, ავიდნენ და ჩამოცურდნენ ბაგირებზე, გადმოხტნენ სიმალიდან, გადაახტნენ ღობე-ყორეებს, ეძებონ გაუვალი ადგილები და გაიარონ მათში.

მათ უნდა იარონ ფეხანყობილად და იმოძრაონ დინების სანინაალმდეგოდ.

მათ უნდა იჩქარონ, რათა დაეხმარონ, გადაარჩინონ, გაახარონ.

ისინი არ წაბორძიკებიან, არ წამოედებიან ხილულ თუ უხილავ ყორეს.

ისწავლიან ცეკვას, და არა მანჭვა-გრეხას.

არ ირბენენ უმიზნოდ და არც უაზროდ იხეტიალებენ.

წანწალი არ არის მათი საქმე.

ისინი არ დაემორჩილებიან სხვათა ნებას.

ეცოდინებათ, ვის წინაშე მოიხარონ ქედი, ვის წინაშე მოიყარონ მუხლი, ვისკენ იჩქარონ.

ისინი არ გაიჭრებიან წინ, რომ პირველები იყვნენ, სხვას გაუსწრონ, ვინმე გადათელონ.

არ გაალებენ კარს ფეხით, არ აძვრებიან მაგიდაზე.

არ ეცოდინებათ, როგორ წამოსდონ ფეხი, როგორ ჩაწიხლონ.

ივლიან წყნარად, ფეხის წვერებზე, რათა არ დაურღვიონ ძილი მძინარს ან განმარტოებული სიმშვიდე მეოცნებეს.

ისწავლიან იდგნენ ლამაზად, პირდაპირ; იარონ ისე, რომ არ გადაუკეტონ გზა უკან მომავალს.

ეცოდინებათ: როგორ შევიდნენ, როგორ გამოვიდნენ, როგორ დაიხიონ უკან, როგორ შემოუარონ, რომ ეს ყოველივე იყოს ბუნებრივი და ლამაზი.

ყველგან მოძებნიან თავიანთ ადგილს და არ დაიკავებენ სხვისას. არ შეძვრებიან იქ, სადაც არ დაუპატიჟიათ.

არსად შეჩერდებიან, ვინაიდან ეცოდინებათ: უნდა იჩქარონ – გზა გრძელია და უნდა მოასწრო გავლა, რადგან სად და როდის შეწყვეტს მას ცხოვრება, უცნობია.

ჩვენს მიერ აღზრდილი ფეხებისათვის – სტიქია იქნება იარონ ქვეყანაზე და იჩქარონ.

მათი მიზანი იქნება მონახონ თავიანთი გზა და ღირსებით გაიარონ.

მათთვის ბუნებრივი იქნება ვინრო ბილიკებით სიარული.

თავი!

თავი შინაგანი სამყაროს ნავთსაყუდელია, სადაც სულიერი ცხოვრება მიმდინარეობს. იქ ხდება უმაღლესი ადამიანური შემოქმედება – აზროვნება; იბადება აზრები, აზროვნების ფორმები, ხატები, რომლებიც ცხოვრობენ როგორც ცოცხალი არსებანი.

მაგრამ არიან ნათელი და ბნელი აზრები, სწორედ ისინი ქმნიან ადამიანში სინათლეს ან ბნელეთს.

თქვა იესო ქრისტემ: „თუკი ნათელი, რომელიც შენშია, სიბნელეა, სიბნელე რამდენად დიდი იქნება?“

თავი დაკავებული უნდა იყოს ნათელი აზრებით და არა აზრთა კალიებით.

უნდა აღვზარდოთ აზროვნება, რათა თავმა მოთოკოს აზრები. თავს უნდა ვასწავლოთ, არ დაუშვას თავის წმიდათა წმიდა სამყაროში უღირსი აზრები. ამგვარი აზრები, რომლებიც გარე სამყაროდან იჭრებიან, უნდა ავისხლიტოთ, ხოლო თუ ასეთი შიგნით სარეველასავით წამოიზრდებიან, უნდა ფესვებიანად ამოვძირკვოთ და გადავყაროთ.

უნდა გავიგოთ, რომ აზრი – უდიდესი შემოქმედებითი ენერგიაა. იგი – სულის შვილია და ამიტომ ისევე, როგორც სული, დამოუკიდებელ უკვდავ სიცოცხლეს იძენს.

უნდა გავიცნობიეროთ გაგება, რომ იმ მრავალგანზომილებიან სინამდვილეში სადაც აზრები ცხოვრობენ, ისინი ერთიანდებიან პრინციპით: მსგავსი იზიდავს მსგავსს. ესე იგი ჩვენი აზრები წარმოშობისთანავე ამრავლებენ თავისისავე მსგავს აზრებს.

აზრები, კოსმოსის კანონებით, უბრუნდებიან თავის მშობელს, რათა მას თავისი მიუზღონ. მაგრამ ბრუნდება არა მხოლოდ ჩვენი ნამცეცა აზრი; მას თან მოჰყავს აზრთა მთელი ის გაერთიანება, რომელშიც თავად მოხვდა. თუ ადამიანი ალავსებს სივრცეს კეთილი და ნათელი აზრებით, მაშინ ისინი ასეთივე აზრებთან გაერთიანებულნი დაუბრუნდებიან მას და წარმატებას მოუტანენ. მაგრამ თუ ადამიანის აზრები ბნელი და ბოროტულია, მაშინ მსგავს აზრთა გაერთიანება გაანადგურებს მას, მარცხს შეამთხვევს, ფეხს წამოაკვრევენებს, ავადმყოფობას მოჰგვრის.

ძნელი არ იქნება გამოვიტანოთ დასკვნა: ყოველი ჩვენგანი პასუხისმგებელია თავისი აზრებისთვის, ვინაიდან ჩვენი აზრები გავლენას მოახდენენ არა მხოლოდ ჩვენზე, არამედ ბევრ სხვაზეც, რომლებიც ახლა ცხოვრობენ ან მომავალში იცხოვრებენ.

მივცეთ თავს შესაძლებლობა გამოიწროთ კეთილ, ნათელ, ამაღლებულ აზრებსა და აზროვნებაში. დავეხმაროთ, რომ შინაგანი სამყარო ალავსოს სულისათვის ღირ-

სეული აზრებითა და სახეებით, წარმართოს აზროვნება საკუთარი სამყაროს, სულის, ბუნების, სიკეთის შესაცნობად.

თავმა უნდა ისწავლოს: წარმოისახოს სულიერ სამყაროში ახალი სინამდვილე, აშენოს იქ ქალაქები და სახელმწიფოები, გარდაქმნას ცხოვრება, ჩანდეს სულიერისა და მატერიალურის ერთიანობას, განჭვრიტოს მომავალი, ისწრაფვოდეს უმაღლესი სამყაროსაკენ, იაზროვნოს შესანიშნავზე, იზრუნოს საყოველთაო სიკეთისთვის, იფიქროს, რას და როგორი ერთგულებით ემსახუროს.

თავმა უნდა შობოს საკუთარი აზრები და იგი მყარად ედგეს ადამიანს მხრებზე.

არ შემობრუნდეს უმნიშვნელო რამის გამო, არ იყუროს უკან, არ მისტიროს წარსულს, არამედ წარმართოს მთელი სხეული იქითკენ, რომ ხვალინდელი ნათელი დღე დღევანდელ დღეში გადმოიტანოს, კეთილი მომავალი ანმყოში გადმოქაჩოს.

გული!

რა არის თავი, რა არის ფეხები, რა არის ხელები, ენა, თვალები, ყურები – უგულოდ! ოღონდ არა ყოველნაირი გული, არა ბნელი, ქვის, ბოროტი, მოძულე, არამედ დიდსულოვანი, კეთილშობილი, მოსიყვარულე, თანამგრძნობი გული.

თავი უგულოდ – ეს იგივეა, რაც სხეული უთავოდ.

გული კვებავს გონების ფესვებს სიბრძნით, გრძნობათმცოდნეობით, კეთილშობილი თვისებებით.

გული გვანდის სინდისის ხმას.

გული გვაფრთხილებს, გვახალისებს, შთაგვაგონებს.

გული უგზავნის მთელ სხეულს სიყვარულსა და სიბოძს.

გული რწმენისა და იმედის მცველია.

გული სულის ტაძარია.

გულის აღზრდა საფუძველთა საფუძველია.

გული სინათლის წყარო და სათავესა.

უნდა ვასწავლოთ გულს, როგორ ებრძოლოს სიბნელეს, არ დაუშვას ის თავის სამყოფოში. დაე, იზეიმოს სულმა, ჰქონდეს სრულყოფილი და უმშვენიერესი ტაძარი შემოქმედებისა და ადამიანთათვის საკუთარი ძღვენის დამკვიდრებისათვის.

ფუბა

ნუ გაჰინიათ კონფლიქტების!

ვინ გვითხრა, რომ თითქოს დასჯა აღზრდის საუკეთესო მეთოდიად, რომელიც ცხოვრებამ და საუკუნეებმა გამოსცადეს?

გვითხრა იმან, ვისაც არ სჯერა კეთილი სანყისებისა ბავშვში, არამედ სჯერა, რომ მასში იმთავითვე ბოროტი სანყისია. ვინც შეეზარდა ავტორიტარიზმს, გაიხადა იგი თავის პედაგოგიურ ხასიათად.

ერთ რუსულ „ანბანის“ სახელმძღვანელოში, რომელიც 1679 წელს გამოიცა, ვნახულობთ გრძელ ლექსებს, რომლებიც ქებას უძღვნიან არა ბავშვს, არამედ დასჯის ინსტრუმენტებს. მათში ბავშვი თავიდანვე დამნაშავეა: მას არ მოუწდება სწავლა და აღზრდა, თუ არ ვაძულებთ. ამიტომაც – გაუმარჯოს დასჯას, იგი გონზე მოიყვანს მას.

მოვიტანთ ერთ-ერთი ლექსის თავისუფალ თარგმანს.

თუ გინდა, რომ შვილი კეთილგონიერი გახდეს, მაშინ განუწყვეტლივ შრომაში იყოლიე; დროდადრო საჭიროა ჭრილობებიც ინვნიოს, რადგან მათ გარეშე ბავშვები ნესრიგს დაარღვევენ. პატარას როზგი, დიდს კომბალი მოუხდება, კვერთხი კი მოზრდილს, თანაც პურის ნაჭერზე იყოლიე. ეს იარაღი სულელებს გონზე მოიყვანს, თუმცა სხეულს ოდნავ ჭრილობებს მიაყენებს. როზგი გონებას უმახვილებს, მეხსიერებას ალაგზნებს, ბოროტ ნებას სიკეთისკენ გადმოხრის... კოცნეთ როზგი, ლოკეთ კომბალი და კვერთხი, ეს გზა უწყინარია, ნუ დაწყევლით მას, კოცნეთ ხელებიც, რომლებმაც წყლულები მოგაყენეს, რადგან თქვენთვის მათ ბოროტება კი არა, სიკეთე უნდათ.

ვინმე გვეტყვის: „ეს უკვე ნამეტანია! ასეთ დასჯაზე როდია დღეს საუბარი!“

მაშ, როგორზე?

ბავშვების ფიზიკური დასჯა დღეს ბევრ ოჯახში ნორმად იქცა.

შეურაცხყოფა, დამცირება, აკრძალვა, დაშინება, ყვირილი, რისხვა, შიში, დასჯა... ყოველივე ამას პატივს მიაგებს ბევრი მშობელი თავის აღმზრდელობით „შემოქმედე-

ბაში“. გამოიყენება დასჯის კიდევ უფრო უხეში საშუალებები, რომლებსაც ვერაფერს უწოდებ, თუ არა მშობლის ბოროტებას საკუთარი შვილის მიმართ.

როგორილა ასეთი დასჯის შედეგი?

ალმზრდელობით ეფექტს ჩვენ აქ ვერანაირს ვერ მოვძებნით. ეს არქაული მეთოდი მხოლოდ იმას აკეთებს, რომ განაწყობს ბავშვს ჩვენს წინააღმდეგ. იგი იწყებს თავდაცვის ხერხების ძიებას, ასეთები კი მისთვის შეიძლება გახდეს: სიცრუე და გაიძვერობა, უხეშობა, უტიფრობა, განკერძოება, კარჩაკეტილობა, გულჩათხრობილობა, და არა მხოლოდ ეს.

უკონფლიქტო ალმზრდელობითი პროცესი ჯერჯერობით არავის მოუფიქრებია. ჰუმანური პედაგოგიკის პირობებშიც კი ჩნდება სხვადასხვა სახის კონფლიქტი და სირთულეები, რომლებიც გადანყვეტას მოითხოვენ. საქმე იმას კი არ ეხება, რომ ბავშვის ალზრდაში არანაირი კონფლიქტი არ შეგვექმნას. დაე, იყოს ეს კონფლიქტები. მაგრამ აზრი იმაშია, როგორ და ვის სასარგებლოდ გადაწყვეტთ მათ. ჩვენთვის ხომ მნიშვნელოვანია, რომ ნებისმიერ ჩვენს მოქმედებაში ხდებოდეს ბავშვის სულიერი სამყაროს კვება საუკეთესო გამოცდილებით. მაგრამ როგორი იქნება ეს კვება, თუ ბავშვს თავს დაატყდება ჩვენი რისხვა, ჩვენი გაღიზიანება? ზემოქმედების რა ხერხებს დაუწყებთ ძებნას ჩვენი მრისხანების დროს? ალბათ ისეთებს, რომლებიც „გააგები-ნებენ“ ბავშვს, თუ ვინაა სახლში უფროსი და ვის ხელთაა ხელისუფლება, ვის ხელთაა იგი თავად.

ერთი სიტყვით, კონფლიქტები იქნება, მაგრამ გადაწყვეტივით ისინი ბავშვის სასარგებლოდ. სასარგებლოდ – არა იმ თვალსაზრისით, რომ ის გვაჯობებს ჩვენ, „თავზე დაგვაჯდება“, არამედ იმ აზრით, რომ მისი სულიერი სამყარო მიიღებს მიმართულებას კეთილგონიერებისა და კეთილშობილებისაკენ.

რას გავაკეთებთ ჩვენ?

ჩვენ ხომ მშობლები ვართ, ესე იგი დაინტერესებულნი ვართ ჩვენი შვილის ალზრდით. ამიტომ გვესმის, რომ კონფლიქტის გადაჭრა (იმისგან დამოუკიდებლად, ვინ ვისთანაა კონფლიქტში: ჩვენ ბავშვთან თუ იგი ჩვენთან) სამართლიანია არა მაშინ, როდესაც ჩვენ ჩვენსას მივალწევთ, ან ჩვენს შორის მშვიდობა და თანხმობა დამყარდება, არამედ მხოლოდ მაშინ, როდესაც ჩვენი ბავშვი სულიერად და ზნეობრივად ამაღლებულ ხატს შეიძენს, თავის თავზე ამაღლდება.

ბავშვს მხოლოდ ისეთი მოთხოვნები და აკრძალვები შეიძლება წაეუყენოთ, რომლებიც ახლოსაა მისი ნებისყოფის ძალისხმევასთან და თუნდაც ნაწილობრივ ეხება მის ცხოვრებისეულ ინტერესებს.

როდესაც კონფლიქტურ სინამდვილეში ვიმყოფებით, ჩვენ ვუკრძალავთ საკუთარ თავს:

- გავალრმაოთ, გავამწვავოთ კონფლიქტი,
- ბრალი დავდოთ ბავშვს, გავხდეთ მისთვის მოსამართლე,
- ავმალღდეთ ბავშვზე, მივანიშნოთ ჩვენს ძალაუფლებაზე მასთან მიმართებაში,
- შევარცხვინოთ, გამოვააშკარაოთ, დავემუქროთ,
- ვიყოთ უხეშები და ავუწიოთ ხმას.

კონფლიქტური სინამდვილის დროს:

- ვიჩენთ შემოქმედით მოთმინებას,
- ვცდილობთ, მივალწიოთ ბავშვთან ურთიერთგაგებას,
- ვეპყრობით მას როგორც დიდსა და თანაბარუფლებიანს,
- ვუსმენთ კეთილგანწყობით, მოთმინებით და ყურადღებით,
- ვიცავთ მეგობრულ ტონს.

კონფლიქტური სინამდვილის დროს, იმის შესაბამისად, თუ კერძოდ რა არის საჭირო ამ სიტუაციაში, რომ კონფლიქტი შეჩერდეს, შეწყდეს, დამთავრდეს, გადაიღოს ან ამოიწუროს, ვირჩევთ ზემოქმედების შემდეგ ფორმებსა და მეთოდების:

- თხოვნა,
- შეხსენება,

- ნდობა,
- იმედი,
- ნუხილი,
- მწუხარება,
- ცრემლები,
- წყენა,
- გულახდილობა,
- განმარტება,
- შერიგება,
- პატიება,
- ბოდიშის მოხდა,
- აღსარება,
- სულის აღშფოთება.

მამ ასე, ბავშვი არღვევს საოჯახო განაწესს: ცხოვრების წესრიგსა და ნორმას, ურთიერთდამოკიდებულებას, ზნეობრივ ღირებულებებს, დამოკიდებულებას ნივთებისადმი, ბუნებისადმი, ცხოველებისადმი. ერთი სიტყვით, აკეთებს იმას, რისი დაშვებაც ჩვენთვის მიუღებელია, არ გვსურს, ვინაიდან ვხედავთ: საფრთხეს თავად მისთვის, ეთიკის დარღვევას, ჩვენი ნებისგან გადახვევას, სხვა ზნე-ჩვეულებებისაკენ მისწრაფებას. მიზეზი ბევრი შეიძლება იყოს.

ჩვენი ბავშვი ჯერ კიდევ პატარაა.

მან იცის: არ შეიძლება ხელით შეეხო რამეს მამის სამუშაო მაგიდაზე. მაგრამ მას იზიდავს მაგიდის საათი – მას არაჩვეულებრივი ფორმა აქვს, რეკავს. ბავშვი ადის მაგიდაზე და ატრიალებს საათის ისრებს. ისარი გატყდა, მაგრამ ის კვლავ იკვლევს საათს. ჩვენ მას ვითარებაში მივუსწარით.

რასაკვირველია, გვწყინს: საათი გაფუჭდა. ვართ განზილებული: რამდენჯერ გავაფრთხილეთ, ნუ ძვრები მამის მაგიდაზეო, ნივთებს ხელი არ ახლოო. მან კი ეს აკრძალვა არ შეისმინა.

როდესაც დაგვინახა, სწრაფად ჩამოვიდა მაგიდიდან. სიჩქარეში წამოედო მაგიდის ნათურას და ძირს ჩამოაგდო. მან იცის, რომ დამნაშავეა და, დასჯის შიშით ჩვენგან გარბის.

მიზეზი კონფლიქტისა და დასჯისთვის სახეზეა.

მაგრამ ჩვენ არ გამოვეყიდეით ბავშვს, არ დაუწყებთ კილვას, მით უმეტეს არ ვაპირებთ ხელის წამორტყმას და მამით დამუქრებას. მაგრამ არც ის ვარგა თავი დავიჭიროთ, ვითომც არაფერი მომხდარა.

ვაგროვებთ მაგიდის ლამფის ნამსხვრევებს, ვუყურებთ საათს და წუხილით ვამბობთ: „ოი, ოი, ისარი გამტყდარა, საათი უკვე აღარ მუშაობს... როგორ უყვარდა მამას ეს საათი... გამტყდარს რომ დაინახავს, ძალიან ეწყინება... ჩვენ კი მისი წყენინება არ გვინდა... მოდი აქ, ვცადოთ, შევაკეთოთ, იქნებ გამოგვივიდეს? მითხარი, რას უშვებოდი, როგორ ატრიალებდი?... სად შეიძლება გადავარდნილიყო ისარი?“

ბავშვი ბრუნდება მაგიდასთან, ეძებს დაკარგულ ისარს. ჩვენ კი ვაგრძელებთ: „შენ ხომ გიყვარს მამიკო? გიყვარს, რასაკვირველია... არ შეიძლება ვანყენინოთ მამიკოს, ის კარგი ადამიანია... ისრების მიმაგრება არ გამოგვდის... საათი გაფუჭდა, ოსტატს უნდა წაეუღოთ... როგორ ვქნათ, რომ მამიკოს არ ეწყინოს? ჯობია, ისევ შენ უთხრა, თუ რა მოხდა, კარგი?“

ბავშვი შეშფოთებულია, განიცდის: არ მოუსმინა საყვარელ მამიკოს, ცუდ ხასიათზე დადგება მისი საქციელის გამო. დანაშაულის ასეთი განცდა – კარგი განცდაა, იგი აღმზრდელობითია, მასში არის თვითგაგების, პასუხისმგებლობის გრძნობა.

მამა არ გაართულებს კონფლიქტს. როდესაც ბავშვისგან გაიგებს, რა ჩაიდინა, მოისმენს მისგან ბოდიშს, გულისტკივილით იტყვის: „საათი გატყდა?! ჩემი საყვარელი საათი?! იგი მე დაბადების დღეზე მეგობრებმა მაჩუქეს. წავიდე, ვნახოთ, რა მოუვიდა... რა სამწუხაროა... რას იზამ, შენ ხომ ეს განგებ არ გაგიკეთებია, ასე მოხდა... შაბათს, ერთად წავიდე სახელოსნოში, იქნებ შეგვიკეთონ“.

ჩვენი ბავშვი უკვე უმცროსკლასელია.

უყურებს ტელევიზორს, მაგრამ საჭიროა გაკვეთილების მომზადება. შევახსენებთ. „მოვასწრებ“, – მაგრამ გამოცდილებით ვიცით: მერე გვიან იქნება. „გთხოვ, მიხედე საქმეს!“ – ვეუბნებით მშვიდად. „ესეც საქმეა!“ – გვიპასუხებს უხეშად.

კონფლიქტი მნიფდება. თუ გავაგრძელებთ ჩვენსას, ანდა ავდგებით და თვითონ გამოვრთავთ ტელევიზორს, ბავშვის სიჯიუტე უფრო რთულ ფორმებს მიიღებს: ის მოგვთხოვს, რომ ვაცალოთ ნახოს ფილმი ბოლომდე, იყვირებს, იტირებს, ანდა პრო-

ტესტის ნიშნად არც საშინაო დავალებებს მიხედავს. კონფლიქტი გაღრმავდება: ჩვენი მხრიდან იძულებული გავხდებით მივმართოთ გაუმართლებელ აღმზრდელობით საშუალებებს. ჩვენ სიტყვებში უკვე გაჟღერდება ბრძანებები და დაშინებები: „ახლავე!“, „როგორ არა გრცხვენია?!“. „გააკეთე, რასაც გეუბნებიან!“ და ა.შ. ამ გზით კონფლიქტი ბავშვის აღზრდის სასარგებლოდ არ გადაიჭრება, მომავალი კონფლიქტების წყარო კი ნამდვილად გახდება.

მაგრამ კონფლიქტი ჩვენთან სხვა ფორმას მიიღებს. თუ ეს დედაა, ის განაწყენებული ტოვებს ბავშვს. დაე, უყუროს ფილმს, მაგრამ, ასევე იგრძნოს, რომ თავისი სიჯიუტით დედას გული ატკინა, აწყენინა. ფილმის შემდეგ ბავშვი მივა დედასთან და ეტყვის: „წავალ, გაკვეთილებს მოვამზადებ“, მისი გულის მოგებას შეეცდება. დედა არ უპასუხებს. ცოტა ხნის შემდეგ ბავშვი კვლავ მიმართავს დედას: „ხომ ვერ მეტყოდი, როგორ ამოეხსნა ეს ამოცანა?“ დედა კვლავ დუმს. ბავშვი რწმუნდება, რომ დედა ნაწყენია. მისი განცდები ღრმავდება. მიმართავს კიდევ და კიდევ. დედა არაფერს ეტყვის მკვახედ, არ გადაუხდის სამაგიეროს. მაგრამ არც მასთან საუბარი სურს. ბავშვი იწყებს იმის გაგებას, რამდენად ძვირფასია მისთვის ურთიერთობა დედასთან, რამდენად უკმაყოფილოა თავისი თავისა, რომ აწყენინა დედას. ეს განცდები, ეს სულიერი ნუხილი აკეთილშობილებს ბავშვს, ასწავლის მას გულისხმიერებასა და ყურადღებთანობას.

ამ კონფლიქტის დასასრულმა უნდა განამტკიცოს ის ძვრა ბავშვის სულიერ სამყაროში, რაც მან განცდებისა და ხელახალი გააზრების შედეგად შეიძინა. დასასრული კი შეიძლება ასეთი იყოს: ბავშვის მორიგი დაჟინებული მცდელობის შემდეგ შეურიგდეს დედას, დედა მთელი სერიოზულობით ეტყვის: „მოდით შევთანხმდეთ – შევეცდები, რომ გაგიგო ხოლმე, შენ კი შეისმინე, როცა რამეს გთხოვ. თანახმა ხარ?“ დედა მოეხვევა ბავშვს, აკოცებს, თვალებში ჩახედავს და დაასკვნის: „დღითი დღე სულ უფრო და უფრო ჭკვიანი ხდები! ვამაყოფ შენით!“

ბავშვი მოზარდი გახდა.

თამაშობს კომპიუტერთან. დედა სთხოვს დაეხმაროს, რომ ფანჯრებზე ფარდები ჩამოკიდონ.

„დამაცადე...“ – ამბობს ბავშვი.

ცოტა ხნის შემდეგ დედა ისევ მიმართავს: „მოშორდი კომპიუტერს! გთხოვ, მერე აღარ მექნება დრო ფარდებისთვის!“

მაგრამ ბავშვი გართულია აზარტული თამაშით, უხეშად პასუხობს: „რას ჩამაცივდი? ვის რაში სჭირდება შენი ფარდები!“

მაშინ დედა დემონსტრაციულად ტოვებს ბავშვს.

და როდესაც ბავშვი, როგორც იქნა, თავს ანებებს კომპიუტერს და მიდის დედასთან – „მოდო, ჩამოვკიდოთ ფარდები!“, ხედვს, რომ დედა ტირის, ფარდები კი ჩამოკიდებულია.

ბავშვი გრძნობს, როგორ აწყენინა დედას. ცდილობს დაამშვიდოს იგი. „შეგეძლო, მოგეცადა!“ – ამბობს დარცხვენით. დედა არ საყვედურობს, უარს არ ამბობს მის მოფერებაზე. აშკარად აჩვენებს, თუ როგორ ეწყინა შვილის უყურადღებობა და უხეშობა. ის უბრალოდ საპასუხოდ ჩაილაპარაკებს: „საქმე განა მართო ფარდებია?“ და როდესაც ბავშვი სთხოვს პატიებას, დედა ეტყვის: „კარგი, მე კი მიპატიებია, მაგრამ შენ თუ აპატიებ შენ თავს?“ სხვა დროს დედას შეუძლია ეჭვიანად უთხრას ბავშვს: „არ ვიცი, შემოძლია კი დახმარება გთხოვო?“

ბავშვი იზრდება.

ჭაბუკი სახლში გვიან დაბრუნდა, ცოტა ნასვამია.

ჩვენ ვლელავდით მოლოდინში. მას არ გავუფრთხილებივართ, რომ დაიგვიანებდა, არ ვიცით, სად და ვისთანაა.

როგორ შევხვდებით?

არა, ჩვენ არ დავინწყებთ საყვედურებით, გაკიცხვით, არ დავადანაშაულებთ. მხოლოდ ვაგრძნობინებთ, რომ გული გვატკინა.

მეორე დღეს მამა პოულობს დროს, განმარტოვდება შვილთან (სახლში, ქუჩაში) და კაცურად დაელაპარაკება. ეს იმას როდი ნიშნავს, რომ მას ნოტაციები წავუკითხოთ, ჭკუა ვარიგოთ, ჩვენი ძალაუფლება ვუჩვენოთ. კაცური საუბარი განაჩენის გამოტანა როდია.

კაცური საუბრისას ჭაბუკი შვილი ჩვენი თანასწორია.

თუ რაიმეში თავს დამნაშავედ ვგრძნობთ, ბოდიშს ვუხდით, პატიებას ვთხოვთ; ვუხსნით გულწრფელად, სიმართლით და ჩვენი ბედის განკარგვას ვანდობთ. ისეთ გა-

ნწყობილებას ვუქმნით, რომ ისიც გულღია და პატიოსანი იყოს ჩვენთან. ვუსმენთ მას გაგებით და რაც უნდა გვითხრას, არ ვბრაზობთ, არ ვედავებით, არამედ ვუბიძგებთ გააკეთოს მომხდარის ანალიზი სხვადასხვა თვალსაზრისით: მშობლიური გრძნობების პოზიციიდან, ქაბუკური გატაცების პოზიციიდან, ამავე დროს მომავლის პოზიციიდანაც.

კაცური საუბარი, კაცური დალაპარაკება ერთ-ერთი ნაყოფიერი გზაა შვილთან ურთიერთობის გასარკვევად, დარღვეული ურთიერთობის აღსადგენად, მომავლის დასამკვიდრებლად.

კაცური საუბარი – ესაა საუბარი „დახურულ კარს მიღმა“, არ ხმაურდება, მას არ მოსდევს სანქციები. იგი შუქს ჰყენს ჩვენს ერთმანეთთან ურთიერთობას, თავიდან გვაშორებს დაბრკოლებებს, რომლებიც ხელს გვიშლიან ვიყოთ გულღიები. კაცური საუბარი განამტკიცებს ჩვენს ნდობას, ჩვენ მზადყოფნას – გაუგოთ და მხარი დაეჭიროთ ერთმანეთს.

რას აკეთებს მამა, თუ შვილი აღიარებს, რომ ცუდ წრეში მოხვდა, ცუდ საქმეებში იხლართება?

ჩვენ არ აღვშოთდებით, არ მივატოვებთ მას თავის უბედურებასთან. ჩვენ მისთვის ყველაზე საიმედო მეგობარი და თანაშემწე ვართ და მოვნახავთ საშუალებებს, რომ გავათავისუფლოთ მოსალოდნელი სახიფათო ამბებისაგან.

დედა და ქალიშვილი.

დედას სკოლიდან აცნობეს, რომ მისი ქალიშვილი დილით მეცადინეობაზე არ მი-სულა. მაგრამ ის ხომ წავიდა სკოლაში? სად შეეძლო სხვაგან წასულიყო? ვაი თუ რამე შეემთხვა? და დედის გულმა სიმშვიდე დაკარგა. არ იცის, სად ეძებოს შვილი, ვის თხო-ვოს დახმარება. მაგრამ აი, იმ დროს, როცა სკოლაში გაკვეთილები მთავრდება, გო-გონა სახლში ბრუნდება. დედის შეკითხვაზე – „როგორ ჩაიარა მეცადინეობამ?“ – პა-სუხობს – „ნორმალურად“. ესე იგი, გოგონა დედას ატყუებს.

დედა არ ამხელს მას სიცრუეში, არ ეტყვის, რომ ყველაფერი იცის. არ დაუწყებს სკანდალურ დაკითხვას: ვისთან და სად „დაეხეტებოდა“, როგორ გაბედა, აი გაიგებს მამა და ა.შ. თუ ამ გზით წავალთ, ქალიშვილიც შეიძლება აფეთქდეს, იტყვის, რომ უკვე

დიდია და თავად გადანწყვეტს – როდის, სად და ვისთან იაროს. კონფლიქტი გაღრმავდება, არაფერ სასარგებლოს არ მოუტანს ბავშვს.

მაშ, როგორ მოიქცეს დედა?

ის მიიღებს გოგონას პასუხს. მაგრამ დარჩენილი დღის განმავლობაში თავს ისე დაიჭერს, რომ შვილს ეჭვი შეეპაროს: დედამ, ეტყობა, იცის სიმართლე. განცდები აიძულებენ მას ხანდახან მივიდეს დედასთან, რომ რაღაც ჰკითხოს, დახმარება შესთავაზოს. დედის თავშეკავებული პასუხები და დამოკიდებულება აღრმავებენ მის განცდებს. და როდესაც ქალიშვილი შენიშნავს დედას მწუხარედ განმარტოებულს და შეეკითხება, რამ შეაშფოთა, დედა უპასუხებს: „მეშინია, რომ ჩემმა საუკეთესო მეგობარმა არ მიმატოვოს“, და ცრემლებიც კი წამოუვა. მაშინ ქალიშვილი უამბობს დედას სიმართლეს, სთხოვს პატიებას თავისი სიცრუის გამო, და თუ დედა გაგებით მოეკიდება მას, არ უსაყვედურებს და არც ბრალს დასდებს, გოგონა გაუხსნის გულს. მაგრამ საპასუხოდ დედაც გაანდობს მას თავის ქალურ, იღუმალ გრძნობებს. ეს ყველაფერი მიგვიყვანს ურთიერთობათა და სულიერი ერთობის განახლებასთან.

თუ ბავშვთან კონფლიქტი გვექმნება და სხვა გამოსავალი არაა, მისი არ უნდა გვეშინოდეს. ზოგჯერ, როდესაც კონფლიქტი ჩაივლის, დგება დროის მოკლე მონაკვეთი, რომელიც ჭეშმარიტების მომენტებითაა სავსე. ეს ისეთი მომენტებია, როცა ბავშვი მზად არის გაგვიგოს, გულახდილი იყოს. ამ დროს მშობლებიც და შვილებიც ვართ გულგრილი და მგრძნობიარენი, ყურადღებიანი და დამთმობნი. კონფლიქტის შემდგომ პერიოდში ბავშვი მზადაა შეიწოვოს ჩვენგან მიწოდებული საუკეთესო ხატები, რომლებიც მის სულიერ სამყაროს გააკეთილშობილებენ.

რეჩიტატივი

სიზრძნე და არა ქალაუფლება

მშობელმა მკითხა:

– კონფლიქტების გადაჭრისადმი თქვენს მიდგომას მშობლები თავიანთი ბავშვის უფრო ღრმა გაგებასთან და მეგობრობის განმტკიცებასთან მიჰყავს. მაგრამ მე შევეცადე მესარგებლა ერთი ამერიკელი ავტორის რჩევებით მშობლის უფლების გამოყენების შესახებ. ჩემს უფლებას კი ვამკვიდრებდი შვილის წინაშე, მაგრამ როგორც წესი, ამას მისი მხრიდან გაღიზიანება და უხეშობა მოჰყვებოდა. იმედი მაქვს, თქვენ იცნობთ ამ წიგნს. როგორი თქვენი აზრი ამ ახალი მეთოდის შესახებ?

ვიცი ეს წიგნი, რომელსაც რუსულ გამოცემაში „მსოფლიო სუპერბესტსელერი“ უწოდეს. ავტორს არ მივეუთითებ, მისი რეკლამა რომ არ გამომივიდეს.

ყველაფერი, რასაც ავტორი გადმოგვცემს, როგორც აღზრდის ახალ მეთოდებს, სულაც არაა ახალი. ბავშვზე ზემოქმედების ყველა ეს მეთოდი პედაგოგიკაში ცნობილია. ავტორი თავის სისტემას „პოზიტიურ აღზრდას“ უწოდებს, მაგრამ არსებითად ესაა ავტორიტარული აღზრდის ვარიაცია; იქნებ ავტორიტარიზმი ოდნავ „დატკობილიც“ კია ზოგიერთი უფრო მსუბუქი ფორმით. ავტორის სისტემა აგებულია მატერიალისტურ ცნობიერებაზე. მასში არაა სულიერების, სულიერი ერთიანობის, მეგობრობის ცნება; სამაგიეროდ გვთავაზობს „წინააღმდეგობის დაძლევის ახალ მეთოდებს“, „სიტუაციაზე კონტროლის შენარჩუნების ახალ მეთოდებს“, „ახალ მეთოდებს თავისი ძალაუფლების დამკვიდრებისათვის“ და ა.შ.

როგორც მე მესმის, თქვენ გამოიყენეთ „ახალი მეთოდები საკუთარი ძალაუფლების დამკვიდრებისათვის“. ავტორი გვთავაზობს: გავიმეოროთ ერთი და იგივე განკარგულება სრული რწმენით, რომ ბავშვი მალე დაგვითმობს; ვუბრძანოთ ემოციების გარეშე; ვუბრძანოთ განმარტების გარეშე. ასეთი „ახალი მეთოდებით“, მშობლის ძალაუფლების დემონსტრაციის შედეგადაც უნდა მივიღოთ ერთგვარი აღმზრდელობითი

ეფექტი. ფინალები კი ასეთია: „ბავშვი: მეჯავრები. მშობელი (მეხუთედ იმეორებს თავის ბრძანებას): მინდა, რომ ახლავე შეალაგო კარადაში ნივთები. ბავშვი: მეჯავრები. მშობელი (იმეორებს მეექვსედ) მინდა, რომ ახლავე შეალაგო კარადაში ნივთები. ბავშვი (ნივთებს აწყობს კარადაში): აი, თურმე როგორი ბოროტი ხარ!“. ავტორი თავს იქებს, რომ აიძულა ბავშვი დამორჩილებოდა მის ნებას, და ამას მიიჩნევს აღმზრდელობითი ზემოქმედების ეფექტად.

მაგრამ არაფერს ამბობს იმაზე, როგორი სიბრაზით ეკიდებოდა ბავშვი უფროსს და რამდენად იყო ეს აღმზრდელობითი: „მეზიზღები... ბოროტი ხარ!“. ანდა: გოგონას დაუინებოთი წინააღმდეგობის შემდეგ გამორთოს ტელევიზორი (ის ძალიან კარგ ფილმს უყურებს შერლოკ ჰოლმსის შესახებ, დედამ კი ექვსჯერ-შვიდჯერ მონოტონულად გაუმეორა ბრძანება: „მინდა, რომ ახლავე გამორთო ტელევიზორი!“), რას აკეთებს გოგონა? წამოვარდება სავარძლიდან, გამორთავს ტელევიზორს და კარის გაჯახუნებით გარბის ოთახიდან. ამრიგად, დედამ „დაიმკვიდრა“ თავისი ძალაუფლება, მაგრამ გოგონამ კარები გაიჯახუნა. რაშია პედაგოგიური გამარჯვება? იმაში, რომ დედამ თავისი ძალაუფლებით არ მისცა შვილს ბოლომდე ენახა „ძალიან საინტერესო ფილმი?“

იმის შესახებ, რომ გოგონამ კარი გაიჯახუნა (ეს ხომ უხეშობა და უპატივცემულობაა!), ავტორი სიტყვასაც არ ძრავს. ის ვერაფერ ცუდს ვერ ხედავს იმაში, რომ გოგონა შემდეგ ბრუნდება, მაგრამ ბოდიშს კი არ უხდის მშობელს, არამედ სთავაზობს ეთამაშოს კარტი, დედა კი სიამოვნებით ეთანხმება.

შეადარე კულტურის დონე: უყუროს ფილმს შერლოკ ჰოლმსზე და ითამაშოს კარტი!

არცერთნაირ მეთოდს, რომლებსაც მშობლები იყენებენ თავიანთი ძალაუფლების დამკვიდრებისთვის და რომლებიც ამავე დროს ბავშვს უხეშობისაკენ, ცუდმეტყველებისაკენ უბიძგებენ, ალიზიანებენ, არ შეიძლება ეწოდოს აღმზრდელობითი, მით უმეტეს „პოზიტიური აღზრდის ახალი მეთოდები“.

უნდა დავამკვიდროთ არა მშობლის ძალაუფლება, არამედ მშობლიური სიბრძნე და დიდსულოვნება.

ელეზია

გზაზე ბრძენი პაცი მიდის

ხედავს ბრძენი: დილით ადრე ორი მამაკაცი, თითოეული თავის ეზოში, ჯოხით სცემს თავის შვილს.

– რა დააშავეს? – შეეკითხა ის მამებს.

– არაფერი, – უპასუხა ორივემ.

– მაშინ რატომ სცემთ?

– წინ დიდი დღეა... რომ არაფერი დააშაონ...

– ამას ყოველ დილით აკეთებთ?

– კი. თანაც მე ჯოხის მარჯვენა ბოლოს ვურტყამ, რომ ღონიერი გახდეს.

– მე კი ჩემს ბიჭს მარცხენა ბოლოთი ვურტყამ, რომ კეთილი გახდეს.

უთხრა მათ ბრძენმა:

– ასე თქვენ აღზრდა არ გამოგივათ. შენი შვილისგან ხელის მოსამსახურე გამოვა, ვინაიდან მისგან ნებისყოფას აძევენ. შენი შვილისგან კი ბოროტმოქმედი გამოვა, ვინაიდან შენ მასში ბოროტებას თესავ. ამიტომ გაუფრთხილდით ჯოხებს: ისინი საკუთარი თავის საცემად გამოგადგებათ.

არ უსმინეს მამებმა.

მაგრამ გამოვიდა ისე, როგორც ბრძენმა თქვა: ერთი სათამაშოდ იქცა სხვების ხელში, ვინაიდან უნიათო და უნებისყოფო იყო, მეორე კი ხალხს შიშის ზარს სცემდა, ვინაიდან ყაჩაღი გახდა.

დილაობით კი მამები გამოდიოდნენ ეზოში და იმავე ჯოხებით საკუთარ თავს სჯიდნენ.

თქვა მაშინ ბრძენმა: „ჯოხს ორი ბოლო აქვს, მაგრამ რომელი ბოლოთიც არ უნდა ურტყა ბავშვს, აღზრდის ბოლო ერთი იქნება – უბედურება“.

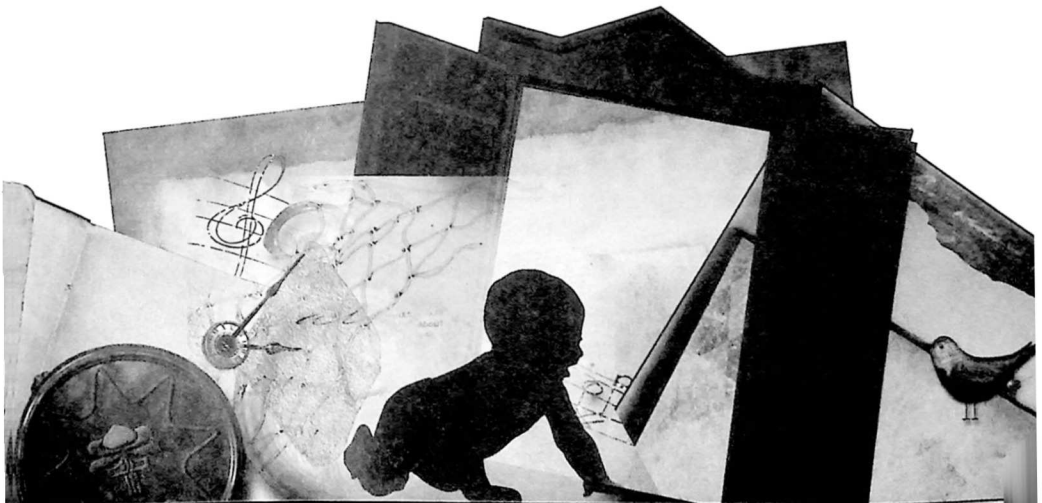
ინტერმედია

ბავშვი ცელქობს

თუ 4-6 წლის ბავშვი უგუნურად ცელქობს, სადაცაა რაღაცას ივნებს, ან ავნებს სხვას, ჩვენს გაფრთხილებას და აკრძალვას კი ყურად არ იღებს, როგორ მოვიქცეთ? როგორმე უნდა დავიყოლიოთ?

ვთქვათ, ბავშვი ფლატესთან დგას, თამაშობს, ცელქობს, ფლატე კი ღრმავ, საშიში, ერთი გაუფრთხილებელი ნაბიჯი და შეიძლება უბედურება მოხდეს. ჩვენ მისგან ერთგვარად დაშორებული ვართ, ასე რომ, ვერ შევძლებთ მის შეჩერებას, სახიფათო გართობის აღკვეთას.

თუ დავუყვირებთ: „იქ საშიშია... იქით არ ნახვიდე... მოდი აქ ახლავე... ჩავარდები, გეუბნები... გესმის ჩემი, ყურებს დაგაგლეჯ“ და ა. შ. ჩვენ დავინახავთ: იმის ნაცვლად, რომ გაიგონოს ჩვენი, ის უფრო გამომწვევად იქცევა და შეიძლება თავად გავხდეთ უბედურების მიზეზი, ვინაიდან ჩვენი მკაცრი გაფრთხილებებითა და ბრძანებებით უფრო ვაქეზებთ და ვაძლიერებთ მის სიცელქეს.

მაშ როგორღა მოვიქცეთ?

ვინვეთ ბავშვს მისთვის უფრო საინტერესო საქმისათვის: „ნახე აქ რა ვიპოვე... გამოიქეცი სწრაფად, თორემ მეტჯერ ველარ ნახავ!“ ან ვუხმოთ დახმარებისთვის: „ვაიმე, ფეხი ვიღრძე, დამეხმარე რა, გენაცვალე!“ და ა. შ.

ჩვეულებრივად ასეთ მოხმობას ბავშვი ეხმიანება, ანებებს თავს თავის სახიფათო თამაშს და მორბის ჩვენთან. მაგრამ ჩვენ მას მართლაც, რაღაც უნდა დავანახოთ – ჭრელი პეპელა, მწვანე კალია, სამოთხის ჩიტი; ან დავჯდეთ მიწაზე და ვუჩვენოთ „ნატკენი“ ფეხი. მაგრამ არ ვეტყვით, რომ განგებ გამოვიყვანეთ ფლატედან, რადგან იქ ყოფნა მისთვის სახიფათო იყო. ეს მხოლოდ შემდეგ, როდესაც ხელს მოვკიდებთ და მივალთ ფლატესთან, შეიძლება გაცეცხით ვთქვათ: „ვაიმე, აქ რა საშიში ყოფილა!..“

ხოლო თუ ბავშვი არ გამოეხმაურება ჩვენს ძახილს, მივდივართ მისკენ, ოღონდ ისე, რომ ყურადღება არ მივიქცით, არ მოვახდინოთ მისი უფრო თავგანწირული და უგუნური მოქმედებების პროვოცირება. ის თუ ჩვენს აღშფოთებას დაინახავს, მიხვდება, რომ მისი გაჩერება გვინდა, შეიძლება გაიქცეს ჩვენგან, ანდა რომ გაგვაღიზიანოს, უფრო მიუახლოვდეს ფლატეს. უნდა მივიდეთ ისე, რომ ბავშვი ვერ მიხვდეს ჩვენს განზრახვას. შეიძლება ვკითხოთ კიდევ, რა ნახა იქ საინტერესო, მაგრამ როცა მივუახლოვდებით, ვკიდებთ ხელს და მოვაშორებთ ნაპირს. შეიძლება მშვიდად აეუხსნათ, რატომღა საშიში ნაპირთან სირბილი და თამაში, ფლატესთან ახლოს მისვლა.

ასე შეგვიძლია დავიცვათ ბავშვი ზედმეტი ბრძანებებისა და დასჯის გარეშე, ასევე თავიდან ავიცილოთ შესაძლო კონფლიქტი და გართულებანი.

თუმცა კონფლიქტი შეიძლება მაინც მოხდეს, თუ ბავშვი, რომელსაც ეს-ესაა ხელი მოვკიდეთ, არ დაგვთანხმდება წამოვიდეს ჩვენთან, არამედ მოინდომებს გააგრძელოს თავისი სიცელქე, რომელშიც იგი ვერაფერ სახიფათოს ვერ ხედავს. ამ დროს ჩვენ მაგრად უნდა ჩავჭიდოთ ხელი და გავწიოთ მოშორებით. დაე, ყვიროდეს, ტიროდეს. მაგრამ ისიც იგრძნოს, რომ ჩვენ არ დავუთმობთ. როდესაც უსაფრთხო ადგილზე ვალთ, მაშინ მოთმინებით, აღშფოთების გარეშე ვამშვიდებთ მას, რაღაც სხვა მოულოდნელ რამეზე გადაგვაქვს ყურადღება. შემდეგ ვუხსნით, თუ რატომ არ მივეცით ნება ყოფილიყო ფლატეს ნაპირზე, ვარიგებთ.

ავილოთ სხვა შემთხვევა.

ბავშვი ჩვენი ნების გარეშე იღებს სამზარეულოს გაღესილ დანას, „თამაშობს“ ბავშვებთან, იქნევს და აშინებს მათ. შეიძლება უბედურება მოხდეს.

თუ მოვთხოვთ ბავშვს, რომ სასწრაფოდ დააბრუნოს დანა ადგილზე, ნუ იქნევს მას, ანდა გამოვეკიდოთ მას, რათა დავიჭიროთ და წავართვათ დანა – ეს ყველაფერი მის საქციელს კიდევ უფრო სახიფათოს გახდის. უკეთესი იქნება თვითონვე „ჩავერთოთ“ თამაშში („მეც მინდა თქვენთან ვითამაშო!“) და შეუმჩნევლად ან რაიმე საბაბით მიუუახლოვდეთ მას და დანა გამოვართვათ. თუ წინააღმდეგი იქნება, მოინდომებს დანის დაბრუნებას, ჩვენგან გაიგონებს მტკიცე – „არას!“ მაგრამ არ დავუყვიროთ და არ დავეშუქროთ. შევთავაზოთ სხვა თამაში ან სხვა საგანი, რასაკვირველია, არასახიფათო. მოგვიანებით კი, როდესაც დამშვიდდება და შეეძლება მოგვისმინოს, ავუხსნით, რატომ მოვიქცით ასე.

როდესაც ბავშვი უფსკრულთანაა ან ზიანს აყენებს სხვას, დაუყოვნებლივ უნდა აღვკვეთოთ შესაძლო გართულებები. არ ვკარგავთ დროს დარწმუნებასა და ახსნა-განმარტებებზე, არამედ გამოგვყავს იგი უფსკრულის ნაპირიდან, უნდა ეს მას თუ არა; ვაჩერებთ მას, რომ არ აწყენინოს და არ მიაყენოს ზიანი სხვებს, გავგყავს გვერდით და მხოლოდ ამის შემდეგ ვანესრიგებთ კონფლიქტს.

როდესაც ბავშვი აფექტის მდგომარეობაშია, როდესაც ის გაღიზიანებულია, რომ აღვკვეთეთ მისი უგუნური მოქმედებები, – ჩვენს დარიგებებს ის ამ დროს ვერ აღიქვამს. გაღიზიანებული, მტირალი, მოღრიალე ბავშვის აღზრდა იგივეა, კედელს ცერცვი შევაცაროთ. საჭიროა, ბავშვი დამშვიდდეს, კონფლიქტი წარსულს ჩაბარდეს და მხოლოდ მაშინ შეიძლება ავუხსნათ მას, დავარიგოთ და გავაფრთხილოთ.

ინტერმედია

წყანის ხელოვნება

ზოგიერთი ხერხი, რომლებიც აქ დავასახელებთ კონფლიქტების მონესრიგებისათვის, მშობლებისაგან მოითხოვს მოხერხებულ შესრულებას. ვთქვათ, ვუჩვენოთ ბავშვს ჩვენი წყენა, ნამოგვივიდეს ცრემლები და ავტირდეთ. ხომ არ აქცევს ეს ხერხები აღმზრდელობით პროცესს არაბუნებრივად?

აღზრდა, როგორც კონსტანტინ უშინსკი ამბობდა, ყველაზე უმაღლესი ხელოვნებაა, რაც კი კაცობრიობამ იცის. ის ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ ჩვენ ჯერ-ჯერობით ამ ხელოვნების მისადგომებთან ვართ.

საქმე არ შეეხება იმას, რომ ჩვენ – მშობლები – მსახიობები გავხდეთ. მთავარია, რომ ბავშვთან ჩვენი ცხოვრება რომანტიკად განვიცადოთ. ცხოვრების ხელოვნებასაც ცოდნა უნდა. ცხოვრების ხელოვნება, ჩემი აზრით, უმაღლესი სილამაზეა.

რაც შეეხება იმ კონკრეტულ შემთხვევებს, როდესაც დედა ვერ მალავს წყენას ანდა ტირის იმის გამო, რომ მას ბავშვმა აწყენინა – ეს არ ართმევს აღმზრდელობით პროცესს ბუნებრივობას. ეს იმიტომ, რომ დედა შეიძლება მართლა იყოს ნაწყენი ბავშვის ქცევით, მაგრამ თავისი წყენის გამოვლენაში უნდა ჩადოს აზრი შვილის აღზრდის შესახებ. მაშინ მისი წყენა გონიერი და აღმზრდელობითი გახდება.

ჩვენ შეიძლება ნაწყენი ვიყოთ ჩვენს მეგობარზე, მაგრამ სულაც არ ვწუხდეთ მის აღზრდაზე. არამედ იმაზე, თუ რატომ ასე უპატივცემულოდ მოგვექცა იგი.

მაგრამ ნაწყენი ვართ ჩვენ შვილზე არა იმდენად იმის გამო, რომ ცუდად მოგვექცა, არამედ უფრო იმიტომ, რომ გვინდა ის უკეთესი გახდეს, გაიგოს, ვისთან, სად როგორ უნდა მოიქცეს; გვინდა, რომ მასში განვითარდეს წუხილი, პასუხისმგებლობის გრძნობა საკუთარი სიტყვებისა და საქციელისათვის.

რასაკვირველია, წყენის ასეთი გამოვლინება მოითხოვს ხელოვნებას, მოითხოვს სიბრძნეს.

მაგრამ თუ ჩვენს წყენაში გამოგერჩება ბავშვზე აღმზრდელობითი ზეგავლენა, შეიძლება უკუეფექტი მივიღოთ: ბავშვი შეეჩვევა ჩვენს წყენას და აღარ გაუჭირდება მრავალჯერ გვანყენინოს. შეიძლება უარესიც მოხდეს: ბავშვიც ჩაიდებს გულში წყენას ჩვენზე და ეს ურთიერთწყენა დიდი ხნით გააფუჭებს ჩვენს ურთიერთობებს, ბოლოსდა-ბოლოს, ეს შეიძლება მტრობაშიც გადაიზარდოს.

იგივე შეიძლება ითქვას დედის ცრემლებსა და მწუხარებაზეც, აღშფოთებასა და სიხარულზე, შექებაზე, აღსარებაზე.

აღზრდის ხელოვნებას მიეყვართ აღმზრდელობითი პროცესის სილამაზისა და რომანტიკულობის გზით, გულწრფელობისა და მისწრაფების გზით. მაგრამ ეს პროცესი მეტად კონკრეტულია: იგი ყოველთვის მიმართულია არა რომელიმე აბსტრაქტულ ბავშვზე, არამედ ჩვენ შვილზე, რომელსაც აქვს თავისი ხასიათი და თავისი გარემოცვა. ეს ყოველივე შესაბამის აღმზრდელობით პროცესს მოითხოვს.

აღზრდის დროს ჩვენ უნდა გვიყვარდეს არა მხოლოდ ჩვენი შვილი, არამედ თვით აღზრდის პროცესიც. მხოლოდ აღზრდის პროცესის მშვენიერებითა და რომანტიკით, რასაც ჩვენ ჩვენი ხელოვნებით ვქმნით, შეგვიძლია დავამკვიდროთ ჩვენი სიყვარული ბავშვისადმი.

ინტერმედია

დედის მსხვერპლი

გავიხსენებ ჩემი მოზარდობის კონფლიქტს დედასთან.

სკოლაში მოვიდნენ სამხედრო კომისარიატიდან, რათა შეერჩიათ მოზარდები საფრენოსნო სამხედრო სასწავლებლისთვის. ეს 1944 წლის შემოდგომაზე იყო. პატრიოტიზმის, ან იქნებ კიდევ რაიმე შეუტყნობელმა გრძნობამ მიბიძგა, ჩავეწერილიყავი მსურველთა შორის. სკოლაში მხოლოდ მე აღმოვჩნდი ასეთი.

გავიდა ერთი-ორი კვირა, და სამხედრო კომისარიატიდან მივიღე უწყება, რომელიც მატყობინებდა სასწავლებელში განვეყის შესახებ. მაშინ გაიგო დედაჩემმა ჩემი განზრახვა. აღშფოთდა, როგორ გავბედე ასეთი რამ, თანაც მას არაფერი ვაცნობე. „არანაირ სამხედრო სასწავლებელში არ გაგიშვებ, – გადაჭრით გამომიციხადა დედამ, – მამაშენი უკვე დაიღუპა ფრონტზე. არ მინდა, რომ ახლა ჩემი შვილიც დაიღუპოს“.

მე ჩემსაზე ვიდექი, მინდოდა სამხედრო მფრინავი გავმხდარიყავი. თანაც მეუხერხულებოდა უკან გამომეთხოვა ჩემი განცხადება. დაიძაბა ურთიერთობა დედასთან. კონფლიქტი კიდევ უფრო გამწვავდა, როდესაც გავიგე, რომ დედაჩემი თავად წავიდა სამხედრო კომისარიატში და სთხოვა ამოვეშალე სიიდან. დედის თხოვნა იქ სამართლიანად მიიჩნიეს (ის მეორე ჯგუფის ინვალიდი იყო, ზრდიდა ორ შვილს უმამოდ), და მე მიცემული სიტყვისგან გამათავისუფლეს. მაგრამ იმან, რომ დედამ გადაწყვიტა გადაედგა ასეთი ნაბიჯი ჩემი თანხმობის გარეშე, პირდაპირ გამაცოფა...

კონფლიქტი რამდენიმე დღე გრძელდებოდა. არ მინდოდა ლაპარაკი დედასთან. დედა ბევრჯერ შეეცადა აეხსნა ჩემთვის, რატომ არაა თანახმა ჩემს სამხედრო კარიერაზე, მაგრამ მე მოსმენაც არ მინდოდა. იყო კიდევ ერთი ვითარება, რაც ჯიუტსა და დაუთმობელს მხდოდა: სკოლაში ყველამ იცოდა, რომ მარტო მე ჩავენერე საფრენოსნო სამხედრო სასწავლებელში და თავი გმირად წარმომედგინა. ნაცნობი და უცნობი თანასკოლელები სულ მეკითხებოდნენ, როდის წამიყვანდნენ. თანაკლასელები კი ცხარედ

კამათობდნენ ამ საკითხზე. ახლა კი წარმოვიდგინე, როგორ დაინწყებდნენ მოსწავლეები ჩემს დაცინვას, როდესაც გაიგებდნენ, რომ დედამ არ გამიშვა, სულ ერთი იყო სად – პიონერთა ბანაკში თუ საფრენოსნო სასწავლებელში. ეს ჩემთვის ღირსების საქმე იყო.

ერთხელ, როდესაც სკოლიდან სახლში დავბრუნდი, დედა თვალცრემლიანი დამხვდა. გული მეტკინა, მაგრამ როგორც დაძაბული ურთიერთობების დროს ხდება ხოლმე, უხეში ტონით ვკითხე დედას, კიდევ რა მოხდა, რატომ ტირიხარ მეთქი?

აი, რა მითხრა მაშინ დედამ: „შვილო, იქნებ შენ სწორი ხარ და სამხედრო მფრინავი – შენი მოწოდებაა. კიდევ არის დრო წახვიდე სასწავლებელში. აი, განცხადება ჩემი თანხმობის შესახებ. ჩემ ცრემლებს ნუ უყურებ. ნადი სამხედრო კომისარიატში. შენი და და მე როგორმე ვიცხოვრებთ. ჩვენზე ნუ იდარდებ...“

მხოლოდ მაშინ მივხვდი, როგორი პასუხისმგებლობა მეკისრებოდა ერთადერთ მამაკაცს ოჯახში. მივხვდი იმასაც, რომ სამხედრო საქმე, სამხედრო მფრინავი – ჩემი მოწოდება არაა. მივხვდი, რომ მე ვერ გავხდები კარგი მფრინავი, ვინაიდან ზუსტი მეცნიერებები არ მეხერხებოდა, მაგრამ ჩავწვდი ყველაზე მთავარს: დედა მზად იყო მსხვერპლი გაეღო. ჩემი ავადმყოფი დედა ცრემლების მიღმა მწუხარებით მილიმოდა, თითქოსდა მთხოვდა პატიებას თავისი დედობრივი ეჭვიანობის გამო.

იმ ღამით ჩემი სული იტანჯებოდა: უნდა მომეკრიბა მამაცობა და დამეძლია საკუთარი თავი, ჩემი მოზარდისეული დამოუკიდებლობის მტკიცეული გრძნობა, სიამაყის განცდა. ვაჯობე ჩემს თავს: დილით დედას ბოდიში მოვუხადე, მოვეხვიე, ვაკოცე, ვუთხარი, რომ მიყვარს ის და არ წავალ სამხედრო სასწავლებელში, არ მივატოვებ მას და უმცროს დას.

ბიჭებს კი სკოლაში ვუთხარი, რომ მე თვითონ გადაწყვიტე ასე, დედა აქ არაფერ შუაშია. ვილაცამ გაიცინა ჩემზე, ვილაცამ მითხრა, სწორედ მოიქეციო.

მას შემდეგ ათეულობით წლები გავიდა.

რომ მაშინ არ წავედი საფრენოსნო სასწავლებელში, რასაკვირველია, სწორი გადაწყვეტილება იყო. როგორი სამხედრო მფრინავი ვიქნებოდი, როდესაც მთელი ჩემი არსება, რაც მაშინ ჩემთვის ჯერ კიდევ ამოუცნობი იყო, პედაგოგიური ცხოვრებისკენ მიბიძგებდა.

ასე გადამარჩინეს მე მოუფიქრებელი ნაბიჯისგან დედის ცრემლებმა. არ გამოვრიცხავ, რომ მისი ცრემლები იყო არა მხოლოდ ცრემლები მწუხარებისა და წყენისა, არამედ წინასწარგამიზნული აღზრდისაც.

ფანტაზია

ბუნების ძღვენის შესახებ

დახატეთ, გეთაყვა, წრე და მასში ბევრი ბევრი წერტილი ჩასვით. წრე – ეს ჩვენი ბავშვია. წერტილები წრეში – ეს ბავშვის შესაძლებლობებია. ისინი მას ბუნებამ უბოძა. ბუნება მეტად გულუხვია ადამიანის არსის მიმართ: რამდენია ეს შესაძლებლობანი ბავშვში – ჩვენ არ ვიცით. ძალიან ბევრია. იმდენია, რამდენიც საჭირო იქნება არა მხოლოდ ჩვენს 21-ე საუკუნეში, არამედ მომავალ ასწლეულებსა და ათასწლეულებში. რასაკვირველია, ეს შესაძლებლობანი ერთგვაროვანი როდია, თესლი მრავალფეროვანი და სხვადასხვაგვარია. ბავშვი შეუზღუდავია თავის შესაძლებლობებში, მას ყველაფერი შეუძლია. გავბედავ და გავიმეორებ ჩემს წარმოდგენას ბავშვზე:

თუ სამყაროს მართლაც არ გააჩნია დასაწყისი და დასასრული, ბუნებას კი არ აქვს აღრიცხვა თავის შემოქმედებაში, სამყაროსა და ბუნების ერთადერთი მოდელი – ესაა ბავშვი.

მაგრამ შესაძლებლობანი ჯერ კიდევ არაა ახდენილი სინამდვილე, როგორც ყურძნის ნიჰნა არაა ყურძენი. ნიჰნიდან ყურძნის მტევნები რომ მივიღოთ, ჯერ საჭიროა, როგორც ბულატი ოკუჯავას სიმღერაშია, ის თბილ ნიადაგში ჩავფლათ, შემდეგ ვაკოცოთ ვაზს და მხოლოდ მერე გავუსინჯოთ გემო მწიფე მტევნებს.

მაგრამ წარმოვიდგინოთ: ყურძნის ნიჰნა თბილ მიწაში კი არ ჩავთესეთ, არამედ მოვისროლეთ იგი ძველ ბელელში, სადაც უამრავი ვირთხაა და დავივიწყეთ მის შესახებ. რა მოუვა ნიჰნას, რომელშიც ინახება დიდი მომავალი, სიცოცხლის განუმეორებელი ენერგია? იგი ვირთხების ღარიბულ მონაპოვრად იქცევა.

იგივე შეიძლება დავმართოს ბავშვის შესაძლებლობებს, თუ მათ არ განვავითარებთ, არ აღვზრდით და არ გავაკეთილშობილებთ.

შესაძლებლობათა ნაწილი ჩვენთვის ცნობილია. დავასახელოთ ზოგიერთი მათგანი: მეტყველება, მეხსიერება, აზროვნება, ხედვა, სმენა, შეხება, გამართული სიარული,

დაკვირვება, შეგრძნებანი, სიყვარული, განცდები, თანაგრძნობა და ა. შ. მეტად თუ ნაკლებად, ჩვენ ვზრუნავთ ჩვენი ცნობილ შესაძლებლობათა განვითარებისათვის, განსაკუთრებით ისეთებისა, რომლებიც ზნეობრიობასა და შემეცნებას შეეხება.

შესაძლებლობათა მეორე ნაწილის შესახებ ჩვენ ბუნდოვანი წარმოდგენა გვაქვს. მათ ავლენს არა ყველა ბავშვი, არამედ ერთეულები. ვთქვათ, სამი-ოთხი წლის ბავშვი იღებს ფესვებს დიდი რიცხვებიდან ანდა რიცხვები ხარისხში აპყავს. სხვადასხვა ასაკის ზოგიერთი ბავშვი ავლენს ისეთ უნარს, როგორიცაა: დანახოს და იკითხოს დახუჭული თვალებით, „ამოიცნოს“ სხვათა აზრები, იქონიოს ურთიერთობა უხილავ (უმაღლეს) სამყაროსთან, იაზროვნოს კოსმოსურად და მიიღოს ცოდნა სულიერი ძალი-სხმევის მეშვეობით, ინტუიციის მეშვეობით, განჭვრიტოს მომავალი, განსაზღვროს ნებისმიერი წლის ნებისმიერი დღე, ენა ამოიდგას ექვსი თვის ასაკში და ა.შ.

ბავშვებს თავად არ შეუძლიათ აგვიხსნან, როგორ აკეთებენ ისინი ამას, არც ჩვენ შეგვიძლია გავერკვეთ ასეთ მოვლენათა ბუნებაში.

შეიძლება თუ არა ვივარაუდოთ, რომ ასეთი შესაძლებლობანი აქვს ყველა ბავშვს, მაგრამ რაღაც ვითარებათა გამო, მხოლოდ ცალკეულებში ვლინდებიან?

ან იქნებ უნდა მივიჩნიოთ, რომ ესენი ბუნების შეცდომაა, ნორმიდან გადახვევაა?

მაგრამ ამკარაა, რომ ბავშვების ამჟამინდელ თაობაში ასეთი შემთხვევები ხშირად გვხვდება. რატომ ვეძებთ ბუნების „შეცდომები“? რა გვიშლის ხელს დაეუშვათ, რომ დგება ეპოქა, რომელიც ადამიანებს მოსთხოვს სწორედ ამგვარ უნარებს, ისინი ყველას თანდაყოლილი აქვს, თუმცა ჯერჯერობით მთელმარე მდგომარეობაში. გამოდის რომ ის, რასაც დღეს თვალყურს ვადევნებთ, ამ მომავლის მაუწყებელია.

შესაძლებლობათა მესამე ნაწილის არსებობის შესახებ ჩვენ მხოლოდ შეგვიძლია ვივარაუდოთ, როგორც ასტრონომი ვარაუდობს უხილავი ცის სხეულის არსებობას ციურ სხეულთა ამა თუ იმ თანამეგობრობაში. იქნებ არის ჩვენში შესაძლებლობა ვიფრინოთ და ველაპარაკოთ ერთმანეთს ნებისმიერ მანძილზე რაიმე აპარატების გარეშე, „დავინახოთ“ აზრები და ვიქონიოთ ურთიერთობა მათი დახმარებით, მოვისმინოთ და დავინახოთ ნებისმიერ დაბრკოლებათა მიღმა, მოვახდინოთ აზრების მატერიალიზება, გამოვიდეთ სხეულიდან და ვიმოგზაუროთ უმაღლეს სფეროებში და ა. შ. საერთოდ, ეს იქნება ეპოქა, როდესაც ადამიანს აღარ დასჭირდება აღარანაირი აპარატი – მიკროსკოპები, ტელესკოპები, სწრაფი ტრანსპორტი, მობილური კავშირურთიერ-

თობანი, ინტერნეტი, კომპიუტერი, ტელევიზია, სხვადასხვა სახის ჩიპები და ყოველივე ის, რასაც უახლოეს მომავალში მოიტანენ ნანოტექნოლოგიები ან სხვა მეცნიერებანი, აღარ დასჭირდება წამლები, ოპერაციები და სამედიცინო აპარატები. ჩვენი გამოვლენილი შესაძლებლობანი გამოდევნიან მათ.

რალა უნდა ვთქვათ ადამიანურ შესაძლებლობათა მეოთხე ნაწილის შესახებ, რასაც ვერ ვხვდებით, ვერ ამოვიცნობთ! მაგრამ დადგება დრო (რომელი ათასწლეული იქნება ეს?), როდესაც ისინი გამოვლინდებიან, და მაშინ ადამიანში გაიხსნება სიცოცხლისა და შემოქმედების სხვა ჰორიზონტები.

ყველა ეს შესაძლებლობა უკვე დღეს არის ბავშვში, მაგრამ ჩვენ არ შეგვიძლია ჩვენი ამჟამინდელი პედაგოგიკით ან სხვა მეცნიერების დახმარებით აღმოვაჩინოთ და განვავითაროთ ისინი.

მაგრამ ვაი, რომ შესაძლებლობათა იმ ნაწილის განვითარებისთვისაც კი, რომლებიც ახლა ჩვენთვის ცნობილია, არ გვყოფნის ხან დრო, ხან მოთმინება, ხან სიბრძნე, ხან ცოდნა, ხან სულიერ-ზნეობრივი სრულყოფა, ხან პედაგოგიური შემეცნება, ხან მათი განვითარების აუცილებლობის გაგება. იქნებ, არ გვყოფნის მოვალეობისა და სურვილის გრძნობაც, რომ დავეხმაროთ ბავშვს გამოავლინოს ბუნებისაგან ნაბოძები ძღვენი.

ოლა

ბუნება გავშვში

რა მიკროსკოპი გვიჩვენებს იმ შესაძლო მომავალს, რომელიც ჩადებულია სხვადასხვა მცენარეთა თესლში? მდოგვის მარცვალი, მართალია, „ყოველგვარ თესლზე მცირეა, მაგრამ როდესაც იზრდება, ყოველ მწვანილეულზე დიდია და ხედ იქცევა, ისე რომ მოფრინდებიან ცის ფრინველები და მის ტოტებს შეაფარებენ თავს“, – თქვა იესო ქრისტემ.

ჩვენ ვერ გვლლის ბავშვით აღფრთოვანება, რომელშიც „იმთავითვე ჩათესილია მისი მომავალი პიროვნების თესლი“; ვერ დაგვლლის გაოცება იმ სიძლიერის მიმართ, რომელიც ბუნებამ შესაძლებლობათა სახით მასში ჩააქსოვა. ისინი ისეთივე რეალურია, როგორც რეალურია თესლი. მაგრამ მომავალი სიძლიერის ეს შესაძლებლობანი შეიძლება დაზიანდეს ისევე, როგორც დაზიანდება მდოგვის მარცვალი, თუ მას ჩავთესავთ არა იმ ნიადაგში, რაც მას სჭირდება, არამედ სხვაში, რომელიც ზიანს მიაყენებს და მერე არც მოვრწყავთ და არც მოვუვლით. მაშინ სარეველები, რომლებიც შინაგან სამყაროში ქარს შემოაქვს, დალუპავს მას, დათრგუნავს, არ მისცემს შესაძლებლობას წარმოაჩინოს თავისი შესანიშნავი სიძლიერე. ეს სიძლიერე კი, თუ გამოვლინდება, თავს მოუყრის გონებრივ, ფიზიკურ და სულიერ ძალთა ყოვლისშემძლეობას.

შესაძლებლობებს, რომლებიც ბავშვშია ბუნებისაგან მოცემული, სჭირდება განვითარება. რა არის განვითარება? ეს არის პროცესი, როცა ბუნებრივი შესაძლებლობანი რეალურ ძალებში გადადის. ეს პროცესი მეტად რთულია.

თავად ბავშვს, განსაკუთრებით თავისი ცხოვრების პირველ წლებში, არ შეუძლია განვითაროს თავისი შესაძლებლობანი.

მაგრამ ზრდის მომდევნო პერიოდებშიც მას ყოველთვის როდი ეყოფა გონიერება ამ შესაძლებლობათა მიზანმიმართული განვითარებისათვის.

ბავშვს ეჭირდებით ჩვენ – მშობლები, გონიერი მოზრდილები, აღმზრდელები, მანქანებზე, რომლებმაც იცინა, რა არის განვითარება, რა და როგორ უნდა განვითარდეთ. ფსიქოლოგია ამტკიცებს:

„თუ ბავშვი ყველაზე ადრეული ასაკიდან საზოგადოებისა და საზოგადოების მიერ შექმნილი პირობების გარეთ აღმოჩნდება, იგი ცხოველთა განვითარების დონეზე რჩება“ (ა. ნ. ლეონტიევი).

განვითარება ბავშვის ბუნებრივი მისწრაფებაა. მას არ შეუძლია, არ განვითარდეს. ბუნება უძღვნის ბავშვს არა მხოლოდ შესაძლებლობებს, არამედ მათ გამოსავლენად განმავითარებელ იმპულსებსა და მოძრაობასაც. მაგრამ ამ მოძრაობამ შეიძლება დამახინჯებული ფორმა მიიღოს, თუ ჩვენი სიბრძნე და ზრუნვა არ წარმართავს მას. ამისთვის უნდა ვიცოდეთ, რა მოთხოვნების წინაშე გვაყენებს ბუნება. მოთხოვნები კი, რომელშიც განვითარების კანონზომიერების არსია ჩაქსოვილი, ასეთია:

– ბუნებრივ შესაძლებლობათა განვითარება ბავშვში ხდება კალენდარული ვადების საზღვრებში.

ეს ნიშნავს: ბავშვის ასაკობრივ ჩამოყალიბებაში არის პერიოდები, როდესაც შესაძლებლობათა ესა თუ ის ჯგუფი განსაკუთრებული ინტენსიურობით ვითარდება. ბუნება არ მოითხოვს ბავშვისგან განსაკუთრებულ (ანდა, საერთოდ, რამენაირ) სანების-ყოფო ძალისხმევას. თუ შეგვეძლება შევექმნათ ბავშვის გარშემო საჭირო შინაარსიანი გარემო, ეს შესაძლებლობანი (ეუნოდოთ მათ ფუნქციები, როგორც ეს ფსიქოლოგიაშია მიღებული) მონახვენ თავისთვის ყველაზე მისაღებ გზას. კალენდარული ვადების შემდეგ იგივე ფუნქციები სუსტდება. ამიტომ შემდგომ მათი განვითარება დაკავშირებული იქნება მიზანსწრაფულ ნებისყოფასთან, გაცნობიერებულ მისწრაფებასთან.

– ბუნებრივ შესაძლებლობათა განვითარება ბავშვში ხდება მხოლოდ სიძნელეთა გადალახვის პირობებში.

ეს ნიშნავს: ბავშვი იძენს იმ ძალას, რასაც დაძლევა. სირთულე – აღმასვლის საფეხურია. მაგრამ სირთულეები არის გონივრულიც და უგუნურიც. თუ ბავშვის გონივრული განვითარება გვინდა, მაშინ სიძნელეებიც გონივრული უნდა იყოს. უნდა გამოვიჩინოთ სიბრძნე, რომ ბავშვს წაუყუენოთ ისეთი სირთულეები, რომლებიც აკეთილშობილებენ მის ბუნებას, ავლენენ ფუნქციას და იქვე რთავენ მას გონივრულ, შემოქმედებით საქმიანობაში. სირთულეები, რომლებსაც ჩვენ ვთავაზობთ ბავშვს მისი

მიზანდასახული განვითარების პროცესში, უნდა აჭარბებდნენ ბავშვის ახლანდელ ძალებს (დ. უზნაძე). იბადება კითხვა: მაშ როგორღა დაძლევს მათ ბავშვი? დაძლევს ჩვენი დახმარებით, ჩვენთან თანამშრომლობით. ჩვენ გამოვდივართ, როგორც შუამავლები სირთულესა და ბავშვის ძალებს შორის. ვეხმარებით მას დაძლიოს სირთულეები: ვუხსნით, მივანიშნებთ, ნაფახალისებთ, შთავაგონებთ.

– გარემოს ხარისხი დადებით ან უარყოფით გავლენას ახდენს ბავშვის ბუნებრივ შესაძლებლობათა განვითარებაზე.

გარემო დადებით გავლენას ახდენს ბავშვის განვითარებაზე მაშინ, როდესაც იგი ქმნის წინმსწრებ პირობებს, რომლებიც ახალისებენ ჯერ კიდევ მოუშენიებელ ფუნქციებს ცხოველმყოფელი საქმიანობისათვის. მაგრამ გარემო განვითარებისთვის დაბრკოლებად იქცევა, თუ მისი პირობები მეტად დაშორებულია ან ძალიან ჩამორჩება ბავშვის ძალებს, ანდა იმ შემთხვევაში, თუ იგი ბავშვის ამოძრავებულ ძალებს შესთავაზებს არასასურველ შინაარსიან გარემოს და უგვანო მასალას.

– ბავშვის ბუნებრივ შესაძლებლობათა განვითარებას ახასიათებს ინდივიდუალური თავისებურებანი ან, ზოგჯერ, გადახრები.

ინდივიდუალურ თავისებურებათა აზრს ჩვენ ბავშვის თანდაყოლილ მოწოდებას, მისიას, გზას ვუკავშირებთ. ბუნება გულუხვია ბავშვის მიმართ, მაგრამ მისი სული თანდაყოლილი შესაძლებლობებიდან იზიდავს განსაკუთრებით იმ ძალებს, რომელთა სრული განვითარებაც მომავალში ხელს შეუწყობს მის საქმიანობას. ნაწილობრივ ამასთანაა დაკავშირებული ზოგიერთი გადახრები, რომლებიც არ შეესაბამებიან ჩვეულებრივ ნორმებს. ვთქვათ, წერა-კითხვის ათვისება ადრეულ – ორი-სამი წლის ასაკში. მაგრამ თუ ესა თუ ის შესაძლებლობა დაგვიანებით ჩნდება, ეს შეიძლება ავსხნათ ან გარემოთი, რომელმაც არ შეუწყო ხელი განვითარებას, ანდა მემკვიდრეობით გადმოცემული ავადმყოფობებითა და დარღვევებით. რა თქმა უნდა, არსებობს სხვა მიზეზებიც.

აკორდი

სათამაშო

მე არ ვამტვრევ სათამაშოს, რატომ არ გჯერათ, არ ვამტვრევ!

დამიბრუნეთ ახლავე!

თქვენ გეჩვენებათ, რომ ყველაფერს ვაფუჭებ, იმიტომ, რომ არ მიცნობთ.

მე სათამაშოს კი არ ვამტვრევ, მინდა დავშალო, რომ შიგნით ჩავიხედო, გავიგო, როგორ არის გაკეთებული.

მე ვიკვლევ სათამაშოს და ჩემებურად მინდა მისი გამოყენება.

მე თან მოვიტანე ჩემი განუმეორებლობა, მასში არის რაღაც ახალი, რაც თქვენ არ იცით.

მინდა გამოცდილება შევიძინო, რომ წლების შემდეგ გამოვავლინო ჩემი არსი, ჩემი გზა გავიარო.

მე სათამაშო არ მაინტერესებს და არც ის მინდა ვიცოდე, რა ღირს ის.

მაგრამ ის, საითაც ჩემი მომავალი მიზიდავს, გაცილებით ძვირი ეღირება, მასში ჩემი საჩუქარი იქნება ყველა თვენგანისთვის.

დააფასეთ ჩემში, რომ „ვამტვრევ“ სათამაშოს და არ ვთამაშობ მისი წესებით.

მე ჩემი წესები მაქვს და სათამაშოს არ მივცემ იმის საშუალებას, რომ თავის ჭკუაზე მატაროს.

თუ დავემორჩილები იმ სათამაშოების წესებს, რომლებსაც ჩემთვის ყიდულობთ, მალე მე თვითონ გავხდები სათამაშო – ნუთუ ეს არ გეყურებათ?

დღეს „ვამტვრევ“, ხვალ ამ გამოცდილებით ცხოვრებას ავაშენებ.

ნუ მიბრაზდები, დედა!

ნუ მკიცხავ, მამა!

დამიბრუნეთ სათამაშო, ვიდრე ის რამეში გამომადგება.

თქვენთვის კი უკეთესი იქნება თვალყური ადევნოთ, საით მიისწრაფვის ჩემი ბუნება!

ინტერმედია

ცელქი და ცელქობა

ხომ არაა დამოკიდებული ბავშვის სიცელქე მის განვითარებასთან? როგორ მოვექცეთ ცელქს?

განვითარება სრულყოფილების პროცესია. იგი სიძნელეთა გადალახვის შედეგად მიიღწევა. თუ ამ მომენტში ბავშვში ბუნებრივ შესაძლებლობათა ამა თუ იმ ჯგუფმა გაიღვიძა, იგი მოძრაობას იწყებს და სირთულეებისკენ მიისწრაფვის.

სიძნელეთა დაძლევა თვითმიზანი ხდება. ამიტომ ბუნება თავად მიმართავს სიძნელეთა ძიებისაკენ. თუ კი გარემოში მონახავს ჩვენს მიერ ორგანიზებულ პირობებს, ის დაკავდება მით. ჩვენ კი ვიტყვი, რომ ბავშვი თამაშობს, ერთობა, თავის საქმეს აკეთებს. ყოველივე ამას ჩვენ არ ჩავთვლით ცელქობად. ხოლო თუ გარემოში არაა ორგანიზებული პირობები, ის გამოიყენებს ნებისმიერ სხვა პირობებს, რომლებიც გათვალისწინებული არაა მისთვის, შეიქმნის მათგან სირთულეებს, რათა დაძლიოს ისინი, და ასე დაეხმარება თავის თავს განვითარებაში. აქტიურობის ამ ფორმას ჩვენ სიცელქეს ვუწოდებთ, რადგანაც ბავშვის ასეთი აქტიურობა არღვევს ჩვენ სიმშვიდეს, თანაც გვეშინია, რამე არ დააშავოს და დაიშავოს, უმაღლეს მივმართავთ აკრძალვებს: „ხელი არ ახლო... ნუ აიღებ... სად მიძვრები... არ გატეხო... გაინი იქით... ამას ნუ აკეთებ... რა გითხრეს შენ... დანყნარდი...“ ამას „წყრომის პედაგოგიკა“ ვწოდებ. განვითარების მოთხოვნილებათა ძალა საშუალებას არ მისცემს ბავშვს შეისმინოს ჩვენი გაფრთხილებები. ეს ჩვენ გაგვაბრაზებს: ესე იგი ის გაუგონარია, აკეთებს ჩვენ ჯიბრზე. და ვჩქარობთ გამოვიყენოთ სანქციები: ვიჩენთ სიმკაცრეს, არ ვაძლევთ საშუალებას, ვემუქრებით, ვსჯით.

რა არის სიცელქე და ვინაა ცელქი?

თუ ბავშვის სიცელქეს შევხედავთ ჩვენი სიმშვიდისა და შემფოთების თვალსაზრისით, რომ მან არაფერი გააფუჭოს ან თავი არ დაიზიანოს, ან არ შეგვანუხოს, მაშინ

ჩვენთვის სიცელქე იქნება, როგორც ლექსიკონი განმარტავს, ნებივრობა, თავნებობა, არაბუნებრივი და ქარაფშუტული მოქმედება.

მაგრამ თუ ბავშვის სიცელქეს შევხედავთ, როგორც მის ბუნებრივ შესაძლებლობათა მოძრაობას სრულყოფისაკენ, მაშინ სიტყვა „სიცელქე“ ძალიან მოგვენონება. იგი იქნება შესატყვისი ისეთი ცნებებისა, როგორიცაა: მიაგნო სრულყოფილებას, ისწრაფვო მშვენიერებისა და ნესრიგისაკენ. ცელქი ავითარებს თავის თავს, თავისებურად ანესრიგებს გარემოს, ის გარდაქმნის გარემოს პირობებს. სიცელქე ბავშვობის სიბრძნის გამოვლინებაა, ცელქი ბავშვი სიცოცხლის ძრავაა. ცელქი იჭრება ხვალისდელ დღეში და მას დღევანდელში ითრევს. ის მაღლა, ზღვრამდე სწევს თავისი განვითარების თამასას. ცელქები ცხოვრების არიან მომავალი შემოქმედნი ყველა მის მრავალფეროვან გამოვლინებაში: კულტურაში, მეცნიერებაში, ხელოვნებაში, პოლიტიკაში, ეკონომიკაში, საზოგადოებრივ საქმიანობაში. ისინი აგებენ და სრულყოფენ, გარდაქმნიან, ანახლებენ ადამიანთა ცხოვრებას; ცელქი ბავშვები პლანეტის ევოლუციური ძალაა.

ცელქი ბავშვი აცოცხლებს ჩვენს პედაგოგიურ ცნობიერებას. ოღონდ უნდა ჩამოვშორდეთ ავტორიტარიზმს, რომელიც, რასაკვირველია, ვერ იტანს სიცელქეს, და ჩვენ დავინახავთ: ცელქი გვაიძულებს დავამსხვრიოთ ავტორიტარული პედაგოგიკა. თუ გაუგებოთ და მივიღებთ ცელქს, ის ჩვენი აღზრდის ხელოვნების სალესად იქცევა.

წარმოიდგინეთ როგორი მოწყენილობა დამკვიდრდებოდა აღზრდაში, ცელქები რომ არ იყვნენ. იქ, სადაც ცელქები არ არიან, სადაც ბავშვები შეგნებულად იქცევიან და უფროსთა დარიგებებს უსიტყვოდ მისდევენ, აღზრდას ძალა ეკარგება, პედაგოგიური შემოქმედებაც უმიზნო ხდება. ნუ გაგვახარებს, თუ ჩვენი ბავშვი განონასწორებულია, დამჯერია, მშვიდია და ადვილად ემორჩილება ყველა ჩვენს მოთხოვნას. ასეთ ვითარებაში ჩვენ პროფესიულად დავჩიავდებით. ჩვენთვის უკეთესი იქნება, მოვძებნოთ გზები, რომ გავაცელქოთ ბავშვი. დროა, რომ ჩვენ თვითონ – მშობლებმა, აღმზრდელებმა, მასწავლებლებმა – ვისწავლოთ ცელქობა და ვიცელქოთ ბავშვთან ერთად, რათა მივცეთ მას შესაძლებლობა დაამკვიდროს თავისი ბუნებრივი ნიჭი.

ასე რომ: მიეცით ბავშვებს საშუალება იცელქონ.

მაგრამ დაგვჭირდება:

– ყურადღებით ვადევნოთ თვალი ბავშვს, როდესაც ის ცელქობს, რათა უმაღლეს დავეხმაროთ თავიდან აიცილოს საფრთხე, და რომ

– სიცელქე არ გადაიზარდოს სიბრიყვესა და თავხედობაში, სხვებთან დამოკიდებულებაში ზიანი არ მიაყენოს მათ;

– საიმედოდ დავმალეთ საგნები, რომლებმაც შეიძლება მოახდინონ მისი პროვოცირება (ასანთი, სანთებელა, დანები, ცეცხლსასროლი იარაღი), ან გვეშინია, რომ ის მათ დაამტკრევს;

– ხანდახან ვიცელქოთ ბავშვთან ერთად, მოვანყოთ ორომტრიალი;

– სიცელქის ენერგია კეთილი მოქმედებისაკენ წარმართოთ.

არ უნდა შევშოთ დედა, მით უმეტეს, გავბრაზდეთ, თუ ბავშვმა რაღაც მაინც მოახდინა, რაღაც გააფუჭა, გატეხა. ოღონდ უნდა დავებმართო მას, რომ მასში წარმოიშვას სინანულის განცდა, დარწმუნებული იყავით: მისი შრომა და შემოქმედება მომავალში ასგზის აგვინაზღაურებს მისი სიცელქით გამონვეულ ზარალს.

კიდევ ერთი ღირსება აქვს ბავშვურ სიცელქეს. ჩვენი ბავშვობა ჩვენი სიცელქით გვახსოვს. ბავშვობის თავგადასავალი ამკვიდრებს ჩვენ მეხსიერებაში მორალურ კლიმატს, რაც შემდეგ თვითაღზრდაში გვებმარება. ჩვენ ვწუხვართ ან გვიხარია, როდესაც წარსულს ვიხსენებთ. ზოგჯერ მოვუყვებით შვილებსა და შვილიშვილებს ჩვენი ბავშვობის შესახებ, ჩვენი ბავშვობის სიცელქეებს და დავინახავთ, როგორ გამხიარულდებიან და გადაგვეკიდებიან: „კიდევ მოგვიყვიო!“

რატომაა ეს ასე?

„საერთოდ ძნელია გამოთქმა იმ გრძნობისა, რომელიც სამშობლოსთან გვაკავშირებს. თუ ვიტყვით, რომ იგი გვიყვარს, – ის არაფრისმთქმელი ფრაზაა. არც დედამიწის ულამაზეს გარკვეულ გეოგრაფიულ სივრცედ მისი აღქმა ნიშნავს რამეს. ჩვენ სისხლხორცეული ნაწილი ვართ ჩვენი მამულისა, იგი საუნჯეა ჩვენი. ჭირს გარჩევა, ჩვენ ვცხოვრობთ მასში, თუ ის მკვიდრობს ჩვენს გულებში. სამშობლო, ესაა ენა ქართული, ესაა სული ჩვენი დიდებული წინაპრებისა, ათასობით წმინდა მონაშისა, მეფეთა, კათოლიკოს-პატრიარქთა, ღირსთა და ღმერთშემოსილთა მამათა და დედათა, ესაა ჩვენი უთვალავი ტაძარი და მონასტერი, ჩვენი სიწმინდენი, ხელოვნება, არქიტექტურა, მწერლობა. ესაა ჩვენი ხასიათი და აზროვნების წესი; ესაა ჩვენი წარსული, აწმყო და მომავალი. სამშობლო ჩვენი დიდი იმედია. მისდამი გრძნობა ისევე ამაღლებული და სათუთია, როგორც სიყვარული ღვთისა“.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და
მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II
ეპისტოლენი. წიგნი II. თბ. 2009, გვ. 277

აკორდი

მავარჯიშეთ ზნეობრივობაში

დედა, მამა!

არ ვიცი, სადაა ზღვარი სიცელქესა და თავხედობას შორის, სიცელქესა და ბოროტებას შორის, სიცელქესა და უხეშობას შორის, სიცელქესა და თავაშვებულობას შორის.

ვფიქრობ, თქვენც გეშლებათ ეს ყველაფერი ერთმანეთში, და იმის ნაცვლად, რომ აღმზარდოთ, მამართლებთ და მტოვებთ ჩემი დაუოკებელი იმპულსების სტიქიაში.

პატივისცემი სტუმარი გვენვია. ჩამოჯდა დივანზე. მე კი წყლიანი ჭიქით ხელში მივეპარე მას უკნიდან და თავზე დავასხი წყალი. თქვენ მის წინაშე დაინყეთ ბოდიშის მოხდა, იგი კი, საბრალო, ბუტბუტებდა: „არა უშავს, არა უშავს, ბავშვია...“ შემდეგ, როდესაც სტუმარი წავიდა, მამამ მხოლოდ ეს მითხრა: „აი, შე ცელქო, შენა, საიდან მოგდის თავში ასეთი სისულელეები?“ ესაა სულ მამაჩემის ალზრდა.

გგონიათ, რომ სიცელქე იტანს თავხედობას?

ამ დღეებში პარკში წამიყვანეთ. სკამზე ჩამოვსხედით და თქვენ ერთმანეთთან საუბარი გააბით. მე კი, თუ იცით, რითი ვირთობდი თავს? ყველა გამეღელს, დიდსაც და პატარასაც, ენას ვუყოფდი. ვილაცა დამცინოდა, ვილაცას ვებრალებოდი, მოზრდილები მწყრალად მიყურებდნენ. მე კი ვიცინოდი. დედა დროდადრო მეუბნებოდა: „გეყოფა, რა მოგივიდა?“ – და მეტი არაფერი. ესეც დედის ალზრდა!

სიცელქე თავხედობა არაა!

თქვენ ხომ ხედავთ, მე არ ვუსმენ ბებიას, სულ ვაბრაზებ, ვუყვირი. მთხოვა, ნუ ურტყამ როიალის კლავიშებს მთელი ძალითო, მე კი უფრო მეტი ძალით დავცხე მუშტები და რამდენიმე კლავიში ჩავამტვრიე. დედაც და მამაც, რატომ არ ამიხსნით, რომ ადამიანებთან ასეთი ურთიერთობა არ შეიძლება, რატომ არ მოითხოვთ ჩემგან, რომ მიყვარდეს და პატივს ვცემდე ბებიას? ან იქნებ ფიქრობთ, რომ ყველაფერი თავისით მოგვარდება?

მე ყოველდღე „ჩავდივარ“ ბევრ ასეთ „საქმეს“ და ვგრძნობ თავაშვებულობას. ამას კი ცუდი გზით მივყავარ.

დედა და მამა!

გამაგებინეთ, როგორ მოვიქცე ადამიანთან, როგორ მოვეპყრა საგნებს. ამიხსენით, რა არის კარგი და რა არის ცუდი, რა შეიძლება და რა არ შეიძლება.

აღმზარდეთ პესტალოცის ბრძნული დარიგებებით. ის თქვენ გეტყვით:

მთელი ელემენტარული ზნეობრივი აღზრდა სამ საფუძველს ემყარება:

– გამოვუმუშაოთ ბავშვებს წმინდა გრძნობების მეშვეობით კარგი მორალური განწყობა;

– ვავარჯიშოთ ზნეობრიობა სამართლიან და კეთილ საქმეებზე, რათა აჯობოს ბავშვმა თავის თავს და არ დაიშუროს ძალისხმევა;

– განვუვითაროთ ზნეობრივი მსოფლმხედველობა იმ სამართლებრივი და ზნეობრივი პირობების დაპირისპირების მეშვეობით, რომელშიც ბავშვი უკვე ცხოვრობს.

ხედავთ, რას გირჩევთ დიდი პედაგოგი: ავარჯიშეთო!

უნდა მავარჯიშოთ სამართლიან და კეთილ საქმეებში, გესმით? ნუ გაამართლებთ ჩემს თავაშვებულობას და ყველაფერს ბავშვურ სიცელქეს ნუ უწოდებთ.

თვალი არ მომაშორეთ, დედავ და მამავ, ვინაიდან მომავალში დიდსულოვნებისა და კეთილშობილებისაკენ გზის მონახვა ძალიან გამიჭირდება.

ინტერმედია

სახიფათო სიცელქე

გიაგობთ ჩემი ბავშვობის ერთ სახიფათო სიცელქეზე.

ეს იყო 1943 წლის ზაფხულში. მიმდინარეობდა ომი.

მაშინ 12 წლისა ვიყავი და ზაფხულს ბებიასთან და პაპასთან სოფელში ვატარებდი.

კავკასიის მთებიდან ბომბების აფეთქების ისეთი გრუხუნი მოდიოდა, რომ ფანჯრის მინები ზუზუნებდნენ.

ზოგჯერ სოფლის თავზე, პირდაპირ სახლების ზემოთ, პატარა გერმანული თვითმფრინავები გადაიფრენდნენ ხოლმე. ისინი დაფრინავდნენ ნელა და დაბლა და ჩვენ მფრინავების დანახვასაც ვასწრებდით. თვითმფრინავებიდან ფურცლებს ყრიდნენ, ჩვენ კი, ბავშვები, მივდედით მათ, ვემუქრებოდით გერმანელებს და ქვებს ვესროდით.

სახლის მახლობლად ბუჩქნარი იყო. წნელების ჭრის დროს (მათგან პატარა კალათებს ვწნავდით მაყვლისთვის), თოფის დაუანგული ლულა ვიპოვე. ვილას ახსოვდა კალათა და მაყვალი, ლულა ჩუმად მივიტანე სახლში და საქათმეში დავმალე.

ბავშვმა ყოველთვის იცის, რა არის სიცელქე და რა არ მოსწონთ დიდებს. ამიტომ მოქმედებს ისე, რომ არავის არ შეეპაროს ეჭვი მის განზრახულზე. ასე მოვიქეცი მეც.

ვიცოდი, სად ჰქონდა ბიძაჩემს კოლოფი თოფის ნაშლით. კოლოფი ჩუმად ავიღე და საქათმეში მივიტანე.

მთელი წამალი თოფის ლულაში ჩავყარე, შემდეგ ლულა პატარა კენჭებით ავაკე. ლულის წინა ნაწილი ქვაზე დავდე, ესე იგი თავი მალა ავუწიე. შემდეგ დავბრუნდი სახლში, ბუხრიდან ცეცხლი გამოვიტანე და ჯოხს მოვუკიდე.

ბებია შემეკითხა: „რისთვის გინდა ცეცხლი?“

„ახლავე ჩავაქრობ“ – დავამშვიდე ბებია.

შევედი საქათმეში და შიგნიდან კარი ჩავკეტე.

ჯოხის ცეცხლმოკიდებული ბოლო ლულის ბოლოსთან მივიტანე.

გაისმა საშინელი გრუხუნი.

ხალხმა, მეზობლებმა, ბებია ვერ გაიგეს, რა მოხდა. მათ ეგონათ, რომ გერმანელებმა ბომბი ჩამოაგდეს, თუმცა ვერ გაეგოთ – სად?

და როდესაც საქათმე შემოანგრის, დაინახეს, რომ უგრძნობლად ვეგდე მინაზე. ყველა ქათამი, რომლებიც ქანდარებზე ისხდნენ და თვალყურს ადევნებდნენ ჩემ საქმიანობას, დახოცილები ეყარნენ მინაზე.

ლულა ნაწილებად იყო დაგლეჯილი.

გონს რომ მოვედი, ბებიას მუხლებზე მედო თავი და პირველი, რაც გავიგონე, მისი გულისცემა იყო, ძლიერი და გახშირებული.

ბებია არ გამომლნძლა, არც პაპას დავესჯივარ. ბებია ტიროდა და იმეორებდა: „მადლობა ღმერთს, რომ ცოცხალი ხარ... მადლობა შენდა, უფალო!“ მოგვიანებით პაპამ ვენახში წამიყვანა და შემეკითხა: „შვილო, გესმოდა მაინც, რა შეიძლებოდა მოგსვლოდა? ან ჩვენზე მაინც ფიქრობდი?“ ამბობდა პაპა ამას ბრძენის ხმით და თან ვენახს შაბიამნით წამლავდა.

რასაკვირველია, უგუნურად მოვიქეცი. სიცელქე ისედაც ბავშვის უგუნურებად გვეჩვენება. მაგრამ ჩემმა ამ ბავშვურმა სიცელქემ საშუალება მომცა შემეცნო ბევრი რამ: ბებიის გული, პაპის სიბრძნე და ჩემი პასუხისმგებლობა ნათესავების წინაშე. ეს განცდა მაშინვე კი არ მეწვია, არამედ წლების შემდეგ.

ელეგია

გზაზე ბრძენი კაცი მიდის

ჩაიარა ბრძენმა ერთი სახლის წინ. ხედავს: ეზოში უამრავი ქალია, ერთი თმებს აგლეჯს მეორეს, ის ყვირის, დანარჩენები ხმაურობენ – ცდილობენ მათ გაშველებას. შენიშნეს მათ ბრძენი და მოუხმეს თავისთან: გვიშველე, თორემ უბედურება მოხდებაო.

ბრძენი მათ დაძახილზე მივიდა, მათ უამბეს:

– აი ეს ქალი, რომელსაც პირველად ვხედავთ ჩვენს სოფელში, – მიუთითეს იმაზე, რომელიც ჩაფრენოდა მეორეს თმებში, – ამბობს, რომ 12 წლის წინათ თავისი პირმშო ამ სახლის ზღურბლთან მიაგდო. დიასახლისმა, მეტად ჭკვიანმა და დიდსულოვანმა ქალმა, აიყვანა იგი და დღემდე ზრდის მას მშობელი დედის სიყვარულით. იზრდება კეთილი, ზრდილობიანი და ნიჭიერი ბიჭი, რომელიც მთელ სოფელს უყვარს. ახლა კი ეს ქალი გამოგვეცხადა და ითხოვს, დაუბრუნონ ბავშვი... ეს სამართლიანია?

ბრძენმა მოდავე ქალს მიმართა:

– შენ იმიტომ მიატოვე ჩვილი, რომ ცხოვრებას გიშლიდა?

– კი... – უგულოდ უპასუხა ქალმა.

– ახლა რად გინდა ის, ხომ უკვე 12 წელი გავიდა?

– მინდა აღვზარდო, – თქვა მან.

– მაგრამ ის ხომ უკვე კეთილი ზნით იზრდება?

– მე ხელახლა აღვზრდი მას.

მაშინ ბრძენმა უთხრა ქალებს:

– მოისმინეთ არაკი.

გუგულმა ჩუმად დადო კვერცხები ვარხვის ბუდეში. დედა ვარხვი თავის კვერცხებთან ერთად აჯდა მათაც და როდესაც ბარტყები გამოიჩეკნენ, იგი პატარა ვარხვებთან ერთად ზრდიდა გუგულის ბარტყებს, არ ასხვავებდა მათ ერთმანეთისგან და დედის სიყვარულით უყვარდა ყველას. ხოლო როდესაც დედა ვარხვს საკვები აღარ

ჰყოფნიდა ყველასთვის, გაიგლეჯდა ხოლმე გულს და კეებავდა ბარტყებს საკუთარი სისხლით. ბარტყები დაფრთიანდნენ, გაიზარდნენ და ამოფრინდნენ ბუდიდან, ფიქრობდნენ, რომ ყველა მათგანი ვარხვი იყო.

აი ამ დროს გუგულმა შემოიკრიბა გარშემო პატარა გუგულები, რომლებიც ვარხვმა გამოზარდა და ის თავის მშობლიურ დედად მიაჩნდათ, და მათ ზნეობის გაკვეთილი ჩაუტარა. ჩამოსხა გუგულის ბარტყები ხის ტოტზე, თავად უფრო ზემოთ დაჯდა, და იქიდან დაიწყო ლაპარაკი:

– შვილნო ჩემნო, თქვენ უკვე ფრინველებისა და ცხოველების სამყაროს დიდ ცხოვრებაში შემოდიხართ. დაიმახსოვრეთ, ვინ არ უნდა იყოთ, რომ არ შეარცხვინოთ ჩვენი დიდი ჯიში.

– ვინ ხარ შენ? – შეეკითხა გუგულის ერთი ბარტყი, – ჩვენ უკვე ვიცით, როგორც ცხოვრობენ ვარხვები!

– მე თქვენი მშობელი დედა ვარ...

– მაშ ვინლა ჩვენი დედა-ვარხვი?

– მან თქვენი თავი მე მომპარა... თავის სისხლს იმიტომ გასმევდათ, რომ მშობლიური დედა დაგვინყებოდათ... – და გუგული ატირდა, – მას თქვენთვის აღზრდა არ მოუცია, სიტყვაც არ დასცდენია იმის შესახებ, თუ ვინ არ უნდა იყოთ, რომ ტყეში პატიოსნად იცხოვროთ...

ვარხვის გაზრდილ გუგულის ბარტყებს გული აუჩუყდათ.

– სანყალი დედა... – თქვა ერთმა.

– მშობელი დედა... – თქვა მეორემ.

– საყვარელი დედა... – თქვა მესამემ.

– მოვუსმინოთ დედიკოს, რომ ვიცოდეთ, ვინ არ უნდა ვიყოთ ჩვენ... – თქვა მეოთხემ.

– ნუ იქნებით, შვილნო ჩემნო, მაიმუნები, ნუ იქნებით ქამელეონები, ნუ იქნებით ღორები, ნუ იქნებით ვირები, ნუ იქნებით თხები...

– ვინ არიან ისინი, ჩვენ ისინი ჯერ არ გვინახავს? – იკითხეს გუგულის ბარტყებმა.

– თქვენ მათ ნახავთ, ასეთი ტყეში ბევრია. ნუ იქნებით ისინი!

– ვარხვები შეიძლება ვიყოთ?

– დაივიწყეთ ვარხვებიც, ისინი ბოროტები და უგულონი არიან!

– მაშ, ვინდა უნდა ვიყოთ? – ერთხმად იკითხეს გუგულის ბარტყებმა.

– მხოლოდ გუგული, ნამდვილი, როგორიც მე ვარ! – უთხრა მათ დედამ.

გუგულის ბარტყებმა, რომლებსაც ჯერ არ შეეცნოთ ფრინველთა და ცხოველთა სამყარო, დაუჯერეს თავის დედას.

– რა საჭიროა, მართლაც, გაიგლიჯო გული, რომ შენი სისხლით გამოკვებო ბარტყები, თუ არ გინდა მათ ზიანი მოუტანო? ჩვენ კინალამ არ დავივიწყეთ ჩვენი დედა გუგული ... აი თურმე როგორია ჩვენი ნამდვილი დედა, თავისუფალი და ლამაზი, დედა-ვარცხვს კი არ ჰგავს!.. – უთხრეს გუგულის ბარტყებმა ერთმანეთს.

ისინი სხვადასხვა მხარეს გაფრინდნენ იმ აზრით, რომ ამიერიდან ნამდვილი გუგულები არიან და ვარცხვები არასოდეს იქნებიან.

მალე ვარხვის ბუდე გუგულის ახალი კვერცხებით აივსო.

ბრძენი გაჩუმდა. ქალები არაკზე ჩაფიქრდნენ, ბრძენი კი თავისი ხმამაღალი ფიქრებით ეხმარებოდა მათ: „დედა-გუგულის აღზრდა ჯუნგლების პედაგოგიკაა. დედა-ვარხვის აღზრდა კი – ღვთიური პედაგოგიკა“.

და ბრძენი კვლავ თავის საველ გზას გაუყვა.

სიმჟონია

გაუფრთხილდით ჩემს მეტყველებას

თქვენ მზად ხართ დამეხმაროთ განვითარებაში?

მაშ ქენით დიდი სიკეთე!

უნინარეს ყოვლისა, იზრუნეთ ჩემში მეტყველების განვითარებისათვის.

ნუ ფიქრობთ, რომ მეტყველება მჭირდება მხოლოდ ადამიანებთან ურთიერთობისათვის. მეტყველების დახმარებით ურთიერთობა მექნება თქვენთანაც, ცხოველთა სამყაროსთანაც, მცენარეებთანაც, ქვებთანაც, ვარსკვლავებიან ცასთანაც და ღმერთთანაც და საკუთარ თავთანაც. მეტყველების საშუალებით ჩაეწვდები საკუთარ თავს და გამოვხატავ ჩემს დამოკიდებულებებს, ჩემს აზრებს, გრძნობებს, ალგიზრდი საკუთარ თავს.

მეტყველება ჩვენი სულიერი განვითარების გამოხატულებაა.

როგორ განავითარებთ ჩემში მეტყველებას?

რისკენ მიმართავთ ჩემს მეტყველებას?

თქვენთვის მაქვს რჩევა, მაქვს თხოვნა.

პირველი.

თქვენი სუფთა მეტყველება ჩემი მეტყველების განვითარების ყველაზე მთავარი პირობაა. იგი უნდა იყოს სუფთა არა მხოლოდ მაშინ, როდესაც მე მომმართავთ, არამედ ყოველთვის.

რას ნიშნავს სუფთა მეტყველება?

ეს არა მხოლოდ სწორი წარმოთქმაა, აზრების გრამატიკულად სწორად აგებაა წინადადებებში. ეს არ არის მთავარი.

მეტყველების სისუფთავე განისაზღვრება აზრობრივი და გრძნობითი შინაარსით. დაე, თქვენს მეტყველებაში იგრძნობოდეს სიყვარული, თანაგრძნობა, ურთიერთგაგება, პატივისცემა, სიხარული, მიზანდასახულობა. დაე, თქვენი მეტყველება ემსახურე-

ბოდეს სიკეთის დამკვიდრებას, მიჰქონდეს მას ადამიანებთან მაცოცხლებელი სული. თქვენი მეტყველება სუფთა იქნება, თუ თავად გულწრფელი და მართალი იქნებით. მაშინ სიტყვები და გამოთქმის ფორმები თვითონ მონახავენ შესანიშნავ წყობას.

თუნდაც ერთი ციცქნათიც რომ შეეხოს ჩემს უბინო მეტყველების ნიჭს თქვენი ცრუ მეტყველება, მეტყველება გაღიზიანებული და გაბოროტებული ადამიანისა, ჩემი ცხოვრება დიდად დაზიანდება, ბედი დამიმახინჯდება.

მეორე.

ჩემში მეტყველების ნიჭი იღვიძებს დიდი ხნით ადრე ჩემს დაბადებამდე. დედის საშოში ხუთი თვის ასაკში მე უკვე აღვიქვამ გარე ბგერით სამყაროს. მესმის, როგორ ლაპარაკობთ ერთმანეთთან, მესმის მუსიკა.

თუ თქვენი მეტყველება კეთილია, თუ მუსიკა, რომელსაც უსმენთ, ამაღლებულია – ეს მახარებს, მზად ვარ შევიწოვო თქვენი ბგერითი ნაკადები. დაე, დედა კითხულობდეს კარგ წიგნებს, უსმენდეს კარგ მუსიკას, ფიქრობდეს მომავალზე; დაე, უყვარდეს მამას დედა და არ ენანებოდეს მისთვის კეთილი სიტყვები; ისაუბრეთ ჩემს გაჩენაზე სასიხარულო მოლოდინის გრძნობით. მე გავირინდები, როცა მამა ყურს მიადებს დედის მუცელს, დამელაპარაკება, მეტყვის, როგორ ვუყვარვარ, როგორი ლამაზი და კეთილი დედა გყავს. ამ დროს მე ვიზრდები, ჩემი სამეტყველო ნიჭი მომავალი კეთილი მეტყველებისათვის ემზადება.

ძალიან გთხოვთ, გამიფრთხილდით, გაუფრთხილდით თქვენს მეტყველებას, რომ ამით ჩემს მომავალ მეტყველებასაც გაუფრთხილდით.

როდესაც თქვენ ჩხუბობთ, მე მეშინია.

როდესაც გრუხუნებს ინდუსტრიული მუსიკა, მინდა სადღაც დავიმალო.

როდესაც ტელევიზორს მიუსხდებით და უყურებთ ფილმებს, სადაც ყვირიან, ღრიალებენ, ბილწსიტყვაობენ, ისვრიან, აფეთქებენ და კლავენ, მე ვიბუზები, მინდა თითები დავიცვა ყურებში, მინდა დავბრუნდე კვლავ ზეცაში.

იცით, კიდე რა მომდის ამ დროს?

უხეში ხმაურისა და გრუხუნისაგან, ყვირილისა და ბილწსიტყვაობისაგან გულის ცემა მიჩქარდება, პულსიც მეცვლება, ჩემში იცვლება სისხლის ქიმიური შემადგენლობაც კი. ჩემი მეტყველებითი ნიჭი თანდათანობით ეჩვევა უხეშობას, უხამსობას, ჩემი ხასიათი იხრება გაღიზიანებულობისაკენ. ეს ყოველივე გამოვლინდება ჩემში, როდესაც

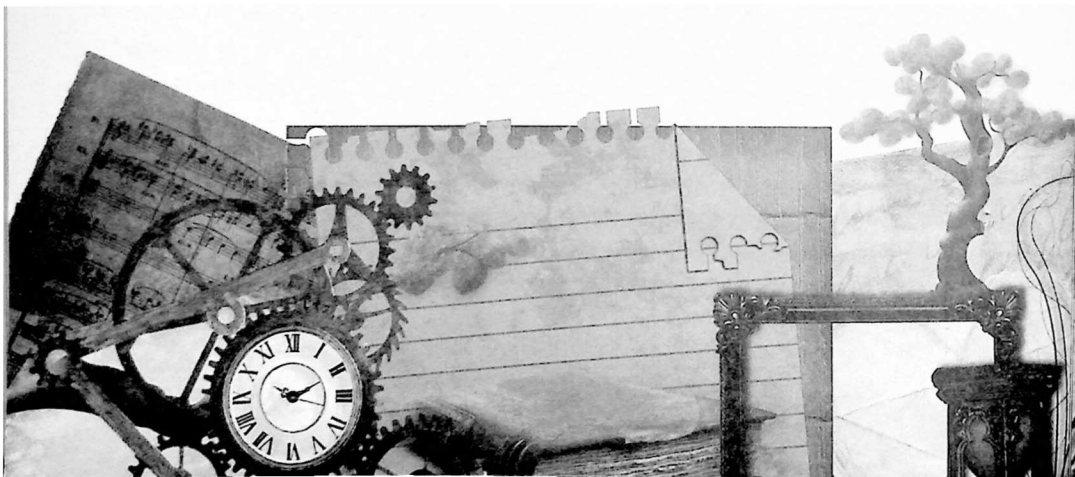
საც ორი-სამი წლისა ვიქნები, როდესაც 12-14 წლისა გავხდები. თქვენ მაშინ ბრალს მე დამდებთ, მაგრამ არ გაგახსენდებათ, რომ თავად ჩემს დაბადებამდე უწყობდით ხელს ჩემი მეტყველებისა და ჩემი ხასიათის დამახინჯებას.

გთხოვთ, ასე ნუ მოიქცევით. ხოლო თუ როგორ მოიქცეთ, რომ ხელი შეუწყოთ ჩემში კეთილმეტყველების განვითარებას, თქვენ უკვე იცით.

მესამე.

გამამდიდრეთ ჩემი მეტყველება გრძნობებით, განავითარეთ ჩემში არა უბრალოდ მეტყველება, არამედ კეთილმეტყველება, ოქროპირობა, ბრძნული მეტყველება. ასეთივე იყოს თქვენი მეტყველებაც, რომლითაც შეავსებთ ჩემს ირგვლივ არსებულ სივრცეს: კეთილი, ბრძნული, ერთიმეორისადმი სიყვარულითა და ზრუნვით აღვსილი. თითოეულმა სიტყვამ, რომლითაც მომმართავთ, მაგრძნობინოს მე თქვენი გულითადობა, სიყვარული, მოფერება, სიბრძნე. ასე ვისწავლი გამოვხატო ჩემს მეტყველებაში სიყვარული თქვენდამი, ადამიანებისადმი, გამოვხატო პატივისცემა, ზრუნვა, აღერსი, გულწრფელობა, თანაგრძნობა, თანასიხარული, გაგება. ასე ჩაისახება ჩემში გონივრული მეტყველება. თუ თავშეკავებულები იქნებით თქვენს მეტყველებაში, მეც მივიღებ თქვენგან ამ თვისებას, თქვენი ხატოვანი და ემოციური მეტყველება დამეხმარება ვისწავლო ლაპარაკი სახიერად და ემოციურად. თქვენი მშვიდი მეტყველებაც ჩემთვის მაგალითი გახდება.

თქვენ გითხრეს: „ერთი პირიდან გამოდის ლოცვა-კურთხევა და წყევლა. ასე არ უნდა იყოს, ჩემო ძმებო“. გააკეთეთ ისე, რომ თქვენი პირიდან მოედინებოდეს ჭეშმარიტებითა და სიკეთით აღსავსე სიტყვათა ნაკადი. მაშინ ჩემი სიტყვაც გაგახარებთ

თქვენ. გახსოვდეთ და მეც გამაფრთხილეთ ხოლმე, რომ სიტყვას თან ახლავს შემოქმედებითი ენერგია, მაგრამ ის შეიძლება გამანადგურებელიც იყოს. აღზარდეთ ჩემში სიტყვის პასუხისმგებლობა. მასწავლეთ, როდის უნდა ვდუმდე და როდის უნდა ვლაპარაკობდე.

შემადლებინეთ ვიყო ჩემს სიტყვაში თამამი, მაგრამ გონიერი, თავისუფალი, მაგრამ თავშეკავებული, სამართლიანი, მაგრამ დამთმობი.

ნუ განმსჯით და ნურც სხვის განსჯას მასწავლით. შემასმინეთ მცნება: „ნუ განიკითხავთ, რათა არ განიკითხოთ“.

დამიცავით ლაყბობისაგან, ამიხსენით, რატომ არ შეიძლება სივრცის დანაგვიანება ფუჭსიტყვაობით.

არ მიყვიროთ ჩემი სიცელქისთვის. თქვენი ყვირილი, დაშინება და რისხვა შებლა-ლავენ ჩემს მეტყველებასა და ხასიათს.

დაე, თქვენმა დარიგებებმა და სულიერმა აღშფოთებამ ამაცილონ ბილწსიტყვაობას, ავსიტყვაობას, გინებას, ჩაცეიებას, ღრძო ლაპარაკს. მიანიჭეთ ჩემს მეტყველებას კეთილხმოვანება და მელოდიურობა.

თქვენი მეტყველება ჩემი მეტყველების განვითარების საფუძველია. თქვენ პასუხისმგებელი ხართ ჩემი მეტყველებისათვის. მეტყველება, რომელსაც თქვენ განავითარებთ ჩემში, გახდება ჩემი პიროვნების ხარისხი და ჩემი შინაგანი სამყაროს მწყალობელი.

მთელი ცხოვრება თქვენს ვალში ვიქნები, თუ ჩემს მეტყველებას გადააქცევთ ანთებულ სანთლად დღისით და შუქურად – წყვდიადში.

მეოთხე.

ჩემში მეტყველების განვითარება თავისი ბუნებრივი კალენდარული ვადებით მიმდინარეობს: სამი წლის ასაკამდე მე ვიძენ მეტყველებითი საქმიანობისა და ცხოვრების საფუძველს. შემდეგში ჩემი მეტყველება გამდიდრდება ზნეობრიობით, გრძნობებით, სიბრძნით, კეთილშობილებით. ცხრა-თერთმეტი წლის ასაკამდე ეს ყოველივე მოხდება თავისუფლად და ბუნებრივად, თუ თქვენ ამაღლებული და სუფთა მეტყველებით გარემოში მომაქცევთ. ეს სიკეთე მთელი ცხოვრება თან გამყვება. ამ კალენდარული ასაკის შემდეგ კი ჩემში მეტყველების ბუნებრივი განვითარების შესაძლებლობა დასუსტდება. თუ ამ დრომდე ჩემს მეტყველებაში შეიჭრება სარეველები (უხეშობა,

ბილნსიტყვაობა, არაბუნებრივობა და სხვა), გაგიჭირდებათ მისი ამ სარეველებისგან გათავისუფლება. მე კი დამჭირდება დიდი ნებისყოფა, ძალისხმევა, რომ გავაკეთილშობილო ჩემი მეტყველება, მაგრამ შევძლებ კი?

გაუფრთხილდით ჩემში მეტყველების განვითარების ამ პერიოდს.

ამ პერიოდს კიდევ ერთი საიდუმლო აქვს: შემიძლია ერთბაშად დავუფულო რამდენიმე ენას მშობლიური ენისათვის ზიანის მიუყენებლად. გამონახეთ შესაძლებლობა, მაჩუქეთ მშობლიურის გარდა ერთი ან ორი, როგორც თქვენ უნოდებთ, უცხო ენა. მეტყველებისადმი ჩემი ბუნებრივი უნარი დამეხმარება ავითვისო სხვა ენებიც ბუნებრივად, ნებისყოფის დაუძაბავად. თქვენ ხომ არ დამსვამთ ხოლმე მე – ჩვილს, ორ ან სამწლიან ბავშვს – მერხთან, არ გადამიშლით წიგნს და არ მიტარებთ მშობლიური ენის გაკვეთილებს? ხომ ხედავთ, როგორ ვითვისებ მშობლიურ მეტყველებას, ყოველგვარი პროგრამების, სწავლებისა და გაკვეთილების გარეშე: თქვენ ლაპარაკობთ ჩემს გარემოცვაში, მელაპარაკებით მე, ჩემი ბუნებრივი ენობრივი ნიჭი კი თავად ამოიცნობს ენის კანონებს, და დაბადებიდან ერთნახევარი ან ორი წლის შემდეგ ვიწყებ თავისუფლად ლაპარაკს, გამოვხატავ ჩემს გრძნობებს, განცდებსა და აზრებს. შემდეგ კი ჩემში სულ უფრო და უფრო მეტად იხსნება მეტყველებითი ინტუიცია, ვიწყებ სიტყვების შექმნას, სამეტყველო სახეების წარმოქმნას, რაც თქვენ გოაცებთ და ალგაფრთოვანებით ხოლმე.

ასეთივე ბუნებრივი წესით შემეძლო იმავე წლებში ავლაპარაკებუდიყავი ნებისმიერ სხვა ენაზეც. რა არის ამისთვის საჭირო? უნდა გაიგოთ, რომ მე ადვილად ვითვისებ იმ ადამიანის მეტყველებას, რომელიც ცხოვრებისათვის აუცილებელ გარემოს მიქმნის. თუ დედა და მამა მასაზრდოებენ, მეფერებიან, მაბანავებენ, მფუთავენ, მეთამაშებიან, დავყავარ სასეირნოდ და აკეთებენ ყოველივე ამას მშობლიური ენის თანხლებით, მაშინ მეც ჩემი მხრიდან ამოვიდგამ ენას, ავლაპარაკდები. ამეტყველება ჩემთვის აუცილებელი ხდება, რომ ჩემზე მზრუნავ ადამიანებთან – დედასთან და მამასთან ურთიერთობა დავამყარო. მაგრამ, აი, დედა და მამა სამუშაოდ მიდიან, მე კი სამეურვეოდ ბებიასთან ვრჩები. ისიც ჩემი სიცოცხლისათვის აუცილებელი ადამიანია: ვუყვარვარ და მეფერება, მაჭმევს, მაბანავებს და მიცვლის პამპერსებს, მეთამაშება, მიმღერის, მიკითხავს ლექსებს, ამასთან, რა თქმა უნდა, მელაპარაკება. მაგრამ ლაპარაკობს ის და აკეთებს ყოველივე ამას არა დედის ენაზე, არამედ თავის, ფრანგულ

ენაზე. გავა დრო – ერთნახევარი, ორი წელიწადი, და მე ბებიასთვის ავლაპარაკდები მის ენაზე, ფრანგულზე. ასე შემდეგ ავლაპარაკებულობდი მესამე ენაზეც, მაგალითად ძიძის ენაზე, ეს კი უკვე შეიძლება, ინგლისური იყოს. თუმცა დასაწყისში, არც მეცოდინება, რომ ვფლობ სამ ენას: უბრალოდ, როდესაც დედას ან მამას დავინახავ, მათ ენაზე ავჭიკჭიკდები, როდესაც იმავე სივრცეში ბებიას დავინახავ, უმაღლესე გადავერთვები ბებიას ენაზე; იგივე მოხდება ძიძასთან დაკავშირებითაც.

როდესაც ოდნავ წამოვიზრდები, მხოლოდ მაშინ ჩემთვის გასაოცრად აღმოვაჩენ, რომ თურმე სხვადასხვა ენებზე ვლაპარაკობ.

რომელი მათგანი გახდება ჩემთვის მშობლიური, ესე იგი ისეთი, რომელიც განსაზღვრავს ჩემს სულიერ-ზნეობრივ გამოცდილებას? ასეთი გახდება ის ენა, რომელიც შემავსებს იმ ხალხის კულტურით, რომელსაც იგი ეკუთვნის. თუ მე საქართველოში ვცხოვრობ, რომელ ენაზე დამელაპარაკებიან, თუ არა ქართულზე? და რას მეტყვის ბებია თავის ფრანგულ ენაზე, თუ არა ისევე იმ სინამდვილეზე, რომელშიც უკვე ვცხოვრობ? ასე მოხდება ძიძასთან დაკავშირებითაც. და გამოვა, რომ ენა, რომლის მეშვეობითაც ვითვისებ კულტურას, გახდება მშობლიური. მოგვიანებით კი, როცა გავიზრდები სხვა ენების დახმარებით მე სულ უფრო და უფრო ღრმად ჩავწვდები ჩემს მშობლიურ ენას.

გთხოვთ, საყვარელო მშობლებო, თუკი შესაძლებლობა გექნებათ, მაჩუქეთ მშობლიური და სხვა ენები ადრეულ ბავშვობაში. აქ მათ შევიძენ უშრომლად და საფუძვლიანად. შემდეგ კი, როცა ჩემში ამეტყველების კალენდარული პერიოდი დასრულდება, გამიჭირდება უცხო ენების თავისუფლად ათვისება. დამჭირდება სპეციალური გაკვეთილები, გრამატიკული წესების გააზრება და მეტყველებაში გამოყენება, სიტყვების ზეპირობა, უნდა მოვუხმო ნებისყოფას, ვეძიო მოტივები. რა თქმა უნდა, შეგნება, პრაქტიკა და ნებისყოფა თავისას გააკეთებენ – ვისწავლი ლაპარაკს სხვა ენაზეც. მაგრამ უკეთესი იქნებოდა ეს შეგნებულობისა და ნებისყოფის ენერგია აგრეთვე დროცოდნისა და მეცნიერებების ათვისებას, შემოქმედებას მოვახმარო.

გთხოვთ, მაჩუქეთ ენები!

ხომ გაგიგიათ, რას ამბობს ხალხი: რამდენი ენაც იცი, იმდენი კაცი ხარო.

აკორდი

თავს ნუ მომახვევთ თქვენს აზრებს

განავითარეთ ჩემში აზროვნება და აღმიზარდეთ პასუხისმგებლობა ჩემი აზრებისთვის.

მე ვიცი: დედამინაზეც, უმაღლეს სამყაროებშიც აზრი ფუძემდებლური და უდიდესი შემოქმედებითი ენერგიაა. მაგრამ იგი ასეთივე დამანგრეველი ძალაა.

ამიტომ იფიქრეთ, რა მიმართულებით განვითარდება ჩემი აზროვნება, ნუ აურევთ ერთმანეთში აზროვნების ფორმებსა და აზროვნების მიმართულებას. თუ ხელში გიჭირავთ ვიოლინო და ხეში და შეგიძლიათ მათი გამოყენება, ეს ჯერ კიდევ როდი ნიშნავს იმას, რომ შექმნით ზემთაგონებულ და არა გამომამტერებელ მუსიკას. ყველაფერი დამოკიდებული იქნება არა იმდენად კარგ ინსტრუმენტზე, რამდენადაც თქვენს გულსა და გრძნობებზე, იმაზე, რა გნამთ და რისკენ ისწრაფვით.

თქვენ უპირატესობას ანიჭებთ ბავშვებში ლოგიკური აზროვნების განვითარებას და ოცნებობთ, რომ მკაცრ ლოგიკას დამაუფლოთ. რატომ აკეთებთ ამას? გინდათ, რომ ცხოვრების საკითხებს ვნწყვეტდე მკაცრი ლოგიკით? მიბოძეთ გულის ლოგიკა, და მივალწევ უფრო მეტს, ვიდრე მკაცრი ლოგიკით. ამ ბოლო წლებში მოდად გაიხადეთ ბავშვებში კრიტიკული აზროვნების განვითარება. ჩაიხედეთ, გეთაყვა, თქვენს წარსულში: რითი იმარჯვებდნენ წინაპრები საბედისწერო გზაგასაყრელებთან – კრიტიკული აზროვნებით, რომელიც უარყოფს, თუ დადებითი აზროვნებით, რომელიც ადასტურებს? აუხსენით თქვენს თავს და მეც შემაძლებინეთ ჩავენდე აღმოსავლურ სიბრძნეს: „ვინც ადასტურებს – მდიდარია, ვინც უარყოფს – ღარიბია“.

მიბიძგეთ საერთო სიკეთისაკენ, სილამაზისკენ, სიყვარულისკენ, მომეცით საშუალება ვიფიქრო ამაღლებულ საკითხებზე, ცხოვრების აზრზე, ადამიანის ბედზე, მსახურებასა და ერთგულებაზე, სულიერებაზე, სულზე, ღმერთზე. მიბიძგეთ კეთილ აზროვნებისაკენ, მასწავლეთ მშვენიერი აზროვნება, სიყვარულით აზროვნება. გააერ-

თიანეთ ჩემში გული და გონება, რომ ჩემმა გონებამ შეისრუტოს ჭეშმარიტება გულიდან, ისწავლოს დიდსულოვნება და კეთილშობილება გულისგან. გამიფართოეთ გონება: გაამთლიანეთ ჩემს წარმოდგენაში სულიერი და მატერიალური, დამხსენით სამგანზომილებიან აზროვნებას, გახადეთ ჩემი აზროვნება მრავალგანზომილებიანი. უბიძგეთ ჩემს აზროვნებას შეიმეცნოს არა მხოლოდ მინიერი სამყარო, არამედ ის სამყაროც, საიდანაც მე თქვენთან მოვედი. ჩემ შემეცნებას აქვს კოსმოსური აზროვნების მარცვალი, სარგებლობს გრძნობათმცოდნეობით. განავითარეთ ჩემში სამყაროს აღქმის ეს თვისებები. გამხადეთ მოაზროვნე და არა მხოლოდ მოფიქრალი.

თავს ნუ მომახვევთ თქვენს აზრებს: ეს სახიფათოა თქვენთვის, ვინაიდან ნათქვამია – „ძალადობა აზრზე მძიმე დანაშაულია“. სახიფათო იქნება ჩემთვისაც, ვინაიდან მე დავიბადე ჩემი აზრებითა და განზრახვებით, ჩემი მისიით, და თუ თქვენ თავს მახვევთ თქვენს აზრებს, დალუპავთ ჩემს აზრებს, და მაშინ ჩემი ცხოვრება აღარ გამართლდება.

მნიშვნელოვანი ამოცანაა თქვენთვის, რომ აღზარდოთ ჩემში პასუხისმგებლობის გრძნობა საკუთარი აზრების მიმართ. მათ ჩემი სული ბადებს და ისეთივე უკვდავები არიან როგორც სული ჩემი. ჩემი აზრები გაერთიანდებიან ასეთსავე აზრებთან სულიერ სივრცეში და გავლენას მოახდენენ ადამიანებზე, რასაკვირველია, ჩემზეც. იმისდა მიხედვით, თუ როგორები არიან ისინი – ნათელი თუ ბნელი – სათანადოს მოგვიზღავენ: ან დაგვეხმრებიან, ან დაბრკოლებად გვექცევიან.

ჩამაგონეთ, რომ არ შეიძლება ვამრავლო კალიისა და მწერების მსგავსი აზრები, რომლებშიც ანგარება და ბოროტებაა, შური და უზნეობაა. გულგრილობა და დაუდევრობაა. პასუხისმგებლობის გრძნობა საკუთარი აზრების მიმართ ჩემს სულიერ აღმასვლას შეუწყობს ხელს.

გთხოვთ, ძვირფასო მშობლებო, აღმზრდელებო, მასწავლებლებო, გააერთიანეთ თქვენი ძალისხმევა ჩემი ცნობიერებისა და აზროვნების განვითარებისათვის. შეასხით ფრთები ჩემს ცნობიერებას, რომ შევძლო ავფრინდე თქვენზე მაღლა და ვიფრინო თქვენზე შორს.

საქორდღი

ჩემი მხსენიარება ღია სილამაზისა და ჭაშმარიტებისათვის.

განავითარეთ ჩემში მეხსიერება.

მაგრამ ნუ დაივიწყებთ, რომ იგი ჩემთვის არის წყარო, რომელიც ასაზრდოებს ჩემს სულს, ჩემს სულიერ სამყაროს, და არის ცეცხლი, რომელსაც მომავლისაკენ მივყავარ.

ჩათესეთ ჩემში ცოცხალი ცოდნა, რომელიც წამიყვანს შეუცნობელის საზღვრები-საკენ და ამიხსნის უსასრულობის არსს.

ნუ გადააქცევთ ჩემს მეხსიერებას სანყობად, სადაც შეიძლება მოისროლო ძველ ცოდნათა ყოველგვარი ნარჩენები, რისგანაც ვერა და ვერ თავისუფლდებით.

მით უმეტეს, ნუ მომიწყობთ ათასნაირ გამოცდას იმის შესამოწმებლად, რამდენად სრულად ვინახავ მოძველებულ ტვირთს. შეამოწმეთ და გამოაწრეთ ჩემი მეხსიერება ახალ ცოდნათა წყურვილზე, მომიწყვეთ გამოცდები ჩემი ცოდნის შემოქმედებით ძალაზე, გამოავლინეთ, რამდენად წარმატებით ვუფრთხილდები ჩემს მეხსიერებას, რომ არ დანაგვიანდეს ე.წ. ინფორმაციით, რისკენაც მექაჩება მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები.

თვალყური ადევნეთ ჩემი მეხსიერების შერჩევით დამოკიდებულებას ცოდნისადმი, რათა მიხვდეთ ჩემს ბუნებრივ ინტერესებს და დამეხმაროთ დავიკმაყოფილო ისინი.

დააფასეთ ჩემში ცხოვრება, რომლითაც ქვეყანას მოვევლინე, და არა „ცოდნის ბაგაჟი“, რომელსაც მხრებზე მკიდებთ და მაიძულებთ ყოველი მოთხოვნის დროს გავხსნა იგი და გიჩვენოთ. სერიოზულ ადამიანებს, რომლებიც პასუხისმგებლები არიან ჩემი განათლებისათვის, არ ეკადრებათ ცარიელიდან ცარიელში გადასხმა.

ჩაასახლეთ ჩემს მეხსიერებაში სულის გმირების, კულტურის მშენებელთა, ადამიანობის მასწავლებელთა დიდებული სახეები. მიაბზეთ მათზე ადრეული ბავშვობიდან და გააკეთეთ ისე, რომ მე ისინი შევიყვარო, ვიზრდებოდე მათ მაგალითზე: – ვინოვდე

მათგან ერთგულების, სიამაყის, თავგანწირულობის, მსახურების საუკეთესო თვისებებს.

დატოვებ ჩემს მეხსიერებაში ხსოვნა თქვენს შესახებ, რათა ჩემს ცხოვრებაში ხშირად გიგონებდეთ თქვენ, ვიყო აღფრთოვანებული თქვენი დიდსულოვნობითა და კეთილშობილებით, თქვენი სიბრძნითა და გაგებით, თქვენი სიყვარულითა და ზრუნვით.

გახდით ჩემთვის ადამიანობის ნიმუში, რომ შემეძლოს ვიპოვო თქვენში ნავსაყუდელი ჩემი სულისთვის. ასე გახდებით თქვენ ჩემი დამრიგებლები მთელი სიცოცხლის განმავლობაში და მე გავიზრდები თქვენს შესახებ „მეხსიერების მორალურ კლიმატში“.

ეცადეთ, არ დატოვოთ ჩემში მწარე მოგონებები და ცუდი მაგალითები.

უნდა იცოდეთ, რომ ჩემი მეხსიერება შერჩევითია და უყვარს თავისუფლება. ნუ გამოიყენებთ იძულებით მეთოდებს იმ მოვლენათა დამახსოვრებისათვის, რომლებიც ჩემს მეხსიერებას არ სჭირდება. ამიხსენით ყოველივე იმის აუცილებლობა და დანიშნულება, რაც გინდათ, რომ დავიმახსოვრო. მიიწვიეთ ჩემი მეხსიერება თქვენთან თანამშრომლობისთვის, და იგი მოგენდობათ თქვენ. ჩემი მეხსიერება ღიაა სილამაზისთვის, ჭეშმარიტებისთვის, სამართლიანობისათვის, შემოქმედებისათვის, სიკეთისათვის. ატარეთ იგი ამ გზებით.

ჩემი მეხსიერება – ჩემი პიროვნების საფუძველია.

თქვენ კი გვევალეხათ განავითაროთ ჩემი მეხსიერება და ბოძგი მისცეთ ჩემს პიროვნებას.

გთხოვთ, ნუ დაივიწყებთ თქვენს პასუხისმგებლობას.

აკორდი

ჩემი დილოზის ჟინია.

მინდა გავიზარდო და დიდი გავხდე.

მინდა სწრაფად გავხდე დიდი, რომ ისეთივე უფლებები მქონდეს, რითაც თქვენ სარგებლობთ.

იცით, რა არის ჭეშმარიტი ბავშვობა?

ეს არაა უდარდელობის პერიოდი ან მხოლოდ ასაკი.

ჭეშმარიტი ბავშვობა – დილობაში გადაზრდის პროცესია.

გინდათ დარწმუნდეთ დილობისაკენ ჩემს სწრაფაში?

ეს შეგიძლიათ დაინახოთ ჩემს ჯერ კიდევ სკოლამდელ ბავშვობაში.

თვალყური გაადევნეთ, რას ვთამაშობ. გინახავთ ბავშვი, რომელიც თანახმაა შეასრულოს უფრო უმცროსის როლი, ვიდრე თავად უკვე არის? ასეთი თამაში არ დააკმაყოფილებს ჩემს მისწრაფებას დილობისაკენ. მე ვიკისრებ ექიმის, მძღოლის, პოლიციელის, მასწავლებლის, კოსმონავტის, დედის, მამის როლს, მაგრამ ბავშვის როლს არ შევასრულებ. მიყვარს თქვენთან თამაში – დედასთან, მამასთან, ბებიასთან, პაპასთან: მე ექიმი ვხდები, თქვენ კი ჩემი პაციენტები ხართ. უნდა დაუჯეროთ თქვენს ექიმს; ანდა მე მასწავლებელი ვარ, თქვენ – ჩემი მოსწავლეები, მე გასწავლით, თქვენ კი ჩემგან უნდა ისწავლოთ. სამწუხაროდ, თქვენ ყოველთვის როდი მომცემთ ასეთი ფუფუნების უფლებას, თქვენ არ გეცლებათ, თქვენ ხელს ჩაიქნევთ ჩემზე, იტყვიან – „შემდეგ, ახლა ამის დრო არაა მაქვს“.

შემდეგ, როდესაც მე მოზარდი გავხდები, ჩემი მისწრაფება დილობისაკენ სხვა ფორმებში გადავა. მე მომინდება, რომ თქვენ მაღიაროთ როგორც დიდი აქედან გამომდინარე შედეგებით: მიწვედეთ ანგარიშს, მენდობოდეთ, მისმენდეთ, იღებდეთ ჩემგან რჩევას, აკმაყოფილებდეთ ჩემს სურვილებს.

თუ მიიღებთ ჩემს მისწრაფებას დიდობისაკენ და იქნებით ყურადღებიანი, მაშინ თვითონ ჩამრთავთ თქვენს ცხოვრებაში, როგორც თქვენთან თანაბარუფლებიანს. მაშინ თქვენთან უკვე აღარ მექნება კონფლიქტები, განდობთ ჩემს განცდებს.

ხოლო თუ თქვენ არ დაეთანხმებით ჩემს მისწრაფებას დიდობისაკენ, დამინწყობთ ჩიჩინს, რომ მე ჯერ ისევ პატარა ვარ, ამიკრძალავთ, დამემუქრებით, ჩემი მისწრაფება დიდობისაკენ არ მომცემს საშუალებას შევისმინო თქვენი ყველაზე გონივრული დარიგებანიც კი. მომეჩვენება, რომ თქვენ უგულუბელყოფთ ჩემს უფლებებს, რომ თქვენ უსამართლო ბრძანდებით. ჩემსა და თქვენს შორის დამოკიდებულება თუ ასე გაგრძელდება, ჩვენს შორის გაჩნდება უფსკრული, ჩვენ ვერ გავუგებთ ერთმანეთს. დაგვენწყობა კონფლიქტები.

იცით როგორია კანონი, რომელიც დიდობის მოთხოვნილებას აკმაყოფილებს? იგი ასეთია:

ბავშვის დიდობაში გადაზრდა დიდთან ურთიერთობაში ხდება.

დიდი ისე უნდა ეპყრობოდეს ბავშვს, როგორც დიდს.

თქვენ შეგიძლიათ მაიძულოთ, „არ გამოვყო თავი“ რალაც დრომდე, მაგრამ ამას უკვე ვეღარ გააკეთებთ, როდესაც მე მოზარდობის ასაკს გადავაბიჯებ. მე სრულიად ყრუ გავხდები თქვენთვის და თქვენი აღარ შემეშინდება.

დიდობა ჩემი ბუნებრივი მისწრაფებაა. როგორც არ უნდა შეაფერხოთ იგი, სულ ერთია, მონახავს გამოსავალს, მაგრამ უკვე აღარ თქვენთან ურთიერთობაში, არამედ სხვებთან. ეს სხვები კი შეიძლება აღმოჩნდნენ ჩემზე უფრო მოზრდილი ბიჭები და გოგოები, ან სულაც გარეშე დიდი ადამიანები, რომლებიც მღებულობენ მე როგორც დიდს და დაინტერესებული არიან, რომ მე მათი გავლენის ქვეშ აღმოვჩნდე. ასე მოეხვედები ცუდ კომპანიაში, რომელმაც შეიძლება ბევრი სიბინძურეც მასწავლოს, მიმაჩვიოს სიგარეტის ნევეას, გამასინჯოს ნარკოტიკები და ალკოჰოლი, ჩამაბას ქურდობაში, უზნეობაში.

როდესაც ეს ყველაფერი თქვენს ყურამდე მიაღწევს, გადაირევით, შეეცდებით გამოიყვანოთ ამ მორევიდან. მაგრამ ეს თქვენი დაგვიანებული პედაგოგიური წამოწყებანი ყოველთვის როდი შეიძლება დამთავრდეს წარმატებით.

ამიტომ გირჩევთ:

იქონიეთ ჩემთან ურთიერთობა, როგორც თანასწორთან.

იყავით ყოველთვის გულლია ჩემთან,
მოისმინეთ ჩემი აზრი,
მანდეთ თქვენი საქმეები,
მენდეთ და ნუ გამაკონტროლებთ ყოველ ნაბიჯზე,
ნურასოდეს მეტყვიტ, რომ მე ჯერ ისევ პატარა ვარ,
ნუ მომეფერებით, როგორც პატარას,
მითხარით, რომ მე უკვე დიდი ვარ და თავად შემიძლია გადავჭრა ჩემი პრობლემები,
თუ გზას ავცდი, დამეხმარეთ, თუმცა საყვედურების გარეშე,
იმეგობრეთ ჩემთან, დაე, თქვენთან მეგობრობა ჩემთვის გახდეს სხვასთან მეგო-
ბრობაზე უფრო ძვირფასი,

მანდეთ მე თქვენი საიდუმლოებანი და გახდით ჩემთვის თავშესაფარი,
მიიღეთ ჩემი მეგობრები, როგორც თქვენები და ა. შ.

თუ ასე მოეპყრობით ჩემ მისწრაფებას დიდობისაკენ, რომლის შეკავებაც მე ჩე-
მში არ შემიძლია, არ გართულდება არც ჩემი და არც თქვენი ცხოვრება. მე თავშიც არ
მომივა ვიმოქმედო თქვენს გასაბრაზებლად, მივატოვო მშობლიური სახლი, გავიქცე
თქვენგან სადღაც შორს ან დავასრულო ცხოვრება. ჩვენ ამგვარი ზომებით, ვსჯით
ხოლმე დიდებს, რომლებსაც მინდობილი აქვთ ჩვენი აღზრდა, მაგრამ პატივს არ სცე-
მენ ჩვენს ბუნებრივ სწრაფვას.

ჩემი ჟინი დიდობისაკენ დატენილია ისეთი ფეთქებადი ნივთიერებით, როგორიცაა
თავმოყვარეობა.

ელეგია

გზაზე ბრძენი კაცი მიდის

შევიდა ბრძენი პარკში და სკამის ნაპირზე ჩამოჯდა.

ელოდება.

მოვიდა ბიჭი, დაჯდა იმავე სკამზე და მწარე ფიქრებს მიეცა.

ბრძენი აზრით მიმართავს მას: „შემეკითხე და გიპასუხებ“.

მოხუცო, მითხარი რამე! – თქვა მოულოდნელად ბიჭმა.

ბრძენმა უპასუხა:

კარგი, მოისმინე მართალი ამბავი. დაინახა სატანამ მამა და შვილი, რომლებიც ერთად ბურთს თამაშობდნენ. ისინი იცინოდნენ და ერთმანეთს ისე ექცეოდნენ, როგორც ძმები.

„კარგი ბიჭია, – გაიფიქრა სატანამ, – მოდი, წავართმევ მამას და მისგან პირველი კლასის ეშმაკუნას შევქმნი“.

და მიუჩინა მას ერთი ეშმაკი. ეშმაკი ბიჭის თანატოლად გადაიქცა და, თითქოს შემთხვევითო, გაიცნო ის კომპიუტერული თამაშების კლუბში.

მოდი, ერთად ვითამაშოთ! – შესთავაზა მან ბიჭს და მიიწვია სათამაშო ავტომატთან, – ეს კარგი აზარტული თამაშია, ხოცავ და ხოცავ ყველას... და ბიჭი გაიტაცა თამაშმა: ისინი ბევრს ისროდნენ და ბევრსაც ხოცავდნენ.

ახლა ის თამაში ვითამაშოთ, – ისინი მეორე ავტომატთან მივიდნენ.
ისინი იქ ბანკის მძარცველები გახდნენ და, რასაკვირველია, ხოცავდნენ ყველას,
ვინც გზას გადაუღობავდა.

ახლა ტოტალიზატორთან მივიდეთ, მე ვიცი, როგორ გამოვტყუო მას ფული.
მართლაც, პირველივე მცდელობიდან ავტომატმა ხმაურით გადმოყარა ხურდა
ფულის მთელი გროვა.

აილე, სულ შენია, ჩვენ ხომ მეგობრები ვართ! – უთხრა ბიჭს ახალმა „მეგობარმა“. –
ხვალაც მოდი, უფრო მეტს ვიმხიარულებთ...

ბიჭი კმაყოფილი დაბრუნდა სახლში.

ფული საიდან? – შეეკითხა მამა.

ბიჭმა უამბო, როგორ კარგ თამაშებს თამაშობდა და როგორი ახალი „მეგობარი“
შეიძინა. მამამ წარბი შეკრა.

შვილო, ეს მე არ მომწონს! გთხოვ, იქ ნულარ წახვალ, ეს ფული კი ღარიბებს მივცეთ.

ბიჭს ეწყინა, მაგრამ მამას დაუჯერა.

მამინ სატანამ ბიჭს სხვა ეშმაკი მიუგზავნა.

ის ლამაზ გოგონად გადაიქცა და როლიკებით პარკში დაიწყო სეირნობა. იქ ბიჭიც
დასრიალებდა. უეცრად მისგან რამდენიმე ნაბიჯში გოგონას ფეხი „გადაუბრუნდა“
და დაეცა. ბიჭი დაეხმარა ადგომაში, დასვა სკამზე. დაიწყეს საუბარი. მალე გოგონამ
ნაზად მოფერება დაუწყო.

იცი კოცნა? – შეეკითხა გოგონა, – რატომ უნდა, იცი, შენ ხომ მამაკაცი ხარ! მოდი,
ვიკოცნაოთ!

ბიჭს ტანზე ხორკლები დააყარა.

შემდეგ გოგონამ ქამარზე მიბმული პარკიდან რალაც ბალახი ამოიღო.

ჩვენ ხომ დიდები ვართ, მოდი მოვნიოთ, სანამ ირგვლივ არავინაა.

ბიჭი შეწუხდა, მაგრამ ლამაზი გოგონას გამო და იმის გამოც, რომ მან უთხრა –
„ჩვენ ხომ დიდები ვართ“, მასთან ერთად გააბოლა. მალე თავებრუ დაეხვა, მაგრამ სია-
მოვნებდა, თუ როგორ ეჩურჩულებოდა ქალიშვილი: „შენ მამაკაცი ხარ, მე შენ მიყვა-
რხარ!“ შემდეგ მან ბიჭს იმავე ადგილზე პაემანი დაუნიშნა და გაქრა.

მამა მიხვდა, რომ მის შვილს კარგი რამ არ დაემართა, და გააფრთხილა:

გთხოვ, იმ პარკში აღარ წახვიდე!

ბიჭმა არ მოუსმინა მამას, განაგრძო „ქალიშვილთან“ შეხვედრები, ის მას თავის მა-
მაკაცს და ბოიფრენდს ეძახდა.

მამამ, რომელიც ხედავდა, რომ მისი შვილი გულჩათხრობილი ხდება და რალაცას
უმალავს მას, ბოლოს და ბოლოს აღმოაჩინა მის გატაცებათა კვალი და დაუყოვნებლივ
ნაიყვანა ექიმთან. მათ კარგად იშრომეს, რომ განეკურნათ ბიჭი, და ის მიხვდა, რომ
„ქალიშვილთან“ შეხვედრები მისთვის საშიშია.

მამინ სატანამ მესამე ეპიზოდს დაავალა ბიჭის გადაბირება. იგი ძიუდოს მწვრთნელი
გახდა. იმავე კლუბში დაიწყო მუშაობა, სადაც ბიჭი ვარჯიშობდა. „მწვრთნელს“ და-
ჰყავდა იგი შეჯიბრებებზე, აქებდა. ერთხელ კი, ვარჯიშის შემდეგ, დატოვა ორ სხვა
მეგობართან ერთად, გაუმასპინძლდა სირჩა არყით და, თითქმის შემთხვევით, ყველამ
დაიწყო კამათლით თამაში ფულზე.

ასე მოხდა რამდენჯერმე, და ბიჭი, რომელიც დასაწყისში სულ იგებდა, მალე თა-
ვისი მწვრთნელის წინაშე ვალში აღმოჩნდა. „მწვრთნელმა“ მოსთხოვა ან ვალი გადაე-
ხადა, ან მისი ერთი დავალება შეესრულებინა.

ახლა ბიჭს მძიმე ფიქრები მოეძალა – როგორ მოიქცეს?

იქნებ მივა მამასთან, როგორც გზააბნეული შვილი, აღსარებისთვის? იქნებ გა-
წყვეტს კავშირს ბოროტ ძალებთან? იქნებ მოპარავს ვინმეს ფულს რომ ვალი გადაიხა-
დოს? ან იქნებ შეასრულებს თავისი „მწვრთნელის“ საშინელ დავალებას? არის კიდევ
ერთი გამოსავალი, რაც მას თავში მოსდის: თავი მოიკლას.

ოჰ, ნეტავ ბავშვებმა იცოდნენ, როგორი ბრძოლა მიმდინარეობს მათ გამო ნათელ
და ბნელ ძალებს შორის!

რა ბედნიერება იქნება, თუ გაიგებენ, რომ დედა და მამა – მათი ნათელი მხსნელი
ანგელოზები არიან!

ბრძენი გაჩუმდა.

ბიჭმა თვალცრემლიანმა ჩაილაპარაკა.

– ეს ხომ მე ვარ!

ბრძენმა წაუჩურჩულა:

– ყველაფერი შენს ხელთაა!

აკორდი

მიზოქეთ თავისუფალი არჩევანის განცდა

პატივი ეცით ჩემს მისწრაფებას თავისუფლებისაკენ.

თავისუფლება – ჩემი სულის თავისებურებაა, მისით გაჟღენთილია მთელი ჩემი ბუნება.

ახალი აღთქმა გვარიგებს: „თავისუფლებისაკენ ხართ მონოდებული, ძმებო“, „შეიცნობთ ჭეშმარიტება და იგი მოგანიჭებთ თქვენ თავისუფლებას“. ფილოსოფოსები კი განმარტავენ: თავისუფლება შეცნობილი აუცილებლობააო, ადამიანი განწირულია თავისუფლებისათვისო. ნიკოლაი ბერდიაევი იტყვის: „თავისუფლება ადამიანის შინაგანი შემოქმედებითი ენერგიაა. თავისუფლების მეშვეობით ადამიანი შეძლებს საზოგადოებისა და სამყაროს სრულიად ახალი სიცოცხლის შექმნას“.

მშობლებო და აღმზრდელებო, გაუფრთხილდით ჩემ სწრაფვას თავისუფლებისაკენ.

არ გთხოვთ, რომ დამტოვოთ პირისპირ ჩემს თავისუფლებასთან, არ მინდა, რომ მითხრათ: „იმოქმედე, როგორც გინდა!“

აღზრდას, როგორც დიმიტრი უზნაძე ბრძანებს, თან ახლავს იძულების კანონი. ეს ობიექტური სინამდვილეა. მე ჯერ არ შემიძლია საკუთარ განათლებას, აღზრდას და განვითარებას ვუხელმძღვანელო. ამას აკეთებთ თქვენ და მრთავთ თქვენს პედაგოგიურ პროცესებში.

რაში გამოიხატება ჩემი თავისუფლება?

არჩევანში, გზის თავისუფალ არჩევანში, ყოველივე იმის თავისუფალ არჩევანში, რაც ჩვენ წინაა, თავისუფალ შემოქმედებაში, თავისუფალ სინდისში.

მაგრამ რის არჩევის შესაძლებლობას მაძლევთ მე თქვენს მიერ ორგანიზებულ პედაგოგიურ პროცესებში?

თითქმის არაფერის.

მე არ ვირჩევ თქვენს აღმზრდელობით მეთოდებს, არ ვირჩევ სწავლების მეთოდებს სკოლაში, არ ვირჩევ, რა უნდა მასწავლოთ. ყოველივე ამას წყვეტთ თქვენ ჩემს

მაგივრად. და მე ვდგავარ იმის აუცილებლობის წინაშე, რომ დავემორჩილო თქვენს ნებას.

მისწრაფება თავისუფლებისაკენ კი, რაც ჩემი ზრდის კვალდაკვალ სულ უფრო ძლიერდება ჩემში, შევებას არ მაძლევს, მე ჩემი მისწრაფების მონა ვარ. ამიტომაც ვცდილობ, დავიცვა თავი, თქვენ კი ამას წესრიგისა და დისციპლინის დარღვევას უწოდებთ. და კვლავ ჩვენ შორის კონფლიქტები ჩნდება: თქვენს კეთილ განზრახვებს, რასაც ავტორიტარული გზებით მახვევთ თავს, მე ვღებულობ, როგორც აგრესიას ჩემი თავისუფალი ნების წინააღმდეგ.

მესმის, რომ უნდა გავითვალისწინო აუცილებლობა. მაგრამ ამ ჭეშმარიტების შემეცნება ჯერჯერობით არ შემიძლია, მისწრაფება თავისუფლებისაკენ ბინდავს ჩემს შემეცნებას და გზას უხსნის ემოციებსა და განცდებს.

როგორ მოვიქცეთ?

გამოსავალი არის. მე გიკარნახებთ გზას.

მაგრამ ჯერ შეეცადეთ ამოიცნოთ თავისუფლებისაკენ ჩემი მისწრაფების ბუნება. ჩემში სამყარო თითქოსდა ქაოსიდან კოსმოსისაკენ მოძრაობს. ქაოსში, რომელიც „პირველი აფეთქების“ შემდეგ წარმოიქმნა, თავდაპირველადვე ჩანერილი იყო ის წესი, რიგი, ის კოსმოსი, რომელიც ეონების შემდეგ გამოვლინდა. ესაა ვარსკვლავიანი ზეცა, იგი ახლა გვხიბლავს თავისი სილამაზითა და წესრიგით, მაგრამ ოდესღაც ეს სილამაზე და წესრიგი ქაოსში იყო ჩანერილი. ხომ გახსოვთ, რას ამბობდა ემანუელ კანტი: „მხიბლავს ორი რამ: ვარსკვლავიანი ცა ჩემ თავზე და ზნეობრივი კანონი ჩემში“.

ამრიგად, ჩემში, – ქაოტურ არსებაში, – უკვე ჩადებულია ზნეობრივი კანონი, რომელიც წესრიგში მომიყვანს. ოღონდ საჭიროა თქვენი დახმარება: ნუ წამართმევთ არჩევანს, უფრო სწორად კი – თავისუფალი არჩევანის განცდას.

რა არის ეს – თავისუფალი არჩევანის განცდა?

ამის გაგებაში თქვენ დაგეხმარებათ ჩემი ცხოვრება თამაშში.

თქვენ კარგად იცით, რა ძლიერ მიყვარს თამაში. იცით, რატომ? იმიტომ რომ თამაში მანიჭებს არჩევანის განცდას, თამაშში მე თავისუფალი ვარ, ვცხოვრობ.

წარმოიდგინეთ ასეთი სურათი: ეზოში ბავშვები თამაშობენ. თქვენ მეც გამიშვით სათამაშოდ. ერთნი კატა-თაგვობანას თამაშობენ, მეორენი კუკუ-დამალობანას. „მოდი, ჩვენთან ითამაშე!“ – მიხმობენ ბავშვები ერთი ან მეორე ჯგუფიდან. ძალით

არავის შეუძლია, რომ მათამაშოს. ეს უკვე იქნება არა თამაში, არამედ იძულება. მხოლოდ მე შემიძლია გადავწყვიტო – რა ვითამაშო, და მე კუკუ-დამალობანს ვირჩევ. ახლა კი დაასახელებთ თამაში, რომელსაც თავისი წესები არა აქვს! ასეთ თამაშს ვერ დაასახელებთ, ვინაიდან იგი არ არსებობს: თამაში მხოლოდ წესებითაა და რახან კუ-კუ-დამალობანა ავირჩიე, მზად ვარ დავემორჩილო ყველა წესს, რომელიც ამ თამაშში მოქმედებს. რა მოხდება, თუ რომელიმე წესს დავარღვევ? მოხდება ის, რომ ბავშვები, ვისთანაც ვთამაშობ, აღშფოთდებიან და გამომავდებენ თამაშიდან, მეტყვიან: „ნადი აქედან, შენ არ იცი თამაში, ხელს გვიშლი!“

რაზე მინდა მივაქციო თქვენი ყურადღება?

ორ ამბავზე:

პირველი: მე ვირჩევ თამაშს; ვირჩევ იქიდან, რაც უკვე არსებობს; ჩემში მისწრაფება თავისუფლებისაკენ არ ჯანყდება, იგი დაკმაყოფილებულია თავისუფალი არჩევანის განცდით. მე თავს თავისუფლად ვგრძნობ.

მეორე: მე ჩავერთე თამაშში, რომელსაც აქვს თავისი წესები; მე მათ უნდა დავემორჩილო, ამიტომ მე უკვე თავისუფალი აღარ ვარ; მაგრამ მე ვხვდები, რომ თუ თამაში მინდა, მის წესებსაც უნდა დავემორჩილო. ეს ხდება ჩემი ნების საფუძველზე. გამოდის, რომ მე თავად ვაცხადებ უარს თავისუფლებაზე და ჩემი მისწრაფება თავისუფლებისაკენ კმაყოფილია.

ესაა სწორედ ზნეობრივი კანონის მოქმედება.

რა გამოსავალს გირჩევთ მე, რომ თქვენს აღმზრდელობით პროცესში, რომელშიც იძულების ობიექტური კანონი მოქმედებს, იძულებას კი არ ვგრძნობდე, არამედ თავისუფლებას?

აი გამოსავალი:

– აღმზრდელობით პროცესში, მაშასადამე მოქმედებს იძულების კანონი; მაგრამ ნუ გაამწვავებთ ამ კანონს, ნუ ქმნით მეთოდებს, რომ მაიძულოთ. ასე თქვენ წამართმევთ მე თავისუფალი არჩევანის განცდას და ჩემი ბუნებრივი სწრაფვა თავისუფლებისაკენ ღდგება თქვენს წინააღმდეგ; კონფლიქტები, – ღია თუ ფარული, – გარდუვალი იქნება; კონფლიქტები კი, თუ ისინი წყდება ავტორიტარული ხერხებით, აღზრდის დაბრკოლებად იქცევა. ეს გზა არ ვარგა.

– მიმართეთ საკუთარ სიბრძნეს, რომ დაძლიოთ იძულების კანონი; მოიქეცით ისე, თითქოს თავად ვირჩევ იმას, რასაც აუცილებლად თვლით ჩემი აღზრდისათვის. გა-

უფრთხილდით ჩემში თავისუფალი არჩევანის განცდას; მე გთხოვთ არა თავად თავისუფლებას, არამედ მხოლოდ ფრთხილ დამოკიდებულებას ჩემი თავისუფალი არჩევანის გრძნობისადმი. როდესაც ჯოხზე ვზივარ, როგორც ცხენზე, და დავრბივარ ოთახებში, თქვენ შეგიძლიათ მითხრათ: „ეს ხომ ჯოხია, ეს არაა ცხენი!“, აბა, თუ მიხვდებით, რას გიპასუხებთ? გეტყვით: „თავადაც ვიცი, რომ ეს ცხენი არაა, მაგრამ ვითომ ცხენია!“ სწორედ ეს „ვითომ“ არის სწორედ თავისუფალი არჩევანის განცდა. გაუფრთხილდით ჩემში ამ გრძნობას და იძულების კანონი აღზრდაში არ გახდება ჩემთვის იძულება; მე მას მივიღებ ისევე, როგორც თამაშის წესებს ვღებულობ, როდესაც თამაში მინდა.

აი, როგორი გამოსავალი გირჩიეთ. იმედი მაქვს, რომ ამას ბოროტად არ გამოიყენებთ, რათა მოადუნოთ ჩემი ნება და თავს მომახვიოთ ის, რაც უღირსია ჩემი აღზრდისათვის. მიჰყევით დარიგებებს:

- ისწავლეთ, როგორ დამითანხმოთ;
- აუცილებლობის შემთხვევაში ჩამოაშორეთ ჩემი ყურადღება ცდუნებებს;
- ისწავლეთ, როგორ მთხოვოთ, როგორ დამიყოლიოთ, რომ გავყვე თქვენს მცნებებს;
- თუ გრძნობთ, რომ თქვენს განზრახვასთან დაკავშირებით მე შეიძლება წინააღმდეგობა გაგინიოთ, გამაფრთხილეთ წინასწარ;
- დამაინტერესეთ იმით, რაც გინდათ, რომ გავაკეთო, ავითვისო, მიჩვენეთ იმ საქმიანობის ან იმ საგნის საუკეთესო მხარეები;
- გამხადეთ ჩემთან დაკავშირებული თქვენი საქმეების, თქვენი განზრახვების თანამონაწილე;
- მოუხმეთ ჩემს ბუნებრივ სწრაფვას დიდობისაკენ, მთხოვეთ დაგეხმაროთ თქვენ;
- „მაცთუნეთ“ იმის სილამაზით, რასაც მთავაზობთ;
- დაეუფლეთ ჩემთან ურთიერთობის ხელოვნებას.

მაგრამ ნურასოდეს შემომთავაზებთ „ქრთამს“ ან რაიმე ჯილდოს იმისთვის, რომ გამოვავლინო ზრდილობიანობა, მუყაითობა, პატიოსნება. ვფიქრობ, თავადაც მიხვდებით, რატომ არ შეიძლება ასე მომექცეთ.

თუ შეეცდებით გაუფრთხილდეთ ჩემში თავისუფალი არჩევანის განცდას, დაინახავთ, რა მშვენიერი და რომანტიკულია აღზრდის პროცესი.

პარიასია

„ისევ ორიანი“

ჩვენ შესანიშნავად ვიცით, რომ სკოლის ნიშნებს არ შეუძლიათ განსაზღვრონ ჩვენი ბავშვის პიროვნება, ისინი არ ვარგა ბედის მკითხაობისთვის. მიუხედავად ამისა, ნიშნებს იმდენ ნებას ვაძლევთ, რომ ისინი ნაღვლით ავსებენ ბავშვისა და ჩვენს ცხოვრებას. შეიძლება წარმოვიდგინოთ კიდეც, როგორ ააგო სახელმწიფომ კერპი ციფრ „10“-ის ან რაღაც ქულების სახით, და გვაიძულებს ყველა ჩვენგანს, რომ მთელი სასკოლო ცხოვრების მანძილზე მასთან მსხვერპლად მიგვყვავს ჩვენი ბავშვები, მას ვწირავდეთ ბავშვების სიხარულს, მისწრაფებებს, თავისუფლებას, შემოქმედებას; მსხვერპლად ვწირავდეთ ჩვენს კეთილ დამოკიდებულებებს შვილებთან. ჩვენთვის მთავარი ხდება კარგი ნიშნები, ვინაიდან მხოლოდ მათით შეიძლება იყიდო ადგილი ცხოვრებაში.

ნიშნები ცოდნისთვის?

ვის ვატყუებთ – ჩვენ თავს თუ სხვებს! ნუთუ სერიოზულად ვფიქრობთ, რომ ვისაც აქვს ატესტატები და დიპლომები ეგრეთწოდებულ საშუალო თუ უმაღლეს განათლებასთან დაკავშირებით, მხოლოდ ისინი არიან განათლებული ადამიანები და ცოდნა, რომელიც მათ შეიძინეს, ალემატება ჰიმალაისა და კავკასიის მთებს?

ამ ატესტატებისა და დიპლომების უმრავლესობა კაპიკადაც არ ღირს.

ამჟამინდელი საშუალებები საშუალებას აძლევენ ახალგაზრდებს ისე მიიღონ ნიშნები და ქულები, რომ თავი არ იმტვირიონ სწავლაზე. ბევრ სკოლის მასწავლებელს ან უმაღლესი სასწავლებლის პროფესორს წარმოუდგენია, რომ შეფასებას აძლევენ მოსწავლეთა ჭეშმარიტ ცოდნას, თითქოს თავად არასოდეს ესარგებლოთ „შპარგალკებითა“ და კარნახით, სადიპლომო ნაშრომებით, რომლებსაც სხვები უწერდნენ. ინტერნეტში შეიძლება მონახო ნებისმიერი რეფერატი, ნებისმიერი ამოცანის გადანყვება,

ნიგნის მაღაზიებში შეიძლება იყიდო მათი ავტორებისათვის სამარცხვინო მზა თხზულებებისა და ამოხსნილი ამოცანების კრებულები.

და როგორ განვითარდა იმ რეპეტიტორთა ქსელი, რომლებიც თავიანთ სამეურვეოებს აძლევენ არა ცოდნას, არამედ ასწავლიან უნარსა და ჩვევებს: ასწავლიან, თუ ცოდნის ნაფლეთებისაგან, რომლებიც უნდა დაიზეპირო, როგორ შეიძლება მიიღო საჭირო ნიშნები და ქულები. საკონტროლო შემოწმებები, ტესტები და გამოცდები მოტყუებად იქცევა. სახელმწიფოს კი უხარია, როდესაც ამ სიცრუის ზღვაში სადღაც იზეიმებს სიმართლეს; მიაჩნია, რომ ესაა უთავბოლო რეფორმების გამართლება; ამისთვის ღირს დახარჯო მილიარდები!

გავიცნობიეროთ ერთად, რას ვკარგავთ ჩვენ, როდესაც ნიშნებს დავდევთ? რბოლას ნიშნებისთვის თან ახლავს ცხოვრების წესი, რომელშიც აღარ გვყოფნის დრო და სივრცე, რომ უფრო მნიშვნელოვანი აღმზრდელობითი ამოცანები გადავწყვიტოთ. ეს არის: მოზარდის სულიერი და ზნეობრივი აღზრდა, მასთან სულიერი ერთიანობა; ესაა ზრუნვა მისი მსოფლმხედველობისათვის, მისი კულტურისათვის; ესაა ინდივიდუალური შემოქმედება...

ასეთი მნიშვნელოვანი ამოცანა ბევრია; ყველაზე წარმატებით მათი გადანყვეტა შეიძლება ახლა, სკოლის წლებში, მოზარდისა და ყრმობის ასაკში. გადადება სახიფათოა, მათ შთანთქავენ სხვა პრობლემები, რომლებსაც ცხოვრების ცვალებადობა მოიქანს. ჩვენ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ რამდენიც გვინდა ბავშვში პიროვნების აღზრდაზე, მაგრამ ჩვენს აღმზრდელობით ზრუნვაში არ ეტევა, სუსტად აისახება ის საქმეები, რომლებიც პიროვნების აღზრდასთან არის დაკავშირებული.

ბავშვები ერთიდან ათამდე მოარული ციფრები გვგონია. როგორია ჩვენი პირველი შეკითხვა, როდესაც ის სკოლიდან ბრუნდება? „დღეს გამოგიძახეს? რა ნიშნები მიიღე? მაჩვენე დღიური!“

ნუთუ ბავშვი იმისთვის დადის სკოლაში, რომ გაგვახაროს ან გული გვატკინოს ნიშნებით?

უბედურება გვგონია, თუ ბავშვი სახლში ცუდი ნიშნით მოვა. ნიშანი, როგორც ბოროტი მამბეზლარა, ენას მოგვიტანს: „ხედავთ, რა ცუდი შვილი გყავთ!“ და, რასაკვირველია, გაგვიფუჭდება გუნება-განწყობილება. მამა მართლმსაჯულებას აღასრულებს: „მე შენს გამო ოფლად ვიღვრები, შენ კი არ აფასებ მშობლების ზრუნვას, ზარმაცობ!“

აბა, არ უნდა მივიღო ზომები? იტყვის მამა, და იმისდა მიხედვით, თუ როგორი ხასიათისაა მამა, როგორი შეხედულება აქვს ნიშნებზე, შეიძლება აღზრდისთვის სულაც უღირსი ზომები მიიღოს.

სირცხვილი და თავსლაფი მასწავლებელს, ამბობს ვასილ სუხომლინსკი, სირცხვილი და თავსლაფი მასწავლებელს, და იმეორებს მესამედ, სირცხვილი და თავსლაფი მასწავლებელს, რომელიც ბავშვს დღიურში ორიანს უწერს და იქვე მიაწერს: „დედა, მამა, მიაქციეთ ყურადღება, თქვენი ბავშვი არ სწავლობს“. ამ მასწავლებელმა ხომ იცის, ამბობს დიდი პედაგოგი, რომ ამით ის დღიურში დებს ქამარს მამისთვის და მამა მას იმავე სალამოს გამოიყენებს.

ბავშვი დადის სკოლაში არა მხოლოდ იმისთვის, რომ ისწავლოს. ეს სკოლაში ცხოვრების მხოლოდ ერთი მხარეა. სკოლა – ადამიანურობის სახელოსნოა. ბავშვი დადის იქ, რათა აღიზარდოს, პიროვნება გახდეს, ჰყავდეს მეგობრები, ისწავლოს სიყვარული და შემოქმედება. ხალხური სიბრძნე გვმოდღვრავს: მტრობა ანგრევს, სიყვარული კი ქმნის. ბავშვი იმიტომ დადის სკოლაში, რომ საკუთარ კეთილშობილებასა და დიდსულოვნებას ეზიაროს.

სირცხვილი და თავსლაფი მასწავლებელს, რომელიც ამას დაივიწყებს და მოსწავლეში მხოლოდ მოსიარულე ციფრს დაინახავს უფრო უარესიც: ციფრების მიხედვით იმსჯელებს, კარგია ის თუ ცუდი, ნიჭიერი თუ უნიჭო, მცოდნე თუ უცოდინარი, გამოვა მისგან ადამიანი თუ არ გამოვა, გვიყვარდეს თუ არ გვიყვარდეს.

გავა წლები და ცხოვრება გვიჩვენებს, რომ „ცუდი“ მოსწავლეები კარგი, საქმიანი, კეთილი ადამიანები გახდებიან, ბევრი მათგანი ნიჭს გამოავლენს. დღეს კი ნიშნების ნისლს იქით მასწავლებელი ამ მომავალს ვერ ხედავს. ყველაფერ კარგს ხალხურ შემოქმედებაში, პოეტების, კომპოზიტორების, მხატვრების შემოქმედებაში ხოტბა აქვს შესხმული. მაგრამ არც ხალხს, არც რომელიმე კომპოზიტორს, პოეტს ან მხატვარს არ მინიჭებია შთაგონება ნიშნებით, საკონტროლოებით, გამოცდებით, არ შეუთხზავთ მათზე არც ერთი ღირსეული სიმღერა ან პოეტური თხზულება. და ნურც ერთიანი სახელმწიფო გამოცდებით დაელოდებიან, რომ სამომავლოდ ვინმე (მინისტრებისა და უფროსების გარდა) მიუძღვნის მათ საქებაარ ლექსებს ან შთამაგონებელ მუსიკას. საგანმანათლებლო ხელისუფლების დერეფნებში ზეიმობს არა სიბრძნე, არამედ ძალა, თავად ხელისუფლება. თუმცა არა ის ხელისუფლება, რომელიცაა ღვთიური ნებისა და

სიყვარულის გამოვლინება, არამედ სხვა, რომელიც თვითნებობასა და იძულებას აღასრულებს. ხელისუფლება გვაიძულებს, ხალხი ემორჩილება (ესე იგი ვემორჩილებით ჩვენ ჩვენს ბავშვებთან ერთად), მაგრამ ეს იმას როდი ნიშნავს, რომ ხალხი ღებულობს საგანმანათლებლო ძალადობას. ნიშნები და გამოცდები დღეს ძალავენ ზრუნვას აღზრდაზე. ბრძოლა ნიშნებისათვის იწვევს სიცრუის, ეშმაკობის, სასკოლო ცხოვრების დევალუაციის, დაპირისპირების, კონფლიქტების პროვოცირებას. ხელს უშლის ოჯახს, მშობლებს შეიცნონ თავიანთ ბავშვი, როგორც პიროვნება.

„ისევ ორიანი“ – ასე უნოდა დღეს უკვე მსოფლიოში ცნობილ ნახატს მხატვარმა ფ. პ. რეშეტიკოვმა. მან ის 1952 წელს დახატა; იგი ამჟამად მოსკოვში, ტრეტიაკოვის გალერეაშია გამოფენილი. დგას ოთახის კარებთან ბიჭი ბენვის საყელოიანი პალტოთი. მარჯვენა ხელში გადაჭედილი სასკოლო პორტფელი უჭირავს. ესაა მეზუთე, ან იქნებ მეექვსე კლასელის პორტფელი. მას არ უკეთია პიონერის ჰალსტუხი, ესე იგი, არის რალაც მიზეზი. ბიჭს თვალები დაუხრია. სახეზე – დანაშაული ანერია. დანაშაული დიდია: მან კვლავ ორიანი მიიღო! ამიტომ დამნაშავეა დედის წინაშე, რომელიც მარტო ზრდის სამ შვილს, დამნაშავეა ფრონტზე დაღუპული მამის წინაშე, ყველას წინაშე, მთელი მსოფლიოს წინაშე. ის ოროსანია. არადა, როგორი ლამაზია, ქერათმიანი. ის განსჯილია. განსჯილია დედის მწუხარებით – იგი სკამის კიდეზე ჩამოჯდა, წითელ წინსაფარში, საშინაო ჩუსტებში; ხელები უსუსურად უწყვია მუხლებზე. რამდენი რამ გადაიტანა მან ომის წლებში, ახლა კი მას მარტოს უჭირს აღზარდოს და გამოკვებოს სამი ბავშვი, უფროს ბიჭზე დამყარებული იმედები კი იმსხვრევა, ისევ ორიანით მოვიდა დღეს. როგორ უნდა შეურიგდე ამას? ბიჭს გმობს უმცროსი ძმაც. ის ჯერ სკოლაში არ დადის; ველოსიპედით დასაქირნობს. აი, წავა სკოლაში და ისწავლის მხოლოდ ფრიადზე, რომ დედა გაახაროს. ახლა კი დგას დედის გვერდით თავის ველოსიპედთან ერთად და დაცინვით შეჰყურებს თავის უფროს ძმას: ზარმაცს, უპასუხისმგებლოს, ოროსანს. ოდნავ მოშორებით დედისგან მაგიდასთან დგას პიონერი დაიკო, ბავთებით ნაწნავებზე. სკამზე დევს გახსნილი სასკოლო ჩანთა წიგნებით, მაგიდაზე კი აწყვია წიგნები და რვეულები. გოგონა კარგი მოსწავლეა, აკურატული. ან უკვე ისწავლა ყველა გაკვეთილი, ან ახლა დაიწყებს მეცადინეობას და იმეცადინებს შუალამედე. მაგრამ პიონერ დაიკოს აი, ასეთი ოროსანი ძმა ჰყავს. მისი გამომეტყველებაც განსჯას გამოხატავს: ძმა არცხვენს პიონერ დას სკოლაში, ძმას არ ესმის, რა მდგომარეობაში

აყენებს დედას. არ უნდა სწავლა, ისევ ორიანით დაბრუნდა სკოლიდან. ვის სჭირდება ასეთი ძმა! ოთახის ღარიბული მოწყობილობაც დაგმობის ფონს ქმნის. დღეს, შეიძლება ხვალეც, ზეგაც არავის ეყვარება ოროსანი, არავინ სცემს პატივს, მას მხოლოდ დაცინვით შეიძლება ელაპარაკო, და არა როგორც თანაბარს. მაგრამ არა! – არის ერთი არსება, ვისთვისაც სულ ერთია, რითი დაბრუნდა მეგობარი სკოლიდან – ორიანით, თუ ათიანით. მას ის უყვარს და ეყვარება ყველა მასწავლებლის ჯიბრზე, რომლებიც წერენ ორიანებს და უნდათ, რომ ახლობლებს არ უყვარდეთ ოროსნები, სჯიდნენ მას. ეს არსება – ძალღია, რომელმაც აიკრა კუდი და გავარდა მისკენ, წინა თათებით გულზე უცოცდება, იგი ილიმის და ენაგადმოგებული ლოკავს თავის მეგობარს. იქნებ, მხატვარმა ეს სურათი სწორედ იმისთვის დახატა, რომ გვითხრას საპირისპირო რამ. რა არის ორიანები? ღირს კი ეს ნიშანი იმად, რომ გავამკაცროთ ჩვენი დამოკიდებულება ბავშვთან? რა უფლება აქვს, თუნდაც „ისევ ორიანს“, რომ ოჯახში სასამართლო და განსჯა მოვანყოთ, მწუხარება და უიმედობა, დამცირება და შეურაცხყოფა დავამკვიდროთ? დღეს ორიანი მიიღო, ხვალ იქნებ წარმატებას მიაღწიოს, მაგრამ ორიანი კი არ გახდება წარმატების მიზეზი, არამედ თავად წარმატება. ამიტომ თქვა ვასილ სუხომლინსკიმ (ვისაც აქვს ყურები, გაიგოს) ბრძანა: შემეცნების ყოვლისშემძლე ძალა სიხარულიაო, ბავშვები უნდა ატარო წარმატებიდან წარმატებისკენ. ნუთუ მასწავლებელი, რომელმაც გამოიყენა თავისი ცრუ უფლება და ბიჭს კვლავ ორიანი დაუწერა, ოჯახში შექმნილ ვითარებას თავისი პედაგოგიური ზრუნვის გამარჯვებად მიიჩნევს?

ნუ ნალვლობ, დედა! ბიჭისგან გაიზრდება პატიოსანი, კეთილი, კეთილშობილი ადამიანი. ოღონდ მოიცილე სევდა, ნალველი, უიმედობა და ისევე მოიქეცი, როგორც ეს ძალღია. უთხარი ბიჭს: „შვილო, ცხოვრებაში ყველაფერი ხდება, მე შენი ყოველთვის მჯერა და, რაც უნდა მოხდეს, ყოველთვის მეყვარები!“ უთხარი შენ პიონერ ქალიშვილს: მშვიდად და სიყვარულით დაეხმაროს თავის ძმას, რომ მანაც მიაღწიოს წარმატებებს და ნუ იქნება მისი მსაჯული. არ ეხმარება მასწავლებელი? დაე, დაეხმაროს და. უთხარი ამ ჩერჩეტ ბიჭსაც, რომელმაც ჯერ კიდევ არ იცის, რა არის სასკოლო გაუგებრობანი, რომ ნუ დახტის, ნუ ხმაურობს და ნუ უშლის ხელს ძმას, როცა ის მეცადინეობს. ასწავლე მას არა დაცინვა, არამედ თანაგრძნობა. რას იზამ? სკოლაში, სადაც კვლავ ორიანებს წერენ, მასწავლებლები დადიან სათვალეებით, რომლებშიც ლინზების ნაცვლად ნიშნებია ჩასმული.

პარიასია

რა ვუყოთ ნიშნებს

ერთმა შესანიშნავმა ფსიქოლოგმა არტურ პეტროვსკიმ ნიშნების პორტრეტები ასეთი შტრიხებით აღნიშნა: გამანადგურებელი ერთიანი, დამთრგუნველი ორიანი, გულგრილი სამიანი, დამაიმედებელი ოთხიანი, გამარჯვებული ხუთიანი. ამით მან მიგვანიშნა, რომ თუ ვერ მივაგნებთ ნიშნების გამოყენების სიბრძნეს, ბავშვის სულიერ და ზნეობრივ სამყაროს შეიძლება დიდი ზიანი მივაყენოთ. ნიშნებს არა აქვთ პედაგოგიური და ფსიქოლოგიური გამართლება, ისინი იძულების ფაქტორებია. ბავშვებს ისედაც უნდათ სწავლა და შემეცნება, ეს მათი ბუნებაა. მაგრამ ჩვენ არ ვენდობით ამ ბუნებას და ბუნებრივ მისწრაფებას ვცვლით იძულებით, მათრახის გადაკვრით და თაფლაკვერით. ბავშვის ბუნება ვერ იტანს ძალადობას. ყველაზე სასურველიც კი, თუ ვაიძულებთ, ბავშვისთვის არასასურველი ხდება.

ბავშვები ისწავლიან ყოველგვარი ნიშნების, ჯილდოების, ნახალისებისა და დასჯის გარეშე, ოღონდ მათ სწავლების პროცესში თავისუფალი არჩევანის გაცემა, წარმატებით გამოწვეული სიხარულის გრძნობა არ უნდა დავუკარგოთ. პრობლემა ბავშვები კი არ არიან, არამედ მასწავლებლები, რომლებსაც მხოლოდ თავისი ავტორიტარიზმი სწამთ, ნიშნები კი მათ ხელში არის რაღაც კვერთხი, რომლისაც ბავშვებს ეშინიათ, და ამიტომ გაკვეთილებზე მეტ-ნაკლებდ რიგიანად იქცევიან.

მაგრამ მასწავლებლებს, რომლებიც ენდობიან ბავშვის ბუნებას და მის თანახმად მიჰყავთ მოსწავლეები შემეცნებითი გზით, შეუძლიათ გვიამბონ, როგორ წრმატებებს აღწევენ მოსწავლეები მეცნიერებათა შემეცნებაში და იფართოებენ ინტერესებს. ასეთი მასწავლებლები ცოტანი არიან, პედაგოგიური ცნობიერების შეცვლა კი ბრძანებებით არ გამოდის.

რაღა გვრჩება? ბავშვთან ურთიერთობა ისე უნდა ავაგოთ, რომ ნიშნებმა არ დააბნელონ ჩვენი ცხოვრება. იქნება, გამოგვადგეს ქვემოთ მოყვანილი რჩევების ნაკრები:

– ბავშვი იბადება მისწრფებით შეიმეცნოს ყოველივე, შეიმეცნოს სამყარო, ის იმ-
თავითვე მოწყურებულია ისწვლოს და აღმოაჩინოს ახალი რამ, ეს მისი ბუნებრივი
მდგომრეობაა; მასში შემეცნების მოტივი თავად შემეცნებაა;

– იმისთვის, რომ ისწავლოს, არ სჭირდება ფორმალური სტიმულატორები ჯილდო-
ებისა და ნიშნების სახით;

– საკმარისია გამოვხატოთ ჩვენი გაოცება და აღტაცება მისი ინტერესებისა და
წარმატებათა გამო;

– არ უნდა ვუჩიჩინოთ პატარა ბავშვს, რომელიც მალე წავა სკოლაში, რომ მან მხო-
ლოდ კარგი ნიშნები უნდა მიიღოს, უთუოდ ფრიდოსანი უნდა გახდეს;

– „ისევ ორიანმა“ არ უნდა გააურესოს ჩვენი ურთიერთობა ბავშვთან;

– მის გამო არ ვუწყობთ სცენებს და

– არ ვუყენებთ პირობებს – „ან-ან“;

– არ ვუკითხავთ ნოტაციებს, არ ვუწყობთ სასმართლოებს და

– არ ვუზღუდვთ თავისუფლებას, რომელიც უკვე მივეცით;

– გამოვთქვამთ იმედს, რომ მას აქვს ნიჭი და შეუძლია წარმატებებს მიაღწიოს;

– ვცდილობთ მასთან ერთად გავერკვეთ მიზეზებში და ვეძებთ მათი თავიდან
აცილების პირობები;

– არ ვდავობთ მასწავლებელთან;

– განვანყოფთ ბავშვს ისეთ აქტივობაზე, რომ მასწავლებელმა გაუგოს მას;

– წარმატება სწავლაში გვახარებს, მაგრამ არ ვაზვიადებთ ნიშნების მნიშვნე-
ლობას;

– ვცდილობთ ჩავუნერგოთ ბავშვს საკუთარი უნარისა და შესაძლებლობების
რწმენა;

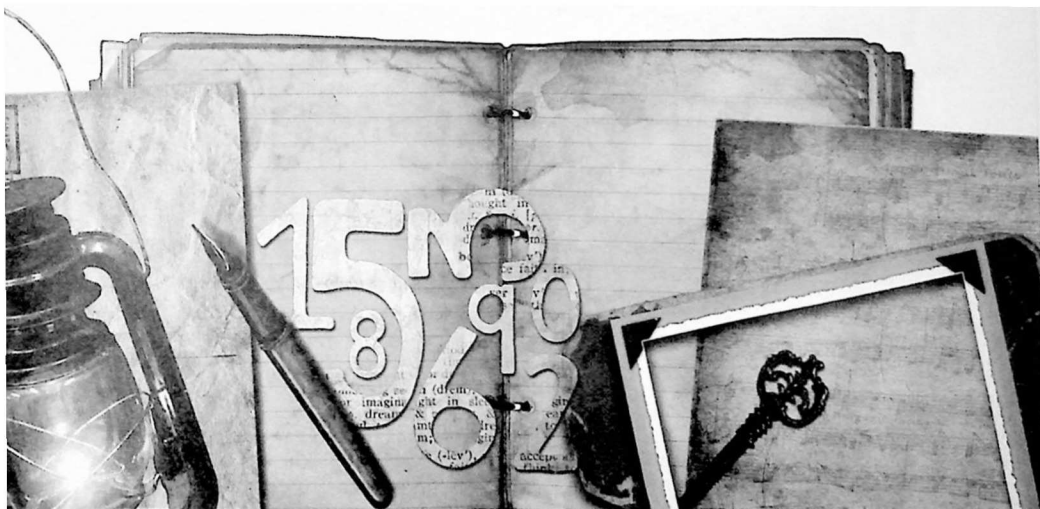
– არ დაუუნესოთ ბავშვს მკაცრი კონტროლი საშინაო დავალებების შესრულების
დროს;

– შევთავაზოთ ჩვენი დახმარება, მშვიდად ავუხსნათ, გავარკვიოთ, მივახვე-
დროთ;

– თუ თავად მოინდომებს, სიამოვნებით მოვუსმენთ, როგორ შეისწავლა
პარაგრაფი, ლექსი, მისივე თხოვნით შევუმომოთ წერიტი სავარჯიშოები;

– ვურჩევთ, თუმცა თავს არ ვახვევთ ჩვენს აზრს;

- ბავშვის წარმატებაში ვცდილობთ დავინახოთ ცოდნის ხარისხი, დავივიწყოთ ნიშანზე სწავლა;
- ვინონებით იმ მოტივებს, რომლებიც დაკავშირებულია შემეცნებასთან და არა ნიშნის გამოსწორებასთან;
- ვაფასებთ მცდელობებს, სიბეჯითესა და შემოქმედებას;
- ხშირად ვესაუბრებით ბავშვს მისთვის საინტერესო საკითხებზე;
- სიამოვნებით ვისმენთ მის მსჯელობებს, არ გვრცხვენია ვისწავლოთ მისგან;
- როგორი ნიშნებიც არ უნდა მოიტანოს სახლში - კარგი თუ ცუდი, ისინი გავლენას ვერ ახდენენ ბავშვისა და ჩვენ სულიერ ერთიანობაზე;
- კარგი ნიშნები გვახარებს, მაგრამ მათ გამო დღესასწაულებს არ ვმართავთ;
- ვღებულობთ ბავშვის გარეგნულ წარმატებებს, მაგრამ გვაინტერესებს ცოდნის ხარისხი, მისი დამოკიდებულება ცოდნისადმი, მისი ნაკითხოვა და გატაცებანი;
- ხაზგასმით გვიხარია მისი ღირსეული ზნეობრივი ქცევები;
- არც უმცროსკლასელს, არც უფროსკლასელს არ ვუწონებთ, რომ იამაყოს თავისი კარგი ნიშნებით, იამაყოს იმით, რომ სწავლობს ვილაცაზე უკეთესად ამხანაგებს შორის, რომ ის პირველია სკოლაში;
- თუ სკოლის დირექცია აწყობს სტენდს ფრიადოსნების პორტრეტებით, ვცდილობთ, რომ ჩვენი ბავშვი არ მიიჩნევდეს საჭიროდ, რომ წარმოდგენილი იყოს მისი ფოტოგრაფია;

- ჩვენ ფრიადოსან ბავშვს უურჩევთ იყოს თავმდაბალი, არ ამაყობდეს, ეხმარებოდეს თანაკლასელებს;
- თუ მასწავლებლები სკოლაში შექმნიან ფსიქოზს ნიშნებთან დაკავშირებით, ჩვენ ამას მოვეციდებით მშვიდად და არ ნავახალისებთ ბავშვს ჩაერთოს ამ რბოლაში;
- სკოლაში მშობელთა საერთო კრებებზე, სადაც მასწავლებლები გასცემენ ე. წ. აკადემიური წარმატების ფურცლებს, ვიჩინთ დაინტერესებას. აღზრდისა და სწავლების რა მეთოდებს იყენებენ მასწავლებლები, როგორ იმაღლებენ კვალიფიკაციას, რას კითხულობენ;
- ვეკითხებით იმ მიზეზების შესახებ, რომლებიც ხელს უშლიან ჩვენს ბავშვს წინსვლაში ან ხელს უწყობენ წარმატებაში;
- და იშვიათად ვუსვამთ პირდაპირ შეკითხვას: რატომ დაუწერა ჩვენ ბავშვს ესა თუ ის ნიშანი ამა თუ იმ სასწავლო საგანში;
- არასოდეს არ ვაძლევთ თავს ნებას, მივეუტანოთ მასწავლებელს ფასიანი საჩუქრები იმ განზრახვით, რომ გამოიჩინოს კეთილი განწყობა ჩვენი ბავშვისადმი;
- იმ მასწავლებლებსა და მშობლებს კი, რომლებიც ხელს უწყობენ ასეთ პრაქტიკას, უნდობლობას ვუცხადებთ;
- მაგრამ მასწავლებელს, რომელიც შეიყვარეს ბავშვებმა და რომელსაც აქვს კეთილი ავტორიტეტი, მხარს ვუჭერთ და ვიცავთ კონფლიქტის შემთხვევაში ხელმძღვანელობასთან ახალი წამოწყებების გამო.

ქულმინასია

პედაგოგიური აქსიომატიკა

აქსიომა – ესაა იდეა სიცხადის იმ ხარისხამდე, რომ არ მოითხოვს დადასტურებას; ვლენულობთ როგორც ჭეშმარიტებას, რომლის საფუძველზეც შეიძლება ვანარმოთ მსჯელობა და ვეძებოთ დადასტურება სხვა – იდეებისა, რომლებსაც აკლია სიცხადე. გეომეტრიაში მათ თეორემებს უწოდებენ.

პედაგოგიკას აქვს თავისი აქსიომატიკა; იგი ქმნის სიბრძნის წყაროს, რომელზეც შეიძლება ავაგოთ პედაგოგიური თეორიები და პრაქტიკა. მაგრამ, როგორც ეს ხშირად ხდება, ყოველთვის როდი მივდევთ სიბრძნეს. ხოლო თუ სიბრძნე ცნობილია, ჩვენ კი ვუპირისპირებთ მას ჩვენს ვარაუდებსა და მოქმედებებს, რა შეიძლება ამას ვუნოდოთ? თუ არ მივდევთ სიბრძნეს, მაშასადამე, ვიქცევით უგუნურად. ცხოვრება სიბრძნის კანონებით ჩვენ, როგორც წესი, გვიჭირს, ვინაიდან სიბრძნე შეგნებულ ძალისხმევას მოითხოვს. ჩვენ კი, როგორც ყოველთვის, ვეძებთ იოლ გზებს ისეთ სფეროშიც კი, როგორიცაა ბავშვის აღზრდა.

პედაგოგიური აქსიომატიკა, ერთი მხრივ, გვიკარნახებს აღმზრდელობითი პროცესის ჭეშმარიტ მიმართულებას, მეორე მხრივ კი – აღმზრდელისაგან მოითხოვს საკუთარი თავის (ზნეობის, პედაგოგიური აზროვნებისა და ხელოვნების, ცოდნის, ბავშვთან ურთიერთობის, სრულყოფას. აი აქსიომატიკაც და თავად განსაჯეთ.

სიყვარული აღიზრდება სიყვარულით.

სიკეთე აღიზრდება სიკეთით.

პატიოსნება აღიზრდება პატიოსნებით.

თანაგრძნობა აღიზრდება თანაგრძნობით.

ურთიერთგაგება აღიზრდება ურთიერთგაგებით.

სულიერება აღიზრდება სულიერებით.

მეგობრობა აღიზრდება მეგობრობით.

ერთგულება აღიზრდება ერთგულებით.

გულითადობა აღიზრდება გულითადობით.

კულტურა აღიზრდება კულტურით.

ცხოვრება აღიზრდება ცხოვრებით.

ანალოგიურად შეიძლებოდა ჩამოგვეთვალა ანტიპედაგოგიური აქსიომატიკაც: სიძულვილი აღიზრდება სიძულვილით, ბოროტება აღიზრდება ბოროტებით და ა. შ. მაგრამ უმჯობესია ამას თავის დანებებით.

ამბობენ: სოლს სოლით ამოიღებო, მაგრამ ეს მატერიალისტური თვალსაზრისია. სულიერი თვალსაზრისით კი – ზიზლს ზიზლით ვერ აღმოფხვრი, ბოროტებას ბოროტებითვე ვერ განდევნი, გამცემლობას გამცემლობითვე ვერ გაანადგურებ.

ასეთი გზით ყველაფერი გამრავლდება და ბოროტება კიდევ უფრო გაძლიერდება.

მაგრამ არის კანონი, რომლის მიხედვითაც უმაღლეს სულიერ-ზნეობრივ თვისებებს შეუძლიათ გარდაქმნან და ხელახლა აღზარდონ მდაბალი თვისებები. იგი საშუალებას გვაძლევს დავძლიოთ უარყოფითი, რომელიც ყოველთვის უმდაბლესის გამოვლინებაა, დადებითი, რომლითაც ყოველთვის უმაღლესი ვლინდება. ამ შემთხვევაში ჩვენ ასეთ მტკიცებებს ვღებულობთ:

სიძულვილს სიყვარული გარდაქმნის.

ბოროტება სიკეთით გარდაიქმნება.

უგულობა გულითადობით აღიზრდება.

ურწმუნობა რწმენით აღიზრდება.

მაგრამ არ ხდება, რომ მდაბალი თვისებები ზრდიდნენ მაღალს. არ ხდება, რომ სიძულვილით აღიზრდებოდეს სიყვარული, ან ბოროტებით იზრდებოდეს სიკეთე.

როგორღა მოვიქცეთ იმ შემთხვევაში, თუ თავად არა ვართ სრულყოფილნი, მაგრამ გვინდა, რომ ჩვენი ბავშვი იყოს სრულყოფილი? არის ასეთი შესანიშნავი ცნება – მისწრაფება. ჩვენ შეიძლება ვიყოთ არასრულყოფილნი და, როგორც წესი, ასეთე-ბიც ვართ. მაგრამ თუ გვექნება მისწრაფება უკეთესისაკენ, ეს დაგვეხმარება ბავშვში საუკეთესო თვისებები აღვზარდოთ. ხოლო თუ არ გვინდა საკუთარი თავის სრულყოფა, ჩვენი აღმზრდელობითი მცდელობებიც ნარუმატებელი იქნება. თვითსრულყოფისაკენ მისწრაფების გარეშე პედაგოგიური აქსიომების ძალა სუსტდება, კარგავს აზრსა და სიცოცხლისუნარიანობას. მათი აზრი კი ის არის, რომ როდესაც ვზრდით – ვიზრ-

დებით თავადაც, ვუნერგავთ განათლებას – თავადაც განათლებული ვხვდებით, ვასწავლით და თავადაც ვსწავლობთ.

ვილაცას ჰგონია, რომ პედაგოგია – ესაა მეცნიერება უფროსების მიერ უმცროსთა აღზრდის შესახებ. ეს მთლად ასე არაა. ჭეშმარიტება ისაა, რომ პედაგოგიურ პროცესში დიდი და ბავშვი – ესაა ერთიანი თვითაღმზრდელობითი და თვითგანვითარებადი მთლიანობაა, რომლის შიგნითაც ისინი ერთმანეთისთვის აღმზრდელებიც არიან და აღსაზრდელებიც, მასწავლებლებიც და მოსწავლეებიც. მათ შორის სხვაობა ის არის, რომ მოზრდილი მოქმედებს შეგნებულად, ბავშვი კი – თავისი სულიერებისა და ბუნებრიობის ძალით. თუმც ხდება დასანანი შეცდომა, მაგრამ არა ბავშვის, არამედ მოზრდილის მხრიდან. ბავშვს არ სჭირდება იცოდეს, რომ მოზრდილი, რომელიც მას ზრდის და ასწავლის, ამავე დროს მისი (ბავშვის) აღსაზრდელი და მოსწავლეა, იგი (ბავშვის) მოზრდილისთვის – აღმზრდელი და მასწავლებელია. მაგრამ მოზრდილი, რომელმაც იცის, რომ იგი ბავშვისათვის აღმზრდელი და მასწავლებელია, როგორც წესი, ივიწყებს, რომ ამავედროულად ბავშვი მისი აღმზრდელი და მასწავლებელია და რომ თავადაც აღსაზრდელი და მოსწავლეა. ამ მივიწყებაში კი მხედველობიდან გვრჩება შეგნებული თვითაღზრდისა და თვითსრულყოფის საუკეთესო და ერთადერთი მიზანდასახული შესაძლებლობა. ასეთი მივიწყება ასუსტებს ბავშვის აღზრდასაც – სუსტდება მასზე მოზრდილის მისწრაფებულობის გავლენა.

ასე ემართება ბევრ მოზრდილს – მშობელს, აღმზრდელს, მასწავლებელს.

მაგრამ ნუთუ თქვენც დაუშვებთ ამ დასანან შეცდომას, ძვირფასო მკითხველო!

ელეზია

გზაზე ბრძენი კაცი მიღის

ბრძენი ქვაზე ჩამოჯდა.

მის ირგვლივ შეიკრიბნენ სოფლის მცხოვრებლები და დაიჩივლეს თავიანთი წინაპრების შესახებ:

– ხომ უნდა ეფიქრათ მომავალზე, როდესაც ხიდს აშენებდნენ! ასი წელიც ვერ გაუძლო! დღეს ის ჩაინგრა და კინალამ ბავშვები დაიღუპნენ, სკოლიდან რომ ბრუნდებოდნენ!

ბრძენი შეეკითხა:

– ვინ არიან თქვენთვის ბავშვები, ვისთვისაც ზრუნავთ?

– როგორ თუ ვინ? ჩვენი ვაჟიშვილები და ქალიშვილები, ჩვენი შვილიშვილები, ზოგისთვის, ვისაც ბედი გაუღიმებს, შვილი-შვილი-შვილებიც...

კვლავ შეეკითხა ბრძენი:

– თქვენი შვილი-შვილი-შვილი-შვილი-შვილებიც თქვენი ბავშვები არიან? თქვენ ზრუნავთ მათთვის?

ხალხმა გაიცინა.

– ისინი რა ჩვენი ბავშვები არიან! მათ ვერც ვნახავთ და არც გვეცოდება ისინი! და რატომ უნდა ვიზრუნოთ მათთვის? ეყოლებათ თავიანთი მშობლები, მათ იზრუნონ საკუთარი შვილებისათვის.

თქვა ბრძენმა:

– მოისმინეთ არაკი.

მივიდა ხალხთან წინასწარმეტყველი და განუცხადა:

– მე წინასწარმეტყველი ვარ.

– მამ გვაცნობე წინასწარმეტყველება, – უთხრა ხალხმა.

– მოვედი, რათა გაუწყოთ: ზუსტად ასი წლის შემდეგ ამავე ადგილზე იქნება დიდი წარღვნა. იგი მოულოდნელი იქნება ხალხისთვის, მოვარდება ღამით და აღგვის პირი-საგან მიწისა დასახლებას. დაიღუპება ყველა, მათ შორის ბავშვებიც. მაგრამ თქვენ შეგიძლიათ მათი გადარჩენა, თუ ზღვასთან მაღალ ჯებირებს ააშენებთ...

– შენ უმჯობესია გვითხრა, რა მოგვივა სამი დღის შემდეგ, და არა ის, თუ რა მოუვა ვილაც ადამიანებს ასი წლის შემდეგ... ისინი რა ჩვენი საქმეა... მაშინ არავინ ჩვენგანი, არც ჩვენი შვილები და შვილიშვილები, ცოცხლები აღარ იქნებიან... – აბუზღუნდა ხალხი.

– მაგრამ ისინი ხომ თქვენი შთამომავლები იქნებიან, თქვენი გვარის გამგრძელებლები! იზრუნეთ მათთვის, რომ გადარჩნენ! – არწმუნებდა მათ წინასწარმეტყველი.

– ჩვენ ისედაც ბევრი საზრუნავი გვაქვს... მათ კი თავად იზრუნონ თავიანთი თავისთვის...

და ხალხმა არ ააშენა ჯებირები. მათ დასალუპად განირეს თავიანთი შორეული შთამომავლობა.

ბრძენი გაჩუმდა.

მის ირგვლივ შეკრებილი ხალხი დაფიქრდა.

ერთ-ერთმა მათგანმა თქვა:

– ბრძენო, აგვიხსენი არაკი!

ბრძენმა უპასუხა:

– ხიდები დაინგრევა კვლავაც და მანამდე, ვიდრე არ გაიგებთ, რომ თითოეული თქვენგანი არის მშობელი არა მხოლოდ საკუთარი ბავშვისა, არამედ მთელი კაცობრიობისა. წარსულმა თაობებმა არ იზრუნეს თქვენს შვილებზე. იქნებ თქვენ მაინც ისწავლოთ შორეულ თაობებზე ზრუნვა?!

ღმერთო დიდებულო!

დედამინაზე შენგან
გამოგვეცხადა ბავშვი
და ჩვენ მშობლებად გვაქცია,
მაგრამ რატომ გვაძლევ ნებას
ვიფიქროთ,
რომ შევექმენით იგი ჩვენ,
და არა შენ?
შენ ჩაუნერგე მას
ნათელი გზა,
მაგრამ რატომ გვაძლევ ნებას
გვეგონოს,
რომ ეს გზა ჩვენსკენ მოემართება,
და არა შენსკენ?
ის შენი პირმშოა,
მაგრამ რატომ გვაძლევ ნებას
აღვზარდოთ იგი
ჩვენი ბედნიერებისათვის,
და არა
შენს სადიდებლად?
შენ მას ჭეშმარიტება ჩაუნერგე,
მაგრამ რატომ გვაძლევ ნებას,
მას თავს მოვახვიოთ
ჩვენი დაბნეულობა და გაუგებრობანი?
შენ იგი

სულის მწვერვალებისკენ მიმართე,
მაგრამ რად გვაძლევ ნებას,
იგი მიწიერ ცხოვრებას მივაჯაჭვოთ?
შენ იგი
შენს ხატად შექმენი,
მაგრამ რატომ გვაძლევ ნებას,
მივიმსგავსოთ იგი,
და არა ავმალდეთ
მის სინმიდემდე?

ღმერთო დიდებული!

აგვიხილე თვალი
და გაგვიხსენი გული,
რომ მივხედეთ:
შენ გვიგზავნი ბავშვს
ჩვენს გამოსაფხიზლებლად!
შეგვაძლებინე
დავინახოთ ბავშვში
შენი ნება
და ჩაგვანდინე სიბრძნეს:
ბავშვის აღზრდა
სინამდვილეში
საკუთარი თავის აღზრდაა!
ამინ.

შინაარსი

რედაქტორისაგან	5
ბავშვის აღზრდის მეცნიერება და ხელოვნება	7
განწყობის ფსიქოლოგია და აღზრდა	9
აკორდი	18
მოხმობა და გამოცხადება	
პრელუდია	19
იგი ნათელიდან არის	
კანტატა	22
ახალი თაობა	
ფუტა	29
მკვლელობაზე უარესი	
ვარიაცია	33
ბავშვი	
ადაჟიო	36
მარადიულობის მგზავრი	
რეჩიტატივი	39
ვინ გაბედავს და იტყვის: „მე არ ვარ პედაგოგი!“	
ფუტა	41
მეოთხე განზომილება	
სიმფონია	47
მისიის შესახებ	
ელეგია	53
გზაზე ბრძენი კაცი მიდის	
კანტატა	57
განმეზღვის შესახებ	

აპორდი	59
მცნება შვილისგან	
ფანტაზია	60
ალზრდის სიბრძნე	
ელეგია	63
პაპებისა და ბებიების შესახებ	
კაპარიჩიო	65
ნუ ატეხავ შფოთს	
რაფსოდია	68
ღმერთმა დალოცოს	
ელეგია	69
გზაზე ბრძენი კაცი მიდის	
რაფსოდია	72
დედის რძის შესახებ	
ინტერმედია	75
ნათლისმცემელნი	
ოდა	78
დაცვა აუცილებელია	
რეძვიერი	80
წყვდიადის მოციქულები	
ელეგია	83
გზაზე ბრძენი კაცი მიდის	
რაფსოდია	85
დამოკიდებულება და ზრუნვა	
მელოდია	90
ალზრდის აუცილებლობა	
აპორდი	92
კოკორი	

ვარიაცია	93
ადამი და ევა	
ინტერმედია	95
მარადიულობა ბავშვში	
ელეგია	98
გზაზე ბრძენი კაცი მიდის	
ვარიაცია	101
აღზრდის მიზანი	
ჰიმნი	105
ჰუმანურ პედაგოგიკას	
პრელუდია	109
სულიერი სამყაროს შესახებ	
რაფსოდია	112
„ბებია, პაპა და მე“	
რაფსოდია	116
„უთხარი ღვთისმშობელს“	
რაფსოდია	119
დედა, მამა და მე	
ელეგია	125
გზაზე ბრძენი კაცი მიდის	
ფანტაზია	126
სულიერი სამყაროს შესახებ	
ჰიმნი	130
კითხვა	
ფანტაზია	134
სურათის სრულყოფის მეთოდი	
პრელუდია	141
აღსარების შესახებ	
ელეგია	144
გზაზე ბრძენი კაცი მიდის	

ჰიმნი	146
გვიყვარდეს ბავშვი	
მარიაცია	152
სიხარულით აღზრდა	
ინტერმედია	156
საჩუქრები	
კანტატა	158
ადამიანის სხეულის შესახებ	
ფუგა	169
ნუ გეშინიათ კონფლიქტების!	
რეჩიტატივი	178
სიბრძნე და არა ძალაუფლება	
ელეგია	180
გზაზე ბრძენი კაცი მიდის	
ინტერმედია	181
ბავშვი ცელქობს	
ინტერმედია	184
წყენის ხელოვნება	
ინტერმედია	186
დედის მსხვერპლი	
ფანტაზია	188
ბუნების ძღვენის შესახებ	
ოდა	191
ბუნება ბავშვში	
აკორდი	194
სათამაშო	
ინტერმედია	195
ცელქი და ცელქობა	
აკორდი	199
მავარჯიშეთ ზნეობრივობაში	

ინტარმედი	201
სახიფათო სიცელქე	
ელეგია	203
გზაზე ბრძენი კაცი მიდის	
სიმფონია	206
გაუფრთხილდით ჩემს მეტყველებას	
აპოლონი	212
თავს ნუ მომახვევთ თქვენს აზრებს	
აპოლონი	214
ჩემი მეხსიერება ღიაა სილამაზისა და ჭეშმარიტებისათვის	
აპოლონი	216
ჩემში დიდობის ჟინია	
ელეგია	219
გზაზე ბრძენი კაცი მიდის	
აპოლონი	222
მიბოძეთ თავისუფალი არჩევანის განცდა	
ვარიაცი	226
„ისევ ორიანი“	
ვარიაცი	231
რა ვუყოთ ნიშნებს	
კულმინაცია	235
პედაგოგიური აქსიომატიკა	
ელეგია	238
გზაზე ბრძენი კაცი მიდის	
ღმერთო დიდებულო!	240
ღმერთო დიდებულო!	241